

แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน

Guidelines for Development of Right Livelihood According to Buddhism in the Community

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร¹ อรชร ไกรจักร² และพระมหาวรณัฐ ญาณกิติ³

Phramaha Somboon Uddhikaro, Orachon Kraichakr and

Pramaha Warantorn Yanakitti

Received: May 04, 2023

Revised: June 04, 2023

Accepted: June 13, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการสัมมาชีพและหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงเอกสาร ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 รูป/คน ตามกลยุทธ์การคัดเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักการสัมมาชีพ มี 3 ข้อ ดังนี้ (1) ความสะอาดทางกาย (2) ความสะอาดทางวาจา (3) ความสะอาดทางใจ ส่วนหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพมี 5 หลักธรรม ดังนี้ (1) หลักธรรมคัมภีร์โลก (2) หลักทิวฐัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม (3) หลักไตรสิกขา (4) หลักอิทธิบาท (5) หลักอริยสัจ 2) แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน มี 4 ขั้น ดังนี้ (1) ทุกข์: การศึกษาสภาพปัญหา ประชาชนสมควรศึกษาสถานการณ์การดำเนินธุรกิจ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ความสามารถในการแข่งขัน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ และด้านการตลาด (2) สมุทัย: การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ประชาชนสมควรสำรวจความสนใจด้านอาชีพของชาวบ้าน ควรวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนก่อนสอนอาชีพให้กับชาวบ้าน (3) นิโรธ: การกำหนด

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: phannasomgs@gmail.com, Tel. 086-9925996

เป้าหมายและวางแผน ประชาชนชุมชนควรกำหนดเป้าหมายการพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน และควรวางแผนการพัฒนาสัมมาชีพอย่างรอบครอบเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ (4) มรรค: การพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน ประชาชนชุมชนควรดำเนินการโดยแจ้งให้ชาวบ้านทราบ เปิดรับสมัครชาวบ้านเข้าฝึกอบรม สอนอาชีพแก่ชาวบ้าน มอบหมายงานให้ชาวบ้านฝึกทักษะอาชีพ และสนับสนุนส่งเสริมชาวบ้านให้จัดตั้งกลุ่มอาชีพ

คำสำคัญ: การพัฒนา, ชุมชน, สัมมาชีพ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the principles of right livelihood and Dhamma principles that supported right livelihood; and 2) to study the guidelines for development of right livelihood according to Buddhism in the community. This research was qualitative research and documentary research. The research tool was used, namely a semi-structured interview form. 7 key informants were interviewed based on purposive sampling strategy. Data were collected by interviews and document studies. Data were analyzed according to the principles of content analysis. The results of the research found that 1) there were 3 principles of right livelihood as follows: (1) physical cleanliness, (2) verbal cleanliness, (3) mental cleanliness. As for the principles that supported right livelihood, there were 5 principles as follows: (1) the Dhamma principles of protecting the world, (2) the principles of Ditthadammikatthasangvattanikadhamma, (3) the principles of Tiskkha, (4) the principles of Iddhipada, (5) the principles of Ariyasacca; 2) the guidelines for development of right livelihood according to Buddhism in the community had 4 steps as follows: (1) Dukkha: study of problem conditions, community scholars should study business operations situations, trends of future change competitiveness and factors affecting business operations and marketing, (2) Samudaya: analysis of community potential, community scholars should explore the career interests of the villagers, analyze community potential before teaching occupations to villagers, (3) Nirodha: setting goals and planning, community scholars

should set goals for development of right livelihood in the community, plan the development of right livelihood in a comprehensive manner so that the work achieved the goals set, (4) Magga: development of right livelihood in the community, community scholars should take action by informing the villagers, open to recruit villagers to attend training, teach careers to villagers, assign work to villagers to practice vocational skills and support and promote villagers to form professional groups.

Keywords: Development, Community, Right Livelihood

บทนำ

ปัญหาความยากจนในประเทศไทยเป็นปัญหาระดับชาติที่มีความซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ปัญหาความยากจนในประเทศไทยดังกล่าวมีสาเหตุ 7 ประการ ประกอบด้วย 1) ระบบโครงสร้างแบบยอตแคบฐานกว้าง หมายความว่า คนรวยก็รวยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนคนจนก็จนแทบล้มตาอ้าปากไม่ได้ 2) ประชาชนติดสุรา ติดการพนันโดยเฉพาะการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล 3) ระบบการศึกษาสอนให้นักเรียนทำตามระบบ แต่ไม่ได้สอนให้นักเรียนคิดด้วยตนเอง นักเรียนจึงไม่ค่อยมีทักษะการใช้ชีวิตเมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน 4) ประชาชนหวังพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จนลืมนึกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จได้เพราะการลงมือทำ 5) ระบบทุนผูกขาด หมายความว่า พ่อค้ารายย่อยไม่สามารถแข่งขันกับพ่อค้ารายใหญ่ได้ ธุรกิจของพ่อค้ารายย่อยจึงมักจะขาดทุนอยู่เสมอ 6) ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรสำหรับประกอบอาชีพได้รวมถึงไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ 7) หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้จริง (กระทรวง จารุศิริ, 2562) นอกจากนี้ ปัญหาความยากจนส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดโอกาสทางการศึกษา และความยากจนที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ (จากรุ่นสู่รุ่น) หมายความว่า พ่อแม่ก่อหนี้ไว้ เมื่อพ่อแม่เสียชีวิต ลูกต้องมาใช้หนี้แทนพ่อแม่ (Moneybuffalo, 2565) ฐานเศรษฐกิจ (2565) ได้เปิดเผยข้อมูลว่า 10 จังหวัดลำดับต้น ๆ ที่มีคนจนมากที่สุด ในปี พ.ศ. 2565 ประกอบด้วย 1) เชียงใหม่ มีจำนวนคนจน 52,928 คน คิดเป็นสัดส่วน 5.36% 2) บุรีรัมย์ มีจำนวนคนจน 45,356 คน คิดเป็นสัดส่วน 4.41% 3) เชียงราย มีจำนวนคนจน 42,140 คน คิดเป็นสัดส่วน 5.42% 4) นครศรีธรรมราช มีจำนวนคนจน 36,941 คน คิดเป็นสัดส่วน 4.30% 5) อุดรธานี มีจำนวนคนจน 36,931 คน คิดเป็นสัดส่วน 3.70% 6) น่าน มีจำนวนคนจน 35,949 คน คิดเป็น

สัดส่วน 10.97% 7) เพชรบูรณ์ มีจำนวนคนจน 35,548 คน คิดเป็นสัดส่วน 5.00% 8) นครราชสีมา มีจำนวนคนจน 32,144 คน คิดเป็นสัดส่วน 1.87% 9) ชัยภูมิ มีจำนวนคนจน 29,845 คน คิดเป็นสัดส่วน 3.64% 10) ศรีสะเกษ มีจำนวนคนจน 28,892 คน คิดเป็นสัดส่วน 3.08%

ปัญหาความยากจนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำสูง ประชาชนไม่มีความเสมอภาคและไม่มีความเท่าเทียมกัน จนมีผู้กล่าวสำนวนนี้ว่า “รวยกระจุก จนกระจาย” (ณัฐภัทร์ กิ่งเนตร และคณะ, 2562) แม้รัฐบาลจะกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ถึง 13 ฉบับแล้วก็ตาม แต่ประชาชนโดยส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังลำบากยากจน ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2561) เล็งเห็นผลกระทบจากปัญหาความยากจน จึงได้กำหนดโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากภายใต้แนวคิด “ชาวบ้าน สอนชาวบ้าน” และได้นำเสนออาชีพทางเลือกตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น อาชีพเกษตรผสมผสาน อาชีพนวดแผนไทย อาชีพขายอาหาร อาชีพช่างซ่อมรองเท้า/ช่างเย็บผ้า จะอย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมา ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้เปิดเผยข้อมูลการสำรวจหนี้ครัวเรือนจากประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 1,350 คน พบว่า มีหนี้ครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 501,711 บาท ต่อครัวเรือน ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงที่สุดนับตั้งแต่ที่เคยสำรวจภาวะหนี้สินครัวเรือน ส่วนสาเหตุการเป็นหนี้มาจากค่าครองชีพที่ปรับตัวสูงขึ้น รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การผ่อนสินค้าที่เกินความจำเป็น และการว่างงาน (อนงนาฏ ลิทธิธง, 2565) ปัญหาหนี้สินของประชาชนดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในประเทศไทยโดยส่วนใหญ่ประสบปัญหาภาวะยากจนจนกระทั่งต้องไปกู้เงินเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายภายในครัวเรือน

เมื่อพิจารณาเฉพาะชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ชนบท พบว่า ชุมชนในชนบทประสบปัญหาต่าง ๆ ประกอบด้วย ปัญหาความยากจน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการขาดแคลนงานทำ ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรเพื่อการผลิต (นาโชค อุณเวียง, 2564) ปัญหาเหล่านี้ทำให้ประชาชนในชนบทมีคุณภาพชีวิตไม่ค่อยดี มีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ดังนั้น ในวงการพุทธศาสนศึกษา (Buddhist Studies) นักวิชาการจึงพยายามเสนอหลักธรรมสำหรับพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ โดย ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “หลักธรรมกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง” พบว่า การพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับชุมชนสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งจะต้องนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ดังนี้ 1) จักร 4 ทิฐธัมมิกกัตถประโยชน์ 4 อิทธิบาท 4 พละ 5 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ 2) สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการสงเคราะห์คนในชุมชน 3) อคติ 4 พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารปกครองชุมชน 4) ขรवासธรรม

4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน และต้นทุนทางภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน และในขณะเดียวกัน ทาริตา แต่งเส็ง ญัฐวิภา ทองรุ่ง และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2020) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ” พบว่า การพัฒนาชุมชนมีความสำคัญเพราะเป็นการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมและปัญหาความยากจนให้น้อยลง ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมจากหลากหลายภาคส่วน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชน นักวิชาการ และองค์กรธุรกิจ ดังนั้น การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนของท้องถิ่นมี 5 ประเด็น คือ 1) การจัดการชุมชนบนวิถีแห่งความเป็นจริง 2) การจัดการชุมชนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต 3) การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความถูกต้อง 4) การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความสบายใจ 5) การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความสามัคคี การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธให้ครบทั้ง 5 ประเด็นดังกล่าว จะทำให้ประชาชนในชุมชนเป็นคนดี ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีความขยันในการหาทรัพย์ รู้จักแบ่งปัน และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อกัน นอกจากนี้ พระมหาภาธร อาภาธโร (อินทะพุล) และพลวัฒน์ สีทา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมมาบูรณาการร่วมกับการพัฒนาชุมชน จะส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ช่วยเหลือประชาชนด้วยความจริงใจ แจ่มขาวสารที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ตั้งความปรารถนาดีต่อชุมชน ไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน และจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเห็นตรงกันกับชุมชน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้คณะผู้วิจัยแลเห็นช่องโหว่ของงานวิจัย (Research Gap) ดังกล่าวว่า ผลการศึกษาของทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์ เป็นการนำเสนอหลักธรรมแก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตามเท่านั้น หากประชาชนไม่ปฏิบัติตาม การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ส่วนผลการศึกษาของทาริตา แต่งเส็ง ญัฐวิภา ทองรุ่ง และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ เป็นการนำเสนอแนวทางการจัดการชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาเท่านั้น นอกจากนี้ผลการศึกษาของพระมหาภาธร อาภาธโร (อินทะพุล) และพลวัฒน์ สีทา เป็นการเสนอแนวทางการนำหลักสาราณียธรรมลงสู่ประยุกต์ใช้ในชุมชนเท่านั้น แต่งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นไม่ได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติเลย ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาหลักการสัมมาชีพ หลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ และแนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน เพราะคณะผู้วิจัยเห็นประโยชน์อย่างชัดเจนว่า ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นตะเกียงส่องทางในการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชนให้กับนักพัฒนาชุมชน ปราชญ์ชุมชน และนักวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักการสัมมาชีพและหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งอธิบายความจริง หรือสภาพการณ์อย่างลึกซึ้งในกระบวนการวิจัยเพื่อค้นหาความจริง (Belenky, 1992 อ้างถึงในวรรณดี สุทธิวรการ, 2562) ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาหลักการสัมมาชีพ หลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ และแนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structural interview) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) 7 รูป/คน ตามกลยุทธ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) 5 ขั้นตอน (Lodico, M.G., Spaulding, D.T. & Voegtler, K.H., 2006 อ้างถึงในภัทรพร เกษสังข์, 2559) ดังนี้ 1) เตรียมข้อมูลและจัดระบบข้อมูลด้วยการนำเทปสัมภาษณ์ไปถอดออกมาเป็นตัวอักษรพร้อมกับจัดหมวดหมู่ข้อมูล 2) ทบทวนและสำรวจข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อทราบว่า ข้อมูลดังกล่าวเพียงพอต่อการวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการวิจัยหรือไม่ 3) อ่านข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พร้อมกับลงรหัสข้อมูล 4) อ่านทบทวนข้อมูลอีกครั้งพร้อมกับกำหนดประเด็นใหญ่ โดยนำประเด็นดังกล่าวมาเป็นโครงสร้างในการเขียนรายงานผลการวิจัย 5) เขียนรายงานผลการวิจัยตามประเด็นที่กำหนด ร้อยเรียงเนื้อหาในเชิงพรรณนา พร้อมกับยกคำพูดมาอ้างอิงโดยใช้เครื่องหมาย quotation (" ") เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นตามหลักการเขียนรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. การวิจัยเชิงเอกสาร เป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งศึกษาเอกสาร หนังสือ รายงานต่าง ๆ เพื่อค้นหาองค์ความรู้ใหม่ (อาภา วรรณฉวี, 2564) ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงใช้การวิจัยเชิงเอกสาร โดยดำเนินการตาม 5 ขั้นตอน (Elise, W. & Richard, W., 2013) ดังนี้ 1) กำหนดเกณฑ์หรือคุณสมบัติของเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์ โดยเอกสารที่คณะผู้วิจัยกำหนดไว้ คือ พระไตรปิฎก และหนังสือที่เกี่ยวข้อง 2) รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมมาชีพ 3) ระบุประเด็นสำคัญที่จะวิเคราะห์ ซึ่งประเด็นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ หลักการสัมมาชีพ หลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ และ

แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน 4) สํารวจเนื้อหาในเอกสาร หนังสือที่รวบรวมไว้ เพื่อค้นหาข้อความที่สอดคล้องกับประเด็นที่กำลังศึกษาวิจัย 5) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาหลักการสัมมาชีพและหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ พบว่า สัมมาชีพ คือ อาชีพที่สะอาดบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มีหลักการ 3 ข้อ ดังนี้ 1) ความสะอาดทางกาย คือ การไม่ฆ่าสัตว์ เพื่อจำหน่าย การไม่ลักทรัพย์ของบุคคลอื่น การไม่ประกอบอาชีพที่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การไม่ประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย การไม่ประกอบมิถนาวณิชชา ได้แก่ การค้าขายสัตว์ การค้าขายสุรา การค้าขายอาวุธ การค้าขายยาพิษ การคํามนุษย์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 22) 2) ความสะอาดทางวาจา คือ การไม่พูดเท็จ การไม่พูดเลียบเคียง การไม่พูดหวานล่อมเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 14, 2539) 3) ความสะอาดทางใจ คือ การไม่เอารัดเอาเปรียบบุคคลอื่น การไม่โลภ การไม่มีอคติ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น ความละอายเกรงกลัวต่อบาป การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การส่งเสริมเกื้อกูลบุคคลอื่น การใช้ปัญญาในการสร้างสรรค์อาชีพและแก้ไขปัญหา การบริหารชีวิตอย่างสมดุลในท่ามกลางคน ธรรมชาติ และความเชื่อ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

“สัมมาชีพ คือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับมิถนาวณิชชา มิถนาวณิชชา คือ การค้าขายที่ผิด ค้าขายพวกสุรา ค้าขายของมีนเมา ค้ามนุษย์” (โกนิษฐ์ ศรีทอง, 2566, 8 กุมภาพันธ์)

“สัมมาอาชีพะ คือการใช้ชีวิตชอบไม่ผิดศีลธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สัมมาอาชีพะ ต้องไม่เบียดเบียน ต้องไม่คิดมิชอบ ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือการไม่เบียดเบียนมี 3 ทาง คือ มโนกรรม วาจากรรม และกายกรรม” (ประเวศ อินทองปาน, 2566, 13 กุมภาพันธ์)

“หลักสัมมาอาชีพคือความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน เก่งบอมน มัธยัสถ์ ทำงานเลี้ยงชีวิต เพื่อให้ได้ผลตอบแทนตามความเหมาะสม ไม่โลภ มีหิริโอตตัปปะ คือ ความละอายต่อบาป” (โยธิน แสงดี, 2566, 7 กุมภาพันธ์)

“สัมมาอาชีพ หมายถึง การเลี้ยงชีพที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม คำว่าสัมมาอาชีพในเชิงหลักธรรมะ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การทำ

อาชีพที่เคารพต่อสิ่งแวดล้อม ไม่เอาชนะ ไม่ทันสมัยเกินไป จนไปเบียดเบียน
ธรรมชาติ” (วรรณดี สุทธินรากร, 2556, 9 กุมภาพันธ์)

คำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า หลักการสมาธิพรอบคลุมกาย วาจา ใจ โดยมีใจเป็นประธาน เพราะเมื่อจิตใจมีความละเอียดต่อบาปทุจริต กาย และวาจาก็จะไม่ เป็นไปเพื่อการเบียดเบียนตนเอง บุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่า สมาธิในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่ว่าด้วยการใช้ชีวิตบนหลักศีลธรรม ไม่ใช่เรื่องการประกอบอาชีพ สุจริตเพียงอย่างเดียว

ส่วนหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสมาธิ มี 5 หลักธรรม ดังนี้

1) หลักธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ (1) หิริ คือ ความละเอียดต่อบาป (2) โอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาป (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 23, 2539) บุคคลที่มีหิริโอตตัปปะประจำใจ จะเป็นผู้มีกายวาจาใจสะอาด มีความละเอียดชั่วกลัวบาป มีมโน ธรรมสำนึก ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกงบุคคลอื่น ไม่เอาเปรียบบุคคลอื่น และไม่มุ่งหวังกำไรหรือผลประโยชน์เป็นตัวตั้ง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“หลักหิริโอตตัปปะ อายชั่วกลัวบาป เป็นตัวควบคุมหมดเลย กายสุจริต ก็จะถูก ควบคุมด้วยหิริโอตตัปปะ แล้วมันจะเกิดสำนึกและตระหนักว่า สิ่งที่เรากระทำ ต้องไม่ เบียดเบียนคนอื่น ไม่ทำให้ตัวเองเดือดร้อน ไม่ใช่หวังแค่มุ่งผลว่าจะได้ผลกำไร” (วุฒินันท์ กันตเดียน, 2566, 4 กุมภาพันธ์)

2) หลักทิวฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรมหรือหัวใจเศรษฐี ได้แก่ (1) อุฏฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นขยัน (2) อารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรู้จักเก็บออม (3) กัลยาณมิตตตา คือ การคบคนดีเป็นเพื่อน (4) สมชีวิตา คือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 23) บุคคลที่ดำเนินชีวิตบน หลักทิวฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม จะทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ประหยัดมัธยัสถ์ ใช้จ่ายอย่าง พอประมาณ ไม่คบคนชั่ว ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“หัวใจเศรษฐี อุ อา กา สะ หมายถึง พร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร คนไม่ว่าจะทำ อาชีพอะไร ซึ่งเราคิดว่าเป็นสมาธิ แล้วทำอย่างนี้ ผมว่าไม่อดตาย” (โกนิษฐ์ ศรีทอง, 2566, 8 กุมภาพันธ์)

3) หลักไตรสิกขา ได้แก่ (1) ศีล คือ การรักษาพระบัญญัติ กฎหมาย กติกาสังคม (2) สมาธิ คือ การอบรมจิตใจให้มีความสงบมีคุณธรรมประจำใจ (3) ปัญญา คือ การศึกษาวิชาการและ

การปฏิบัติเพื่อรู้แจ้ง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 20) บุคคลที่ปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา จะไม่ประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย (ศีล) มีจิตใจดี ทำงานด้วยความขยัน ยึดมั่นในหลักความซื่อสัตย์สุจริต (สมาธิ) มีปัญญาในการสร้างสรรค์งาน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (ปัญญา) ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“คนจะประกอบอาชีพอะไรก็ตาม จะต้องมีความบริสุทธิ์ จะต้องสะอาดกาย มีศีล มีกฎระเบียบ มีกฎหมาย เรื่องสมาธิ แต่เราจะไม่พูดเรื่องกรรมฐาน สมาธิที่ผมต้องการ จะสื่อคือเรื่องจิตใจ หมายความว่า จิตใจของคนที่จะมีสัมมาชีพที่ถูกต้องตามแนวทาง คือ ความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจ มีแนวคิดที่เป็นแนวปัญญา คือแก้ปัญหาได้ สร้างสรรค์ ต่อยอดได้” (มนตรี สิริโรจนานันท์, 2566, 3 กุมภาพันธ์)

4) หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) ฉันทะ คือ การมีใจฝักใฝ่ (2) วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม (3) จิตตะ คือ การมีจิตจดจ่อ (4) วิมังสา คือ การคิดวิเคราะห์ หมั่นพิจารณาหาเหตุผล (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 35) บุคคลที่นำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เขาจะมีใจรักในงาน (ฉันทะ) มีความเพียรพยายาม ทำงานด้วยความบากบั่น (วิริยะ) มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ (จิตตะ) และจัดการการงานให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ พร้อมกับพิจารณาหาข้อบกพร่องของงาน เพื่อปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น (วิมังสา) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2565)

5) หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ (1) ทุกข์ คือ ความทุกข์ทางกายทางใจ (2) สมุทัย คือ สาเหตุของความทุกข์ (3) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ หรือนิพพาน (4) มรรค คือ แนวทางการปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 35) บุคคลที่นำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ เขาจะเข้าใจความรู้สึกของบุคคลอื่น ไม่คดโกงบุคคลอื่น ยึดมั่นในหลักศีลธรรม มีความเมตตาต่อบุคคลอื่น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“รู้ว่า ทุกข์ คืออะไร ทุกข์กาย ทุกข์ใจ ทุกข์ตัวเอง ทุกข์สังคม เพราะฉะนั้น ในการประกอบอาชีพ ควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่ควรทำความทุกข์ให้กับคนอื่น เพราะว่าทุกคนไม่อยากให้ใครโกง เพราะฉะนั้น เมื่อรู้ว่าคนอื่นจะมีความทุกข์ ก็ต้องมีเมตตาต่อเขาด้วย” (ประเวศ อินทองปาน, 2566, 13 กุมภาพันธ์)

2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวทางในชุมชน พบว่า อริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ คือ การกำหนดรู้ปัญหา สมุทัย คือ การค้นหาสาเหตุของปัญหา นิโรธ คือ การกำหนดเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหา และ มรรค คือ การลงมือแก้ไขปัญหา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ป.อ.ปยุตโต), 2562) เมื่อนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ร่วมกับแนวคิดการพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน จึงทำให้ได้แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน ซึ่งมี 4 ขั้นตอนการรอบของอริยสัจดังนี้

1) ทุกข์: การศึกษาสภาพปัญหา ปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความชำนาญ ประสบความสำเร็จในอาชีพ และมีจิตอาสาถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชาวบ้าน โดยปราชญ์ชุมชนจะมีทีมงาน 4-5 คนเป็นผู้ช่วย (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561) อันดับแรก ปราชญ์ชุมชนควรศึกษาศถานการณ์การดำเนินธุรกิจ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ความสามารถในการแข่งขัน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินธุรกิจ นอกจากนี้ ควรศึกษาด้านการตลาดในประเด็นต่าง ๆ เช่น ศึกษาผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาด ราคาที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ ช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาสัมมาชีพในชุมชนจะอย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ช่องทางจำหน่ายออนไลน์มีความเหมาะสม เพราะสามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชนได้สะดวก ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้ “การจำหน่ายสินค้าต้องดูตลาด ตลาดในหมู่บ้าน ตลาดในอำเภอ หรือว่าขายออนไลน์ ปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัล ถ้านำไปขายในระบบออนไลน์ คนรุ่นใหม่จะสั่งซื้อได้สะดวก แต่เราต้องโฆษณาสินค้า อธิบายคุณสมบัติ และราคา” (ประเวศ อินทองปาน, 2566, 13 กุมภาพันธ์)

2) สมุทัย: การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ลำดับต่อมา ปราชญ์ชุมชนควรสำรวจความสนใจของชาวบ้านในชุมชนเพื่อทราบว่า อาชีพที่จะสอนเป็นที่สนใจของชาวบ้านหรือไม่ นอกจากนี้ ควรวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนเพื่อทราบว่า อาชีพนั้นเหมาะสมแก่ชาวบ้านในชุมชนหรือไม่ เพราะชุมชนแต่ละแห่งมีภูมิปัญญา แหล่งทุน วัตถุดิบ สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนจะทำให้ชาวบ้านมีโอกาสประสบความสำเร็จในอาชีพได้ (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า “ปราชญ์ชุมชนต้องวิเคราะห์ว่าชุมชนนี้ อาชีพอะไรเหมาะสมที่จะส่งเสริมพวกเขา” (ประเวศ อินทองปาน, 2566, 13 กุมภาพันธ์)

3) นิโรธ: การกำหนดเป้าหมายและวางแผน ปราชญ์ชุมชนควรกำหนดเป้าหมายการพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน โดยปราชญ์ชุมชนอาจจะกำหนดเป้าหมายที่ไม่สูงเกินไป เช่น เป้าหมายคือการสร้างอาชีพเสริมให้กับชาวบ้านหรือสร้างความมั่นใจในการประกอบเดิมให้กับชาวบ้าน ถัดจากนั้น ปราชญ์ชุมชนควรวางแผนการพัฒนาสัมมาชีพเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ และควรวางแผนอย่างรอบครอบ เพราะหากแผนที่วางไว้เกิดข้อผิดพลาด ย่อมส่งผลกระทบต่อชาวบ้านอย่างแน่นอน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“การสร้างสัมมาชีพ การเพิ่มให้มีอาชีพทางเลือกอีกอาชีพหนึ่ง เขาอาจจะมียอยู่แล้ว ก็ไม่เป็นไร เราไปเพิ่มความมั่นใจให้เขาอีก” (โยธิน แสงวงดี, 2566, 7 กุมภาพันธ์)

“ก่อนลงมือทำอะไร มันต้องคิดร่วมกัน เอาความเป็นพี่น้องมาเกาะเกี่ยวกัน คิด เยอะ ๆ แล้วก็ออกแบบเยอะ ๆ เวลาทำ จะต้องไม่ผิดพลาด เพราะว่าชาวบ้านเรียนรู้ บ่อยไม่ได้ เขาไม่มีเวลา เขาลำบากอยู่แล้ว” (วรรณดี สุทธิธรกร, 2556, 9 กุมภาพันธ์)

4) มรรค: การพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน มี 4 ขั้นตอน โดยดำเนินการตามลำดับดังนี้

(1) การแจ้งให้ทราบ ก่อนที่ปราชญ์ชุมชนจะสอนอาชีพให้กับชาวบ้าน ควรแจ้งให้ชาวบ้านทราบก่อนว่า ตนจะเข้ามาสอนอาชีพและจะร่วมสู่เคียงบ่าเคียงไหล่ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้ “แจ้งให้ทราบว่า เราจะเข้ามาร่วมงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับเขา นั่นก็คือ Inform หรือแจ้งให้เขาทราบนั่นเอง” (โยธิน แสงวดี, 2566, 7 กุมภาพันธ์)

(2) การเปิดรับสมัครชาวบ้านเข้าฝึกอบรม ปราชญ์ชุมชนควรรับสมัครชาวบ้านที่มีความสนใจเข้าฝึกอบรมอาชีพ และไม่ควรกำหนดกฎเกณฑ์ในการรับสมัครเพราะจะเป็นการปิดกั้นโอกาส ในการพัฒนาทักษะอาชีพของชาวบ้าน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้ “ปล่อยให้ทุกคนได้ เดินทางบน Way ของตัวเอง เราต้องคบความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะทุกคนก็ต้องหา Way ที่จะเติบโตแบบปัจเจก” (วรรณดี สุทธิธรกร, 2556, 9 กุมภาพันธ์)

(3) การสอนอาชีพแก่ชาวบ้าน ปราชญ์ชุมชนควรให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพแก่ชาวบ้าน ควรพาชาวบ้านไปศึกษาดูงานเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับชาวบ้าน รวมถึงควรมอบหมายงานให้ชาวบ้านได้ฝึกปฏิบัติ (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561) นอกจากนี้ ปราชญ์ชุมชนควรแนะนำให้ชาวบ้านประเมินตนเองหรือพิจารณาข้อดีข้อบกพร่องของ ตนเอง เพื่อปรับปรุงพัฒนาดตนเองให้ดียิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้ “เราต้องสอน บุคคล ครั้วเรือน ชุมชนที่เราทำงานด้วย ให้รู้จักประเมินผลตนเองภายใต้คำว่า สัมมาชีพ ภายใต้แนว ปฏิบัติที่ดี” (โยธิน แสงวดี, 2566, 7 กุมภาพันธ์)

(4) การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เมื่อชาวบ้านมีทักษะอาชีพแล้ว ปราชญ์ชุมชนควรผลักดันหรือ ส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อผลิตสินค้าจำหน่าย จะอย่างไรก็ตาม การจัดตั้งกลุ่มอาชีพจะ ประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยหลากหลายองค์ประกอบ ได้แก่ ทุน บุคคล การจัดการ และ คุณธรรม ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้ “การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มสัมมาชีพ ซึ่งเป็นการใช้ ความร่วมมือทำผลิตภัณฑ์ เพื่อจำหน่าย ก็ต้องดูหลาย ๆ ปัจจัยด้วยกัน บุคคล ทุน การจัดการ คุณธรรม” (ประเวศ อินทองปาน, 2566, 13 กุมภาพันธ์)

อภิปรายผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยดังกล่าวมาอภิปรายผลดังนี้

1. การศึกษาหลักการสัมมาชีพและหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ พบว่า สัมมาชีพ คือ อาชีพที่บริสุทธิ์ สะอาดทั้งกายวาจาใจ โดยมีหลักการ 3 ข้อ ดังนี้ 1) ความสะอาดทางกาย คือ การไม่ฆ่าสัตว์เพื่อจำหน่าย การไม่ขโมยทรัพย์สินของบุคคลอื่น การไม่ประกอบอาชีพที่เบียดเบียนตนเอง บุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อม การไม่ประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย และการไม่ประกอบมิถนาวิชาชีพ 2) ความสะอาดทางวาจา คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่น 3) ความสะอาดทางใจ คือ การไม่เอาเปรียบบุคคลอื่น การไม่มีอคติ การประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความละเอียดรอบคอบ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การใช้ปัญญาในการสร้างสรรค์อาชีพและแก้ไขปัญหา การบริหารชีวิตอย่างสมดุลในท่ามกลางคน ธรรมชาติ และความเชื่อ ทั้งนี้เพราะหลักการสัมมาชีพที่สมบูรณ์ ควรเป็นหลักการที่ครอบคลุมทั้งกาย วาจา ใจ ดังพุทธพจน์ที่ว่า ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ หากบุคคลมีใจดี เขาจะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 25) หมายความว่า บุคคลที่มีใจงดงาม มีความซื่อสัตย์ มีความละเอียดรอบคอบ มีปัญญาสร้างสรรค์อาชีพ เขาย่อมไม่พลาดไปประกอบมิถนาชีพทางกายหรือทางวาจา เช่น การฆ่าสัตว์เพื่อจำหน่าย หรือ การพูดโกหกหลอกลวงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่น เป็นต้น ส่วนหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ มี 5 หลักธรรม ดังนี้ 1) หลักธรรมคัมภีร์โลก ได้แก่ หิริ คือ ความละเอียดรอบคอบ โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาป 2) หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถสังวัตตนิค ธรรมหรือหัวใจเศรษฐี ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความขยัน อารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรู้จักเก็บออม กัลยาณมิตตตา คือ การคบคนดีเป็นเพื่อน สมชีวิตา คือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง 3) หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล คือ การรักษากฎระเบียบ และข้อปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา สมาธิ คือ การอบรมจิตใจให้มีคุณธรรมประจำใจ ปัญญา คือ การศึกษาวิชาการ และการลงมือปฏิบัติเพื่อรู้แจ้ง 4) หลักอิทธิบาท ได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจในการทำงาน วิริยะ คือ การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร จิตตะ คือ การมีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาการงานเพื่อสร้างสรรค์และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น 5) หลักอริยสัจ ได้แก่ ทุกข์ คือ การเข้าใจความรู้สึกของบุคคลอื่น สมุทัย คือ การไม่คดโกงบุคคลอื่น นิโรธ คือ การยึดมั่นในหลักศีลธรรม มรรค คือ การปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและมีเมตตาต่อบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พระมหาเจริญสุข คุณวีโร, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และเกษศิริรินทร์ ปัญญาเอก (2563) พบว่า หลักสัมมาชีพ คือ หลักของอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสังคม และมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ในมุมมองของพระพุทธศาสนา หลักสัมมาชีพ คือ การดำรงอยู่ที่ประกอบด้วยความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ ละเว้นจากทุจริตทั้งปวง ไม่

ทำความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้น หลักพุทธธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดสัมมาชีพ ประกอบด้วย 1) ศีล 5 ซึ่งเป็นกรอบพื้นฐานของการดำรงชีวิต 2) อิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เอื้อต่อการทำงานทุกประเภท 3) หลักจักร 4 เสาหลักที่นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง 4) หลักสันโดษ 5) หลักอริยทรัพย์ ซึ่งเป็นหลักที่เริ่มจากความเชื่อที่มั่นคง มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดเกรงกลัวต่อทุจริต และมีปัญญาในการแก้ไขปัญหา 6) มรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหลักที่ยึดมั่นความพอเพียงตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา จะอย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของธนรัฐ สะอาดเอี่ยม และคนอื่น ๆ มีความแตกต่างจากผลการวิจัยของคณะผู้วิจัยในประเด็นที่ว่า ผลการวิจัยของคณะผู้วิจัยพบว่า หลักอริยทรัพย์ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ แต่ผลการวิจัยของธนรัฐ สะอาดเอี่ยม และคนอื่น ๆ กลับพบว่า หลักอริยทรัพย์ หลักจักร 4 และหลักสันโดษ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสัมมาชีพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญสม อนุบาลโย (ศรีสุข) ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม และพระราชวิมลโมลี (2565) พบว่า หลักสัมมาชีพ คือ การงดเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด การประกอบอาชีพที่สุจริต ส่วนหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องในการประกอบอาชีพ ได้แก่ 1) หลักอริยมรรค เป็นหลักธรรมที่เกื้อหนุนสัมมาอาชีพ 2) หลักอริยทรัพย์ 3) หลักอิทธิบาท เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย 4) ศีล เป็นหลักธรรมที่คุ้มครองกายวาจาให้สงบเรียบร้อย 5) หลักสุจริต เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต 6) หลักทวิญญูธรรมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมที่เอื้ออำนวยประโยชน์เบื้องต้นแก่มนุษย์ 7) หลักกกุลจิรัฏฐิติธรรม เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้ตระกูลดำรงมั่น จะอย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของคณะผู้วิจัยแตกต่างจากงานวิจัยของพระบุญสม อนุบาลโย (ศรีสุข) และคณะ ในประเด็นที่ว่า คณะผู้วิจัยไม่ได้พบว่า หลักอริยทรัพย์ หลักกกุลจิรัฏฐิติธรรม เป็นหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพหรือเกี่ยวเนื่องในการประกอบสัมมาชีพ และในขณะเดียวกัน พระบุญสม อนุบาลโย (ศรีสุข) และคนอื่น ๆ ก็ได้พบว่า หลักอริยทรัพย์ 4 เป็นหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ

2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน พบว่า แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน มี 4 ขั้นตอนตามกรอบของอริยทรัพย์ดังนี้ 1) ทุกข์: การศึกษาสภาพปัญหา อันดับแรก ปราชญ์ชุมชนควรศึกษาสถานการณ์การดำเนินธุรกิจ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ความสามารถในการแข่งขัน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินธุรกิจ รวมถึงควรศึกษาด้านการตลาด 2) สมุทัย: การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ปราชญ์ชุมชนควรสำรวจความสนใจด้านอาชีพของชาวบ้าน ควรวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนก่อนสอนอาชีพให้กับชาวบ้าน 3) นิโรธ: การกำหนดเป้าหมายและวางแผน ปราชญ์ชุมชนควรกำหนดเป้าหมายการพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน และควรวางแผนการพัฒนาสัมมาชีพอย่างรอบครอบ ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายและเกิดผลดีต่อ

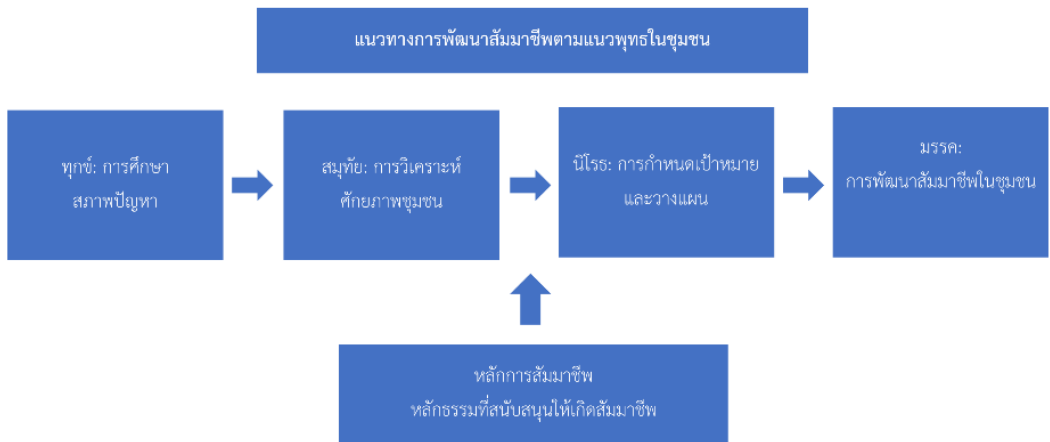
ชาวบ้าน 4) มรรค: การพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การแจ้งให้ชาวบ้านทราบ (2) การเปิดรับสมัครชาวบ้านเข้าฝึกอบรม (3) การสอนอาชีพแก่ชาวบ้าน (4) การสนับสนุนส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน ควรมีการศึกษาสภาพปัญหาเพื่อทราบถึงสถานการณ์การดำเนินธุรกิจและการตลาดในปัจจุบันเป็นอันดับแรก เพราะว่า ข้อมูลจากการศึกษาดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาสัมมาชีพ ถัดจากนั้น ควรวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเพื่อทราบว่า ชุมชนมีศักยภาพมากน้อยเพียงใด เพราะว่า ความพร้อมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสัมมาชีพให้ประสบความสำเร็จ ต่อมา เมื่อทราบว่า ชุมชนมีความพร้อม จึงดำเนินการพัฒนาสัมมาชีพในชุมชนด้วยการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบ รับสมัครชาวบ้านเข้าฝึกอบรม สอนอาชีพให้กับชาวบ้าน และสนับสนุนให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของชมพู อิศรายวัฒน์ และธิดารัตน์ คิมกระโทก (2561) พบว่า แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพควรดำเนินการด้วยการสอนอาชีพให้แก่ชาวบ้าน แนะนำชาวบ้านให้ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะได้ประหยัดค่าใช้จ่าย ส่งเสริมชาวบ้านให้นำความรู้จากการเรียนรู้ไปประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือน สอดคล้องกับงานวิจัยของชบาไพร ชัยหาเนตร์ และภักดี โพธิ์สิงห์ (2563) พบว่า การฝึกอบรมสร้างสัมมาชีพชุมชน หมายถึง แขนงนำสัมมาชีพเข้าไปแนะนำให้มีความรู้เกี่ยวกับสัมมาชีพ เน้นให้ชาวบ้านได้ฝึกปฏิบัติจริง (4) การส่งเสริมให้เกิดสัมมาชีพมั่นคง หมายถึง แขนงนำสัมมาชีพหรือทีมสัมมาชีพ กำกับติดตามหรือสนับสนุนชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านนำความรู้ไปประกอบอาชีพ และมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของมนสิชา อนุกุล (2565) พบว่า แนวทางการส่งเสริมอาชีพในชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมต้นน้ำ คือ การนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาเพิ่มมูลค่า 2) กิจกรรมกลางน้ำ คือ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3) กิจกรรมปลายน้ำ คือ การส่งเสริมด้านการตลาดและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยเน้นตลาดชุมชน 4) กิจกรรมสนับสนุน คือ การส่งเสริมด้านความรู้ในการจัดตั้งและการดำเนินงานกลุ่มอาชีพ 5) กิจกรรมส่งเสริมความรู้ในด้านอื่น คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้กลุ่มอาชีพสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและบริหารจัดการธุรกิจชุมชน

สำหรับแนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชนดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มีการนำหลักอริยสัจ 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้เพราะคณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2563) เป็นฐานคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังวิธีการที่ว่า การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ คือ การใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้ง

และนำหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ามาเพิ่มเติมในเนื้อหาของศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้ศาสตร์เหล่านั้นมีความสมบูรณ์ในแง่ศีลธรรม

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน แหล่งที่มา: คณะผู้วิจัย

แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชนตามภาพดังกล่าว มีคำอธิบายดังนี้ว่า การพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน จะต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาสภาพปัญหา เช่น สถานการณ์การค้าเงิน ธุรกิจ การตลาด เป็นต้น และวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนเพื่อทราบว่า ชุมชนมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด ถัดจากนั้น จึงกำหนดเป้าหมายการพัฒนาสัมมาชีพและวางแผนการพัฒนาสัมมาชีพด้วยความรอบครอบ ทั้งนี้เพื่อให้แผนสามารถขับเคลื่อนชุมชนสู่เป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ต่อมาจึงแจ้งให้ชาวบ้านทราบถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาสัมมาชีพในชุมชน เปิดรับสมัครชาวบ้านที่มีความสนใจเข้าฝึกอบรม ดำเนินการสอนอาชีพให้กับชาวบ้าน มอบหมายให้ชาวบ้านฝึกทักษะอาชีพ และสนับสนุนส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มอาชีพ จะอย่างไรก็ตาม หลักการสัมมาชีพและหลักธรรมที่สนับสนุนให้เกิดสัมมาชีพ เป็นฐานคิดในการพัฒนาสัมมาชีพในชุมชนให้อยู่บนหลักการของพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือผู้ใหญ่บ้านในแต่ละชุมชน ควรกำหนดแผนงานพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชนเพื่อสร้างทักษะอาชีพให้กับชาวบ้านและเพื่อส่งเสริมชาวบ้านให้มีอาชีพที่หลากหลาย ทั้งนี้ เพื่อที่ชาวบ้านจะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

2. พระสงฆ์ควรใช้วัดเป็นศูนย์รวมฝึกทักษะอาชีพและควรกำหนดแผนงานพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธ โดยเชิญปราชญ์ชุมชนมาสอนอาชีพแก่ชาวบ้าน เดือนละ 1 ครั้ง

3. พระสงฆ์ควรกำหนดแผนงานเพื่อส่งเสริมสัมมาชีพในชุมชน โดยผลักดันให้ชาวบ้านประกอบสัมมาชีพตามทุนที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนภูมิปัญญา เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อที่ชาวบ้านจะได้มีอาชีพทางเลือกที่หลากหลายและมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐานในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา” คณะผู้วิจัยขอขอบคุณและอนุโมทนาต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อนุญาติให้ทุนวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). *แนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชน ปี 2562*.

กรุงเทพฯ : บริษัท บีทีเอสเพรส จำกัด.

กระทรวง จารุศิริระ. (2562). 7 สาเหตุของความยากจนในสังคมไทย. เข้าถึงได้จาก [https:// forbes thailand.com/commentaries/insights/7](https://forbes-thailand.com/commentaries/insights/7)

โกนิษฐ์ ศรีทอง. (2566, 8 กุมภาพันธ์). *แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน*. (พระมหาสมบุญ ฐิตกโร, พระมหาวิญญูธรรม ญาณกิตติ และอรชร ไกรจักร, ผู้สัมภาษณ์)

ชบาไพร ชัยหาเนตร์ และภักดี โพธิ์สิงห์. (2563). การสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 11(1), 54-55.

ชมพู อิศรายวัฒน์ และธิดารัตน์ คิมกระโทก. (2561). พัฒนาสัมมาชีพตามวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ในระดับครัวเรือนของประชาชน อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 2(3), 435-436.

- ฐานเศรษฐกิจ.(2565). *ส่องสถิติคนจนปี 2565 จังหวัดไหน มีมากที่สุด-น้อยสุด*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thansettakij.com/economy/514229>
- ณัฐภัทร์ กิ่งเนตร และคณะ. (2562). *ภาพรวมความเหลื่อมล้ำของไทยในศตวรรษที่ 2*. เข้าถึงได้จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions/AAA/Inequality_4GiniCoefficient.PDF
- ทาริตา แต่งแสง, ณัฐวิภา ทองรุ่ง และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2020). การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ. *Journal of Modern Learning Development*, 5(4), 239-253.
- ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์. (2562). หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง. ใน *ประชุมวิชาการพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ระดับชาติและนานาชาติ เรื่อง “พระพุทธศาสนา: รากฐานการพัฒนาสังคมพุทธวัฒนธรรม”* (น. 312). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พระมหาเจริญสุข คุณวีโร, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และเกษศิริรินทร์ ปัญญาเอก. (2563). การศึกษาแนวคิดเรื่องสัมมาชีพและความรับผิดชอบในพระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(2), 435-436.
- นำโชค อุ่นเวียง. (2564). *ปัญหาทางเศรษฐกิจของชุมชน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.truelookpanya.com/learning/detail/34778>
- ประเวศ อินทองปาน, (2566, 13 กุมภาพันธ์). *แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน*. (พระมหาสมบุญ ณ วมงคล และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต. (2553). วิถีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่. ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบุญสม อนาลโย (ศรีสุข), ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม และพระราชวิมลโมลี. (2565). การศึกษาหลักสัมมาชีพกับการประกอบหัตถกรรมเครื่องเงินในอำเภอเวียงสา จังหวัดสุรินทร์. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 13(2), 152-154.
- พระมหาภาธร อาภาธโร (อินทะพูล) และพลวัฒน์ สีทา. (2562). การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(3), 113-128.
- ภัทรพร เกษสังข์. (2559). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มนตรี สิริโรจนานันท์, (2566, 3 กุมภาพันธ์). แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน. (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- มนสิชา อนุกุล. (2565). แนวทางการจัดการส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชน ตำบลบางชะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 24(1), 142.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โยธิน แสงวดี, (2566, 7 กุมภาพันธ์). แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน. (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- วรรณดี สุทธิธารกร, (2566, 9 กุมภาพันธ์). แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน. (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- วรรณดี สุทธิธารกร. (2562). การวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิจัยในกระบวนการทัศน์ทางเลือก. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.
- วุฒินันท์ กันตเตียน, (2566, 4 กุมภาพันธ์). แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน. (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2565). การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. เข้าถึงได้จาก https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/increasing_work_efficiency.pdf
- อนงนาฏ สิทธิคง. (2565). หนี้ครัวเรือนไทย ปี 2565 เฉลี่ยอยู่ที่ 5 แสนบาทต่อครัวเรือน สูงสุดตั้งแต่เริ่มมีการสำรวจ จากค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น. เข้าถึงได้จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG220825171831085>
- อาภา วรรณฉวี. (2564). การวิจัยเอกสาร. เข้าถึงได้จาก <https://bsru.netdocumentary-research/>
- Elise, W. & Richard, W. (2013). Learning about Qualitative Document Analysis. IDS Practice Papers. Retrieved from <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bits/tream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Moneybuffalo. (2565). คนจนหมดประเทศ ในกันยายน 2565 นี้ จริงหรือ ? – เหตุใดรัฐบาลถึง
มั่นใจขนาดนั้น. เข้าถึงได้จาก [https://www.moneybuffalo.in.th/economy/the-
poor-will-run-out-in-the-country-this-september-2022-is-that-true](https://www.moneybuffalo.in.th/economy/the-poor-will-run-out-in-the-country-this-september-2022-is-that-true)

รูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4

Knowledge Management Model of Phrapariyattidham School, General Education Department, Nakhon Sawan Province according to Iddhipada 4

พระมหาสุภักดิ์ จันทร์โอ¹ พระเทพปริยัติเมธี² และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ³

Phramaha Supak Chan-O, Phratheppariyattimethi and Phra Khru Sri Suthamniwit

Received: March 16, 2023

Revised: June 02, 2023

Accepted: June 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการความรู้ 2) สร้างรูปแบบการจัดการความรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) ประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีขั้นตอน ดังนี้ (1) การแจกแบบสอบถามกับประชากรที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นผู้บริหาร ครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 95 รูป/คน และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (2) การสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และ (3) การประเมินผล 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและด้านความเป็นประโยชน์ จากผู้ทรงคุณวุฒิที่ จำนวน 15 รูป ด้วยการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการจัดการความรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการกำหนดความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ 2)

¹ วัดหนองกระดุกเนื้อ; Watnongkraduknuea

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

รูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ดังนี้ ด้านการกำหนดความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านการประมวลและการกลั่นกรองความรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 และด้านการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่าภาพรวมทั้ง 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน

คำสำคัญ: โรงเรียนพระปริยัติธรรม, หลักอิทธิบาท 4, การจัดการความรู้

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the conditions of knowledge management; 2) to create the knowledge management model based on Iddhipada 4 ; and 3) to evaluate the knowledge management model of Phrapariyatidham School, General Education Department, Nakhon Sawan Province according to Iddhipada 4. It was a mixed methods research. There were the following steps: (1) distributing questionnaires to the research population who were administrators and teachers at Phrapariyatidham School, General Education Department, Nakhon Sawan Province, 95 persons and in-depth interviews were used with 18 key informants by purposive sampling, (2) group discussion with 9 experts by purposive sampling using content analysis, and (3) evaluation of 4 aspects: correctness, appropriateness, feasibility for practice, and usefulness from 15 experts by purposive sampling. Statistics used in research were mean and standard deviation. The results of the research found that 1) knowledge management conditions, overall was at a high level. When considering each aspect, it was found that knowledge determination aspect had the highest average, followed by systematic knowledge management and the lowest average was creating and seeking knowledge; 2) knowledge management model of Phrapariyattidham School, General Education Department, Nakhon Sawan Province according to Iddhipada 4 consisted of 5 forms

as follows: knowledge determination aspect according to Iddhipada 4, creating and seeking knowledge aspect according to Iddhipada 4, systematic knowledge management aspect according to Iddhipada 4, knowledge codification and refinement aspect according to Iddhipada 4, and sharing and exchanging knowledge aspect according to Iddhipada 4; and 3) evaluation of the knowledge management model of Phrapariyattidham School, General Education Department, Nakhon Sawan Province according to Iddhipada 4 found that overall, all 5 areas had an average level of very good in every aspect.

Keywords: Phrapariyattidham School, Iddhipada 4, Knowledge Management

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมหาเถรสมาคม (มส.) ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 และ พ.ศ. 2535 ซึ่งปัจจุบันใช้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โบราณราชประเพณี และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ 2) เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนา จิตใจ และปัญญา มีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงามโดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป และ 3) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง ตามมาตรา 6 การศึกษาพระปริยัติธรรมมีสามแผนกดังต่อไปนี้ (1) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสนามหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาบาลี (2) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสนามหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาไทย และ (3) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งแผนกบาลีสนามหลวงและแผนกธรรมสนามหลวง ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโรงเรียน และพระอาจารย์เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จากข้อมูลการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาครั้งที่ 2 ปีการศึกษา 2564 (ข้อมูล ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2564)

พบว่า มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำแนกรายเขตทั้ง 14 เขต มีจำนวนทั้งสิ้น 407 โรงเรียน 2,384 ห้องเรียน มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 21,064 รูป มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 11,335 รูป มีครูจำนวนทั้งสิ้น 4,388 รูป/คน และมีเจ้าหน้าที่ 779 รูป/คน (สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, 2565)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ประกอบด้วยโรงเรียนที่จำแนกตามรายอำเภอรวมจำนวนทั้งสิ้น 9 โรงเรียน ดังนี้ 1) อำเภอเมือง ประกอบด้วย 1.1) โรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา วัดหนองปลิง ตำบลนครสวรรค์ออก 1.2) โรงเรียนคีรีวงศ์วิทยา วัดคีรีวงศ์ ตำบลปากน้ำโพ 1.3) โรงเรียนวัดท่าพระเจริญพรต วัดท่าพระเจริญพรต ตำบลบ้านมะเกลือ 1.4) โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม วัดโพธาราม ตำบลปากน้ำโพ และ 1.5) โรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา วัดไทรเหนือ ตำบลวัดไทร อำเภอตากถ้ำ ประกอบด้วย โรงเรียนวัดวาปีรัตนารามวิทยา วัดวาปีรัตนาราม ตำบลหนองโพ 2) อำเภอบรรพตพิสัย ประกอบด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดส้มเสี้ยว วัดส้มเสี้ยว ตำบลท่าจั่ว 3) อำเภอตากฟ้า ประกอบด้วย โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา วัดตากฟ้า ตำบลตากฟ้า และ 4) อำเภอลาดยาว ประกอบด้วย โรงเรียนรัตนปัญญาวิชาลัย วัดหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว โดยมีจำนวนห้องเรียนทั้งสิ้น 55 ห้องเรียน มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1,113 รูป มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 286 รูป มีครูจำนวนทั้งสิ้น 95 รูป/คน และมีเจ้าหน้าที่ 24 รูป/คน (สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, 2565)

การจัดการศึกษาของสงฆ์เป็นทางเลือกหนึ่งที่มีเยาวชนกลุ่มหนึ่งให้ความสนใจ และพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนให้เลืกทางเลือกนี้เพื่อให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียนในวัด ซึ่งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของคณะสงฆ์ เป็นสถานศึกษาที่ปลอดอบายมุขและยาเสพติด การจัดการศึกษาประเทศนี้มุ่งหวังจะจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติที่อยู่ในวัยกำลังศึกษาแต่ขาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยวัดจะเป็นผู้จัดหาที่อยู่อาหาร ผ้าไตรจีวรให้แก่ผู้เรียน ซึ่งส่วนมากผู้เรียนจะพักอยู่ประจำในวัด และในสภาพการณ์ที่ยังมีเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากที่ยังขาดโอกาสหรือด้วยโอกาสในการเข้ารับบริการทางการศึกษาข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีเจตจำนงถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อจะยกระดับความรู้ขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพพระภิกษุสามเณรซึ่งเป็นพลเมืองของชาติเหมือนกันกับบุคคลทั่วไป จึงมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและแผนการจัด

การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ขึ้นไป และได้ระบุในการจัดการศึกษาของสงฆ์ว่า ให้รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้เยาวชนอย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกันกับการที่รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติของรัฐ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต

ปัจจุบันผู้ที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเด็กด้อยโอกาส ครอบครัวมีฐานะยากจน พ่อ-แม่หย่าร้าง เป็นชนเผ่า มีปัญหาการอ่านเขียนภาษาไทยไม่คล่อง นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกัน ตลอดจนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีเนื้อหาหลักด้านหลักสูตรมีความหลากหลายเกินไป ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเกินไป สื่อเทคโนโลยีและสื่อสำหรับการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน และครูผู้สอนมีทักษะในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนในชั้นเรียนน้อย ซึ่งควรได้รับการแก้ปัญหาและพัฒนาปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน การยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้ได้ผลดีเช่นนี้กระทำได้ยากหากขาดความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างผู้บริหารครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนหรือโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งกระทำโดยลำพังโดยปราศจากการให้ความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนหรือบริหารจัดการความรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพ (พระครูถาวรรัตนานุกิจ, 2565) จึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือภายในกลุ่มโรงเรียนระดับพื้นที่ให้เกิดเป็นความร่วมมือกันเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้เรียนตอบสนองความต้องการทางการศึกษาแก่ประชาชนในพื้นที่ เพราะฉะนั้นการจัดการความรู้ที่มีคุณภาพ กล่าวคือการจัดการความรู้ที่ได้รับมาอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ แยกแยะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้ ให้เกิดขึ้นในโรงเรียนและภายในกลุ่มโรงเรียนจะช่วยสร้างความสามัคคีแก่หมู่คณะ กระตุ้นให้เกิดการวางแผนลงมือปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติร่วมกันมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์และเพิ่มพูนคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เรียนให้เกิดขึ้นโดยอาศัยความรับผิดชอบร่วมกันของครูทั้งโรงเรียนและสถานศึกษาก็จะมีเครือข่ายร่วมปฏิบัติภายในท้องถิ่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อผลลัพธ์แห่งการสร้างแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามกับประชากรที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นผู้บริหาร ครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 95 รูป/คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 18 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์สภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง ซึ่งประกอบด้วย ด้านพระพุทธศาสนา ด้านการบริหารสถานศึกษา/การบริหารการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา 2) เป็นผู้นำองค์กรทางการศึกษา 3) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และ 4) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 จำนวน 15 รูป ด้วยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและด้านความเป็นประโยชน์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการกำหนดความรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในประเด็น

ขณะที่ความคิดเห็นของผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า

1. การบ่งชี้ความรู้ โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายอย่างชัดเจน มีการประชุมจัดทำโดยมีผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา เสร็จเรียบร้อยแล้วจึงประกาศใช้

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ โรงเรียนพระปริยัติธรรม มีการสร้างและการแสวงหาความรู้ เป็นทักษะที่จะต้องอาศัยการเรียนรู้และวิธีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ช่วยทำให้เกิดแนวความคิดความเข้าใจที่ถูกต้องและกว้างขวางยิ่งขึ้น เกิดทักษะในการค้นคว้า สิ่งที่ต้องการและสนใจใคร่รู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงและสามารถเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่ได้มาว่าควรเชื่อถือหรือไม่ โดยมีการพัฒนาตนเองให้ทันโลกทันยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา

3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 1) มีการกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน 2) มีการปฏิบัติงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ 3) มีการปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน และ 4) มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีครูเป็นผู้กลั่นกรองความรู้ที่เหมาะสมผ่านกระบวนการเรียนการสอน ถ่ายทอดให้กับผู้เรียนและแนะนำการประมวลความรู้และกลั่นกรองความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ผู้เรียนในการศึกษาหาความรู้จากสื่อสังคมออนไลน์

5. การเข้าถึงความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้ นั้นเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ เพจเฟซบุ๊กของแต่ละโรงเรียน LINE กลุ่มผู้ปกครอง หรือระบบห้องสมุดออนไลน์ เป็นต้น

2. รูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย

รูปแบบที่ 1 ด้านการกำหนดความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดหลักสูตร สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมายและพันธกิจ ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียน ให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารอย่างเหมาะสม

รูปแบบที่ 2 ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหา ความรู้จากครู อาจารย์ ผู้บริหารของโรงเรียนและจากแหล่งความรู้ทั้งภายในภายนอกโรงเรียน สนับสนุนและจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และค้นหาความรู้ มีการสร้างแรงบันดาลใจ ขวัญและกำลังใจในการสร้างและแสวงหาความรู้

รูปแบบที่ 3 ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนมีการกำหนดความรู้ที่สร้างขึ้นหรือที่ได้มาทำการจัดเก็บด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อเป็นพื้นฐานของการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ มีการกำหนดเป้าหมายการจัดการความรู้ที่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน

รูปแบบที่ 4 ด้านการประมวลและการกลั่นกรองความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนมีการสนับสนุนการประมวลและการกลั่นกรองความรู้ของครูและนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพสามารถประมวลองค์ความรู้มาใช้ประโยชน์ได้ มีการวัดผลและประเมินผล มีการทบทวนนโยบายที่เพื่อนำมาพิจารณาจุดแข็งและปรับปรุงจุดอ่อนในการปฏิบัติงานในโรงเรียน

รูปแบบที่ 5 ด้านการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนมีการสนับสนุนและจัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นคลังความรู้สำหรับบุคลากรและผู้สนใจ มีการสนับสนุนการจัดโครงการ PLC เพื่อแบ่งปันความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้

แก่ครูผู้สอน การเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อบุคลากรและบุคคลภายนอกโดยผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ

3. การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

รูปแบบที่ 1 ด้านการกำหนดความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความถูกต้อง รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความเป็นประโยชน์

รูปแบบที่ 2 ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ รองลงมา คือ ด้านความถูกต้อง และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

รูปแบบที่ 3 ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ รองลงมา คือ ความเหมาะสม และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

รูปแบบที่ 4 ด้านการประมวลและการกลั่นกรองความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ รองลงมา คือ ความถูกต้อง และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเหมาะสม

รูปแบบที่ 5 ด้านการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ รองลงมา คือ ความเหมาะสม และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ความถูกต้อง

อภิปรายผลการวิจัย

เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

1. สภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการกำหนดความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ ทั้งนี้เพราะการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีการนำไปปฏิบัติในสถานศึกษาแต่ยังไม่เป็นระบบที่ถูกต้องชัดเจนเท่าที่ควร เมื่อพิจารณาด้านการกำหนดความรู้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจะพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จะยึดตามหลักสูตรฯและนโยบายของหน่วยงาน

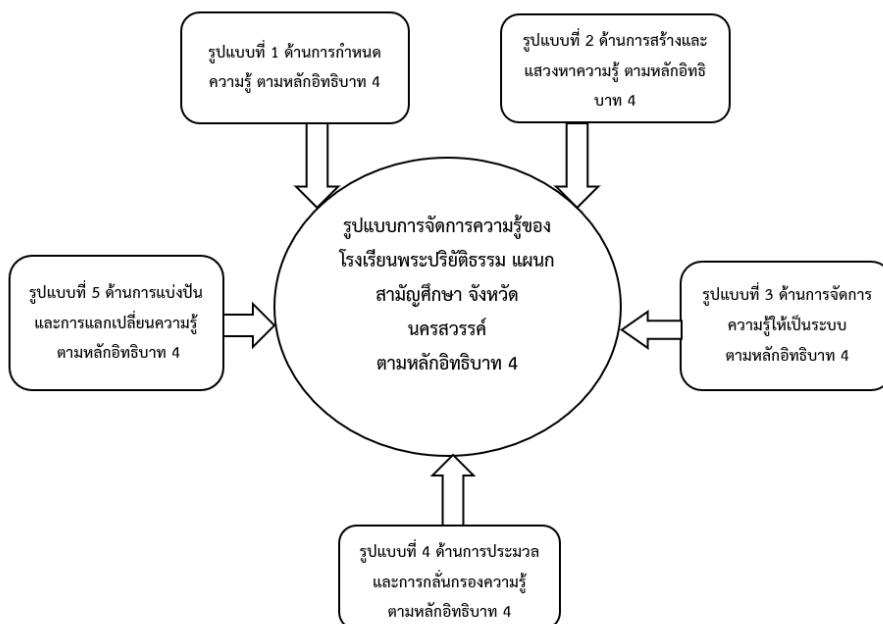
ต้นสังกัด สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพิทักษ์ บุญปัน (2560) พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในเขตจังหวัดหนองคายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รองลงไป คือ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ขณะที่การบ่งชี้ความรู้ตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายอย่างชัดเจนมีการสร้างและการแสวงหาความรู้ ช่วยทำให้เกิดแนวความคิดความเข้าใจที่ถูกต้องและกว้างขวางยิ่งขึ้น การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ 1) กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน 2) ปฏิบัติงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ 3) ปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบันและ 4) ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน การประมวลและกลั่นกรองความรู้ โดยมีครูเป็นผู้กลั่นกรองความรู้ที่เหมาะสมผ่านกระบวนการเรียนการสอนและการเข้าถึงความรู้ ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของแนวคิด Takeuchi, H. & Ikujiro, N. (2004) อ้างถึงในวิจารณ์ พานิช (2547) ว่าการแสวงหาและการสร้างความรู้ใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนช่วยให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้รวดเร็วและการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ จากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความชำนาญ มาเป็นที่ปรึกษาเป็นการสร้างความรู้ใหม่ให้กับตนเองและหน่วยงานทางการศึกษา

2. รูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ 1 ด้านการกำหนดความรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 รูปแบบที่ 2 ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 รูปแบบที่ 3 ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบตามหลักอิทธิบาท 4 รูปแบบที่ 4 ด้านการประมวลและการกลั่นกรองความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 และรูปแบบที่ 5 ด้านการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ทั้งนี้เพราะหลักการจัดการความรู้ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ด้านการกำหนดความรู้ ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ด้านการประมวลและการกลั่นกรองความรู้และด้านการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ เมื่อสร้างรูปแบบที่สมบูรณ์โดยการบูรณาการกับหลักพุทธธรรม หลักอิทธิบาท 4 แล้วจึงได้รูปแบบการจัดการความรู้ที่ดีที่สุดและสมบูรณ์ 5 รูปแบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูวินัยธรสุริยา รวิวิโส (สุขสวัสดิ์) (2555) พบว่า รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 8 ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 8 ขั้นตอนย่อย และ 32 กิจกรรม ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน มี 2 ขั้นตอนย่อย 9 กิจกรรม ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน มี 3 ขั้นตอนย่อย 11 กิจกรรม และขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน มี 3 ขั้นตอนย่อย 12 กิจกรรม

3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน ทั้งนี้เพราะรูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 มีรูปแบบที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีองค์ประกอบที่สมบูรณ์สามารถนำไปใช้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้จริง เป็นที่ยอมรับส่งผลให้การประเมินรูปแบบ มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆกิจจานุรักษ์ (สิริเชษฐ์พงษ์) (2563) พบว่า การประเมินและรับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ พบว่า ผลการประเมินรูปแบบในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินและรับรองที่ผู้วิจัยกำหนด คือ ต้องมีค่า มากกว่า 3.51 จึงสรุปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิรับรองรูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

บทสรุปเชิงวิเคราะห์ของโมเดล

รูปแบบที่ 1 ด้านการกำหนดความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดหลักสูตร สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมายและพันธกิจ ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารอย่างเหมาะสม

รูปแบบที่ 2 ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหา ความรู้จากครู อาจารย์ ผู้บริหารของโรงเรียนและจากแหล่งความรู้ทั้งภายในภายนอกโรงเรียน สนับสนุนและจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และค้นหาความรู้ มีการสร้างแรงบันดาลใจ ขวัญ และกำลังใจในด้านการสร้างและแสวงหาความรู้

รูปแบบที่ 3 ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนมีการกำหนดความรู้ที่สร้างขึ้นหรือที่ได้มาทำการจัดเก็บด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อเป็นพื้นฐานของการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ มีการกำหนดเป้าหมายการจัดการความรู้ที่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน

รูปแบบที่ 4 ด้านการประมวลและการกลั่นกรองความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนมีการสนับสนุนการประมวลและการกลั่นกรองความรู้ของครูและผู้เรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพสามารถประมวลองค์ความรู้มาใช้ประโยชน์ได้ มีการวัดผลและประเมินผล มีการทบทวนนโยบายที่เพื่อนำมาพิจารณาจุดแข็งและปรับปรุงจุดอ่อนในการปฏิบัติงานในโรงเรียน

รูปแบบที่ 5 ด้านการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารโรงเรียนมีการสนับสนุนและจัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นคลังความรู้สำหรับบุคลากรและผู้สนใจ มีการสนับสนุนการจัดโครงการ PLC เพื่อแบ่งปันความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้แก่ครูผู้สอน การเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อบุคลากรและบุคคลภายนอกโดยผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ควรมีการกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาส่งเสริม การจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม อย่างเป็นรูปธรรม

2. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ควรนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย ที่จะส่งเสริม พัฒนา ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูในการจัดการความรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

2. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ควรมีบูรณาการหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรมกับการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- พระครูถาวรรัตนานุกิจ. (2565). เสวนาออนไลน์ เรื่อง โลกเปลี่ยน คนปรับ ขยับการเรียนรู้ ในโรงเรียน (ชนบท) ในบริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. เข้าถึงได้จาก <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/nac/2021/slide/y6-lec01.pdf>
- พระครูวินัยธร สุริยา รวิวิโส (สุขสวัสดิ์). (2555). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 8. วารสารสหวิทยาการวิจัย : ฉบับบัณฑิตศึกษา, 1(1), 114.
- พระครูสังฆกิจจานุรักษ์ (สิริเชษฐ์พงษ์). (2563). รูปแบบการบริหารวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (ดุชนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพิทักษ์ บุญปัน. (2560). รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในเขตจังหวัดหนองคาย. วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 3(2), 12.
- พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136 ตอนที่ 50 ก, หน้า 1-11.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 1-65.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพ.

สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2565). ข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ประจำปีการศึกษา 2564 ภาคเรียนที่ 2 สรุปรายเขต. เข้าถึงได้จาก
[https:// deb.onab.go.th/cms/s85/u25/samun/จำนวนนักเรียน_10_พ_ย.%
2064.pdf](https://deb.onab.go.th/cms/s85/u25/samun/จำนวนนักเรียน_10_พ_ย.%2064.pdf)

รูปแบบการปกครองเพื่อความงามแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย

Government Form for the Beauty of the Sangha of the Abbots in
Sukhothai Province

พระมหาทวีศักดิ์ ตปสีโล (เฉลิมสิริโรจน์)¹ พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์² และพิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์³
Phramaha Taweesak (Chalemsirojn), Phrakru Siripariyatyanusart and
Phisit Kotsupho

Received: March 29, 2023

Revised: May 29, 2023

Accepted: May 29, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักอาจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตรในพระพุทธานุสาเถรราช 2) ศึกษาการปกครองเพื่อความงามแห่งหมู่สงฆ์ในพระพุทธานุสาเถรราชและคณะสงฆ์ไทย และ 3) นำเสนอรูปแบบการปกครองเพื่อความงามแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลเอกสาร จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ภาคสนาม จากพระสังฆาธิการและนักวิชาการด้านพระพุทธานุสาเถรราชจังหวัดสุโขทัย และการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ทรงคุณวุฒิ และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักอาจารย์วัตรในพระพุทธานุสาเถรราช คือ วัตรที่อันเตวาสิกพึงปฏิบัติต่อพระอาจารย์ และหลักอันเตวาสิกวัตร คือ วัตรที่อาจารย์พึงปฏิบัติต่ออันเตวาสิกซึ่งเป็นหลักที่เป็นแนวทางการปกครองหรือหลักการอยู่ร่วมกันของคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล 2) สภาพการปกครองเพื่อความงามแห่งหมู่สงฆ์ในพระพุทธานุสาเถรราชและคณะสงฆ์ไทย พบว่า นอกจากจะยึดถือการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus

Corresponding author, E-mail: Phramahatapasel @ gmail.com, Tel. 082-3788988

มหาเถรสมาคม การปกครองรูปแบบนี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ โดยการสั่งการจากผู้มีอำนาจเจ้าคณะปกครอง จึงทำให้ลดความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในฐานะอาจารย์และศิษย์ลงไป และ 3) แนวทางการปกครองเพื่อความงดงามแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย เจ้าอาวาส คือนิสสัยอาจารย์จะต้องปฏิบัติตามคุณสมบัติของอาจารย์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่อันเตวาสิก โดยใช้รูปแบบ 5 อ.โมเดล ในการอบรมและจัดระบบการปฏิบัติหน้าที่และความประพฤติของอันเตวาสิกในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาจารย์ ด้านการอนุเคราะห์ ด้านอุปัฏฐาก และด้านอิทธิฤทธิ์เพื่อสร้างศาสนทายาท ด้วยรูปแบบการปกครองอันงดงามที่กล่าวมา มีความเหมาะสมอย่างยิ่งและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาได้จริง

คำสำคัญ: รูปแบบการปกครอง, ความงดงามแห่งหมู่สงฆ์, เจ้าอาวาส

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the principles of Acariyavatta and Antevasikavatta in Theravada Buddhism; 2) to study the government for the beauty of the Sangha in Theravada Buddhism and the Thai Sangha; and 3) to present a form of government for the beauty of the Sangha of the abbots in Sukhothai Province. It was a qualitative research by studying the document information from Tipitaka, Commentary, textbooks, articles and related research together with in-depth field interviews from the Sangha and Buddhist scholars in Sukhothai Province. Small group discussion with experts was conducted. Data was analyzed by content analysis together with presentation of a descriptive and analytical report. The results of the research found that 1) the principles of Acariyavattata in Theravada Buddhism were the duties that Antevasikas should perform with their teachers and the principles of Antevasikavatta were the duties that teachers should perform with Antevasikas which were the principles of governance or the principle of coexistence of the Sangha during the Buddha's time; 2) the conditions of government for the beauty of the Sangha in Theravada Buddhism and the Thai Sangha found that in addition to adhering to governance according to the principles of Dhamma and Vinaya, governing according to the Sangha Act and the rules of the Sangha Supreme Council created formal relationships by ordering from

the person with the authority to govern. Therefore, the personal relationship as a teacher and student was reduced; and 3) the guidelines for governing the beauty of the Sangha of the abbots in Sukhothai Province. The abbots that were Nissayacariya must comply with the qualifications of the teachers to be a good example for Antevasikas by using the 5 A. A model to train and organize the performance of duties and behavior of Antevasikas in various aspects, namely education, behavior, assistance, laypersons, and Adhikarana to create religious heirs with the beautiful form of government mentioned above that were very suitable and can be used in real development.

Keywords: Form of Government, Beauty of the Sangha, Abbot

บทนำ

ในสังคมสมัยไทยปัจจุบัน สภาพสังคมเปลี่ยนไป บทบาทการทำหน้าที่ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกก็เปลี่ยนไป เนื่องจากก่อนบวชพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกไม่มีความคุ้นเคยกัน เมื่อบวชแล้วพระภิกษุส่วนมากก็ไม่ได้พำนักอยู่ในวัดเดียวกันกับพระอุปัชฌาย์ การทำหน้าที่ระหว่างพระอุปัชฌาย์ที่เรียกว่า อุปัชฌาย์วัตรกับสัทธิวิหาริกวัตรจึงไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ และ ปัจจุบันพระอุปัชฌาย์จำนวนไม่น้อยไม่ได้ทำหน้าที่ของความเป็นผู้ให้กำเนิดทางธรรมอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือพระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่เมื่อบวชแล้วไม่ได้ทำการสอนพระภิกษุสามเณรที่ตนบวช ไม่ดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2557) จึงทำให้ไม่ได้ทำวัตรปฏิบัติต่อกันตามพุทธประสงค์ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ได้แก่ 1) ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกจะไม่ค่อยมีความสนิทสนมไม่มีความคุ้นเคยกัน การศึกษาอบรมทั้งด้านพระปริยัติและปฏิบัติก็ไม่ได้ทำอย่างเต็มที่ เพราะต่างคนต่างอยู่ ไม่มีได้มีบรรยากาศแห่งความสามัคคี 2) พระภิกษุบางรูปแม้จะไปขอนิสัยกับภิกษุรูปอื่น แต่ก็มักไม่ได้รับการดูแล ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาดีเท่าที่ควร 3) ในกรณีเกิดความขัดแย้งในหมู่สงฆ์หรือกรณีเกิดอริกรณี ในปัจจุบันผู้มีอำนาจจัดการคือเจ้าคณะผู้ปกครอง เช่น เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล ซึ่งท่านเหล่านี้บางครั้งไม่ใช่พระอุปัชฌาย์ การแก้ปัญหาบางครั้งเป็นไปด้วยความยากลำบาก แต่หากผู้แก้ปัญหาเป็นพระอุปัชฌาย์ การแก้ปัญหาก็จะง่ายขึ้น เพราะส่วนมากจะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์ที่มีความเคารพกันเสมือนพ่อ ในบางกรณีก็เป็นเรื่องระหว่างภิกษุร่วมอุปัชฌาย์เดียวกัน การแก้ปัญหาต่าง ๆ ก็ง่ายขึ้น คู่กรณีมักจะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์ จึงทำให้

เกิดความสามัคคีกันง่ายขึ้น เพราะคูร์ณีนีมักจะมีความยาเกรงในตัวพระอุปฌาย์ซึ่งเป็นที่เคารพของทั้งสองฝ่าย (พระมหาวิรัตน์ อาจารย์สุโก (สุวรรณโชติ), 2559)

ปัจจุบัน พระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย เมื่อบวชแล้ว บางส่วนมุ่งพัฒนาตนตามพระธรรมวินัย แต่บางส่วนมุ่งพัฒนาในทางวัตถุนิยมสร้างศาสนวัตถุที่ใหญ่โต สวยงาม วิจิตรพิศดารและใช้ทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก ไม่พยายามชวนชวาศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เพื่อฝึกอบรมตนเอง ไม่ชอบให้ใครมาแนะนำพร่ำสอนหรือว่ากล่าวตักเตือน เมื่อถูกตักเตือนก็โกรธ กล่าวกระทำผิดอย่างเปิดเผยโดยขาดความเกรงกลัวหรือละอายใจต่อผู้อื่น ไม่เคารพยำเกรงผู้ใหญ่ ประพฤติตนเยี่ยงฆราวาสวิสัย มีกิริยามารยาทหยาบคาย ไม่สำรวมวาจาและนุ่งห่มให้เรียบร้อย ยืนหรือเดินฉัน ภัตตาหาร เป็นต้น

สมเด็จพระพุทธดำรัสที่ทรงตรัสไว้ว่า “ในอนาคต หมู่ภิกษุจักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 64: 79-81) ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้ว ได้ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความคลุกคลีความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย สันโดษ ความขัดเกลา ความก้ำจัดกิเลส อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยประการต่าง ๆ ทรงแสดงธรรมมิกถาให้เหมาะสมให้คล้อยตามกับเรื่องนั้นแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แลเราจักบัญญัติอาจริยวัตรแก่ภิกษุอันเตวาสิกทั้งหลาย โดยประการที่ภิกษุอันเตวาสิกทั้งหลายพึงประพฤติชอบในอาจารย์

จากสภาพปัญหาของพระสงฆ์ในปัจจุบันดูเหมือนจะละเลยเรื่องวัตรปฏิบัติเหล่านี้ไปไม่น้อย ซึ่งจากการลงพื้นที่รวบรวมข้อมูล พบว่า คณะสงฆ์ใน อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ซึ่งประกอบด้วย 10 ตำบล 46 วัด 13 ที่พัทสงฆ์ ส่วนมากแล้ว มีการปฏิบัติข้อวัตรช้นชกะ 14 ข้อ โดยเฉพาะหลักข้อวัตรปฏิบัติใหญ่ ๆ เช่น หลักอาจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตร โดยรวมอยู่ในระดับที่น้อยที่เดียวซึ่งทำให้เกิดความเห็นผิดและประพฤติดิพดพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด ปัญหาการประพฤติดิพดพระวินัยของพระภิกษุสามเณร มีดังนี้ 1) จมมุ่งหมายในการบรรพชาและอุปสมบทแตกต่างกัน 2) การขอบรรพชาและอุปสมบท เป็นกระบวนการที่ทำได้ง่าย ไม่มีระเบียบในการปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกันในการพิจารณาและฝึกก่อนให้การบรรพชาและอุปสมบท 3) เจ้าอาวาสที่มีหน้าดูเลอบรมสั่งสอนมีเวลาน้อย เพราะภารกิจต่าง ๆ และเจ้าอาวาสขาดความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติพระธรรมวินัย จึงอาจทำให้พระภิกษุ สามเณร ขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดการปฏิสัมพันธ์ต่อกันคืออาจารย์กับศิษย์นั้นห่างเหิน ซึ่งหลักการปฏิบัติทั้ง 2 คือ หลักอาจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตรหากนำมาปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ก็จะเป็นการสร้างศาสนทายาทที่ดีมี

คุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้คณะสงฆ์ปกครองกันอย่างผาสุกเรียบร้อย มีอาจารย์อันดีงามและทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงในระยะยาวต่อไป

อาจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตร จึงเป็นข้อปฏิบัติที่อาจารย์ ได้แก่เจ้าอาวาสและพระภิกษุสงฆ์ สามเณร ควรทำให้เหมาะสมกับสมณะสาธูปเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงามและความผาสุกแก่สถานที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องการประพจน์ในเรื่องพระวินัยซึ่งเป็นวัตรหรือข้อปฏิบัติตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ผิดพลาดกล่าวคือมีการถือโดยมกมายหรือสักว่าทำตาม ๆ กันมา โดยที่ไม่มีความเข้าใจในความมุ่งหมายไม่เห็นเหตุและผลจนหลงไปว่าจะถึงความบริสุทธิ์จะบรรลุมุ่งหมายสุดท้ายเพียงด้วยศีลวัตรด้วยระบบระเบียบพิธีเหล่านั้นขยายรูปแบบประหลาดพิสดารเตลิดออกไป ซึ่งเป็นข้อปฏิบัตินอกกรอบของพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาหรือรักษาศีลบำเพ็ญระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ โดยมีคตินหาและทฤษฎีแอบแฝงมีความอยากได้ ลาภ ยศ และสรรเสริญเป็นผลตอบแทนมุ่งหวังจะได้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ จนทำให้เกิดการบดบังความมุ่งหมายที่แท้จริงและยังปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงจุดหมายสำคัญของการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา

ดังนั้น ในปัจจุบันนี้จึงนิยมให้ภิกษุใหม่ไปถือนิสัยกับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นนิสยาจารย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2546) ในวัดที่ใกล้ชิดอันตนไปพักหรือจำวัดด้วย คือ ฝากตัวเป็นศิษย์ เป็นอันเตวาสิกของเจ้าอาวาสหรืออาจารย์ผู้มีองค์ธรรม มีความรู้ สามารถแนะนำพร่ำสอนได้ โดยจะต้องเป็นภิกษุที่มีคุณสมบัติและอายุพรรษาในระดับที่ใกล้เคียงกับพระอุปัชฌาย์ การอบรมกุลบุตรผู้บวชใหม่ในปัจจุบันจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส และอาจารย์ ความงดงามในสังคมสงฆ์อันเกิดจากวัตรปฏิบัติ คำสอนในพระวินัยปฏิภณนั้นเห็นได้ชัดว่าคำสอนเรื่องอาจารย์วัตรและอันเตวาสิกวัตรเป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์โดยมุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์กับศิษย์ที่ตนได้ปกครองโดยให้ทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึกและประพจน์ต่อกันเสมือนบิดากับบุตร คือหลังจากที่พระอุปัชฌาย์ได้มอบสัทธีวิหาริกไว้ในอาจารย์ของอาวาสนั้น ๆ แล้ว

ฉะนั้นบทความนี้ต้องการจะกล่าวถึงอาจารย์วัตร (ข้อปฏิบัติที่อันเตวาสิกที่ควรปฏิบัติต่อพระอาจารย์) และอันเตวาสิกวัตร (ข้อปฏิบัติที่พระอาจารย์ควรปฏิบัติต่อศิษย์) ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อความรักความงดงามในสังคมสงฆ์ โดยกล่าวถึงความเป็นมา ข้อปฏิบัติในแง่มุมต่าง ๆ และวิเคราะห์ให้เห็นว่าอาจารย์วัตรและอันเตวาสิกวัตรนี้ มีความสำคัญต่อการปกครองเพื่อความงดงามและความสามัคคีในสังคมสงฆ์โดยเจ้าอาวาสนำรูปแบบ 5 อ.โมเดล ได้แก่ อุเทศ อาจารย์ อนุเคราะห์ อุปัฏฐาก และอธิกรณ์ มาเป็นรูปแบบการอบรมสั่งสอนอันเตวาสิก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักอภิปรัชญาของอริยวาทะกับอรรถาธิบายในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการปกครองเพื่อความมั่งคั่งแห่งหมู่สงฆ์ในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทและคณะสงฆ์ไทย
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการปกครองเพื่อความมั่งคั่งแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปกครองเพื่อความมั่งคั่งแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย” ครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ศึกษาพระไตรปิฎก เอกสาร หนังสือ งานวิจัย ทั้งออกแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งในบทนี้จะนำเสนอรูปแบบการทำวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนงานการวิจัย โดยปรากฏรายละเอียดของวิธีการวิจัย ดังนี้ ตามระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาทั้งเชิงเอกสารและภาคสนาม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วนำเสนอผลการศึกษาตามแบบวิธีการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อเชื่อมโยงความรู้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปกครองของและลักษณะวิธีการปกครอง รวมถึงลักษณะอันพึงประสงค์ของเจ้าอาวาส

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวัตถุดิบชั้น 14 เจาะจงลงที่หลักอภิปรัชญา-อรรถาธิบายในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทและการปกครองคณะสงฆ์ไทย ความเป็นมา บทบาทหน้าที่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเจ้าอาวาส ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการสร้างรูปแบบการปกครองเพื่อความมั่งคั่งแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย ศึกษาข้อมูล เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ รูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทและการปกครองคณะสงฆ์ไทย ความเป็นมา บทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาส สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน เพื่อนำมาสร้างกระบวนการ

รูปแบบการปกครองเพื่อความมั่งคั่งแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) นำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาสร้างรูปแบบการปกครองเพื่อความมั่งคั่งแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย

ขั้นตอนที่ 3 เสนอรูปแบบการปกครองเพื่อความมั่งคั่งแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการที่พัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการปกครอง เพื่อความมั่งคั่งแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ จำนวน 6 รูป/คน เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงให้ได้รูปแบบการปกครองเพื่อความมั่งคั่งแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัยที่เหมาะสม

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant) คือ พระภิกษุผู้ประกอบด้วยสมณะศักดิ์ระดับรองเจ้าคณะจังหวัด ที่ปรึกษาจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศาสนา ได้แก่

1. กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 รูป/คน ดังนี้ (1) กลุ่มเจ้าอาวาส-อาจารย์ (พระมหาเถระ) ในอำเภอเมืองสุโขทัย 7 รูป (2) กลุ่มอเนกวาสสิก 6 รูป (3) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนา 2 รูป/คน

2. กลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เชิญผู้ทรงร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 6 รูป/คน ดังนี้ (1) เจ้าคณะผู้ปกครองชั้นผู้ใหญ่ ในจังหวัดสุโขทัย 1 รูป (2) เจ้าคณะผู้แทนพระอุปสมบท จังหวัดสุโขทัย 1 รูป (3) อเนกวาสสิกหรือลูกศิษย์ 1 รูป (4) อาจารย์ที่ปรึกษา งานวิจัย 1 รูป (5) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาภายใน 1 ท่าน (6) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาภายนอก 1 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีขั้นตอนการสร้าง และตรวจสอบเครื่องมือ

2. สร้างแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการปกครองเพื่อความงามแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย

3. นำแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มที่ผ่านการตรวจเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปใช้ในการสนทนากลุ่ม จำนวน 6 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ ดังต่อไปนี้ 1) การรวบรวมข้อมูล 2) การจัดลำดับข้อมูล 3) การสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม 4) การนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ (Interview Research) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผลซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการวิจัย และสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงาน เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของ “รูปแบบการปกครองเพื่อความงามแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย”

สรุปผลการวิจัย

1. หลักอาจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตรในพระพุทธศาสนาเถรวาทอาจารย์วัตร คือ วัตรที่อันเตวาสิกพึงปฏิบัติต่อพระอาจารย์กล่าวโดยสรุปเฉพาะด้านที่สำคัญได้แก่ 1) อันเตวาสิกพึงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ถอดรองเท้าห่มผ้าเฉวียงบ่าข้างหนึ่งเริ่มรับใช้พระอาจารย์ตั้งแต่เช้าด้วยการถวายไม้ชำระฟัน น้ำล้างหน้า ถ้าข้าวต้มมี พึงล้างภาชนะใส่ข้าวต้มไปถวาย ถ้าอาจารย์ต้องการจะเข้าหมู่บ้านพึงถวายผ้าห่ม เมื่ออาจารย์กลับพึงปูอาสนะ นอกจากนี้ต้องคอยรับใช้ท่านในโอกาสต่าง ๆ ทั้งตอนอยู่ในวัดและนอกวัดทั้งตอนฉันอาหารตอนพักผ่อนและตอนสรงน้ำพร้อมกับคอยรักษาความสะอาดเสนาสนะและบริเวรรอบ ๆ กุฏิ วิหาร และเตียง ตั้ง ฯ 2) ถ้าอาจารย์ต้องการจะให้เรียน พึงคอยศึกษาเล่าเรียนจากท่าน ถ้าพระอาจารย์ต้องการจะให้สอบถามอรรถ พึงสอบถาม 3) ถ้าอาจารย์เกิดความไม่ยินดีคิดจะสึก อันเตวาสิกพึงช่วยระงับ ถ้าต้องอาบัติหนัก (สังฆาทิเสส) หรือถูกคณะสงฆ์ลงโทษด้วยกรรมมัตตชเนยยกรรมเป็นต้นอันเตวาสิกต้องหาทางช่วยเหลือตามสมควรแก่กรณีพร้อมทั้งหาทางช่วยบรรเทาความเสียหายอันอาจจะเกิดขึ้น “ด้วยอุบายอย่างไรหนอ อาจารย์พึงกลับประพฤติชอบ พึงหายเย่อหยิ่ง พึงกลับตัวได้ สงฆ์พึงระงับกรรมนั้นเสีย” 4) เมื่ออาจารย์กำลังกล่าว

ไม่เพียงกล่าวสอดขึ้นในระหว่าง อาจารย์กล่าวถ้อยคำใกล้ต่ออาบัติพึงห้ามเสีย 5) รักษาหัวใจของท่าน มีความเคารพจะไปไหนบอกเล่าไม่เที่ยวไปตามอำเภอใจจะได้รับความช่วยเหลือจากใครหรือจะกระทำการสงเคราะห์แก่ใครต้องบอกให้ท่านรับทราบ 6) เอาใจใส่พยาบาลเมื่อท่านอาพาธคอยดูแลท่าน ตลอดชีวิตรองนกว่าท่านจะหายเป็นต้น การกระทำอาจริวัตรนี้เป็นกิจที่อันเตวาสิกต้องใส่ใจไม่เพิกเฉยให้ความสำคัญเสมอเหมือนว่าท่านเป็นบิดามารดาผู้ให้คำแนะนำสั่งสอนเวลากระทำวัตรต่อท่านจึงให้คิดว่าท่านเป็นเหมือนบิดาและมารดา

อันเตวาสิกวัตร คือ วัตรที่อาจารย์พึงปฏิบัติต่ออันเตวาสิก ภิกษุใหม่ผู้บวชแล้วขออาศัยอยู่กับพระอาจารย์เรียกว่า “อันเตวาสิก” แปลว่า คนผู้อยู่ในภายใน หมายถึง ศิษย์ที่อยู่ในปกครองหรือที่อาศัยอยู่กับอาจารย์และต้องปฎิญาณว่า มีศรัทธาเลื่อมใสจึงขอมอบตัวเป็นศิษย์ในพระอาจารย์จะเคารพนับถือเชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาทของพระอาจารย์ อันเตวาสิกวัตร คือ ธรรมเนียมวัตรหรือข้อปฏิบัติต่ออันเตวาสิกหน้าที่อันพระอาจารย์จะพึงกระทำต่ออันเตวาสิกกล่าวโดยสรุปเฉพาะด้านที่สำคัญ ได้แก่ 1) ถ้าอาจารย์มีบาตรมีจีวรมีบริวาร อันเตวาสิกไม่มี พึงสงเคราะห์ด้วยบาตรจีวรและบริวารอื่น ๆ “ด้วยอุบายว่าอย่างไรหนอ บริวารพึงเกิดขึ้นแก่อันเตวาสิก” 2) อันเตวาสิกอยู่ในวิหารใด ถ้าวิหารนั้นสกปรก ถ้าสามารถ พึงชำระให้สะอาด พึงขนบาตร จีวร เติง ตั้ง พึงกวาด เพดานลงมาก่อน เช็ดขอบหน้าต่างประตู พึงเช็ดถู่ ขนกลับไว้ที่เดิม 3) ถ้าอันเตวาสิกเกิดความไม่ยินดี เกิดความรำคาญ เกิดความเห็นผิด อาจารย์พึงช่วยระงับ หรือบอกภิกษุอื่นช่วยระงับ หรือพึงแสดงธรรมกถาแก่อันเตวาสิก 4) ถ้าอันเตวาสิกต้องอาบัติหนัก ควรแก้มานัต ควรแก้อัพमान อาจารย์พึงทำการชวนชวายเป็นว่า “ด้วยอุบายว่าอย่างไรหนอ สงฆ์พึงให้กรรมแก่อันเตวาสิก” 5) ถ้าสงฆ์ต้องการจะทำการกรรม คือ ตัซขณียกรรม นิยสกรรม ปัพพาขณียกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรมแก่อันเตวาสิก อาจารย์พึงทำการชวนชวายเป็นว่า “ด้วยอุบายว่าอย่างไรหนอ สงฆ์ไม่พึงทำการกรรมแก่อันเตวาสิกหรือพึงเปลี่ยนไปเป็นโทษเบา” 6) เมื่อเกิดอาพาธก็เอาใจใส่พยาบาลจนตลอดชีวิตรองนกว่าจะหาย

2. การปกครองคณะสงฆ์ไทย เป็นไปตามพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2535) และกฎหมายเถรสมาคม ดังนี้ ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัย ตามลำดับชั้นสายปกครอง

3. รูปแบบการปกครองเพื่อความงดงามแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย ในภาพรวม พบว่า หลักอาจริยวัตรกับอันตวาสิกวัตรในคณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัย ซึ่งได้ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแล้วนั้น อันตวาสิก คือ ผู้อยู่ใต้ปกครอง จะพึงปฏิบัติต่ออาจารย์ อันตวาสิกวัตรนั้น อาจารย์พึงประพฤติชอบในอันตวาสิกวิธีประพฤติชอบในอันตวาสิกนั้น ดังต่อไปนี้ อาจารย์พึงสงเคราะห์ อนุเคราะห์อันตวาสิก ด้วยสอนบาลีและอรรถกถา ด้วยให้อาพาตและอนุศาสน์ ฯ เป็นต้นนั้น การปฏิบัติของอาจารย์ต่ออันตวาสิกนั้น ก็เช่นเดียวกันกับ อาจริยวัตรฯ คือเป็นการปฏิบัติสืบต่อกันมาจากครูบาอาจารย์ในสมัยก่อน บางท่านที่ปฏิบัติได้ดี ครบถ้วนต่ออันตวาสิก บางท่านก็ย่อหย่อนไปบ้าง พระอาจารย์ให้คำแนะนำแก่พระบวชใหม่ให้เคร่งครัดตามพระธรรมวินัย ขยันพากเพียร ให้การดูแลเอาใจใส่เหมือนพ่อดูแลลูกคือมีความเมตตาด้วยหวังให้เป็นคนดี ในด้านความเรียบร้อย ความประพฤติ กริยามารยาท มีความสำรวม ให้การสงเคราะห์ปัจจัย 4 ดูแลเมื่ออาพาตถึงจะไม่ครบถ้วนตามวัตรชั้นธกะ ก็ยังพอเป็นแนวทางไว้บ้างจึงควร อนุเคราะห์เกื้อกูลในด้านต่าง ๆ ตามหลักของพระวินัยส่วนใหญ่เป็นไปตามหลัก หลายประการด้วยกันมีการให้บาตรจีวรเสนาสนะเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ให้การศึกษาให้ความรู้อบรมเรื่องอาจาระสมณสารูป ด้านการรักษาพยาบาลเมื่ออาพาต กล่าวถึงอุปัชฌาย์อาจารย์อนุเคราะห์สงเคราะห์อุปฐากอันตวาสิก ของตนก็เป็นไปตามความสนิทสนมมีความใกล้ชิด ที่อยู่คนละที่คนละทางก็เป็นไปตามธรรมดาที่จะต้องขาดตกบกพร่องซึ่งส่วนใหญ่แล้วอาจารย์อุปัชฌาย์ดูแลอันตวาสิกของตนตามสมควรเท่านั้น ข้อปฏิบัติที่อาจารย์เป็นปฏิบัติแก่ศิษย์ปัจจุบันนี้ มีในส่วนของปกครองเป็นหลักที่วัดเขาอินทรีนั้นใช้การปกครองประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือนเพื่อชำระอธิกรณ์ข้อขัดข้องขุนเคืองให้อำนาจสงฆ์เป็นใหญ่ตามที่พ่อแม่ครูบาอาจารย์ย้ำเสมอว่าธรรมาธิปไตยคือการลงมติเป็นเอกฉันท์มีความเห็นไปในทางเดียวกันประกอบแบบพ่อปกครองลูกดูค่าว่ากล่าวตักเตือนอย่างเต็มที่ไม่ต้องมีความจริงลูกศิษย์ส่วนในด้านอื่นนั้นอาจจะไม่ครบถูกต้องตามหลักของพระวินัยทั้งหมดด้วยปัจจัยต่าง ๆ ในเมื่อสมัยกาลผ่านไป

แนวทางการสร้างศาสนทายาทที่ดีพระอุปัชฌาย์ต้องมีหลักในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลกกล่าวคือถ้าประชาตูลูกศิษย์ที่ดีด้วยแนวทางในการปฏิบัติชี้แจงแสดงพระมีหน้าที่พื้นฐาน 4 อย่าง 1. ศึกษา 2. ปฏิบัติ 3. สั่งสอน 4. ปกป้อง ถ้าเข้าใจหลัก 4 อย่างนี้และปฏิบัติได้ จะได้ศาสนทายาทที่ดีเป็นแบบอย่างที่ดีในพระพุทธศาสนา

การสร้างความงดงามและความสามัคคีในหมู่สงฆ์ตามหลักอาจริยวัตรกับอันตวาสิกวัตรสรุปความได้ว่า การที่พระพุทธองค์บัญญัติให้ภิกษุถืออุปัชฌาย์และกำหนดให้พระอุปัชฌาย์ต้องปกครองดูแลสหวิหาริกนี้เป็นหลักประกันได้ว่า กุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาจะได้รับการ

ศึกษาตามหลักไตรสิกขาอย่างแนบแน่น พร้อมกันนั้น การที่กำหนดให้ทั้งสองฝ่ายกระทำวัตรต่อกันก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ คือ ให้เกิดความผูกพันต่อกัน ซึ่งจะมีผลพลอยได้คือเป็นการลดทอนกิเลสของศิษย์ให้มีความเคารพยำเกรงในพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์อันจะเป็นการง่ายในการฝึกหัดพัฒนาด้านอื่น ๆ และเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปัชฌาย์ต่อกัน อันจะได้เกิดความสนิทสนม สนิทสามัคคีปรองดองและความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก อาจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตรนี้ถือว่ามีประโยชน์ต่อสังคมสงฆ์ทั้งในภาวะปกติและในภาวะที่เกิดความขัดแย้ง กล่าวคือในภาวะปกติการที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปัชฌาย์ต่อกัน สิ่งที่เกิดแนบแน่น คือความสามัคคีปรองดองอย่างแนบแน่น ระหว่างอาจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตรและรวมทั้งภิกษุร่วมพระอาจารย์ ภิกษุร่วมอาจารย์อื่น ๆ ด้วย หากเกิดความขัดแย้งหรือเกิดอริกรณี การที่คณะสงฆ์ได้ทำอุปัชฌาย์ต่อกัน การแก้ปัญหาก็จะเป็นไปโดยง่าย เพราะทั้งสองฝ่ายจะมีความเคารพยำเกรงกัน บางปัญหาแก้ได้เพราะเห็นแก่ครูบาอาจารย์หรือเพราะมีความเคารพยำเกรงในตัวของอาจารย์ซึ่งถือว่าเป็นเสมือนผู้ให้ปัญญาในโลกแห่งพระพุทธศาสนา จึงกล่าวได้ว่า อาจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตรเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์ที่มีความสำคัญและควรไปประพฤติปฏิบัติให้แพร่หลายในสังคมไทยปัจจุบัน โดยการนำรูปแบบ 5 อ.โมเดล มาใช้ในการอบรมและจัดระบบการปฏิบัติหน้าที่และความประพฤติของอันเตวาสิกในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาจารย์ ด้านการสงเคราะห์ ด้านการอุปัชฌาย์และด้านอริกรณี

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักอาจารย์วัตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ วัตรที่อันเตวาสิกพึงปฏิบัติต่อพระอาจารย์และหลักอันเตวาสิกวัตร คือ วัตรที่อาจารย์พึงปฏิบัติต่ออันเตวาสิกวัตรปฏิบัตินี้เป็นกัลยาณมิตรเพื่อความงดงามของสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ให้ความสำคัญแก่สายสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์คือพระอันเตวาสิก ต้องมีความสัมพันธ์แนบแน่นต่อกันให้มากที่สุด องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญระหว่างพระอาจารย์กับพระอันเตวาสิกแนบแน่น เรียกว่า อาจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตรเป็นการเอาใจใส่ต่อกันและกันด้วยความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลทุกเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การปลุกศรัทธาในกันและกันเป็นเบื้องต้นก่อนที่จะนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกันในเรื่องอื่น ๆ ด้วยเช่นกันสอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชปริยัติกวี (2562) ว่า พระอุปัชฌาย์และพระอาจารย์กัลยาณมิตรเพื่อความงดงามแห่งวิชากระบวนการศึกษาในพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล (สมัยที่พระพุทธเจ้ายังพระชนม์อยู่) ให้ความสำคัญแก่สายสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับอาจารย์ วัตรทั้งหมดนี้ มีสาระเพื่อให้ความเอื้อเฟื้อต่อกัน สร้างความอบอุ่น ความ

เป็นกัลยาณมิตรสร้างสายสัมพันธ์ต่อกันทั้งด้านกายภาพและจิตภาพเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่กันและกัน เกิดศรัทธาในกันและกัน

2. สภาพการปกครองเพื่อความงามแห่งหมู่สงฆ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและคณะสงฆ์ไทย พบว่า ยังปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถระสมาคม โดยรูปแบบการปกครองนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ โดยสั่งการจากผู้มีอำนาจเจ้าคณะปกครองให้คณะสงฆ์ทั่วพระราชอาณาจักรอยู่ภายใต้แบบแผนการปกครองนี้ จึงทำให้คณะสงฆ์ทั่วประเทศได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ รัฐบาลและคณะสงฆ์ส่วนกลางยังใช้อำนาจที่มีอยู่ คอยจัดการให้แบบแผนธรรมเนียมในท้องถิ่น ถูกแทนที่ด้วยแบบแผนธรรมเนียมจากส่วนกลาง ทั้งด้วยการใช้กลไกในการปกครองจึงทำให้ลดความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในฐานะอาจารย์และศิษย์ลงไป สอดคล้องกับงานวิจัยของนภนาท อนุพงศ์พัฒน์ (2547) ว่า การปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ทำให้คณะสงฆ์ทั่วพระราชอาณาจักรอยู่ภายใต้แบบแผนการปกครองที่เป็นหนึ่งเดียวกันทำให้คณะสงฆ์ทั่วประเทศได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ รัฐบาลและคณะสงฆ์ส่วนกลางยังใช้อำนาจที่มีอยู่คอยจัดการให้แบบแผนธรรมเนียมในท้องถิ่น ถูกแทนที่ด้วยแบบแผนธรรมเนียมจากส่วนกลาง ทั้งด้วยการใช้กลไกในการปกครองและการศึกษา ทำให้พุทธศาสนาที่เคยหลากหลายในสังคมไทย เกิดความเป็นเอกภาพ ขณะเดียวกันก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์กับชาวบ้านแปรเปลี่ยนไปด้วย

3. แนวทางการปกครองเพื่อความงามแห่งหมู่สงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดสุโขทัย เจ้าอาวาส คือ อุเทศจารย์จะต้องปฏิบัติตามคุณสมบัติของอาจารย์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่อันตวาสสิก โดยใช้รูปแบบ 5 อ.โมเดล ในการอบรมและจัดระบบการปฏิบัติหน้าที่และความประพฤติของอันตวาสสิก ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาจารย์ ด้านการสงเคราะห์ ด้านการอุปฐากและด้านอธิกรณ์ เพื่อสร้างศาสนทายาทด้วยรูปแบบการปกครองที่กล่าวมามีความเหมาะสมอย่างยิ่ง และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของสยามราชวัตร (2554) ว่า หากได้นำเอาหลักการในวัดตชันธะมาปฏิบัติจริงจัง จะช่วยแก้ปัญหาวิกฤตศรัทธาพระสงฆ์ในปัจจุบันได้อีกทางหนึ่ง ควรเรียนรู้เนื้อหาหลักการในวัดตชันธะมาศึกษาและนำมาปฏิบัติเพื่อการพัฒนาบุคลากรพระสงฆ์ ทั้ง 2 ขั้นตอน คือ (1) รูปแบบการคัดเลือกกลั่นกรองสมาชิกใหม่เข้าสู่องค์กรคณะสงฆ์ (2) รูปแบบการฝึกอบรมสมาชิกใหม่ให้มีคุณภาพพร้อมที่จะเป็นศาสนทายาท

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ นวัตกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์และความแตกต่างระหว่างบุคคล ในเชิงกระบวนการที่ค้นพบรูปแบบการอบรมของกลุ่มบุคคล วัด องค์กร หรือบุคคลยินยอมปฏิบัติตามในที่สุดด้วย ซึ่งการจะพัฒนาบุคลากร คือ เจ้าอาวาส และอันทวาสสิกให้ได้ผลสำเร็จนั้นเป็นงานที่ยาก เพราะเจ้าอาวาส หรืออาจารย์นั้นทำงานสร้างคน สร้างศาสนทายาทที่ดีซึ่งมีความยุ่งยากสลับซับซ้อน เป็นงานหนักที่เจ้าอาวาสจะต้องมีความเสียสละ มีเมตตาหวังความเจริญให้แก่ศิษย์ มีองค์ประกอบของรูปแบบการปกครองตามหลักอาจารย์วัตรกับอันทวาสสิกวัตรเพื่อความผาสุกแห่งหมู่สงฆ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ดังนี้ 1) ความรู้ความสามารถในการสงเคราะห์ด้วยอุทเทส ปฏิปฐา โอวาท และอนุศาสน์ 2) ด้านบุคลิกภาพ คุณธรรมและจริยธรรม (อาจารย์) 3) ด้านการอนุเคราะห์เครื่องบริวาร 4) ด้านการอุปฐากต่อกัน 5) ด้านการให้คำปรึกษาเมื่อเกิดอภิรณัม รวมถึงหลักธรรมที่ช่วยเสริมในการพัฒนาบุคลากร

งานของเจ้าอาวาสหรืออาจารย์ที่จะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อสามารถทำให้อันทวาสสิกเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ อาจารย์จะต้องทำให้อันทวาสสิกรู้จักคิดและตัดสินใจได้อย่างฉลาด อาจารย์จะต้องแนะแนวทางให้อันทวาสสิกได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ในพระธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติที่งดงาม และความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับอันทวาสสิกในรูปแบบของการสอนนั้นเป็นศิลปะที่ยากที่จะวิเคราะห์ได้ ดังนั้น เจ้าอาวาสหรืออาจารย์นั้น จึงต้องมีคุณสมบัติและพัฒนาฝึกอบรมในคุณธรรมที่ดี โดยสรุปเป็น “5 อ. MODEL” ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรแนะนำส่งเสริมให้ความรู้เรื่องของคุณค่าและประโยชน์ของ “อจารย์วัตร” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. ควรแนะนำส่งเสริมให้ความรู้เรื่องของคุณค่าและประโยชน์ของ “อันเตวาสิกวัตร” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
3. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบหรือนำหลักอจารย์วัตรกับอันเตวาสิกวัตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาต่อยอดเป็นหลักพัฒนาศาสนทายาทให้แก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์อย่างสูงสุด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการและประโยชน์ต่อคณะสงฆ์

1. คณะสงฆ์ในประเทศควรมีการยกระดับแผนงานพัฒนารูปแบบการปกครองโดยส่งเสริมให้มีการศึกษาข้อวัตร “อจารย์วัตร-อันเตวาสิกวัตร” เพื่อให้คณะสงฆ์ได้ศึกษาและเข้าถึงพระวินัยอย่างถูกต้อง
2. คณะสงฆ์ในประเทศควรมีการมีการจัดอบรมข้อวัตร “อจารย์วัตร-อันเตวาสิกวัตร” และหลักธรรมตามในรูปแบบ 5 อ.โมเดล ควบคู่กันไป เพื่อให้พระสงฆ์นำเอาหลักการปฏิบัติไปใช้ในการเจริญสมาธิภาวนาในรูปแบบของมหาเถรสมาคมต่อไป
3. คณะสงฆ์ในประเทศนำเอาหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับข้อวัตร “อจารย์วัตร-อันเตวาสิกวัตร” ไปใช้ให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดการลดมานะละทิฐิ ให้เกิดความสามัคคีรักใคร่ปรองดองสนทนากันระหว่างอาจารย์กับอันเตวาสิก ซึ่งนำมาซึ่งความงดงามแห่งหมู่สงฆ์

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2557). พฤติกรรมการบวชของคนไทย. (รายงานวิจัย). คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นภนาท อนุพงศ์พัฒน์. (2547). ผลกระทบของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์). คณะอักษรศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาวิรัตน์ อาจารย์สุโก (สุวรรณโชติ). (2558) อุปัชฌาย์วัตร-สัทธินิวัตร-วัตร: แนวคิดและหลักการปฏิบัติเพื่อความสามัคคีในสังคมสงฆ์. วารสาร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 1(2), 161.
- พระราชปรีดีทิพย์. (2562). การศึกษาสงฆ์สมัยพุทธกาล. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต 2562. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สยาม ราชวัตร. (2554). หลักปฏิบัติและการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์สมัยพุทธกาล กรณีศึกษาข้อมูลในวัดตวันออก. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน

A Model for Dissemination of Preaching Monks in Prisons and Penitentiary

พระสมุห์ชาญชัย ญาณชาโต (เพชร์ดี)¹ ศิริโรจน์ นามเสนา² และวัธนะ กัลยาณพัฒนกุล³

Phrasamu Chanchai Yanachato (Phetdee), Sirirot Namsena and

Watthana Kanlayapatthanakul

Received: April 11, 2023

Revised: June 23, 2023

Accepted: June 29, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน 2) พัฒนารูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 รูป/คน และการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแบบวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน ได้แก่ พระวิทยากรยังขาดรูปแบบและวิธีการคิด วิธีการเทศน์ที่เหมาะสมในการเผยแผ่กับผู้ต้องขัง และความคับแคบสถานที่คับแคบ กฎระเบียบที่จำกัด และความเครียดของผู้ต้องขัง ทำให้มีผลต่อการเผยแผ่ของพระวิทยากร 2) การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน ต้องมีวิธีกระตุ้นความคิดด้วยโยนิโสมนสิการ และวิธีเทศนาใช้เทศนา 4 ให้ผู้ต้องขังเข้าใจเรื่อง “กรรมและกฎแห่งกรรม” ส่วนวิธีการปฏิบัติตน ควรมีจริยวัตรตรงตาม ปณิธานแน่วแน่ ตรวจสอบผู้ฟัง มีกัลยาณมิตรธรรม 7 และองค์แห่งธรรมกถึก 5 และ 3) การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานนั้นมีรูปแบบวิธีกระตุ้นความคิดของผู้ต้องขังคือ โยนิโสมนสิการ และวิธีเทศนาใช้วิธีการเทศนา 4 ให้ผู้ต้องขังเข้าใจเรื่อง “กรรมและกฎ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: phrachanchai007@gmail.com, Tel. 086-2109143

แห่งกรรม” ส่วนวิธีการปฏิบัติตน ควรมีจริยาวัตรตรงตามอยู่ในสมณสาธูป ปณิธานแน่วแน่ ตรวจสอบพิจารณาผู้ฟัง มีกัลยาณมิตรธรรม 7 และองค์แห่ง ธรรมกถึก 5 ควรยึดตามหลักโอวาทปาติโมกข์ คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการปฏิบัติอีก 6 จะทำให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ต้องขังให้เกิดสัมมาทิฐิได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบการเผยแพร่, พระวิทยากร, เรือนจำและทัณฑสถาน

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the problems of dissemination of preaching monks in prisons and penitentiary; 2) to develop a model for dissemination of preaching monks in prisons and penitentiary; and 3) to present a model for dissemination of preaching monks in prisons and penitentiary. It was a qualitative research by conducting in-depth interviews with 22 key informants, and group discussions with 10 experts. Data analysis was descriptive content analysis. The results of the research found that 1) the problems for dissemination of preaching monks in prisons and penitentiary were: preaching monks still lacked a form and method of thinking, methods of preaching that were appropriate for preaching to prisoners, cramped place, limited regulations and stress among prisoners causing an effect on dissemination of preaching monks; 2) in terms of developing a model for dissemination of preaching monks in prisons and penitentiary, there must be a way to stimulate the mind through Yonisomanasikara and the method of preaching was to use Desama 4 to make prisoners understand “karma and the law of karma”. As for how to behave, there should be beautiful conduct, firm determination, considering the audience. There were Kalayanamittadhamma 7 and Dhammakathika 5; and 3) in terms of the presentation of a model for developing dissemination of preaching monks in prisons and penitentiary, there should be a method for stimulating the minds of prisoners that was Yonisomanasikara and the method of preaching used the method of preaching 4 to make prisoners understand “karma and the law of karma”. as for how to behave, there should be beautiful conduct in the

behavior form of monks, firm determination, consider the audience, have Kalyanamittadhamma 7 and Dhammakathika 5. There should be adherence to the principles of the Patimokkha teachings, namely principles 3, ideals 4, and practice methods 6, which will enable the behavior and attitude of prisoners to be changed to create better Sammaditthi.

Keywords: Dissemination Model, Preaching Monks, Prisons and Penitentiaries

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ปรากฏขึ้นภายหลังจากการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เสด็จไปแสดงธรรมชื่อ “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” โปรดแก่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ต่อจากนั้นก็ได้ทรงแสดงธรรมเทศนานุปุพพิกถาและสามกัถาสิกธรรมเทศนา คือ อริยสัจ 4 โปรดยสกุลบุตร ชาวกรุงพาราณสี พร้อมสหาย 54 คน ทรงให้การอุปสมบทแก่บุคคลเหล่านี้เป็นพระภิกษุชุดแรกในพระพุทธศาสนา รวมเป็น 60 รูป พระองค์เห็นสมควรที่จะส่งพระสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระศาสนาให้แพร่หลายทั่วชมพูทวีป และพระพุทธองค์ก็ได้วางกรอบแนวการสอน และการเผยแผ่พระธรรมคำสอนเอาไว้ ซึ่งถือกันว่าเป็นพุทธวิธีการสอนที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เวไนยสัตว์ทั้งปวงอย่างสูงสุด เพื่อให้สาวกได้ทำหน้าที่ของตนตามพุทธประสงค์ที่ว่า พวกเธอจงเที่ยวจาริก (ไป) เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชน เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อกุลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย (วิ.ม. 4/32/40)

พระพุทธองค์ทรงประทานพระโอวาทแก่เหล่าพระสาวกที่มาประชุมพร้อมกัน ในวันเพ็ญเดือน 3 นั้น คือ “โอวาทปาติโมกข์” เพื่อวางรากฐานของพระพุทธศาสนา ถือเป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพราะพรรณนาถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมซึ่งนำผู้ปฏิบัติให้ดำเนินไปสู่พระนิพพาน การแสดงโอวาทปาติโมกข์ พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคำสอนหลักออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ว่าด้วยอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ 2 ว่าด้วยหลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนที่ 3 ว่าด้วยวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา (เจษฎาภรณ์ รอดภัย, 2555) พระพุทธองค์ทรงประทานหลักการและเทคนิคในการเผยแผ่ให้พระสาวกยึดถือปฏิบัติเป็นหลักในการแสดงธรรม (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553) ทรงให้สอนผู้คนทุกคนทุกหมู่เหล่าไม่ได้เลือกชั้นวรรณะยากดีมีจน หรือแม้กระทั่งคนผู้กระทำความผิดให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับตนเป็นคนดีของสังคม ดังที่ปรากฏในประวัติของพระ

องค์มูลถือว่าเป็นตัวอย่างของชาตกรผู้หลงผิด หลังจากได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ จึงได้อุปสมบทและบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ ต่อมาได้มาเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ม.ม.13/347/421-433) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลนั้น ได้กระทำกันในหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอนการปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัยเป็นต้น (พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตญาณ), 2549)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา นั้น พระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่เพียงแต่ท่านจะอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้น ยังได้รับอาราธนาให้เข้าไปสอนธรรมะให้ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานมาเป็นเวลาหลายสิบปี จากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มีข้อบังคับให้เรือนจำดำเนินกิจกรรมในการแก้ไขอบรมผู้ต้องขัง ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ต้องขัง เพื่อการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีก่อนที่จะได้รับการปลดปล่อย โดยจัดชั้น จัดกลุ่ม ควบคุม แยกคุมขัง แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง การพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา การอบรมทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม การทำงาน การฝึกวิชาชีพ การปฏิบัติศาสนกิจ การเรียนรู้วัฒนธรรมอันดีงาม (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ซึ่งทางเรือนจำและทัณฑสถาน โดยอนุศาสนาจารย์จึงได้อาราธนาพระวิทยากร หรือพระสงฆ์เข้าไปปฏิบัติงานการเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ได้แก่ 1) การสอน “ธรรมศึกษา” 2) พระวิปัสสนาจารย์บรรยายธรรม สอนจิตตภาวนา การอบรมตามหลักสูตรต่าง ๆ 3) แสดงธรรมในวันหยุดราชการเสาร์-อาทิตย์ 4) การอบรมผู้ต้องขังชาวพุทธก่อนพ้นโทษ ให้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ศีลา มั่นตรา, 2560)

การที่พระภิกษุเข้าไปทำหน้าที่ช่วยอบรมเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาแก่นักโทษเป็นประจำทุกเดือน และร่วมกับโครงการเรือนจำ เรือนธรรมตามระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง ฉบับที่ 8 เรื่องการศึกษาและอบรมผู้ต้องขังตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ในด้านการศึกษา สาขาจริยศึกษา (ดาวเรือง หงษา, 2556) ได้แก่ การอบรมศีลธรรม จรรยา และหน้าที่พลเมืองดี โดยมีอนุศาสนาจารย์เจ้าหน้าที่ประจำเรือนจำเป็นผู้พิจารณาคัดสรรตามความเหมาะสม ซึ่งใช้พิจารณาตามท่อนุศาสน์แต่ละท่านพิจารณาเห็นสมควรตามหลักเกณฑ์ พระสงฆ์ที่ได้รับอาราธนายินยอมให้เข้าไปทำการอบรมเผยแผ่สั่งสอนแต่ละท่านมีความชำนาญในการอบรมเผยแผ่พระธรรมคำสอน มีความรู้แตกฉานในการเผยแผ่แตกต่างกัน เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ

ของผู้กระทำความผิดให้มีทัศนคติในทางที่ดีขึ้น และช่วยสร้างกำลังใจให้สู้ชีวิต เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกไปก็จะได้นำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

ผู้ต้องขังเมื่อได้รับการตัดสินใจจนจบกระบวนการแล้ว จำต้องถูกคุมขังซึ่งตามกระบวนการถือว่าจบลง แต่สิ่งที่เป็นปัญหา (พระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร), 2561) คือ ความหลากหลายของผู้ต้องขังที่รวมกันอยู่ในเรือนจำ ผู้ต้องขังแต่ละราย มีปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ อายุ เมื่อถูกนำมาให้อยู่ในสังคมเดียวกัน มีการฝึกหัดปฏิบัติตามกรอบที่กรมราชทัณฑ์กำหนดกฎเกณฑ์ไว้ ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ต้องขังได้รับการอบรม คือ การร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อันเป็นการอบรมขัดเกลา ภาย วาจา จิตใจ ให้เกิดความเกรงกลัว ความละอายใจต่อบาป และซาบซึ้งในรสของพระธรรม โดยมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งภายในจิตใจ มุ่งที่จะไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก พระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้วจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้าไปเผยแผ่ ซึ่งจะแตกต่างจากการที่มีศรัทธาญาติโยมทั้งหลายมาวัดเพื่อปฏิบัติธรรม หรือการได้เข้าไปแสดงธรรมเทศนาในที่ต่าง ๆ ประกอบกับการที่อุทิศศาสนาจารย์ได้มีการนิมนต์พระภิกษุจากที่ต่าง ๆ ไม่ได้นิมนต์พระภิกษุซ้ำเป็นประจำ

จากความสำคัญและความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน” เพื่อแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่นำมาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานว่าเป็นอย่างใด ซึ่งจะได้ดำเนินการค้นคว้าทั้งด้านเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนาม และผลการวิจัยที่ได้รับสามารถนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เมื่อได้ผลดีแล้วจะได้นำมาเป็นต้นแบบในการเผยแผ่พระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานในเขตอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 22 รูป/คน และการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/คน โดยมีกระบวนการ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการทบทวนจากแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจัยเรื่องนี้ที่ผู้วิจัยได้เลือกอย่างเจาะจง ประกอบไปด้วย กลุ่มที่ 1 คณาจารย์ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 2 รูป กลุ่มที่ 2 พระสงฆ์ผู้เป็นวิทยากรเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 16 รูป และกลุ่มที่ 3 ข้าราชการผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 4 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 22 รูป/คน และการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ (ผู้มีความรู้และประสบการณ์) ที่ให้ข้อมูลสำคัญทางด้านการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจัยเรื่องนี้ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ใช้เครื่องมือเป็นการสนทนากลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มที่ 1 คณาจารย์ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับหลักธรรม และรูปแบบการเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 รูป/คน กลุ่มที่ 2 พระสงฆ์ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับหลักธรรม และรูปแบบการเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 7 รูป รวมทั้งสิ้น 10 รูป/คน ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ รูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

3. ขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูล เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 2 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 3 การหาแนวทางจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดเครื่องมือ ขั้นที่ 4 การลงพื้นที่เพื่อการสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปและสังเคราะห์ ขั้นที่ 6 การสร้างองค์ความรู้จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ในประเด็นรูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปรูปแบบการเผยแพร่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน

1. สภาพปัญหาการเผยแพร่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า สภาพปัญหาการเผยแพร่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน ได้แก่ พระวิทยากรยังขาดรูปแบบและวิธีการคิด วิธีการเทศน์ที่เหมาะสมในการเผยแพร่ธรรมกับผู้ต้องขัง และความไม่พร้อมของสภาพแวดล้อมที่คับแคบไม่สะดวกเท่าที่ควร การทำงานในเรือนจำและทัณฑสถานก็มีความยากลำบากด้วยเงื่อนไขทั้งในข้อกฎระเบียบ ทำให้การจัดกรรมค่อนข้างจำกัด และความเครียดของผู้ต้องขังทำให้มีผลต่อการเผยแพร่ของพระวิทยากร

2. รูปแบบการเผยแพร่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส จำนวน 22 รูป/คน และการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/คน พบว่า

2.1 วิธีการคิด หรือกระบวนการคิดของพระวิทยากรการเผยแพร่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน ต้องมีวิธีการกระตุ้นความคิดของผู้ต้องขังให้ปฏิบัติตามหลักการของโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งพระผู้มีพระพุทธเจ้าได้ทรงวางแนวทางการเผยแพร่พระธรรมคำสอนให้กับพระสงฆ์ คือ โยนิโสมนสิการ 10 วิธี ได้แก่

1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยเป็นวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ โดยการสืบสาวให้ถึงเหตุปัจจัย โดยพิจารณาได้ว่าอะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุหลัก อะไรเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุรอง และอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดผลนั้น ๆ เป็นการหาความสัมพันธ์หรือตั้งคำถามแล้วหาคำตอบ และเมื่อได้คำตอบที่แท้จริงได้แล้วจึงสืบสาวไปถึงวิธีการแก้ปัญหา นั้น ๆ และแก้ปัญหาได้สอดคล้องกับสาเหตุของปัญหานั้น ๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอนจนปัญหานั้นสำเร็จ

2) วิธีคิดแบบแยกส่วน เป็นวิธีคิดแบบวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบใดเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลหรือปัญหาการคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบนี้มีความสำคัญมาก เพราะถ้าฝึกคิดอยู่เป็นประจำจะช่วยให้เกิดความชำนาญความเข้าใจและสามารถแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี สามารถนำมาประยุกต์ในการแก้ปัญหาชีวิตได้

3) วิธีคิดแบบสามัญญลักษณะวิธีคิดลักษณะนี้เป็นความเข้าใจสภาพความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ว่า เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเหล่านี้เป็นธรรมดาของสรรพสิ่งไม่มีสิ่งใดจะอยู่เหนือ

กฎเกณฑ์เหล่านี้ได้ เป็นการคิดให้รู้เท่าทันและยอมรับความจริง เมื่อคิดได้รู้เท่าทันสามารถละความยึดมั่นถือมั่นอันก่อให้เกิดทุกข์ได้

4) วิธีคิดแบบอริยสัจ เป็นการคิดแก้ปัญหาที่สาเหตุการคิดแบบนี้คล้ายกับการคิดแบบวิทยาศาสตร์ คือต้องมีการตั้งปัญหา คิดสมมติฐาน รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคำตอบของปัญหานั้น ๆ เป็นวิธีคิดที่ตรงจุด ถ้าเรารู้จักคิดแบบอริยสัจอยู่เป็นประจำจะทำให้เราเข้าใจและเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นรอบตัวได้ดี สามารถแก้ไขปัญหได้อย่างมีประสิทธิภาพจะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

5) วิธีคิดแบบบรรลธรรมสัมพันธ์ เป็นวิธีคิดในระดับปฏิบัติการหรือลงมือทำ คือ การที่จะกระทำการต่าง ๆ โดยรู้และเข้าใจถึงหลักการและความมุ่งหมายของเรื่องนั้น ๆ จะดำเนินไปเพื่อจุดหมายอะไร อันจะช่วยให้เราสามารถกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง และทำให้เกิดผลต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) วิธีคิดแบบพิจารณาคุณโทษและทางออก ทำให้รู้จักแยกแยะว่าคุณและโทษอยู่ตรงไหนและทางเลือกที่ดีกว่าเป็นอย่างไร และเลือกทำเลือกปฏิบัติแต่สิ่งดีสิ่งที่เป็นคุณและหลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดีสิ่งที่เป็นโทษ

7) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม เป็นวิธีคิดแบบนี้ใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทางเทคโนโลยี ซึ่งจะเป็นตัวช่วยกำกับพิจารณาอยู่เสมอเพื่อจะได้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแก่ตนเองและผู้อื่นในสังคม

8) วิธีคิดแบบเร้ากุศล เป็นวิธีคิดที่รู้จักนำเอาประสบการณ์ที่ผ่านพบมาคิดปรุงแต่งไปในทางที่ดีงามเป็นประโยชน์เป็นกุศลทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อบุคคล ทำให้มีจิตใจที่สะอาดผ่องแผ้ว แล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์ต่อไป และยังเป็นการช่วยแก้ไขนิสัยความเคยชินร้าย ๆ ของจิตที่ได้สั่งสมไว้แต่เดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ที่ดียิ่งให้แก่จิตไปในเวลาเดียวกัน

9) วิธีคิดแบบปัจจุบัน วิธีคิดโดยการมีสติอยู่กับปัจจุบัน โดยไม่ไปคำนึงแต่เรื่องในอดีต และมีสติในการคิดแก้ไขหรือปรับปรุงในเวลาปัจจุบัน โดยรู้ว่าการกระทำในปัจจุบันจะทำให้เกิดผลในอนาคตอย่างไร

10) วิธีคิดแบบวิภาษวาทิ คือ วิธีคิดแบบการมองความจริงในทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่มองหรือคิดวิธีเฉพาะแง่ใดแง่หนึ่ง ทำให้ความคิดและการวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ ชัดเจนตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง การคิดแบบแยกแยะประเด็นมีประโยชน์มากในการดำเนิน

ชีวิตประจำวัน ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเรารู้จักแยกแยะหน้าที่ของตนเองก็จะทำให้เราประสบความสำเร็จในชีวิตได้เป็นอย่างดี มีส่วนช่วยให้การเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานได้ผลมากยิ่งขึ้น

2.2 วิธีเทศนา: การพระวิทยากรที่เผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ถ่ายทอดหลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้วยการแสดงชี้แจงให้ฟังจนผู้ต้องขังเกิดความเข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติได้ต้องมีวิธีการเทศนาดังนี้

เทศนา 4 คือ 1) สันทสสนา แจ่มแจ้งอธิบายแสดงเหตุผลให้ชัดเจน 2) สมาทปนา จูงใจให้ยอมรับเอาไปปฏิบัติ 3) สมุตเตสนา แก่ล้าล่ำมึงกำลังใจแข็งขันที่จะทำให้สำเร็จจงได้ และ 4) สัมปหังสนา ร่าเริงโดยชี้ให้เห็นผลดีและทางจะสำเร็จ

กรรมและกฎแห่งกรรม วิธีการเทศนานี้พระวิทยากรที่เผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถานจะต้องทำให้ผู้ต้องขังเข้าใจเรื่องกรรมและกฎแห่งกรรมอันจะส่งผลให้เกิดความกลัวต่อผลกรรมซึ่งจะส่งผลให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษไปแล้วไม่กระทำความผิดอีก แต่ควรเน้นกรรมปัจจุบันให้เห็นความเดือดร้อนของตัวเองและคนในครอบครัวอันเกิดจากการกระทำของเขาเอง กฎแห่งกรรมเป็นหลักในการฝึกฝนอบรมพัฒนามนุษย์ให้รู้จักรับรู้ และรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเองได้อย่างถูกต้อง ซึ่งหลักกฎแห่งกรรมนั้นถือว่าการกระทำทุกอย่างนั้นย่อมมีผลตามมาเสมอ ไม่ว่าเราทำอะไรไว้ทั้งกรรมดีและชั่วก็ตาม เราจะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้นเสมอ จะให้ใครมารับผลกรรมแทนเราไม่ได้ การเชื่อกฎแห่งกรรมอย่างถูกต้องจะช่วยตัดหรือปิดความผิดไปให้คนอื่นจนหมดสิ้นทำให้เรายอมรับความจริงอันเกิดขึ้นจากผลกรรมว่าเป็นการกระทำของเราเอง ถ้าเราแยกไม่ออกว่าเส้นทางไหน คือ เส้นทางแห่งความดีและความชั่ว เราก็จะมีโอกาสพลาดไปทำความชั่ว แล้วผลทุกข์แห่งความชั่วก็ย่อมตกมาถึงตัวเรา เมื่อทำความเข้าใจพื้นฐานตรงนี้แล้ว ความตระหนักในความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองก็จะเกิดขึ้นตามมา และจะส่งผลให้ตัดสินใจเลือกทำแต่กรรมดีได้อย่างถูกต้อง เช่น เริ่มตั้งแต่เลือกคิดในเรื่องดี ๆ เลือกพูดในเรื่องดี ๆ เลือกทำในสิ่งที่ดี ๆ ถ้ายึดมั่นในหลักกรรม และผู้ต้องขังก็จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งที่ขณะถูกจองจำในเรือนจำหรือหลังพ้นโทษแล้วได้อย่างถูกต้อง อันจะช่วยให้การเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานได้ผลมากยิ่งขึ้น

2.3 วิธีการปฏิบัติตน: การที่พระวิทยากรเข้าเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถานควรมีจริยวัตรงดงามอยู่ในสมณสารูป ปณิธานแน่วแน่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำหน้าที่อย่างอดทนเข้มแข็ง ตรวจพิจารณาผู้ฟัง มีกัลยาณมิตรธรรม 7 และองค์แห่งธรรมกถึก 5 จะช่วยให้การเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานได้ผลมากยิ่งขึ้น

3. การนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่ารูปแบบการพัฒนาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน นั้นมีรูปแบบวิธีการกระตุ้นความคิดของผู้ต้องขัง คือ โยนิโสมนสิการ 10 ประการและวิธีเทศนาใช้วิธีการเทศนา 4 ให้ผู้ต้องขังเข้าใจเรื่อง “กรรมและกฎแห่งกรรม” จนผู้ต้องขังเกิดความเข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติได้ ส่วนวิธีการปฏิบัติตน ควรมีจริยวัตรงดงามอยู่ในสมณสาธูป ปณิธานแน่วแน่ ตรวจพิจารณาผู้ฟัง มีกัลยาณมิตรธรรม 7 และองค์แห่ง ธรรมกถึก 5 ควรยึดตามหลักโอวาทปาติโมกข์ คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการปฏิบัติอีก 6 จะทำให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ต้องขังให้เกิดสัมมาทิฐิได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน ได้แก่ พระวิทยากรยังขาดรูปแบบและวิธีการคิด วิธีการเทศน์ที่เหมาะสมในการเผยแผ่ธรรมกับผู้ต้องขัง เนื่องจากผู้ต้องขังแต่ละราย มีปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ อายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุทธธรรมาภรณ์ (ภักดี เขมธโร), (2561) พบว่า ความหลากหลายของผู้ต้องขังที่รวมกันอยู่ในเรือนจำ ผู้ต้องขังแต่ละราย มีปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ อายุ ซึ่งพระสงฆ์จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้าไปเผยแผ่ ซึ่งจะแตกต่างจากการที่มีศรัทธาญาติโยมทั้งหลายมาวัด และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีสิทธิการ (สมใจ ธมมเวที) (2559) พบว่า ปัญหาในการเผยแผ่ธรรมให้ผู้ต้องขังยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะพระสงฆ์ยังขาดมีความรู้ความเข้าใจภาษา ไม่รู้จักเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสม

2. การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน จากภาพที่ 1 รูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

2.1 วิธีการคิด: กระบวนการคิดของพระวิทยากรการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน วิธีคิดหรือวิธีการกระตุ้นความคิดของผู้ต้องขังให้ปฏิบัติตามหลักโอวาทปาติโมกข์ คือ โยนิโสมนสิการ 10 ประการ จนผู้ต้องขังเกิดความเข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของทรงวิทย์ แก้วศรี (2551) พบว่า ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าทรงใช้การคิดใช้โยนิโสมนสิการ

2.2 วิธีเทศนา: การพระวิทยากรที่เผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน วิธีการเทศนา 4 คือ 1) สันทสสนา ชี้แจงให้เห็นชัดจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง 2) สมาทปนา ชวนใจให้อยากรับเอาไป

ปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา เราใจให้อาจารย์แก่กล้า มีกำลังใจแข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจริงได้ 4) สัมปหังสนา ปลอดภัยใจให้สดชื่นร่าเริง โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำ และทัณฑสถาน ต้องใช้วิธีการเทศนา 4 ให้ผู้ต้องขังเข้าใจเรื่อง “กรรมและกฎแห่งกรรม” จนผู้ต้องขังเกิดความเข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเด่น ชิตมาโร (2559) พบว่า กฎแห่งกรรมเป็นหลักในการฝึกฝนอบรมพัฒนามนุษย์ให้รู้จักรับรู้ และรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเองได้อย่างถูกต้อง

2.3 วิธีการปฏิบัติตน การที่พระวิทยากรเข้าเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

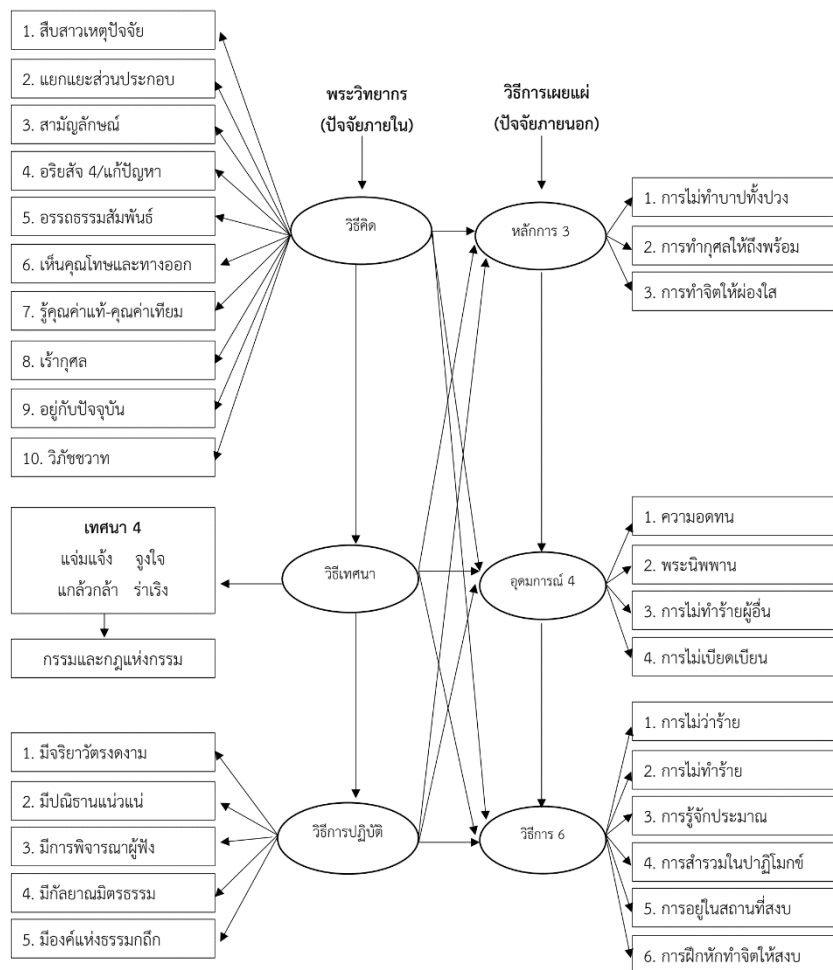
1) ควรมีจริยวัตรตรงตามอยู่ในสมณสาธูป 2) ปณิธานแน่วแน่ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครู-นาคเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธีโร) (2559) พบว่า สิ่งที่พระธรรมทูตต้องมีถือเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการปฏิบัติศาสนกิจในการเป็นพระธรรมทูต คือ จริยวัตรตรงตามอยู่ในสมณสาธูป รักษาเสขียวัตถ์ได้เหมาะสมและบุคลิกภาพสงบเย็น เป็นที่เจริญใจแก่ผู้พบเห็น ไม่ประพฤติดังสิ่งที่ไม่เหมาะสม เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา รักษากิริยามารยาททางสังคมถูกต้อง และปณิธานแน่วแน่ มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำหน้าที่อย่างเข้มแข็ง เมื่อต้องเผชิญกับความยากลำบากและสภาพการทำงานในพื้นที่ซึ่งไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกเพียงพอ แต่ก็ทำงานด้วยตั้งใจว่าถวายงานพระพุทธเจ้า 3) ตรวจพิจารณาผู้ฟัง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูโสภณจิตตาทิรมณ (จำนงค์ เสาเปรียง) (2561) พบว่า พุทธกิจประการที่ 5 (การตรวจพิจารณาผู้ฟัง) นี้เป็นจุดเด่นในการทำงานของพระพุทธเจ้า จนทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำเร็จได้ง่าย การแสดงธรรมของพระองค์นั้น เป็นระบบการทำงานที่มีการศึกษาข้อมูล การประเมินผลการสรุปผลในการแสดงธรรมทุกครั้ง หลังจากทีบุคคลนั้น ๆ ปรากฏในข่ายพระญาณของพระพุทธเจ้าคือทรงรู้ว่าเขาเป็นใคร มีอุปนิสัยบารมีอย่างไร แสดงธรรมอะไรจึงได้ผล หลังจากแสดงธรรมแล้วผลจะออกมาเป็นอย่างไร ดังนั้นการแสดงธรรมทุกครั้งของพระพุทธองค์ จึงบังเกิดผลเป็นอัสจรรยเพราะจะทรงแสดงเฉพาะแก่ผู้เป็นพุทธโชนยคือสามารถแนะนำให้รู้ได้เป็นหลัก 4) มีกัลยาณมิตรธรรม 7 สอดคล้องกับงานเขียนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่าคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่สั่งสอน ให้การศึกษาแก่ผู้อื่น ฟังประกอบด้วยคุณสมบัติ “กัลยาณมิตร” คือ ประกอบด้วยองค์คุณของกัลยาณมิตร 7 ประการ ดังนี้ (1) ปิโย น่ารัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเองชวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปศึกษาได้ถาม (2) ครุ น่าเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย (3) ภาวนีโย น่าเจริญใจ คือ มีความรู้จริงทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์

เอ่ยอ้าง และรำลึกถึงความซาบซึ้ง และภาคภูมิใจ (4) วัตถุประสงค์ให้ได้ผล คือ พุดเป็น รู้จัก ชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพุดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี (5) วรณกษโม ทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จุกจิก ตลอดจนคำล่วงเกิน และคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ (6) คัมภีร์จะ กะถัง กัตตา แกลงเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าว ชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งซับซ้อนให้เข้าใจได้และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป (7) โน จัฏฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำในอริฐาน คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร และ 5) องค์แห่งธรรมกถึก 5 ประการ จะช่วยให้การเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานได้ผลมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธีโร) (2559) พบว่า สิ่งที่พระธรรมทูตต้องมีถือเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการปฏิบัติ ศาสนกิจในการเป็นพระธรรมทูตในประเทศอินเดียเนปาล ควรมีองค์แห่งพระธรรมกถึก และทักษะ ภาษาดี

3. นำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า รูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน นั้นมีรูปแบบวิธีกระตุ้นความคิดของผู้ต้องขังให้ปฏิบัติตามหลักโอวาทปาติโมกข์ คือ โยนิโสมนสิการ 10 ประการและวิธีเทศนาใช้วิธีการเทศนา 4 ให้ผู้ต้องขังเข้าใจเรื่อง“กรรมและกฎแห่งกรรม”จนผู้ต้องขังเกิดความเข้าใจสามารถนำไป ปฏิบัติได้ ส่วนวิธีการปฏิบัติตน ควรมีจริยวัตรตรงตามอยู่ในสมณสาธูป ปณิธานแน่วแน่ ตรวจสอบ พิจารณาผู้ฟัง มีกัลยาณมิตรธรรม 7 และองค์แห่ง ธรรมกถึก 5 ควรยึดตามหลักโอวาทปาติโมกข์ คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการปฏิบัติอีก 6 จะทำให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและ ทัศนคติของผู้ต้องขังให้เกิดสัมมาทิฐิได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องงานวิจัยของพระปลัดคมศักดิ์ รุ่งศิริ และ พระปลัดสมชาย ดำเนิน (2565) พบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวิธีการมากมายหลายวิธี แต่ ไม่ว่าจะเผยแผ่ด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม นักเผยแผ่จะต้องยึดหลักการ คือโอวาทปาติโมกข์

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยที่ได้รับ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์เพื่อสร้างองค์ความรู้รูปแบบการ เผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากภาพที่ 1 “รูปแบบการพัฒนาการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถาน” ซึ่งใช้รูปแบบเชิงสาเหตุเป็นต้นแบบ มีรูปแบบวิธีคิด วิธีเทศนา และวิธีการปฏิบัติตนของพระวิทยากรที่เผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยยึดหลักโอวาทปาติโมกข์ ได้แก่ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 วิธีการ 6 จึงได้นำเสนอรูปแบบดังกล่าวเป็นนวัตกรรมองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. วิธีการคิด วิธีกระตุ้นความคิดของผู้ต้องขัง คือ โยนิโสมนสิการ 10 วิธี ได้แก่ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย 2) วิธีคิดแบบแยกส่วน 3) วิธีคิดแบบสามัญญลักษณ์ 4) วิธีคิดแบบอริยสัจ 5) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ 6) วิธีคิดแบบพิจารณาคุณโทษและทางออก 7) วิธีคิดแบบคุณค่า

แท้คุณค่าเทียม 8) วิธีคิดแบบเร้ากุศล 9) วิธีคิดแบบปัจจุบัน 10) วิธีคิดแบบวิรัชชาติ มีส่วนช่วยให้การเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานได้ผลมากยิ่งขึ้น

2. วิธีเทศนา การพระวิทยากรที่เผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน วิธีการถ่ายทอดหลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้วยการแสดงชี้แจงให้ฟัง จนผู้ต้องขังเกิดความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้ ต้องมีวิธีการเทศนาวิธี 4 คือ 1) สันตัสสนา แจ่มแจ้ง อธิบายแสดงเหตุผลให้ชัดเจน 2) สมาทปนา จูงใจ ให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา แก่ลัวกล้า มีกำลังใจแข็งขันที่จะทำให้สำเร็จจริงได้ และ 4) สัมปหังสนา ร่าเริง โดยชี้ให้เห็นผลดีและทางจะสำเร็จ ทำให้ผู้ฟังมีความหวัง และร่าเริงเบิกบานใจ โดยเน้นให้ผู้ต้องขังเข้าใจเรื่อง “กรรมและกฎแห่งกรรม” ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยให้การเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานได้ผลมากยิ่งขึ้น

3. วิธีการปฏิบัติตน การที่พระวิทยากรเข้าเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน การแสดงพฤติกรรม และปฏิบัติตนในด้านบุคลิกภาพทั่วไปควรมีจริยาวัตรตรงตามอยู่ในสมณสาธูป ปณิธานแน่วแน่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำหน้าที่อย่างอดทนเข้มแข็ง ตรวจสอบพิจารณาผู้ฟัง มีกัลยาณมิตรธรรม 7 และองค์แห่งธรรมกถึก 5 จะช่วยให้การเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานได้ผลมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการศึกษารูปแบบการเผยแผ่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานมาทั้งหมดพบว่า มีบางประเด็นที่ผู้ศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไปรวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์กรและสังคมได้ดังนี้

1. คณะสงฆ์ควรจัดให้มีกิจกรรมหรือโครงการเพื่อยกย่องหรือเชิดชูหรือประกาศเกียรติคุณหรือสนับสนุนส่งเสริมพระวิทยากรที่เข้าไปเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ผู้ที่ทำคุณประโยชน์แก่สังคมด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีพระสงฆ์สนใจในการเข้าไปเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งมีจำนวนจำกัด

2. คณะสงฆ์ควรจัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร (พระวิทยากร) ให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ โดยมีการฝึกอบรมแก่พระสงฆ์ สามเณร ที่สนใจจะเข้าไปเผยแผ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งรูปแบบการเผยแผ่ และการใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3. คณะสงฆ์ควรจัดให้มีการสร้างสื่อการสอนด้วยสารสนเทศผ่านระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางพุทธศาสนศึกษาให้เข้ากับสถานการณ์และยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. คณะสงฆ์สามารถนำรูปแบบการเผยแพร่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานนี้ ไปพัฒนาการเผยแพร่ของพระสงฆ์ที่มีความสนใจเผยแพร่ธรรมะในเรือนจำและทัณฑสถาน

2. รูปแบบการเผยแพร่ของพระวิทยากรในเรือนจำและทัณฑสถานนี้ จะเป็นประโยชน์ต่องานเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระวิทยากร และเป็นแนวทางการเผยแพร่ธรรมะให้ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานจังหวัดอื่น ๆ

3. หน่วยงานของภาครัฐ เช่น เรือนจำ/ทัณฑสถาน หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ใช้เป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมในการแก้ไขอบรมผู้ต้องขัง ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ต้องขัง เพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีก่อนที่จะได้รับความปลดปล่อย

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎากรณ์ รอดภัย. (2555). *การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาติโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดาวเรือง หงษา. (2556). *กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2551). *การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า*. (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.
- พระครูบรรณเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธีโร). (2559). *รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา*. (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูศรีสิทธิการ (สมใจ ธรรมเวที). (2559). รูปแบบการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุค
โลกาภิวัตน์ของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี. (คุุณินพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
การจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร). (2561). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังใน
เรือนจำจังหวัดสระแก้ว. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 1(1), 22.
- พระครูโสภณจิตตาริรม (จำนงค์ เสาเปรียง). (2561). ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธทศกิจในการพัฒนา
คุณภาพชีวิตพระสงฆ์ไทย. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธ
ศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเด่น ชิตมาโร. (2559). การบำเพ็ญบารมีและการบรรลุธรรมของพระองค์คุณคูลิมาลเถระ. วารสาร
มจรบาฬีศึกษาพุทธโฆษณ์ปริทรรศน์, 2(2), 101-102.
- พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ). (2549). พุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แปดสิบเจ็ด.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2553). ปัญญาต้องคู่กรุณาจึงจะพาชาติรอด. กรุงเทพฯ :
เซนปรินตัง.
- พระปลัดคมศักดิ์รุ่งศิริ และ พระปลัดสมชาย ดำเนิน. (2565). พระธรรมกถึกกับการเผยแผ่.
พระพุทธศาสนาในสังคมไทย. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 4(1),
18-28.
- พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560. (2560, 18 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอน
ที่ 21 ก, หน้าที่ 12-13.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลีลา มั่นตรา. (2560). ธรรมจาริณี เรือนจำศีล. กรุงเทพฯ : ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

การพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจด้วยการ์ตูนขนาดกตามแนวทางการสอนแบบ
บูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Development of Reading Comprehension Skills with Jataka Comics
according to Murdorch Integrated Approach (MIA) for 1st Year students at
Phuttha Chinarat Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University

พระอมร ธนาชัยกำจร¹ สุตากาญจน์ ปัทมดิolk² และกฤษฎากาญจน์ ไตพิทักษ์³
Amorn Thanachaikamchorn, Sudakarn Patamadilok and Krittayakan Topithak

Received: May 11, 2023

Revised: June 24, 2023

Accepted: June 29, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขนาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 2) เปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ก่อนและหลังเรียนของนิสิต และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 18 รูป/คน จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) 2) การ์ตูนขนาดก จำนวน 3 เรื่อง พร้อมกิจกรรมการเรียนรู้ 3) แบบทดสอบก่อน-หลังเพื่อวัดทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

¹⁻³ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Faculty of Education, Naresuan University

Corresponding author, e-mail: Amorn62@nu.ac.th, Tel. 096-2355119

4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัย พบว่า 1) การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิต มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.77) และเมื่อนำไปทดลองใช้ พบว่า มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 83.10/80.93 2) ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดกิจกรรมเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.18)

คำสำคัญ: การ์ตูน, การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ, ชาดก, วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop and find out the effectiveness of a learning plan using Murdorch Integrated Approach (MIA) with Jataka comics to develop English reading comprehension skills of 1st Year students; 2) to compare English reading comprehension skills before and after studying of 1st Year students; and 3) to study student satisfaction with the learning activity plan. The sample group was 18 1stYear students in the Faculty of Education, at Phuttha Chinarat Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University by purposive sampling. The tools used in the research were 1) a learning plan using Murdorch Integrated Approach (MIA); 2) 3 Jataka comics with learning activities; 3) pre-post test to measure English reading comprehension skills; 4) a student satisfaction questionnaire with the learning management. Data were analyzed using mean, standard deviation, and non-independent t-test. The results of the research found that 1) using Murdorch Integrated Approach (MIA) with Jataka comics to develop English reading comprehension skills of students had quality at the highest level ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.77). When used for testing, it was found that the efficiency was equal to 83.10/80.93; 2) English reading skills for understanding of students who organized learning activities

after studying were significantly higher than before studying at the .05 level; and 3) the results of the study of student satisfaction with learning activities, overall, was at a high level ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.18).

Keywords: Comics, English Reading Comprehension, Jataka, Murdoch Integrated Approach

บทนำ

ในโลกยุควิทยาการและสังคมแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการพัฒนา ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ล้วนเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่มีอิทธิพลถึงกัน ภาษาอังกฤษจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้เข้าถึงข้อมูลได้อย่างตรงไปตรงมาและถูกต้องแม่นยำ โดยอาศัยความชำนาญด้านทักษะการรับสาร (Receptive Skills) คือ ทักษะการฟังและทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาจึงมีนโยบายพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลผลการจัดอันดับทักษะความสามารถด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษของสถาบันสอนภาษาอังกฤษ EF (English Proficiency Index) ในปี 2021 พบว่านโยบายดังกล่าวยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร กล่าวคือ ตลอดระยะเวลา 11 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้รับการจัดให้เป็นประเทศที่มีทักษะความสามารถภาษาอังกฤษต่ำมากถึง 9 ครั้ง คือ ปี 2011-2016 และปี 2019-2021 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี 2011-2018 ประเทศไทยมีคะแนนดัชนีอยู่ในกลุ่มที่มีทักษะความสามารถภาษาอังกฤษต่ำ (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2564) นอกจากนี้ จากการค้นคว้าศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการและปัญหาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของวิกรม จันทรจิตร (2563) พบว่า นักศึกษาประสบปัญหาด้านเจตคติและแรงจูงใจในการอ่าน เช่น ระดับภาษาของบทอ่านยากเกินไป การไม่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน และเนื้อหาของบทอ่านไม่น่าสนใจ โดยปัญหาด้านการใช้กลวิธีการอ่าน เป็นสิ่งที่นักศึกษาส่วนใหญ่ระบุมากที่สุด ทำให้ไม่สามารถเดาความหมายของคำศัพท์ในเรื่องที่อ่านได้ ส่งผลให้ไม่สามารถจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ รวมทั้งไม่สามารถใช้เทคนิคและกลวิธีการอ่านที่เหมาะสมได้ ส่วนความต้องการของนักศึกษาในการทำกิจกรรมการอ่าน ผลการวิจัยพบว่า ต้องการทำกิจกรรมการอ่านร่วมกับกลุ่มเพื่อนนอกเวลาเรียน เนื่องจากคิดว่าไม่สามารถอ่านคนเดียวได้ และไม่มีเวลาจำกัดหรือความกดดันจากผู้สอน

ซึ่งสอดคล้องกับฤทธิไกร ไชยงาม และคณะ (2561) ที่ได้ทำการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไข เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนภาษาอังกฤษของชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพครูผู้สอนภาษาอังกฤษ เพื่อค้นหา ปัญหาของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยในชั้นตอน “มองเด็ก” พบว่า ปัญหาของผู้เรียน ในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ คือ พื้นฐานภาษาอังกฤษไม่ดี จำคำศัพท์พื้นฐานไม่ได้ ไม่สนใจเรียน ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่กล้าพูดกล้าแสดงออก ไม่สามารถออกเสียงได้ถูกต้อง ติดสำเนียงภาษาถิ่น และ ไม่มีทักษะในการคิดวิเคราะห์

ผลการศึกษาปัญหาการเรียนรู้อิงของสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ วิทยาลัย สงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (จุมพต อ่อนทรวง, 2565, 25 พฤษภาคม) พบว่า นิสิตคณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประสบปัญหา ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษไม่เพียงพอต่อระดับชั้น ที่ศึกษาอยู่ มีคลังคำศัพท์น้อย เดาความหมายไม่ได้ ไม่เข้าใจในวิธีการอ่านเพื่อความเข้าใจ รู้สึกว่า เนื้อเรื่องที่อ่านยากเกินไป และไม่มีเป้าหมายในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เนื่องจากนิสิตที่รับเข้ามา มีวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น ระดับมัธยมปลาย วุฒิเปรียญธรรมสามประโยค และวุฒิการศึกษา เทียบเท่าอื่น ๆ พื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษจึงแตกต่างกัน นอกจากนี้ เนื้อหาที่ใช้สอนอาจไม่ตรง หรือสอดคล้องกับบริบท ประเพณี วัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของคนไทย อาจทำให้ผู้เรียน ไม่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ด้านของครูผู้สอน พบว่า สื่อการสอนและ วิธีการสอนที่ใช้ มีความไม่ตอบสนองและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียน ภาษาอังกฤษได้เท่าที่ควร

ด้วยเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงได้ทำการวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการ จัดทำสื่อการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน คือ วิธีการสอนอ่านแบบบูรณาการ ของเมอร์ดีอค (Murdoch, G.S., 1985) หรือ “A More Integrated Approach (MIA) to the Teaching of Reading” ที่สามารถใช้ร่วมกับการ์ตูนขาคได้ เนื่องจากเป็นวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ โดยเน้นผู้เรียนให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำกิจกรรมได้ด้วยตนเอง ตามที่ผู้สอนจัดเตรียมแผนการเรียนรู้ไว้ (ศิริพร ศรีจันทร์ และธีรศักดิ์ อุปรมย์ อุปไมยอริชัย, 2564) ในส่วนของชาคนั้น สามารถนำมาใช้สื่อประกอบการทำกิจกรรมการสอนอ่านได้ โดยจัดทำเป็นสื่อ ในรูปแบบการ์ตูน เพราะเป็นสื่อที่ช่วยดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจการอ่าน ทำให้บทเรียนสนุกสนาน สามารถผ่อนคลายความเครียดได้ ช่วยชี้แนะให้เข้าใจบทเรียนได้ดีมาก และกระตุ้นให้ผู้เรียน มีความสนใจในบทเรียนยิ่งขึ้น (จุฑามาศ ศรีใจ, 2564) โดยงานวิจัยนี้ มุ่งที่จะพัฒนาทักษะการอ่าน ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูน

ชาดก สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิต ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ก่อนและหลังเรียนของนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีต่อแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experiment Research) ประชากร คือนิสิตชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่กำลังศึกษาในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 95 รูป/คน ซึ่งเป็นนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษชั้นสูง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทยและสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่กำลังศึกษาในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 18 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กลุ่มทดลองที่นำมาทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือ คือ นิสิตชั้นปีที่ 1 คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่กำลังศึกษาในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 18 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการตุ้ขนาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.99

2. การตุ้ขนาดก จำนวน 3 เรื่อง คือ นันทิวิสาละชาตก ตีปัลลัตถมิกชาตกและพกชาตก (Kalyanamitra Group, 2566) ซึ่งผู้วิจัยได้นำเนื้อเรื่องการตุ้ขนาดกมาจากเว็บไซต์ “กัลยาณมิตร เพื่อนแท้สำหรับคุณ” แล้วพัฒนาเป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ โดยนำเสนอด้วยโปรแกรม Power Point ด้วยการแบ่งเนื้อเรื่องการตุ้ขนาดกตามขั้นตอนวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) จากนั้น ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้ประเมินความเหมาะสมของการตุ้ขนาดกทั้ง 3 เรื่อง ที่ใช้ร่วมกับการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.98

3. แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการตุ้ขนาดก ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pre-test and Post-test) เป็นข้อสอบแบบปรนัย 1 ฉบับ ชนิดเลือกคำตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบทดสอบ การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.67- 1.00 ขึ้นไป มีการหาค่าความยากง่าย (p) และการหาค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบเป็นรายข้อ โดยคัดเลือกข้อสอบที่มีความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.50 -1.00 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.50 -1.00 ขึ้นไป และมีการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบแต่ละฉบับ โดยใช้สูตรการคำนวณของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (KR-20) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการตุ้ขนาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ จำนวน 1 ฉบับ จำนวน 15 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประเมินความเหมาะสมของแบบสอบถามความพึงพอใจ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.99

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก จำนวน 30 ข้อ โดยใช้เวลา 2 ชั่วโมง

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมเป็น 12 ชั่วโมง ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้เอง

3. ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก จำนวน 30 ข้อ โดยใช้เวลา 2 ชั่วโมง

4. ทำการสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ จำนวน 15 ข้อ โดยใช้เวลาในชั่วโมงที่ทำการทดสอบหลังเรียน

5. ตรวจให้คะแนนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างเรียน และการทำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก แล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent) เพื่อหาค่าความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

2. ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อใช้ในการแปลความหมายรายชื่อ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาค เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิต ผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาค เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้ตรวจสอบและประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ และการ์ตูนขาค พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.77) และเมื่อนำไปทดลองจัดการเรียนรู้กับนิสิตกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 18 รูป/คน เพื่อวิเคราะห์หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ผลปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการหาประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาค เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจ ของนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จำนวน	คะแนนระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้						ประสิทธิภาพระหว่างเรียน	ประสิทธิภาพหลังเรียน
	แผนที่ 1	แผนที่ 2	แผนที่ 3	แผนที่ 4	แผนที่ 5	แผนที่ 6	(E1)	(E2)
คะแนนเต็ม	20	20	20	20	20	20	120	30
คะแนนเฉลี่ย	16.94	15.83	16.83	16.56	17.33	16.22	99.72	24.28
เฉลี่ยร้อยละ	84.72	79.17	84.17	82.78	86.67	81.11	83.10	80.93
(E1) = 83.10							(E2) = 80.93	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาค เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ มีประสิทธิภาพ 83.10/80.93 ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาค ผลปรากฏดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาคก ของนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.(1-tailed)
ก่อนเรียน	9.56	2.05	14.67	2.61	23.82*	0.0000
หลังเรียน	24.22	1.22				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ด้วยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาคก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.56 คะแนน และ 24.22 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนิสิตพบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาคก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ผลปรากฏดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาคก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.	ด้านการจัดการเรียนรู้	4.10	0.36	มาก
2.	ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้	4.16	0.24	มาก
3.	ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.20	0.21	มาก
	ค่าเฉลี่ย	4.15	0.18	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาคก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยภาพรวมความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.18)

เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.36) ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.24) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.21)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ในการสร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ต็อค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ พบว่ามีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.77) และเมื่อนำไปทดลองใช้กับนิสิต พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.10/80.93 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คือ 80/80 เนื่องจากมีการสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ต็อค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดกอย่างมีลำดับขั้นตอนและเป็นระบบ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรรายวิชาภาษาอังกฤษชั้นสูง (มคอ.3) ปีพุทธศักราช 2565 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอนการอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ต็อค (MIA) รวมถึงเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัย และขั้นตอนการสร้างและพัฒนาการ์ตูน ที่สัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้การ์ตูนเป็นสื่อการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวรญาณัน แสงศรี และคณะ (2561) พบว่า แผนการจัดการเรียนการสอน เรื่อง การอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้นิทานชาดก มีประสิทธิภาพร้อยละ 86.01/86.53

2. ด้านการสร้างและหาความเหมาะสมของการ์ตูนชาดก พบว่ามีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.71) เนื่องจากการสร้างและพัฒนาการ์ตูนชาดกดำเนินไปอย่างมีลำดับขั้นตอนจากการศึกษาหลักการ ทฤษฎี เทคนิค องค์ประกอบการสร้างการ์ตูน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้นิทานชาดกที่ใช้นั้น มีจำนวน 3 เรื่อง คือ Nandhiwisala Jataka (นันทิวิสาลาชาดก) Tipallatthamiga Jataka (ติปัลลัตถมิกชาดก) และ Baka Jataka (พกาชาดก) ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก มีการเผยแพร่ในเว็บไซต์ “กัลยาณมิตรเพื่อนแท้สำหรับคุณ” (Kalyanamitra Group, 2566) เกณฑ์การเลือกชาดกดังกล่าว อิงจากหลักการพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตในรายวิชา 000 117 ภาษาอังกฤษชั้นสูง อันประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องพัฒนา คือ มีศีลธรรมและศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีจิตสาธารณะและเสียสละเพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ชาติ

และศาสนา แล้วนำมาใช้ร่วมกับการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีค (MIA) เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. ด้านการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาคก พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 9.56 และ คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 24.22 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาคก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ มีการวางแผนขั้นตอนสร้างเป็นอย่างดี คือ วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ ศึกษาเอกสารและหลักการที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาออกแบบและสร้างกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีค (MIA) ของ George S. Murdoch (1986) ที่ได้พยายามหาแนวทางการสอนอ่านภาษาอังกฤษแนวใหม่ขึ้นสำหรับผู้เรียนภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาที่สอง โดยยึดหลักทางภาษาศาสตร์ (Psycholinguistics) ซึ่งเป็นจิตวิทยาในการคิดและการสอนภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารขึ้น โดยใช้ชื่อวิธีการสอนนี้ว่า “A More Integrated Approach to the Teaching of Reading” การจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนอ่านของเมอร์ดีค (MIA) จัดว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด โดยผู้สอนจะเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการคิด แล้วให้มีการอภิปรายร่วมกัน โดยนำความรู้เดิมที่มีอยู่หรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน นำมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและแก้ไขปัญหา เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดวิธีการคิดแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีผู้สอนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมและคอยให้คำปรึกษาเมื่อผู้เรียนประสบปัญหาหรือไม่เข้าใจขั้นตอนของกิจกรรม นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผ่านการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน มีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนอ่านของเมอร์ดีค (MIA) จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

4. การใช้ “Story Mountain” (Imagine Forest, 2022) หรือภูเขาเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นเทคนิคสำหรับการสรุปแนวคิดเรื่องราว มีประโยชน์สำหรับผู้เรียน เนื่องจากแสดงองค์ประกอบสำคัญของเรื่องด้วยภาพเช่นเดียวกับภูเขาจริง ภูเขาเล่าเรื่องแสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้น (The Beginning) การต่อยอด (Build-Up) ปัญหา (Problem) การแก้ไข (Resolution) และการสิ้นสุด

(Ending) มาเสริมในขั้นตอนที่ 5 และ 6 เพื่อวิเคราะห์โครงเรื่องและการดำเนินเรื่อง ทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นส่วนที่แตกต่างกันของโครงเรื่อง ในรูปของร่างของภูเขา ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำได้ เมื่อผู้วิจัยนำวิธีการสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีค (MIA) และ “Story Mountain” หรือภูเขาเล่าเรื่อง มาออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การถามนำก่อนอ่าน (Priming Question) ขั้นที่ 2 การทำความเข้าใจคำศัพท์ (Understanding Vocabulary) ขั้นที่ 3 การอ่านเนื้อเรื่อง (Reading the Text) ขั้นที่ 4 การทำความเข้าใจเรื่อง (Understanding the Text) ขั้นที่ 5 การถ่ายโอนข้อมูล (Information Transfer) และขั้นที่ 6 การทำแบบฝึกหัดต่อชิ้นส่วนประโยคและการเรียงโครงสร้างอนุเฉท (Jigsaw Exercise and Paragraph Structure) และ “Story Mountain” หรือภูเขาเล่าเรื่อง ประกอบด้วย จุดเริ่มต้น (the Beginning) การต่อยอด (Build-up) ปัญหา (Problem) การแก้ไข (Resolution) และการสิ้นสุด (Ending) ขั้นที่ 7 การประเมินผลและแก้ไข (Evaluation and Correction)

5. ก่อนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยได้ทดลอง (Try-Out) หาประสิทธิภาพกับนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ แบบ 1 : 1 จำนวน 3 รูป คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษา ความยากง่ายของเนื้อหา ความเหมาะสมของกิจกรรม และระยะเวลาที่ใช้ แล้วนำไปหาประสิทธิภาพกับนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ แบบ 1 : 100 จำนวน 18 รูป/คน เพื่อนำข้อบกพร่องต่าง ๆ มาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้น ได้นำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ จำนวน 18 รูป/คน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนถูกต้องตามหลักเกณฑ์ 7 ขั้นตอนของเมอร์ดีค (MIA) จึงทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.10/80.93 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คือ 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภิตา พลวิจิตร (2563) พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีค (MIA) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.37/80.50

6. การ์ตูนขาดกมีความเหมาะสมสำหรับนำมาจัดทำเป็นสื่อการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการนำเนื้อหาของขาดกมาอธิบายเป็นภาพวาดการ์ตูนในช่องสี่เหลี่ยม (Comics) แบ่งเป็นส่วน ๆ ตามฉากและเหตุการณ์ มีตัวละครสนทนาเป็นภาษาพูดง่าย ๆ ลักษณะท่าทางของตัวละครสื่ออารมณ์ได้ ทำให้ผู้อ่านเดาคำศัพท์และเข้าใจเนื้อหาที่อ่านได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวรวิฐานน แสงศรี และคณะ (2561) พบว่า ความสามารถ

ในการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียน จากการใช้นิทานชาดก มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 นอกจากนี้ใช้ชาดกเป็นบทอ่านแล้ว ผู้วิจัยยังได้พัฒนาชาดกออกมาในรูปแบบของการการ์ตูนเพื่อให้ผู้เรียนได้เดาทิศทางของคำศัพท์และเนื้อเรื่องได้ ดังที่จุฑามาศ ศรีใจ (2564) ได้สรุปประโยชน์ของการใช้การ์ตูนเป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ไว้ 4 ประการ ดังนี้ 1) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนยิ่งขึ้น 2) การ์ตูนชี้แนะให้เข้าใจบทเรียนได้ดีมากยิ่งขึ้น สื่อความหมายเข้าใจได้เร็วขึ้น 3) ทำให้บทเรียนสนุกสนานสามารถผ่อนคลายความเครียดได้ 4) ฝึกการอ่านได้ดียิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนสนใจในการอ่านมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของไอรดา ภูเทษ (2564) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณกรรมไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการใช้สมุดภาพการ์ตูน มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. การศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนชาดก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ พบว่า โดยภาพรวมนิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องมาจากการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ร่วมกับการ์ตูนชาดกนั้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น และเป็นกิจกรรมที่นิสิตได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเองและสามารถทำงานกลุ่มได้ด้วยความสะดวกเรียบร้อย สนุกสนาน ทำให้นิสิตเห็นถึงประโยชน์ของการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจนั้น เข้าใจในกระบวนการวิธีการอ่าน สามารถนำไปพัฒนาทักษะการอ่านของตนเองได้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเดาคำศัพท์จากบริบทได้ หรือการจินตนาการหรือคาดเดาเหตุการณ์ตามหลักองค์ประกอบของภูเขาเล่าเรื่องได้ ทำให้นิสิตรู้คุณค่าของตัวเองตลอดจนมีความตั้งใจใฝ่เรียนรู้ และมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ จึงทำให้ผลการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวรานุช แสงศรี และคณะ (2561) พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังได้รับการจัดกิจกรรมเรียนรู้ การพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้นิทานชาดก โดยภาพรวมพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของโกวิทย์ โชติพิณิจ (2561) พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดกิจกรรมเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การสอนอ่านแบบ MIA โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ด้วยการใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาค สามารถสรุปและต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

1. ได้เทคนิค กระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ มาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจให้มีประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว ส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีค (MIA) ร่วมกับการ์ตูนขาค มี 7 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การถามนำก่อนอ่าน (Priming Question) เป็นการนำภาพการ์ตูนขาค ภาพแรกมาให้ผู้เรียนได้ดูร่วมกัน จากนั้นครูผู้สอนจะถามนำเพื่อตั้งพื้นฐานของผู้เรียนว่ารู้จักการ์ตูนขาคใหม่ การ์ตูนขาคเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร

ขั้นที่ 2 การทำความเข้าใจคำศัพท์ (Understanding Vocabulary) ในขั้นตอนนี้ ผู้สอนนำภาพที่สื่อความหมายถึงคำศัพท์ที่เกี่ยวกับการ์ตูนขาคที่อ่าน เพื่อฝึกนิสิตให้จำคำศัพท์เป็นเป็นภาพ

ขั้นที่ 3 การอ่านเนื้อเรื่อง (Reading the Text) ในขั้นตอนนี้แบ่งนิสิตออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน โดยแต่ละความสามารถ เก่ง ปานกลาง อ่อน เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยกันระดมความคิดอย่างสร้างสรรค์ได้โดยไม่กดดันหรือวิตกกังวล จากนั้นจึงแจกภาพการ์ตูนขาคให้กลุ่มละ 1 หรือ 2 ภาพ โดยมีคำถามใต้ภาพเป็นโจทย์เพื่อให้แต่ละกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ ทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง ร่วมกันระดมความคิด กระตุ้นให้นิสิตคาดคะเนและพยายามหาคำตอบ

ขั้นที่ 4 การทำความเข้าใจเรื่อง (Understanding the Text) เป็นการตรวจสอบความเข้าใจในการอ่านเนื้อเรื่องการ์ตูนขาคของนิสิต ด้วยการให้แต่ละกลุ่มนำเสนอภาพการ์ตูนขาคแต่ละภาพพร้อมอธิบายเนื้อเรื่องและคำถามใต้ภาพ เมื่อนิสิตนำเสนอเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงให้นิสิตทำแบบฝึกหัดกิจกรรมที่ 3 เป็นแบบคำถามแบบเลือกตอบ T (True) หรือ F (False) จำนวน 10 ข้อ เพื่อเป็นการฝึกการเชื่อมโยงความรู้และเรียบเรียงเนื้อเรื่องการ์ตูนขาค ซึ่งหากนิสิตพลาดไม่ได้ฟังส่วนใดส่วนหนึ่งของการที่เพื่อนนิสิตนำเสนอ ก็จะประติดประต่อเรื่องราวไม่ได้ จึงเป็นการดึงความสนใจให้นิสิตจดจ่ออยู่กับเรื่องที่เพื่อนนิสิตนำเสนอ

ขั้นที่ 5 การถ่ายโอนข้อมูล (Information Transfer) และขั้นที่ 6 การทำแบบฝึกหัดต่อชิ้นส่วนประโยคและการเรียงโครงสร้างอนุเจต (Jigsaw Exercise and Paragraph Structure) เป็นการนำข้อมูลที่ได้รับจากการอ่านเนื้อเรื่องการ์ตูนชาดก นำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบอื่น ซึ่งผู้วิจัยได้นำ “Story Mountain” มาให้นิสิตวิเคราะห์โครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง เพื่อดูว่านิสิตมีความเข้าใจเรื่องที่อ่านมากน้อยเพียงใด โดยการเติมข้อความตามลำดับของภูเขาเล่าเรื่อง คือ Exposition: จุดเริ่มต้นของเรื่อง Rising Action: ความขัดแย้ง Climax: ปัญหาหรือภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออก Falling Action: การแก้ปัญหา Resolution: ข้อสรุป

ขั้นที่ 7 การประเมินผลและแก้ไข (Evaluation and Correction) เป็นการนำภูเขาเล่าเรื่องมาอภิปราย แลกเปลี่ยนโอเดียกัน ช่วยกันตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่เติมลงไป ในแบบฝึกกิจกรรมที่ 4 และสรุปข้อคิดของการ์ตูนชาดกที่ได้จากเรื่องนี้ โดยใช้ความรู้เดิมที่นิสิตมีอยู่นำมาประยุกต์กับความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และบรรลุผลพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำนิทานชาดกมาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน เช่น การอ่านเพื่อความเข้าใจ การอ่านแบบคิดวิเคราะห์ การอ่านแบบมีวิจารณ์ญาณ เพื่อความเหมาะสมกับบริบทและสิ่งแวดล้อมของความเป็นวิทยาลัยของพระสงฆ์สามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้สอนควรศึกษาคำชี้แจง ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และควรชี้แจงให้ผู้เรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ตลอดจนการวัดและประเมินผลให้ชัดเจน
2. ผู้สอนควรใช้จิตวิทยาเชิงบวกกับผู้เรียน เสริมแรงทางบวก พุดให้กำลังใจ หรือสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนสนับสนุนทุนการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ โชติพิณิจ. (2561). การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจ โดยใช้ การสอนอ่านแบบ MIA. สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จุฑามาศ ศรีใจ. (2564). การพัฒนาทักษะการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้บทเรียนการคูณ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จุมพต อ่อนทรวง (2565, 25 พฤษภาคม). ปัญหาการเรียนรู้ของวิชาภาษาอังกฤษ. (พระอมร ธนาชัยกัจกร, ผู้สัมภาษณ์).
- ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (2564). ประเทศที่มีทักษะความสามารถภาษาอังกฤษสูงมาก-ต่ำมาก 2021 ไทยอยู่โซนรั้งท้าย. เข้าถึงได้จาก <https://thestandard.co/countries-with-proficiency-in-english-rank>
- พระมหารัฏฐนน แสงศรี และคณะ. (2561). พัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้นิทานชาดก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดท่าตอน. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 11(2), 129-140.
- ฤทธิไกร ไชยงาม และคณะ. (2561). ปัญหาและแนวทางการแก้ไขเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียน ภาษาอังกฤษของชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพครูผู้สอนภาษาอังกฤษในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 12(2), 7-17.
- วิกรม จันทรจิตร. (2563). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี โดยใช้รูปแบบการสอนอ่านแบบกว้างขวางร่วมกับการสอนกลวิธีการอ่าน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การสอนภาษาอังกฤษ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริพร ศรีจันทร์ และธีรศักดิ์ อุปรมัย อุปไมยอริชัย. (2564). 179 วิธีรวมสูตรการสอน ฉบับกระเป๋. กรุงเทพฯ : บริษัท กู๊ดเฮด ฟรินติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรู๊ป จำกัด.
- โสภิตา พลวิจิตร. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- ไอรดา ภูเทศ. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณกรรมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการใช้สมุดภาพการ์ตูน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 20(1), 611-626.
- Imagine Forest. (February 23, 2022). *Story Mountain Explained with Examples + Free Templates. Story Mountain*. Retrieved from <https://www.imagineforest.com/blog/story-mountain>
- Kalyanamitra Group. (2566). *นิทานชาดก*. Retrieved from https://www.kalyanamitra.org/th/chadok_list.php
- Murdoch, G.S. (1986). A More Integrated Approach to the Teaching of English. *English Teaching forum*, 34(1), 9-15.

การพัฒนากิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี

Development of Choice-based Art Activities to Promote Art Creation for
Children Aged 9-12 Years

สุภาพรณ วงศ์ศักดิ์ศิริกุล¹ และโสเมฉาย บุญญานันต์²
Supapun Wongsaksirikul and Soamshine Boonyananta

Received: April 26, 2023

Revised: June 23, 2023

Accepted: June 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกที่ส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี และ 2) ประเมินผลการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้ แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 วิเคราะห์รูปแบบจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระยะที่ 2 ศึกษารูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกจากกรณีศึกษาห้องเรียนศิลปะที่มีแนวปฏิบัติที่ดีจำนวน 3 แห่ง ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก ระยะที่ 4 ทดสอบรูปแบบกิจกรรมกับเด็กอายุ 9-12 ปี จำนวน 20 คน ที่เป็นอาสาสมัคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบประเมินทักษะการสร้างสรรคศิลปะ และแบบบันทึกการสะท้อนการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ สถิติ t-test และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก มี 4 ด้าน ได้แก่ แนวคิดและหลักการจัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก การจัดกิจกรรมศิลปะ เนื้อหาสาระสำคัญของกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก และการประเมินการสร้างสรรคตามแนวคิดการจัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก 2) รูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐาน

¹⁻² คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; Faculty of Education, Chulalongkorn University

Corresponding author, e-mail: Supapun.ws@gmail.com, Tel. 088-2939581

ทางเลือกได้เป็น 4 กิจกรรม ได้แก่ (1) พิพิธภัณฑของฉันทัน (2) อยู่ไหนกันนะเจ้าสัตว์ประหลาด (3) สีสันรอบตัว และ (4) เมืองมหัศจรรย์ในอนาคต ได้ผลการประเมินทักษะการสร้างสรรค์ศิลปะ 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (2) ทักษะทางศิลปะ (3) การแสดงออกทางลักษณะรูปแบบ และเนื้อหา (4) การเลือกและนำมาประยุกต์ใช้ และ (5) ความสมบูรณ์ของผลงาน และ 3) ผลจากการนำรูปแบบไปใช้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการสร้างสรรค์ศิลปะอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 3.50, S.D.=0.25) สูงกว่าเกณฑ์ค่ากลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจและเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่สร้างสรรค์ ได้เลือกใช้อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

คำสำคัญ: กิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก, การสร้างสรรค์ศิลปะ, เด็กอายุ 9-12 ปี

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop choice-based art activities model to promote art creation for children aged 9-12 years; and 2) to evaluate the implementation of the activity model divided into 4 phases as follows: Phase 1 was to analyze models from related documents and research; Phase 2 was to study choice-based art activity formats from case studies of 3 art classrooms with good practices; Phase 3 was to develop choice-based art activity models; Phase 4 was to test the activity models with 20 children aged 9-12 years who were volunteers. The tools used in the research were an interview form, an observation form, and an art creation skill assessment form, and learning reflection recording form. Data were analyzed by mean, standard deviation, percentage, t-test and content analysis. The results of the research found that 1) best practices in organizing choice-based art activities had 4 aspects: concepts and principles for organizing choice-based art activities, organizing art activities, main content of choice-based art activities and evaluating creativity according to the concept of choice-based art activities; 2) a model of choice-based art activities can be divided into 4 activities: (1) my museum, (2) where were you, monster?, (3) colors around, and (4) the wonderful city of the future. The results of the evaluation of artistic creativity skills were obtained in 5

areas: (1) creativity, (2) artistic skills, (3) expression of style, form, and content, (4) selection and application, and (5) completeness of the work; and 3) the results from the application of the model found that the sample group had a very good level of artistic creativity ($\bar{X}$ =3.50, S.D.=0.25), significantly higher than the median criteria at the level of .05. From the interview, it was found that participants in the activity had an understanding and were proud of their creative work. A variety of equipment and learning resources were chosen to use.

Keywords: Choice-Based Art Activities, Art Creation, Children Aged 9-12 Years

บทนำ

การพัฒนาผู้เรียนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแต่ละระดับการศึกษาได้รับการพัฒนาขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคล และมีคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ มีองค์ความรู้ที่สำคัญ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นว่าเยาวชนจะต้องมีทักษะที่ผสมผสานองค์ความรู้เฉพาะด้าน ความชำนาญการ และความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น วิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) โดยมีเป้าหมายไปให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ในสาระหลักไปบูรณาการสั่งสมประสบการณ์กับทักษะเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ทักษะการเรียนรู้และการคิด และมีทักษะชีวิต จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการรวบรวมความคิด จินตนาการ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์แสดงออกมา โดยการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ต้องเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความมั่นใจในตนเองแสวงหาความรู้ รู้เท่าทันสารสนเทศในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2557) โดยรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติเอง มีความสามารถในการกำกับกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ที่ลุ่มลึกในสาระ

ในบริบทศิลปศึกษาร่วมสมัย ได้มีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษา และปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองสนใจ โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ลึก รู้จริงในสาระศิลปะ อาทิเช่น การจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาบนฐานทางเลือก (Choice-based Art Education) ที่มีวัตถุประสงค์ในการ

สร้างทางเลือกให้กับผู้เรียน นับถือผู้เรียนเสมือนศิลปิน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทางเลือกในการตอบสนองความคิดของตนเองและความสนใจผ่านการทำงานศิลปะอย่างอิสระ ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นเจ้าของกระบวนการ และกำหนดทิศทางการงานของตนเองเป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้และทำให้เข้าใจความหมายในขั้นตอนการสร้างงานศิลปะ (Douglas, K., 2012) และผู้เรียนจะเรียนอย่างมีความหมาย เรียนรู้กระบวนการของการทดลองปฏิบัติ มีความมั่นใจในความคิดเห็นของตนเอง มีอิสระในการเลือกสื่อและทดลองตามรูปแบบของตนเอง เป็นวิธีการที่พัฒนาทักษะได้อย่างดีเยี่ยม (Brown University, 2008) การสร้างผลงานที่เป็นอัตลักษณ์แห่งตัวตน (Individual Characteristic) ที่กล่าวถึงการสร้างสรรค์ผลงาน มาจากความชอบ ความถนัด สนิยมโดยในผลงานศิลปะหนึ่งชิ้นต้องจำแนกกระหว่างการสร้างสรรคกับงานศิลปะที่มีทั้งความเป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจนและรูปแบบหรือสไตล์ของศิลปินแต่ละคนสร้างมาจากแนวความคิดหรือตัวตนของตัวเองกับบริบทและประสบการณ์ทำให้กระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงาน (สิริชัย ดีเลิศ, 2556)

ผู้วิจัยจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนากิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคงานศิลปะ ให้กับเด็กอายุ 9-12 ปี เป้าหมายการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค การปฏิบัติงานตลอดจนถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานที่มีคุณค่าและมีความแปลกใหม่ มีกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ สร้างเสริมความสามารถในการนำเสนอสำคัญไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการคิดสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในทักษะปฏิบัติ และมีวิธีเรียนรู้ใช้ทักษะใช้ทักษะการคิดขั้นสูงในการเรียนวิเคราะห์ สรุปประเด็นสำคัญในเรื่องที่เรียนเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนกับความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมบูรณาการความรู้ที่เรียนไปยังศาสตร์อื่น ซึ่งสอดคล้องกับทักษะในโลกอนาคตและทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกที่ส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี
2. เพื่อประเมินผลการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีขั้นตอนในการเก็บข้อมูลจากการวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก โดยการศึกษาเอกสารเพื่อสังเคราะห์สรุปเป็นองค์ความรู้ในเบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี ประกอบด้วย (1) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ (2) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมศิลปะ นำมาประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็น และสังเคราะห์ข้อมูล นำมาพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย การสังเกตการเรียนการสอน แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน แบบสัมภาษณ์ผู้เรียน โดยผ่านการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ผู้เชี่ยวชาญเห็นควรว่าใช้ได้

ระยะที่ 2 การทำกรณีศึกษาแบบพหุเทศกรณี ทำการศึกษาข้อมูล โดยการเลือกเจาะจง (Purposive) โดยคัดเลือกกรณีศึกษาที่จะนำมาใช้ในการทำกรณีศึกษาแบบพหุเทศกรณี (Multi-site Multi-case Research) โดยคัดเลือกกรณีศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปะบนฐานทางเลือกที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกในบริบทประเทศไทย จำนวน 3 แห่ง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นโรงเรียน/ ชั้นเรียน หรือกลุ่มการจัดการเรียนการสอนศิลปะในบริบทนอกชั้นเรียนปกติ ที่มีชื่อเสียงในการจัดการเรียนการสอนศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะ 2) จัดการเรียนการสอนมาอย่างน้อย 5 ปี โดยใช้วิธีการสังเกตเชิงลึก สัมภาษณ์ผู้สอน สัมภาษณ์ผู้เรียน รวมทั้งวิเคราะห์ผลงานศิลปะที่เป็นผลผลิตจากการจัดการเรียนการสอน

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผนวกกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการทำกรณีศึกษามาประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็น และสังเคราะห์เพื่อตอบคำถามวิจัยให้ครบถ้วนสมบูรณ์ สร้างข้อสรุปจากข้อมูลและนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี ให้กับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน

ระยะที่ 4 การทดสอบประสิทธิภาพรูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี โดยการนำกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกที่ส่งเสริมการสร้างสรรคงานศิลปะ มาทดสอบประสิทธิภาพด้วยการทดสอบกิจกรรม ภายในระยะเวลาของการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที โดยมีขั้นตอนในการทดลองและเก็บข้อมูล ดังนี้ 1) ทำกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี ประกอบด้วย 4 แผนกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เรื่องพิพิธภัณฑ์ของฉัน (My Little Museum)

กิจกรรมที่ 2 เรื่องอยู่ไหนกันนะเจ้าสัตว์ประหลาด (Finding my Imaginary Creatures) กิจกรรมที่ 3 สีล้อรอบตัว (Creative Color Wheels) กิจกรรมที่ 4 เมืองมหัศจรรย์ในอนาคต (Futuristic City) 2) สังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3) สัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม 4) ประเมินการสร้างสรรค์ศิลปะที่ได้จากการวิเคราะห์ผลงานของผู้ร่วมกิจกรรม 5) สะท้อนการเรียนรู้หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยเครื่องมือ 2 ชุด ชุดที่ 1 เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อพัฒนากิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี ประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์ผู้สอนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (2) แบบสัมภาษณ์ผู้เรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (3) แบบสังเกตการจัดการเรียนการสอนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี โดยมีการประเมินผลการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เครื่องมือชุดที่ 2 เครื่องมือทดสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี ประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม (2) แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรม (3) แบบประเมินการสร้างสรรค์ศิลปะ (4) แบบบันทึกสะท้อนการเรียนรู้ เพื่อประเมินคุณภาพของกิจกรรมที่จัดขึ้น และ 6) นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะที่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี พบว่า ควรเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้าง เน้นการสร้างสรรค์ที่ผู้เรียนเป็นผู้เลือกตามความสนใจและความถนัด โดยไม่จำกัดเทคนิคในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้สอนควรเป็นผู้แนะนำและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน นำไปสู่การสร้างสรรค์งานที่แตกต่างหลากหลายกัน ควรจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกศึกษาได้ตามความสนใจ มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้ 1) แนวคิดและหลักการจัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก ผู้เรียนควรมีทางเลือกที่แท้จริงผ่านการทำงานศิลปะ ผู้เรียนเปรียบเสมือนศิลปิน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อและวัสดุ เป็นหัวข้อปลายเปิด สนับสนุนความเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัติและทักษะสร้างสรรค์โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางศิลปะ ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือ การจัดเตรียมพื้นที่ การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ มีโครงสร้างเวลาที่เหมาะสมกับกิจกรรม และควรมีการวัดประเมินผลที่หลากหลาย 2) การจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก ควรคำนึงถึงพื้นฐานและความพร้อมของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

กำหนดวัตถุประสงค์และผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในกิจกรรม โดยการจัดการเรียนรู้มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นสาธิต (Demonstration) เป็นขั้นที่ผู้สอนใช้คำถาม หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน รวมถึงการสาธิตเทคนิควิธีการต่าง ๆ (2) ขั้นสตูดิโอ (Studio Time) เป็นขั้นที่ผู้เรียนลงมือทำงานศิลปะโดยให้อิสระกับผู้เรียนในการเลือกสื่อ วัสดุในการทำงานตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเพื่อให้ผู้เรียนค้นพบแนวทางของตนเอง (3) ขั้นคลีนอัพ (Cleanup) เป็นขั้นที่ผู้เรียนดูแลทำความสะอาดอุปกรณ์และเก็บอุปกรณ์ (4) ขั้นวัดผล (Assessment) เป็นขั้นที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับเทคนิควิธี การที่ได้เรียนรู้และค้นพบในผลงานของผู้เรียน เป็นการแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ 3) เนื้อหาสาระสำคัญของกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก ควรมีความเหมาะสมกับช่วงวัย เป็นหัวข้อที่ผู้เรียนเข้าใจ และมีประสบการณ์ร่วม ความรู้พื้นฐานทางศิลปะจัดเป็นฐานความรู้แบ่งออกเป็น 4 ฐาน ได้แก่ ฐานรูปแบบงานศิลปะ ฐานตัวอย่างผลงานศิลปิน ฐานเทคนิคทางศิลปะ ฐานวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ 4) การประเมินการสร้างสรรค์ ควรเป็นการประเมินที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ เกิดข้อค้นพบและการแลกเปลี่ยนในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนเกิดการสร้างสรรค์ศิลปะ กล่าวคือทักษะการคิดขั้นสูง และทักษะปฏิบัติทางทัศนศิลป์ ประกอบด้วยเกณฑ์การประเมิน 5 ด้าน (1) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นทักษะที่สำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานให้มีความแปลกใหม่ ทำหาย การตัดสินใจในการเลือกเทคนิค วิธีการทางศิลปะใหม่ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) ทักษะทางศิลปะเป็นทักษะหลักในการผลิตผลงานศิลปะผ่านการใช้ทัศนธาตุด้วยวิธีการที่หลากหลาย (3) การแสดงออกลักษณะรูปแบบ เนื้อหา โดยผู้เรียนเลือกตามความสนใจ และความถนัด (4) การแสวงหาและนำมาประยุกต์ใช้ เป็นทักษะที่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเดิมเป็นฐานและความรู้ความเข้าใจใหม่เพิ่มเติม โดยเกิดจากการค้นคว้าและฝึกฝนจากแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะ การเลือกใช้สื่อ วัสดุ และการแก้ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงาน (5) ความสมบูรณ์ของผลงาน เป็นการฝึกความรอบคอบการเก็บรายละเอียดในการทำงานการวางแผนการทำงานและเสร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนด

2. กิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี พบว่า แผนกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก มุ่งเน้นบทบาทผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีทางเลือกในการตอบสนองความคิดของตนเองและความสนใจผ่านการทำงานศิลปะอย่างอิสระ โดยผู้วิจัยวิเคราะห์รายละเอียดของกิจกรรมที่สอดคล้องกับรูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก และความคิดเห็นของกรณีศึกษา ได้เป็นแผนการจัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก 4 เรื่อง 1) พิพิธภัณฑ์ของฉัน (My Little Museum) เพื่อศึกษาความเฉพาะตัวของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนได้เลือกสร้างสรรค์กิจกรรมจากความชอบ ความสนใจ และประสบการณ์ส่วนตัว 2) อยู่ไหนกันนะเจ้าสัตว์

ประหลาด (Finding my Imaginary Creatures) สร้างความเข้าใจในแนวคิดการออกแบบตัวละคร เกิดการสำรวจผ่านการสังเกตรูปร่างที่มาจากสิ่งของหรือธรรมชาติรอบตัว และมีทักษะปฏิบัติตามเทคนิคที่ผู้เรียนสนใจ 3) สีล้อรอบตัว (Creative Color Wheels) เป็นกิจกรรมที่เรียนรู้เรื่องวงจรสี โดยผู้เรียนสามารถเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย 4) เมืองมหัศจรรย์ในอนาคต (Futuristic City) ศึกษาและออกแบบสร้างสรรค์เมืองที่มีองค์ประกอบที่หลากหลาย โดยได้รับแรงบันดาลใจจากลักษณะงาน จุดเด่น หรือเทคนิคของศิลปินระดับโลกที่ผู้เรียนสนใจเลือกศึกษา

3. ผลการทดสอบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี มีรายงานผลดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อประเมินการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี หลังทำกิจกรรม พบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจ และเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น เกิดข้อค้นพบใหม่ ๆ จากการทำงานในเทคนิค และวิธีการที่ไม่เคยทำมาก่อนในชั้นเรียน โดยได้เลือกใช้อุปกรณ์ที่หลากหลายตามความสนใจของผู้ร่วมกิจกรรมเอง ได้ใช้แหล่งเรียนรู้ที่เลือกตามความสนใจ การได้รับคำแนะนำจากครูผู้สอนตามหัวข้อที่สนใจ และการปฏิบัติงานที่กำหนดได้ด้วยตัวเอง

3.2 การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า พฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจ สามารถตอบคำถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน จากขั้นตอนการสาธิต (Demonstration) มีการวางแผนการทำงาน จัดลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติงานด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และการใช้ข้อมูลหรือเนื้อหาเพื่อมาสร้างสรรค์ผลงานและลงมือปฏิบัติ ในชั้นสตูดิโอ (Studio Time) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดข้อค้นพบในการทำงานจากการลงมือปฏิบัติ พบปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขได้จากการปรึกษา และลองเปลี่ยนวิธีการทำงานใหม่ มีความสุขในการทำกิจกรรมโดยสังเกตจากการพูดคุย รอยยิ้มและเสียงหัวเราะของผู้ร่วมกิจกรรม ผู้เข้าร่วมวิจัยมีความรับผิดชอบในการดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์ส่วนตัวคืออุปกรณ์ในชั้นคลีนอัพ (Cleanup) ผู้ร่วมกิจกรรมมีความภาคภูมิใจต่อผลงานของตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอน และผู้ร่วมกิจกรรมด้วยกันในชั้นเรียน โดยมีประเด็นในการสังเกตพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรมดังนี้ 1) การวางแผนและการปฏิบัติงาน 2) การใช้แหล่งเรียนรู้ในการทำกิจกรรม 3) การเรียนรู้แบบร่วมมือ 3) การค้นพบปัญหา และแนวทางแก้ไข 4) การเกิดกระบวนการเรียนรู้ของศิลปิน 5) ความรับผิดชอบในการดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์ 6) การประเมินตนเอง

3.3. ผลการประเมินการสร้างสรรคศิลปะ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในภาพรวมมีการสร้างสรรค์ศิลปะอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.50, S.D. = 0.25$) สูงกว่าเกณฑ์ค่ากลาง อย่างมีนัยสำคัญที่

ทางสถิติที่ระดับ .05 ได้จากการวิเคราะห์ผลงาน โดยใช้แบบประเมินการสร้างสรรค์ศิลปะ โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบรีคส์ (Scoring Rubrics) ในการประเมินผลงานของผู้ร่วมกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมและข้อมูลจากการบันทึกสะท้อนการเรียนรู้ มีผลการประเมินการสร้างสรรค์ศิลปะในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านการแสดงออกลักษณะรูปแบบ เนื้อหาอยู่ในระดับดีมากที่สุด ($\bar{X} = 3.63$) ผู้ร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่สามารถสื่อความหมายได้ตรงตามแนวคิดและแบบร่างที่ผู้เรียนเลือกตามความสนใจ รองลงมาคือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.60$) มีการร่างและออกแบบก่อนลงมือ ทำงานจริง โดยจดบันทึกอย่างเป็นระบบ สามารถระบุแนวคิดและการสื่อความหมายเกี่ยวกับผลงานได้อย่างชัดเจน ในด้านความสมบูรณ์ของผลงานอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.54$) มีการทำงานตามแผน และเสร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนด ถัดมาคือด้านทักษะศิลปะอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.41$) มีความสามารถในการทำงานตรงตามแผนงาน และแบบร่างที่กำหนดได้ครบถ้วนสมบูรณ์ มีการเลือกใช้ทัศนธาตุอย่างหลากหลาย และด้านการเลือกและนำมาประยุกต์ใช้อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.40$) ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่เลือกใช้สี วัสดุอุปกรณ์ ที่หลากหลาย เช่น สีน้ำ สีไม้ สีชอล์ก ดินน้ำมัน กระดาษสี ภาพตัวอย่างผลงานศิลปะ เป็นต้น สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินการสร้างสรรค์ศิลปะ

รายการประเมินผลงาน	ค่าเฉลี่ยระดับการสร้างสรรค์ศิลปะ	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	3.60	0.120	ระดับดีมาก
2. ทักษะทางศิลปะ	3.41	0.249	ระดับดี
3. การแสดงออกลักษณะรูปแบบ เนื้อหา	3.63	0.363	ระดับดีมาก
4. การเลือกและนำมาประยุกต์ใช้	3.40	0.252	ระดับดี
5. ความสมบูรณ์ของผลงาน	3.54	0.257	ระดับดีมาก
ค่าเฉลี่ย	3.50		ระดับดีมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี มีแนวคิดและหลักการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติและค้นพบเทคนิคหรือผลผลิตใหม่ ด้วยตนเองซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแผนการศึกษาชาติที่เสนอกรอบและแนวทางการพัฒนาการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแต่ละระดับการศึกษาได้รับการพัฒนาขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคลเช่นเดียวกับชัยวัฒน์

สุทธิรัตน์ (2558) กล่าวถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เป็นบุคคลที่มีเครื่องมือในการสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก มีความสามารถในการสกัดและคัดกรองข้อมูลที่ควรเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2557) โดยรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติเอง มีความสามารถในการกำกับกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ที่ลุ่มลึกในสาระ (Deep Knowledge) สามารถคิดวิเคราะห์ ถักทอ (Weaving) ความรู้และปรับประยุกต์ใช้แก้ไขในแนวทางการพัฒนากิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแนวคิดและหลักการ จัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก ที่ผู้เรียนควรมีทางเลือกที่แท้จริงผ่านการทำงานศิลปะ ให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อและวัสดุ กำหนดหัวข้อปลายเปิด ผู้สอนควรสนับสนุนการเรียนรู้หลายรูปแบบและความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน สนับสนุนความเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัติและทักษะสร้างสรรค์โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางศิลปะ ดังที่วิชัย วงษ์ใหญ่ (2558) กล่าวว่า การศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตัวเอง (Self-Directed Education) เชื่อในศักยภาพตามธรรมชาติของเด็ก ความสนใจใคร่รู้สิ่งรอบข้าง แล้วหาทางเรียนรู้จากทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว เชื่อว่าความเก่งกาจของผู้เรียนมาจากตัวของผู้เรียนเอง ด้านการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก ควรคำนึงถึงพื้นฐานและความพร้อมของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้หลักการจัดการเรียนรู้ของ Douglas, K. & Jaquith, D. (2009) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) ขั้นสาธิต (Demonstration) 2) ขั้นสตูดิโอ (Studio Time) 3) ขั้นคลีนอัพ (Cleanup) และ 4) ขั้นวัดผล (Assessment) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของวสุ สกุนรัตน์ (2557) การจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองนั้น กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความร่วมมือในการแสวงหาความรู้ไปสู่การค้นพบคำตอบร่วมกัน มีความพร้อมจากความร่วมมือในการเผชิญต่อปัญหา ด้านเนื้อหาสาระสำคัญของกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก เป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับช่วงวัย เป็นหัวข้อที่ผู้เรียนเข้าใจ และมีประสบการณ์ร่วม ดังที่วิสูตร โพธิ์เงิน (2561) ที่กล่าวว่า การทำงานศิลปะที่ดีควรจะต้องมีกระบวนการออกแบบความคิด วางแผนก่อนลงมือปฏิบัติสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กใช้ทักษะความคิดในเชิงบูรณาการ และคำนึงถึงประสบการณ์และความสนใจของเด็กเพื่อกระตุ้นให้เด็กอยากปฏิบัติงานศิลปะด้วยตนเอง เช่นเดียวกับ Epstein, J. L, et al. (2008) อธิบายว่าการสร้างสรรค์เป็นทักษะที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ด้วยกลยุทธ์ที่เรียกว่า สมรรถนะการสร้างสรรค์ ในด้านการ

เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ (Broadening) ในด้านนี้ บุคคลที่มีการสร้างสรรค์สูงมักแสวงหาการฝึกฝนประสบการณ์และความรู้นอกเหนือจากความรู้เฉพาะ

องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมด้านการประเมินการสร้างสรรค์ตามแนวคิดการจัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก ควรเป็นการประเมินที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ เกิดข้อค้นพบและการแลกเปลี่ยนในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนเกิดการสร้างสรรค์ศิลปะ ดังที่ Koster, J. B. (2001) ได้สรุปถึงการส่งเสริมและประเมินความคิดระดับสูงในทางศิลปะไว้ว่า กิจกรรมศิลปะที่มีประสิทธิภาพควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เป็นนักคิดทางศิลปะและการประเมินผลควรมีความหลากหลายนอกจากการประเมินผลด้านความรู้หรือผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมกิจกรรม

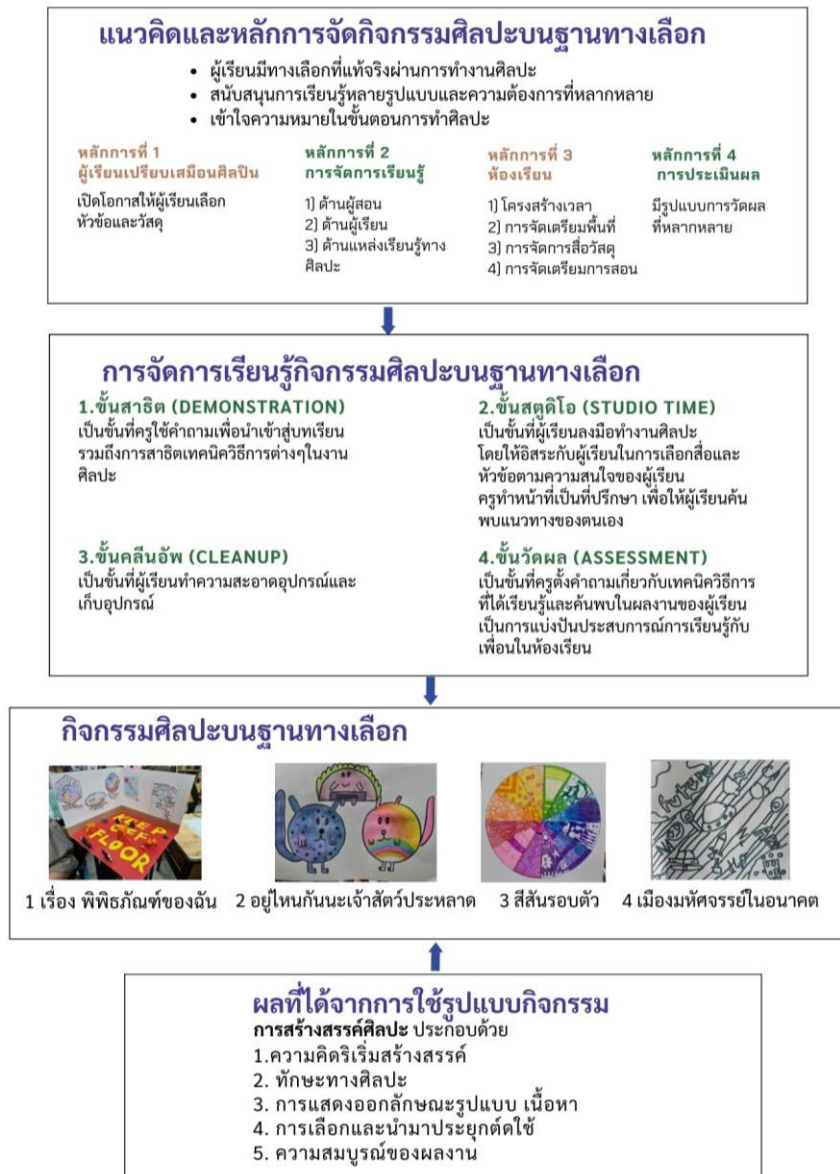
รูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก เกิดจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางด้านการจัดการเรียนรู้ ศิลปศึกษาบนฐานทางเลือก ร่วมกับความเข้าใจในองค์ประกอบที่เหมาะสมกับการพัฒนา กิจกรรม ทำให้สามารถพัฒนา กิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็ก อายุ 9-12 ปี โดยประกอบด้วย 4 กิจกรรม 1) พิพิธภัณฑ์ของฉัน (My Little Museum) 2) อยู่ไหนกันนะเจ้าสัตว์ประหลาด (Finding my Imaginary Creatures) 3) สีส้นรอบตัว (Creative Color Wheels) 4) เมืองมหัศจรรย์ในอนาคต (Futuristic City) ลักษณะของกิจกรรมที่ออกแบบขึ้นจะมีความเหมาะสมกับผู้เรียน มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระ ในศิลปะแขนงต่าง ๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ ทศศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทศธาตุ สร้างและนำเสนอผลงาน ทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิค วิธีการของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการแสวงหาความรู้ เป็นการนำเอาความรู้ที่มีอยู่เชื่อมโยงกันและจัดระบบใหม่ไปสู่รูปแบบหรือโครงสร้าง จนก่อเกิดผลผลิตเป็นวิธีการใหม่หรือสิ่งใหม่ เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับผู้เรียน สอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของสุภลักษณ์ วงษ์หน่อ (2558) พบว่า กิจกรรมศิลปะเสริมประสบการณ์ ทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมความร่วมมือ ทดลองเทคนิคใหม่ ๆ จากเกมหรือกิจกรรมที่ทำทาย ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติด้วยตนเอง มุ่งเน้นกระบวนการ ผู้เรียนริเริ่มเรียนรู้ด้วยตนเองที่เกิดจากความต้องการจากใจหรือจินตนาการ มีอิสระในการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และต้องเปิดกว้างในการทำงาน

ผลการทดลองใช้กิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี พบว่าระดับการสร้างสรรค์ศิลปะอยู่ในระดับดีมาก ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจ สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน จากขั้นตอนการสาธิต (Demonstration)

มีการวางแผนการทำงาน จัดลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติงานด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และการใช้ข้อมูลหรือเนื้อหาเพื่อมาสร้างสรรค์ผลงานและลงมือปฏิบัติในชั้นสตูดิโอ (Studio Time) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดข้อค้นพบในการทำงานจากการลงมือปฏิบัติ พบปัญหาและหาแนวทางการแก้ไข และลองเปลี่ยนวิธีการทำงานใหม่ มีความสุขในการทำกิจกรรมโดยสังเกตจากการพูดคุย รอยยิ้มและเสียงหัวเราะของผู้ร่วมกิจกรรม ผู้เข้าร่วมวิจัยมีความรับผิดชอบในการดูแลรักษาวัสดุ อุปกรณ์ส่วนตัวคือ ถุงอุปกรณ์ในชั้นคลีนอัพ (Cleanup) ผู้ร่วมกิจกรรมมีความภาคภูมิใจต่อผลงานของตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอน และผู้ร่วมกิจกรรมด้วยกันในชั้นเรียน โดยในการสร้างสรรค์ศิลปะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการร่างและออกแบบก่อนลงมือ ทำงานจริง มีการระบุมุมมองและถ่ายทอดสิ่งที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับแนวคิดลงในสมุดบันทึก ไม่ซ้ำแบบเพื่อนในชั้นเรียน ด้านทักษะทางศิลปะ ผู้ร่วมกิจกรรมมีความสามารถในการทำงานตรงตามแผนงาน มีการเลือกใช้ทัศนธาตุอย่างหลากหลายในการสร้างสรรค์ผลงาน เลือกใช้เทคนิควิธีการทำงานตามความสนใจ และความถนัดของตนเอง ด้านการแสดงออกลักษณะรูปแบบ เนื้อหา อยู่ในระดับดีถึงดีมาก ผู้ร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่สามารถสื่อความหมายได้ ด้านการเลือกและนำมาประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับดีส่วนใหญ่เลือกใช้สี วัสดุอุปกรณ์ ที่หลากหลาย เช่น สีน้ำ สีไม้ สีชอล์ก ดินน้ำมัน กระดาษสี ภาพตัวอย่างผลงานศิลปะ ด้านความสมบูรณ์ของผลงาน พบว่า สามารถทำงานได้ตามกรอบเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ Jackson, C. K. & Bruegmann, E. (2009) ที่ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบผลงานสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า เกิดความคิดริเริ่มจินตนาการรู้จักแก้ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงานประดิษฐ์เนื่องจากผู้สอนเปิดโอกาสให้คิดอย่างอิสระและยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน นอกจากนี้การวิจารณ์ผลงานทำให้รู้สึกเกิดความภาคภูมิใจและมั่นใจในการสร้างสรรค์ผลงานเพิ่มขึ้นซึ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้สร้างสรรค์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการประเมินคุณค่าผลงานของตนเองและผู้อื่นกระตุ้นให้เกิดความอยากเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบจากความคิดที่มีคุณค่าไปสู่การปฏิบัติและคุณค่าของผลงานไปสู่ความคิดความซาบซึ้งและยังกระตุ้นการรับรู้ความคิดจินตนาการและการสร้างความเชื่อมั่น (Phan, H. P., 2009)

องค์ความรู้ใหม่

ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นรูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี ดังรายละเอียดตามแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเอกสารที่ค้นพบส่วนใหญ่เป็นการอ้างอิงการจัดการเรียนการสอนศิลปะบนฐานทางเลือกที่จัดในบริบทต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งการจัดการเรียนการสอนศิลปะในไทย ยังคงเป็นการเรียนรู้

ที่ผู้สอนเป็นผู้กำหนด รวมถึงการเก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาที่จัดการเรียนรู้ศิลปะในบริบทนอกระบบเป็นหลัก ทำให้ข้อสรุปอาจไม่สอดคล้องกับสภาพห้องเรียนในชั้นเรียนปกติในปัจจุบัน

2. ผู้สอนสามารถกำหนดหัวข้ออื่น ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระสำคัญของกิจกรรมได้ เนื่องจากรูปแบบกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเป็นแม่แบบ ที่ผู้สอนสามารถเลือกเนื้อหาที่น่าสนใจเพิ่มเติมได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการวางแผนการจัดกิจกรรมที่เน้นทักษะการสร้างสรรค์ศิลปะ แต่หากมีการศึกษาในทักษะด้านอื่น ๆ อาจทำให้ได้ข้อค้นพบและแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกที่หลากหลาย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนอุดหนุนการวิจัยมหาวิทยาลัย วช. ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีงบประมาณ 2564 บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตเรื่อง การพัฒนากิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือกเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปะสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ : บริษัท พรินทกราฟฟิค จำกัด.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). *80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). *ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวให้พ้นกับดักของตะวันตก*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสุ สกลรัตน์. (2557). *ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้ความร่วมมือระหว่างบุคคลต่างวัยในกิจกรรมศิลปะที่มีต่อการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนภาควิชาการศึกษาลดอดีต). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2550). *“ผู้เรียนเป็นสำคัญ”*. สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

- วิสูตร โพธิ์เงิน. (2561). รูปแบบกิจกรรมศิลปะเด็กสร้างสรรค์ : ความเป็นพลเมือง. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 16(1), 39-51.
- สิริชัย ดีเลิศ. (2556). อัตลักษณ์แห่งตัวตนในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 6(3), 336-345.
- สุภลักษณ์ วงศ์หน่อ. (2558). ผลการจัดกิจกรรมศิลปะแนวศึกษาบันเทิงที่ส่งเสริมสุนทรียภาพสำหรับเด็กอายุ 7-9 ปี. *An Online Journal of Education*, 10(2), 471-483.
- Brown University. (2008). *Teaching for Artistic Behavior: Choice-Based Art*. The Education Alliance.
- Douglas, K. & Jaquith, D. (2009). *Engaging learners through artmaking: Choice-based art education in the classroom*. New York : Teachers College Press.
- Douglas, K. (2012). Visit to a Choice-based Art Classroom. *Arts and activities*, 131(1), 11.
- Epstein, J. L, et al. (2002). *School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action*. (2nd ed). California : Corwin Press, Inc.
- Jackson, C. K. & Bruegmann, E. (2009). Teaching Students and Teaching Each Other: The Importance of Peer Learning for Teachers. American. *Economic Journal: Applied Economics*, 1(4), 85-108.
- Koster, J. B. (2001). *Bringing Art into the Elementary Classroom*. America : Wadsworth.
- Phan, H. P. (2009). Relations between goals, self-efficacy, critical thinking and deep processing strategies: a path analysis. *Educational Psychology*, 29, 777-799.

การพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกัน
คุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

Development of an Online Training Website to Strengthen the Potential in
Educational Quality Assurance of Teachers and Educational Personnel
under the Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2

ปวีณวัชร ขุนเทียนเหมชาติ¹

Paweenwat Khuntienkhemmachat

Received: May 28, 2023

Revised: June 24, 2023

Accepted: June 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาเว็บไซต์ฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษา 2) ศึกษาผลการใช้เว็บไซต์ฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรที่มีความสนใจผู้เข้าฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 242 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าฝึกอบรม แบบประเมิน

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2;
Office of the Basic Education Commission, Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area
Office 2

ศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = .53) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต 2) ผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าฝึกอบรมหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้เข้าฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = .45) และ 3) ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = .52)

คำสำคัญ: การพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์, การเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop an online training website to strengthen the potential of teachers and educational personnel in educational quality assurance; 2) to study the results of using an online training website to strengthen the educational quality assurance potential of teachers and educational personnel; and 3) to study the satisfaction of trainees in order to strengthen the potential in educational quality assurance of teachers and educational personnel. The sample group used in the research consisted of 242 teachers and personnel who were interested in training to strengthen the potential of educational quality assurance using a simple random sampling. The tools used to collect data included a suitability assessment form, a test to measure the achievement of trainees, assessment of potential in educational quality assurance, and satisfaction questionnaire. Statistics used in data analysis were mean, standard deviation and t-test. The results of the research found that 1) the development of an online training website, overall, had the appropriateness at a high level ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = .53) which consisted of 3 elements: inputs, processes, and outputs; 2) the achievement of trainees after training was significantly higher than before training, statistical

significance at the .05 level and the results of the assessment of the overall educational quality assurance potential of the trainees were at a high level ($\bar{X}$ = 4.21, S.D.= .45); and 3) satisfaction, overall was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.55, S.D.= .52).

Keywords: Development of Online Training Websites, Strengthen the Potential, Educational Quality Assurance

บทนำ

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษา โดยมีกลไกในการควบคุมตรวจสอบระบบการบริหารคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนว่าสถานศึกษานั้นสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและบรรลุเป้าประสงค์ของหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแล สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด พร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ จัดให้มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งและเป็นระบบ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่อยู่ในสถานศึกษา โดยครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานั้น ๆ เป็นผู้ดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายของต้นสังกัด จากการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ปีการศึกษา 2564 พบว่า สถานศึกษาในสังกัด จำนวน 182 แห่ง มีผลการประเมินคุณภาพภายใน ระดับปฐมวัยอยู่ในระดับดีขึ้นไปเพียงร้อยละ 66.48 และระดับการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับดีขึ้นไปเพียงร้อยละ 74.73 ซึ่งยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ได้กำหนดไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2, 2565)

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถ สมรรถนะ และคุณลักษณะ ที่ทุกคนในองค์กรจำเป็นต้องมีเป็นพื้นฐานที่จะนำองค์กรไปสู่วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ โดยถือเป็นปัจจัยหลักที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งเพราะทรัพยากรบุคคลเปรียบเสมือนพลังที่ทรงคุณค่ามากที่สุดขององค์กร การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ผู้ส่งเสริมการศึกษา และครูผู้สอน จึงต้องมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยใช้เครื่องมือวิธีการ และเทคนิคการเรียนรู้ที่ใช้สมรรถนะ (Competency) เป็นฐานในการพัฒนาคนในองค์กร ผู้วิจัยจึงใช้กระบวนการในการฝึกอบรมบุคลากรอันจะช่วยปรับปรุงให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมบุคลากรในลักษณะเผชิญหน้า (Face to Face) มักจะมุ่งเน้นการให้ความรู้ และทักษะ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ ปัญหาการใช้ครู ครูถูกดึงเวลาจากการทำหน้าที่สอนให้ไปทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน ซึ่งในแต่ละปีจะพบว่าครูมีภาระงานเป็นจำนวนมาก (น้องนุช ธราดลรัตนกร และณัฐพล รำไพ, 2563) อีกทั้งในช่วงปี 2562-2565 ประเทศไทยต้องเผชิญสถานการณ์การแพร่ระบาดของรุนแรงของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก่อให้เกิดอันตราย ถึงชีวิตทำให้สถานศึกษาไม่สามารถเปิดทำการเรียนการสอนได้ตามปกติ รวมทั้งการอบรมให้ความรู้และการพัฒนาบุคลากรในลักษณะเผชิญหน้า (Face to Face) กระทำได้ยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังได้ประกาศนโยบายกระตุ้นการใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถเท่าทันเทคโนโลยีในยุคศตวรรษที่ 21 โดยให้ครูฝึกฝนเรียนรู้ด้านสื่อเทคโนโลยีตามความสนใจและความต้องการฝึกอบรมของครู อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 หมวด 7 ครู คุณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คุณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ และมาตรฐานวิชาชีพที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คุณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมี ความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ให้ความสำคัญในพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในการปฏิบัติงาน การฝึกอบรมจึงถือเป็นกระบวนการที่ใช้พัฒนาบุคลากรที่อย่างกว้างขวาง เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพบุคลากรให้สามารถ

ปฏิบัติงานเฉพาะทางที่อยู่ในความรับผิดชอบ เพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ สมรรถนะ และศักยภาพในการทำงานที่รับผิดชอบ ตลอดจนแรงจูงใจในการปรับปรุงการทำงานของผู้ปฏิบัติงานหรือบุคลากรให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการทำงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นจะต้องส่งครูและบุคลากรทางการศึกษาเข้ารับการฝึกอบรมที่หน่วยงานต้นสังกัด จัดขึ้น ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการฝึกอบรม ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ทำให้เกิดเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากรที่สูง อีกทั้งครูและบุคลากรทางการศึกษายังมีภาระหน้าที่จะต้องปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมตามเวลาที่ต้องการได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีแหล่งความรู้ที่เป็นระบบเพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้นั้นได้อย่างปราศจากข้อจำกัดด้านเวลา และสถานที่ โดยอาศัยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการฝึกอบรมด้วยตนเองในระบบทางไกลได้

จากความสำคัญและปัญหาการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยใช้ระบบการบริหารจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Learning Management System: LMS) เน้นให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถเรียนรู้ได้ในเวลาและสถานที่อย่างไม่มีจำกัด มีอิสระในการเรียนรู้ และเป็นผู้นำตัวเองในกระบวนการเรียนรู้ มีส่วนช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เข้าฝึกอบรมใช้การสื่อสารในสังคมออนไลน์ ก่อให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และได้รับประสบการณ์จากสถานการณ์จำลอง โดยมีความมุ่งหวังให้เกิดศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาและนำไปใช้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาเว็บไซต์ฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2
2. เพื่อศึกษาผลการใช้เว็บไซต์ฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์ ออกแบบ และพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด วิธีการสร้างเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์ ความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา กระบวนการฝึกอบรม สภาพแวดล้อมบนเครือข่าย โปรแกรมระบบบริหารจัดการเว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดร่างต้นแบบของเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output)

3. ประเมินความเหมาะสมของเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยใช้เทคนิคเดลฟายในการรวบรวมและกลั่นกรองความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ด้าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล รวมทั้งหมด 5 คน เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้ใคร่ครวญความคิดเห็น ให้ข้อมูลย้อนกลับไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและวินิจฉัยความคิดเห็นร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปและยืนยันความถูกต้องเหมาะสมขององค์ประกอบต่าง ๆ

4. ประเมินความสอดคล้องของเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้ค่า IOC ของแบบประเมินความสอดคล้อง 0.60-1.00 จากนั้นนำเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์ ไปทดลองใช้ (Try out) กับครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำนวน 30 คน นำผลการทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไข

ด้านเนื้อหาให้ครอบคลุมกระบวนการของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านภาษาปรับปรุงแก้ไขคำที่ใช้ให้ถูกต้องหลักวิชาการ โครงสร้างของภาษา คำศัพท์เฉพาะ การเรียบเรียงภาษาให้ถูกต้องด้านภาพประกอบและสื่อมัลติมีเดียปรับปรุงแก้ไขภาพประกอบภาพให้สื่อความหมายชัดเจน ขนาดตัวหนังสือของข้อความและเสียงบรรยายให้มีความชัดเจน แล้วปรับปรุงแก้ไขจนเกิดความสมบูรณ์

5. พัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยใช้ Google Sites ซึ่งไม่มีค่าลิขสิทธิ์ เป็นโปรแกรมระบบบริหารจัดการการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Learning Management System: LMS) โดยจัดทำผังงาน (Storyboard) จัดลำดับหัวข้อที่ใช้ในการฝึกอบรม ประกอบด้วย การลงทะเบียน เข้าสู่บทเรียน แบบทดสอบก่อนการอบรม เข้าสู่บทเรียน ตรวจสอบการส่งงาน การสนทนา แบบทดสอบหลังการอบรม และการดาวน์โหลดวุฒิบัตร ที่เว็บไซต์ URL: <https://sites.google.com/obec.moe.go.th/kpp2-qa>

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาผลการใช้เว็บไซต์ฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูและบุคลากรที่มีความสนใจเข้าฝึกอบรมการเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยสมัครผู้เข้าฝึกอบรมผ่านระบบออนไลน์ (Google Form) จำนวน 632 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูและบุคลากรที่มีความสนใจเข้าฝึกอบรมการเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 และระดับความเชื่อมั่น 95% ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยสุ่มจากครูและบุคลากรที่มีความสนใจเข้าฝึกอบรมการเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 242 คน

3. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการฝึกอบรม โดยมีลักษณะเป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) ตามเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม จำนวน 30 ข้อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อสอบกับเนื้อหาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ผลการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 ใช้ได้ทั้งหมด 30 ข้อ แล้วนำไป

ทดลองใช้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม โดยใช้สูตรของคูเดอร์ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) KR-20 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93

4. การสร้างแบบประเมินศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้เครื่องมือของ Google Form กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก (Scoring Rubric) และประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้เข้าฝึกอบรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในการประเมิน นำแบบประเมินศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาไปหาคุณภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อหาความตรงเชิงเนื้อหาและพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผลการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 ใช้ได้ทั้งหมด แล้วนำไปทดลองใช้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

5. เก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินผลการฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ดังนี้

5.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าฝึกอบรม โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรม และใช้สถิติทดสอบ One-Samples Test และการค่าพัฒนาการสัมพัทธ์โดยการวิเคราะห์คะแนนทดสอบหลังฝึกอบรมและคะแนนก่อนฝึกอบรม

5.2 ประเมินศักยภาพการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยใช้แบบประเมินศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา (Competency Assessment) ประกอบด้วย 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา 5) การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 6) การจัดทำรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการประเมินศักยภาพการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แบบรูบริก (Scoring Rubrics) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีศักยภาพมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีศักยภาพระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีศักยภาพระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีศักยภาพระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีศักยภาพระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

1. การสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยกำหนดค่าคะแนนแบบสอบถาม เป็นแบบ Rating Scale จำนวน 15 ข้อ และกำหนดระดับคะแนน ไว้ 5 ระดับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจทางบวก ดังนี้

มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

มาก เท่ากับ 4 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

น้อย เท่ากับ 2 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปหาคุณภาพ โดยการนำแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อหาความตรงเชิงเนื้อหาและพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผลการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 ใช้ได้ทั้งหมด 15 ข้อ

3. นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปทดลองใช้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82

4. สอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมที่มีต่อการฝึกอบรมออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาเว็บไซต์ฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

กำแพงเพชร เขต 2 พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D.= .53) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต

2. ผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าฝึกอบรมหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าพัฒนาการสัมพัทธ์ มีค่าเท่ากับ 68.73 อยู่ในระดับสูง ผลการประเมินศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้เข้าฝึกอบรมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D.= .45)

3. ความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมที่มีต่อเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D.= .52)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่เหมาะสม ครอบคลุมการอบรมในรูปแบบออนไลน์มาใช้ในการพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของน้องนุช ธาราดลรัตนกร และณัฐพล รำไพ (2563) พบว่า การพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์ตามแนวคอนสตรัคติวิซึมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีของครูประจำการ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย การฝึกอบรมออนไลน์ (Online training) และเทคโนโลยีมัลติมีเดียเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive multimedia technology) กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย การฝึกอบรมที่เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ลงมือกระทำ (Active training) การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaboration) การชี้แนะ (Coaching) และผลผลิต (Output) ประกอบด้วย สมรรถนะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี (Computer and Technology Competency) และเจตคติ (Attitude) ซึ่งการพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 มีปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย ระบบการบริหารจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Learning Management System: LMS) ระบบเครือข่ายการทำงาน (Working Network) และระบบการสื่อสารข้อมูล (Communication System) มีกระบวนการประกอบด้วย การทบทวนความรู้เดิม (Prior Knowledge) การทดสอบก่อนฝึกอบรม

(Pre-Test) ชี้นำแนวทางการเรียนรู้ (Guide Learning) ตัวอย่างในการฝึกปฏิบัติ (Example) ลงมือปฏิบัติ/สร้างชิ้นงาน (Practice) การแชร์ความรู้ใหม่ (Sharing) การติดตามบทเรียน (Lesson Tracking) และการทดสอบหลังฝึกอบรม (Post-Test) มีผลผลิตประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ศักยภาพ (Potential) และความพึงพอใจ (Satisfaction)

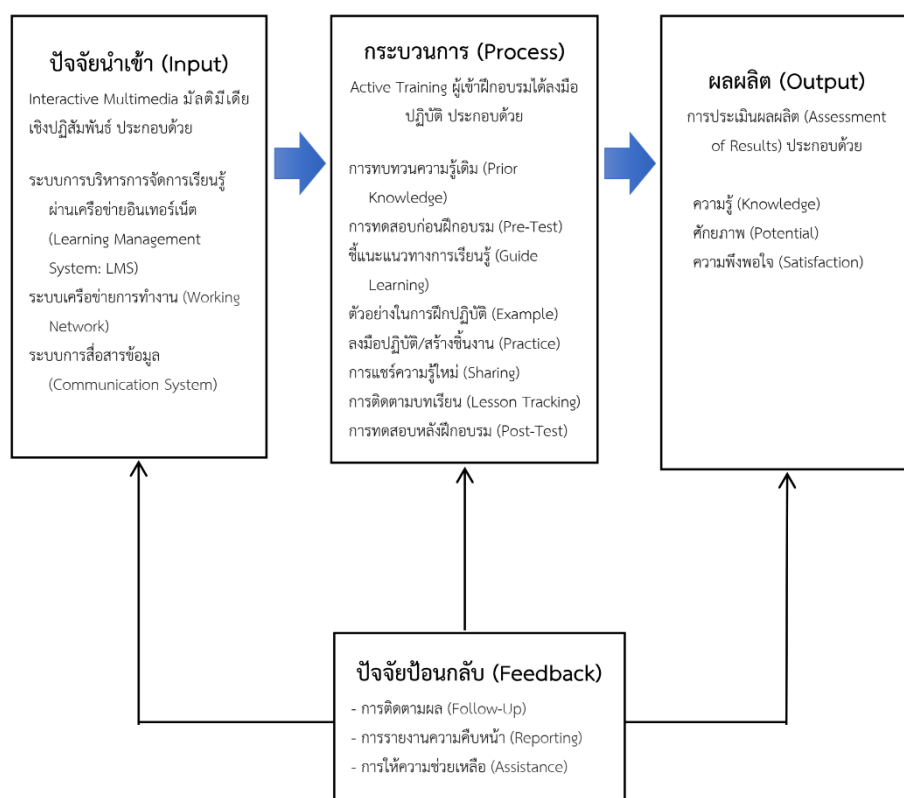
ผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าฝึกอบรมหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม และมีค่าพัฒนาการสัมพัทธ์หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับธีระศักดิ์ สร้อยศิริ และอัจฉรา ปุราคม (2561) พบว่า ประสิทธิภาพการเรียนรู้กิจกรรมทางกายแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วยกลุ่มสาระการเรียนรู้ 6 กลุ่มสาระ คือ กิจกรรมทางกาย นันทนาการและการท่องเที่ยว ทักษะอาชีพในยามว่าง เกษตรเพื่อสุขภาพ การสื่อสารและเทคโนโลยีทางการสื่อสาร และการบริหารสมอง สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีระบบการฝึกอบรมที่เน้นการได้ลงมือกระทำ (Active Training) ผู้เข้าฝึกอบรมเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (Receivers) ไปเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้อย่างเสรี ไม่ปิดกั้นความคิดเห็น โดยมีวิทยากรที่ความรู้ และประสบการณ์ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาให้คำแนะนำ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้นำผลการปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานประกันคุณภาพการศึกษามาถาม-ตอบและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดความชัดเจนเมื่อได้รับคำตอบ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมที่มีต่อเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจด้านรูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเป็นระบบที่สามารถสร้างสภาพแวดล้อมเสมือนกับการอบรมในห้องอบรมปกติ ผู้เข้าฝึกอบรมได้มีการฝึกปฏิบัติ เรียนรู้ ซักถามสิ่งที่เป็นข้อสงสัยหรือปัญหาในการปฏิบัติงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ค้นพบ สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง และมีการให้ความช่วยเหลือผ่านช่องทาง Line Application สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติชัย รักบำรุง (2565) พบว่า ความพึงพอใจต่อการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์ร่วมกับการใช้สถานการณ์จริงเพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจระดับมากที่สุด โดยผู้เข้าฝึกอบรมนำความรู้ ทักษะไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ค้นพบและสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง มีประโยชน์ และทันสมัย อีกทั้งวิทยากรถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน และมีรูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์ที่มีทรัพยากรสนับสนุนการฝึกอบรมย้อนได้ แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าฝึกอบรมส่วน

ใหญ่มีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยการฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 การพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

การพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย มัลติมีเดียเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Multimedia) เป็นการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แสดงผลในลักษณะสื่อผสม ทั้งตัวอักษร รูปภาพ เสียง วิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว การสื่อสารออนไลน์ การรับ-ส่งเอกสารออนไลน์ กระดานสนทนา การทำงานร่วมกัน ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Learning Management System: LMS) ระบบเครือข่ายการทำงาน (Working Network) และระบบการสื่อสารข้อมูล (Communication System)

2. กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย การฝึกอบรมที่เน้นให้ผู้เข้าฝึกอบรมได้ลงปฏิบัติจริง (Active Training) ผู้เข้าฝึกอบรมจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ กระตุ้นให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน และการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติงานในสถานศึกษา ได้แก่ การทบทวนความรู้เดิม (Prior Knowledge) การทดสอบก่อนฝึกอบรม (Pre-Test) ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ (Guide Learning) ตัวอย่างในการฝึกปฏิบัติ (Example) ลงมือปฏิบัติ/สร้างชิ้นงาน (Practice) การแชร์ความรู้ใหม่ (Sharing) การติดตามบทเรียน (Lesson Tracking) และการทดสอบหลังฝึกอบรม (Post-Test)

3. ผลผลิต (Output) ประกอบด้วย การประเมินผลผลิต (Assessment of Results) เป็นการประเมินผลจากค่าพัฒนาการสัมพัทธ์และการประเมินศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้เข้าฝึกอบรม โดยตรวจสอบจากผลสัมฤทธิ์ก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรม และการประเมินศักยภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาจากการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษา ซึ่งผู้เข้าฝึกอบรมนำเสนอระหว่างการประชุมออนไลน์ ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ศักยภาพ (Potential) และความพึงพอใจ (Satisfaction)

อีกทั้งทุกขั้นตอนยังมีปัจจัยป้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การติดตามผล (Follow-Up) การรายงานความคืบหน้า (Reporting) และการให้ความช่วยเหลือ (Assistance) แก่ผู้เข้าฝึกอบรมในการดำเนินการตามขั้นตอนของการอบรม และการส่งผลงานการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การนิเทศ กำกับติดตามการดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ภายหลังจากเสร็จสิ้นการอบรมจะเป็นกระบวนการที่สามารถประเมินศักยภาพการดำเนินงาน จากการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้จริงในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การพัฒนาเว็บไซต์การฝึกอบรมออนไลน์นี้ควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ลงทะเบียนเข้ารับการฝึกอบรมอย่างกว้างขวาง
2. การพัฒนาศักยภาพของผู้เข้าฝึกอบรมผ่านเว็บไซต์ควรออกแบบหลักสูตรไว้ 3 ระดับ คือ ง่าย ปานกลาง และยาก เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในความสำเร็จของแต่ละขั้นตอน ตามความสามารถของผู้เข้าฝึกอบรม

เอกสารอ้างอิง

- จิตติชัย รักบำรุง. (2560). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์ร่วมกับการใช้สถานการณ์จริง เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสาร HRD*, 13(1), 94-114.
- ธีระศักดิ์ สร้อยศิริ และอัจฉรา ปุราคม. (2561). การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนออนไลน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(4), 414-430.
- น้องนุช ธราดลรัตนากกร และณัฐพล รำไพ. (2563). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์ ด้วยเทคโนโลยีมัลติมีเดียเชิงปฏิสัมพันธ์ตามแนวคอนสตรัคติวิซึซึมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีของครูประจำการ. *วารสารชุมชนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 14(3), 247-260.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2553. (2553, 22 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 127 ตอนที่ 45 ก, หน้า 1-3.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2. (2565). *รายงานการสังเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา*. (อัคราเนนา)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ.2561*. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

การประกอบสร้างความศรัทธาของศาลลูกศร จังหวัดลพบุรี¹

Faith Construction of Loksorn Shrine, Lopburi Province

กฤษฎา แก้วเกลี้ยง² และสุเมษย์ หนกหลัง³

Krissada Kaewkliang and Sumate Noklang

Received: March 25, 2023

Revised: June 20, 2023

Accepted: June 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความศรัทธาของประชาชนในจังหวัดลพบุรีที่มีต่อศาลลูกศร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล คือ ประชาชนชาวจังหวัดลพบุรี จำนวน 10 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ร่วมกับการสังเกตการทำกิจกรรมในพื้นที่ศาลลูกศร และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยนำแนวคิดวาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Fairclough, N. (1995) มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า ศาลลูกศรเป็นสถานที่ที่อยู่ในฐานะตัวบทที่สื่อสารความศรัทธาผ่านการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ช่วยประกอบสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นจากมุมมองของประชาชนชาวจังหวัดลพบุรี ซึ่งการสื่อสารที่นำไปสู่การประกอบสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในบริบทของศาลลูกศรนั้นเป็นการสื่อสารทั้งในรูปแบบวจนภาษาและอวจนภาษา โดยประกอบด้วยการสื่อสาร 2 ลักษณะ ได้แก่ การสื่อสารผ่านตำนานเมืองลพบุรี และการจัดองค์ประกอบภายในศาล ซึ่งการสื่อสารดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของประเพณีประติษฐานที่เป็นภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ช่วยหนุนเสริมความศรัทธาที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีมีต่อศาลลูกศร สำหรับประเพณีประติษฐานดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ประเพณีนมัสการศาลลูกศรประจำปี ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ศาลลูกศร และธรรมเนียมการเข้า

¹ บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²⁻³ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Srinakharinwirot University

สักการะศาลลูกศรของหัวหน้าส่วนราชการที่ย้ายเข้ามาในจังหวัดลพบุรี โดยประเพณีประดิษฐ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในบริบทที่เมืองลพบุรีเป็นพื้นที่ที่ผูกโยงกับอดีตอำนาจที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเมืองการปกครองอย่างรามเกียรติ์ ซึ่งอยู่ในฐานะภาคปฏิบัติการทางสังคมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจและพลังเหนือธรรมชาติ จึงทำให้การสื่อสารเพื่อสร้างความศรัทธาผ่านตัวบทของศาลลูกศรนั้นเป็นไปในลักษณะของการสร้างอำนาจเหนือธรรมชาติที่อิงอยู่กับชนชั้นผู้ปกครองให้เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้คนเข้ามาพึ่งพิงอำนาจเหนือธรรมชาติดังกล่าว โดยศาลลูกศรได้ถูกให้ความเคารพในฐานะศาลหลักเมืองของจังหวัดลพบุรี

คำสำคัญ: การประกอบสร้าง, ความศรัทธา, ศาลลูกศร, จังหวัดลพบุรี

Abstract

The purpose of this research article was to study the construction of faith of the people in Lopburi Province towards Looksorn Shrine. It was a qualitative research. Data were collected by interviewing 10 people from Lopburi province using purposive sampling together with observing activities in Looksorn Shrine area and a study of related documents. The researcher used the critical discourse concept of Fairclough, N. (1995) as a guideline for data analysis. The research results found that Looksorn Shrine was a place that existed as a text that communicated faith through organizing various elements that helped create faith from the perspective of the people of Lopburi Province. The communication that led to construction of faith in the context of Looksorn Shrine was both verbal and nonverbal communication. It consisted of 2 types of communication: communication through Lopburi legends and the organization of elements within the shrine. This communication was based on an artificial tradition that was a discursive practice that helped reinforce the faith that people in Lopburi Province had in Looksorn Shrine. As for the said artificial tradition, it was divided into 3 types: the tradition of worshipping the annual Looksorn Shrine; traditional procession of the Godfather and Goddess of the Looksorn Shrine and the custom of paying homage to the Looksorn Shrine of government agency heads who moved into Lopburi Province. This artificial tradition arose in the context of Lopburi

being, an area linked to a super-myth related to political and administrative institutions such as Ramayana which was in the position of social practice with content regarding the use of power and supernatural powers. Therefore, the communication to construct faith through the texts of Looksorn Shrine was in the nature of creating supernatural power that was based on the ruling class. So that people came to rely on such supernatural powers. The Looksorn Shrine was respected as the City Pillar Shrine of Lopburi Province.

Keywords: Construction, Faith, Looksorn Shrine, Lopburi Province

บทนำ

จังหวัดลพบุรีเป็นพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีเหตุการณ์หลายลักษณะเกิดขึ้น จากการที่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของผู้คนในลักษณะของเมืองมาอย่างต่อเนื่องในแต่ละยุคสมัย ซึ่งแต่ละยุคสมัยได้เกิดสิ่งที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมขึ้นในพื้นที่เมืองลพบุรีจำนวนมาก ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุ เช่น ศาสนสถาน พระราชวัง สถานที่ราชการ ฯลฯ และสิ่งที่ไม่ได้เป็นวัตถุ เช่น ตำนาน ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ (ขมนาด สุขเจริญ, 2531) โดยสิ่งเหล่านี้ล้วนถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากความคิดและการกระทำของผู้คนในบริบทต่าง ๆ รวมถึงศาลลูกศรนับเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่กล่าวได้ว่า เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับจังหวัดลพบุรีมาอย่างยาวนานในแง่ของการเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีให้ความเคารพนับถือ (กุลพัชร เสนิงค์ ณ อยุธยา และเกรียงไกร เกิดศิริ, 2559)

ศาลลูกศรมีลักษณะเป็นศาลเจ้าเงินที่ตั้งอยู่ใจกลางตลาดเมืองลพบุรี ซึ่งศาลดังกล่าวได้ถูกนับถือจากประชาชนชาวเมืองลพบุรีในฐานะศาลหลักเมืองที่มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถดลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างน่าอัศจรรย์ผ่านการบอกเล่าสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของชาวเมืองลพบุรี โดยสถานภาพของการเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาลลูกศรนี้ถูกนำไปเชื่อมโยงกับส่วนหนึ่งของตำนานที่อธิบายความเป็นมาของเมืองลพบุรี ซึ่งตำนานดังกล่าวเชื่อมโยงกับวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ (จุติรัช อนุกุล, 2565) และสถานภาพความเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาลลูกศรนี้เองส่งผลให้มีประชาชนในจังหวัดลพบุรีให้ความเคารพนับถือสถานที่ดังกล่าวในลักษณะต่าง ๆ ทั้งการเข้าไปแสดงความเคารพภายในศาล การยกมือไหว้เมื่อเดินผ่าน การบิณฑบาตในขณะขับรถผ่าน ฯลฯ

ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้เป็นสิ่งที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าประชาชนเหล่านั้นจะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมในลักษณะใดก็ตาม (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2559)

จากปรากฏการณ์ข้างต้น กล่าวได้ว่า ศาลลูกศรเป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดลพบุรีอีกแห่งหนึ่ง เพราะนอกจากสถานที่ดังกล่าวจะเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในจังหวัดลพบุรีแล้ว ศาลลูกศรยังเป็นสถานที่ที่ช่วยสร้างความสุขทางใจ และความสบายให้กับชาวจังหวัดลพบุรีด้วย (กุลพัชร เสนิงค์ ณ อยู่ธยา และเกรียงไกร เกิดศิริ, 2559) จากการที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีมักมีการเข้ามาขอพรและบนบานให้ตนเองประสบความสำเร็จในการดำเนินการลักษณะต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ เช่น การขอพรให้เดินทางปลอดภัยเมื่อเดินทางไปต่างจังหวัด การบนบานเกี่ยวกับการสอบเข้าศึกษาต่อ การสอบเข้ารับราชการ การต่อสู้ทางคดีความ ฯลฯ (สุชิน คล้ายวงษ์, 2565) การเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ย่อมมาจากการที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีมีความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลลูกศร ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์นี้เป็นเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถดลบันดาลให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นได้ โดยความศรัทธาดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนในจังหวัดลพบุรีเกิดการปฏิบัติต่อศาลลูกศรในลักษณะของการเคารพสักการะในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกัน แม้ว่าพื้นที่ของจังหวัดลพบุรีจะเป็นพื้นที่ที่มีประชาชนจากหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยในท้องถิ่นดั้งเดิม หรือชาวไทยเชื้อสายมอญและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร (วันชัย ลือพงษ์, 2565) แต่ความแตกต่างที่กล่าวมาก็มีอาจลดทอนความศรัทธาที่ประชาชนชาวจังหวัดลพบุรีมีต่อศาลลูกศรลงแต่อย่างใด แม้สถาปัตยกรรมภายนอกของศาลลูกศรจะดูเหมือนว่า สถานที่ดังกล่าวเป็นศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีนก็ตาม ซึ่งเมื่อสังเกตถึงสถานที่ที่มีผู้คนจากหลากหลายชาติพันธุ์ให้ความเคารพศรัทธาในลักษณะเดียวกับศาลลูกศรในพื้นที่จังหวัดลพบุรีแล้ว กล่าวได้ว่า มีสถานที่ในลักษณะดังกล่าวเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น (สุชิน คล้ายวงษ์, 2565) โดยคุณลักษณะเฉพาะของศาลลูกศรดังกล่าวเป็นสิ่งที่ทำให้มีความน่าค้นหาต่อไปว่า เพราะเหตุใดสถานที่ดังกล่าวจึงสามารถก้าวข้ามความแตกต่างหลากหลายในด้านความคิด ความเชื่อ และสามารถโน้มน้าวจิตใจของประชาชนในจังหวัดลพบุรีแต่ละกลุ่มให้เกิดความศรัทธาและแสดงออกถึงการสักการะสถานที่ดังกล่าวได้ ซึ่งการแสดงออกลักษณะต่าง ๆ ของประชาชนในจังหวัดลพบุรีที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในจังหวัดลพบุรีต่างให้ความเคารพยำเกรงในศาลลูกศร และเชื่อในอำนาจวิเศษของศาลลูกศรที่สามารถดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้

เมื่อพิจารณาปรากฏการณ์ที่ประชาชนชาวจังหวัดลพบุรีให้ความศรัทธาต่อศาลลูกศร กล่าวได้ว่า ศาลลูกศรมิได้เป็นเพียงวัตถุทางวัฒนธรรมที่ถูกให้ความเคารพร่วมกันของชาวเมืองลพบุรี

เท่านั้น แต่ศาลลูกศรยังเป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวเมืองลพบุรีในฐานะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ยึดโยงให้บุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ เข้ามาทำการสักการะ (หวน พินธุพันธ์, 2559) ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่า สถานภาพแห่งความน่าเลื่อมใสศรัทธาของศาลลูกศรเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ซึ่งเมื่อพิจารณาความศรัทธาของชาวจังหวัดลพบุรีที่มีต่อศาลลูกศรประกอบแนวความคิดการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Fairclough, N. (1995) แล้ว กล่าวได้ว่า ความศรัทธาของศาลลูกศรเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากการสื่อสารโดยจุดสนใจของการวิเคราะห์วาทกรรมตามแนวคิดนี้อยู่ที่การส่งผ่านความหมายด้วยการใช้ภาษา ซึ่งการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Fairclough, N. (1995) เป็นกลวิธีในการวิเคราะห์ให้เห็นถึงการสื่อสารนัยยะแฝงสาระสำคัญบางประการที่ถูกถ่ายทอดออกมา เพื่อให้เกิดการรับรู้ของผู้รับสาร ซึ่งจะนำไปสู่การที่ผู้รับสารได้รับอิทธิพลทางความคิด และการเกิดการปฏิบัติในลักษณะใดลักษณะหนึ่งตามมาจากการรับสารนั้น (วรพงศ์ ไชยฤกษ์, 2556) งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นำการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Fairclough, N. (1995) มาใช้ในการวิเคราะห์การประกอบสร้างความศรัทธาของประชาชนในจังหวัดลพบุรีที่มีต่อศาลลูกศร อันจะทำให้สามารถเห็นถึงการประกอบสร้างความศรัทธาที่อยู่ในฐานะ “ความจริง” ชุดหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นได้ต่อไป

แนวความคิดการประกอบสร้างเสนอว่า ความจริงทางสังคมทั้งหลายปรากฏขึ้นจากการที่บุคคลได้เข้าไปรับรู้การถ่ายทอดสารบางอย่าง และเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในสารนั้นก็ได้อ่อหลอมให้บุคคลเกิดความคิด ความเชื่อไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดการอ่อหลอมแก่บุคคลก็คือ ภาษา (สุนทร ม้าทอง, 2554) ซึ่งภาษาที่ประกอบไปด้วยความหมายนั้นสามารถเป็นได้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาที่สื่อสารให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งผ่านตัวบท (Text) และการสื่อสารผ่านตัวบทดังกล่าวจะถูกหนุนเสริมให้เกิดพลังในการสื่อสารมากขึ้นผ่านภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) บนพื้นฐานของภาคปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) ที่เป็นเรื่องของบริบทที่การสื่อสารเกิดขึ้น โดยบริบทนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการทำให้การสื่อสารจากตัวบทเกิดพลัง เพื่อทำให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อในสารที่สื่อ (ธนวัตร มัทวิวงศ์, 2559) ดังนั้น “ความจริง” ทั้งหมดที่มีอยู่บนโลกจึงล้วนถูกประกอบสร้างขึ้นทั้งสิ้น (ธีรยุทธ บุญมี, 2557) ซึ่งความจริงเกี่ยวกับความศรัทธาที่เกิดขึ้นสามารถเห็นได้จากงานวิจัยเรื่อง บทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชที่มีต่อผู้ศรัทธา ของปัทมาสน์ สุนทรโอวาท (2562) ที่สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติของประชาชนต่อชุดของความเชื่อเกี่ยวกับความศรัทธาที่ถูกประกอบสร้างขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยเรื่อง คติความเชื่อที่สะท้อนผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ของเตชธร ตันรัตนพงศ์ (2563) ที่สะท้อนให้เห็นถึง

การสื่อสารความจริงเกี่ยวกับความศรัทธาออกมาในลักษณะต่าง ๆ และความศรัทธาที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีมีต่อศาลลูกศรก็เป็นความจริงชุดหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องการค้นหาที่มาของความจริงชุดดังกล่าว เนื่องจากความศรัทธาที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีมีต่อศาลลูกศรมีลักษณะเป็นแบบแผนที่ประชาชนในพื้นที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา และมีความมั่นคง เนื่องจากการสืบทอดลักษณะการปฏิบัติระหว่างกันทั้งในกลุ่มชาวจังหวัดลพบุรีที่มีถิ่นฐานบ้านเกิดอยู่ในจังหวัดลพบุรีด้วยตนเอง และในกลุ่มบุคคลที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดลพบุรี ดังนั้น งานวิจัยเรื่องนี้จึงต้องการเผยให้เห็นถึงการประกอบสร้างของความศรัทธาที่ชาวเมืองลพบุรีมีต่อศาลลูกศร อันจะช่วยให้เข้าใจสาเหตุที่ทำให้ชาวเมืองลพบุรีเกิดการปฏิบัติต่อศาลลูกศรอย่างที่ปรากฏอยู่

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความศรัทธาของประชาชนในจังหวัดลพบุรีที่มีต่อศาลลูกศร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการเผยให้เห็นการประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับความศรัทธาที่ชาวเมืองลพบุรีมีต่อศาลลูกศร โดยใช้การเก็บข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือและการรวบรวมข้อมูล

- 1) การศึกษาเอกสารที่กล่าวถึงศาลลูกศร ทั้งเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือที่ระลึก บันทึกร บทความ ฯลฯ
- 2) การสังเกตกิจกรรมที่แสดงถึงความศรัทธาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศาลลูกศร
- 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง กับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี และประชาชนที่เข้ามาทำการสักการะศาลลูกศร จำนวน 10 คน สำหรับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดลพบุรีนั้น ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากการแนะนำประชาชนในท้องถิ่น มีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ (1) มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและอาศัยอยู่ในจังหวัดลพบุรีไม่ต่ำกว่า 1 ปี (2) รู้จักและเคยเดินทางไปศาลลูกศร (3) สามารถให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน ส่วนประชาชนที่เข้ามาทำการสักการะศาลลูกศร ผู้วิจัยทำการสุ่มแบบไม่เจาะจง (Accidental Sampling) โดยทำการขอสัมภาษณ์จากประชาชนที่เป็นชาวเมืองลพบุรีโดยกำเนิด และมีความเต็มใจและความพร้อมในการให้ข้อมูล ซึ่งการได้มาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาจากการที่ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปยังศาลลูกศรและชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณรอบศาลลูกศร จากนั้นจึงขออนุญาตเข้าทำการ

สัมภาษณ์บุคคลกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่จำกัดเพศ อายุ อาชีพ และการศึกษา สำหรับบุคคลที่ผู้วิจัยสามารถทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลได้ แบ่งเป็นเจ้าหน้าที่ดูแลศาลลูกศร จำนวน 1 คน ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบศาลลูกศร จำนวน 5 คน และประชาชนชาวเมืองลพบุรีที่เคยเข้ามาสักการะศาลลูกศร แต่อาศัยอยู่ในพื้นที่อื่นของจังหวัดลพบุรี จำนวน 4 คน

2. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวคิดวาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Fairclough, N. (1995) เพื่อค้นหาการประกอบสร้างความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อศาลลูกศร จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการจัดเรียงประเด็นและนำเสนอให้เห็นเนื้อหาสาระของแต่ละประเด็นที่ค้นพบ ประกอบด้วยตัวบท (Text) หมายถึง สิ่งที่ใช้สื่อสารเนื้อหาไปยังผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความคิด ความเชื่อในลักษณะใดลักษณะหนึ่งขึ้น ภาวะปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) หมายถึง สิ่งที่ช่วยหนุนเสริมให้ตัวบทมีพลังในการสื่อสารมากขึ้น และภาวะปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) หมายถึง บริบทที่การสื่อสารผ่านตัวบทเกิดขึ้น

3. ใช้การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Techniques) แบบต่างวิธี (Method Triangulation) ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับจากพื้นที่ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์บุคคลเป้าหมาย และข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารมาตรวจสอบซึ่งกันและกัน เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ค้นพบจากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ

สรุปผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาศาลลูกศรด้วยแนวคิดวาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Fairclough, N. (1995) เพื่อค้นหาการประกอบสร้างความศรัทธาของประชาชนในจังหวัดลพบุรีที่มีต่อสถานที่ดังกล่าวแล้ว กล่าวได้ว่า ตัวบทที่สื่อสารความศรัทธาให้เกิดขึ้นเป็นไปในรูปแบบวาทภาษาและอวัจนภาษา ได้แก่ การสื่อสารผ่านตำนานเมืองลพบุรี และการจัดองค์ประกอบภายในศาล ซึ่งการสื่อสารดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของประเพณีประติมากรรมที่เป็นภาวะปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ช่วยหนุนเสริมความศรัทธาที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีมีต่อศาลลูกศร สำหรับประเพณีประติมากรรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ประเพณีมีศาลลูกศรประจำปี ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ศาลลูกศร และธรรมเนียมการเข้าสักการะศาลลูกศรของหัวหน้าส่วนราชการที่ย้ายเข้ามาในจังหวัดลพบุรี โดยความศรัทธาดังกล่าวเกิดขึ้นในบริบทที่เมืองลพบุรีเป็นพื้นที่ที่ถูกโยงกับอดีตอันยาวนานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเมืองการปกครองอย่างรามเกียรติ์ อันเป็นภาวะปฏิบัติการทางสังคมที่ช่วยธำรงความศรัทธาที่ประชาชนชาวจังหวัดลพบุรีมีต่อศาลลูกศรไว้ได้ และช่วยค้ำจุนสถานภาพการเป็นหลักเมืองของจังหวัดลพบุรีที่

ประชาชนให้ความเคารพบูชา โดยรายละเอียดเกี่ยวกับการประกอบสร้างศรัทธาที่ประชาชนชาวจังหวัดลพบุรีมีต่อศาลลูกศรตามแนวคิดวาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Fairclough, N. (1995) มีดังต่อไปนี้

ศาลลูกศรกับการสื่อสารความศักดิ์สิทธิ์เพื่อสร้างศรัทธา

ศาลลูกศรเป็นโบราณที่ตั้งอยู่บริเวณตลาดเก่า ริมแม่น้ำลพบุรีในเขตอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี โดยรอบบริเวณของศาลลูกศรแวดล้อมไปด้วยอาคารพาณิชย์ที่เปิดกิจการค้าเป็นจำนวนมาก และมีถนนตัดผ่านหนึ่งเส้น ซึ่งตลอดทั้งวันจะมีประชาชนสัญจรไปมาบริเวณรอบศาลลูกศรมิได้ขาด และกล่าวได้ว่า ศาลลูกศรนับเป็นโบราณสถานที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากโบราณสถานส่วนใหญ่ในจังหวัดลพบุรี เพราะศาลลูกศรเป็น “โบราณสถานที่มีชีวิต” จากการที่ศาลลูกศรยังคงเป็นสถานที่ที่ผู้คนยังเข้าไปทำกิจกรรมตามความเชื่อของตนเองกันเรื่อยมาตั้งแต่อดีต ในขณะที่โบราณสถานส่วนใหญ่ในจังหวัดลพบุรีจะมีลักษณะเป็นซากปรักหักพังที่มีไว้สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมอดีตอันรุ่งเรืองของจังหวัดลพบุรีเท่านั้น

การที่ศาลลูกศรยังคงสภาพเป็นโบราณสถานที่มีชีวิตดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น เกิดจากการที่สถานที่แห่งนี้มีความเชื่อมโยงกับการอธิบายความเป็นมาของพื้นที่จังหวัดลพบุรีในลักษณะของตำนานท้องถิ่นที่เต็มไปด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งตำนานดังกล่าวเป็นตัวบทที่สื่อสารให้เห็นว่า ศาลลูกศรเป็นสถานที่ที่มีความพิเศษกว่าสถานที่แห่งอื่น ๆ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีความผูกโยงอยู่กับสิ่งเหนือธรรมชาติค่อนข้างมาก ทำให้ประชาชนเกิดการให้คุณค่าแก่ศาลลูกศร จากนั้นจึงแสดงออกในลักษณะที่สอดคล้องกับสิ่งตนเองคิดอยู่ภายใน นั่นคือ การให้ความเคารพแก่ศาลลูกศรในลักษณะต่าง ๆ และด้วยการที่เรื่องราวมุขปาฐะที่อธิบายความเป็นมาของศาลลูกศรมีลักษณะเป็น “อภิตำนาน” ที่ทรงพลังมาก จึงส่งผลให้เรื่องราวของศาลลูกศรสามารถสร้างความเคารพยำเกรงให้เกิดขึ้นแก่บุคคลที่มีความแตกต่างกันทางวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อได้

สำหรับอภิตำนานที่ทำให้ศาลลูกศรได้รับความเคารพนับถือจากบุคคลในหลากหลายชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับเรื่องราวของพระราม ซึ่งเป็นร่ายยาวของเทพเจ้าในศาสนาฮินดู ผู้ยิ่งใหญ่ที่ลงมาปราบยุคเข็ญให้กับมนุษย์ นั่นคือ พระราม โดยอภิตำนานของศาลลูกศรมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องรามเกียรติ์ตอนที่กล่าวถึงเหตุการณ์เมื่อพระรามเสร็จศึกกับทศกัณฐ์แล้ว จึงได้ปูนบำเหน็จความชอบให้กับหนุมาน โดยทำการเสี่ยงแผลงศรพรหมาสตรมาตกที่เมืองลพบุรี โดยอำนาจของลูกศรดังกล่าวมีความร้อนแรงมาก จนทำให้ดินบริเวณนั้นสุกไปทั่ว และมีสีขาว จึงได้ชื่อว่าดินสอพอง

นอกเหนือจากตำนานของศาลลูกศรที่ผูกโยงกับตำนานเมืองลพบุรีที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว กล่าวได้ว่า องค์ประกอบภายในศาลลูกศรเองก็อยู่ในฐานะตัวบทที่จะสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้อย่างสอดคล้องกับตำนานที่ได้อธิบายไว้ โดยภายในศาลลูกศรได้มีการประดิษฐานเทวรูปเจ้าพ่อเจ้าแม่ศาลลูกศรเป็นประธานของศาล รวมถึงเทพเจ้าที่ชาวจินเคरणนับถือชายขวา ได้แก่ เจ้าพ่อเขาคอก และเทพเจ้ากวนอู ซึ่งรูปลักษณะของเทวรูปเจ้าพ่อเจ้าแม่ศาลลูกศรนั้นมีลักษณะเป็นเทวรูปทรงเครื่องแบบขุนนางจีน เป็นผู้ชายและผู้หญิงอย่างละหนึ่งองค์ ส่วนบริเวณระเบียงของศาลประดิษฐานแท่งหินสีดำที่ถูกเชื่อว่าเป็นศรพระรามที่แผลงมาจากที่จังหวัดลพบุรีตามตำนาน โดยตลอดทั้งวันจะมีประชาชนในจังหวัดลพบุรีเข้ามากราบไหว้สิ่งสำคัญทั้งสองที่ประดิษฐานอยู่ในศาลมิได้ขาด ทั้งนี้สืบเนื่องจากแท่งหินที่ถูกเชื่อว่าเป็นลูกศรของพระรามที่แผลงมาจากบริเวณเมืองลพบุรีได้รับการนับถือในฐานะหลักเมืองลพบุรี และจากคำบอกเล่าของชาวบ้านในบริเวณศาลลูกศรพบว่า ครั้งเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ใหญ่ในเมืองลพบุรี ศาลลูกศรเป็นบริเวณเดียวที่ไม่ถูกไฟไหม้ เมื่อมีผู้เดินขึ้นไปดูบริเวณอ่างน้ำที่แช่แท่งหินที่ถูกเชื่อว่าเป็นศรพระราม ปรากฏว่า น้ำในอ่างนั้นแห้ง ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนับเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงอำนาจความร้อนแรงของลูกศรพระรามที่จำเป็นต้องมีน้ำหล่อเลี้ยงอยู่ตลอดเวลา มิฉะนั้นจะทำให้เกิดไหม้ขึ้น จึงส่งผลให้ประชาชนยังเกิดความเชื่อถือศรัทธาในศาลลูกศรกันมากขึ้น ในฐานะที่ศาลดังกล่าวสามารถบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในเมืองลพบุรีได้ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองลพบุรีจึงได้เข้ามากราบไหว้ศาลลูกศรเช่นเดียวกัน ด้วยหวังที่จะอาศัยบารมีของศาลลูกศรในการปกป้องคุ้มครองชีวิตของตนเอง

การคำจูนความศรัทธาด้วยประเพณีประดิษฐ์เกี่ยวกับศาลลูกศร

จากที่ได้กล่าวถึงตำนานและการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในศาลลูกศรในฐานะตัวบทที่เป็นจุดกำเนิดของความศรัทธาบนพื้นฐานของความคิด ความเชื่อ อันเป็น “ความจริง” เกี่ยวกับศาลลูกศรที่ถูกสร้างขึ้น ตามแนวคิดของ Fairclough, N. (1995) ย่อมต้องมีภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ช่วยคำจูนให้ความจริงเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นยังคงดำรงอยู่ต่อไปได้ และในขณะเดียวกัน ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมก็จะทำหน้าที่ในการสื่อสารให้ประชาชนในสังคมเห็นถึงความจริงชุดดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความชอบธรรม สมควรที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า ประเพณีประดิษฐ์เกี่ยวกับศาลลูกศรเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในสายตาของประชาชนในจังหวัดลพบุรีให้มากขึ้น โดยเมื่อมองตามแนวคิดของ Fairclough, N. (1995) สิ่งนี้อยู่ในฐานะของภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ช่วยสร้างอำนาจในการครอบงำความคิด ความเชื่อของประชาชนในจังหวัดลพบุรีที่มีต่อศาลลูกศรให้มากขึ้น จนทำให้ศาลลูกศรเกิดภาพลักษณ์ของการเป็นสถานที่ที่ผู้คนที่ผ่านไปมาจะต้องให้ความเคารพกราบไหว้ เพื่อขออานุภาพ

ของความศักดิ์สิทธิ์ในการปกป้องคุ้มครองตนเอง หรือแม้แต่คนจากต่างถิ่นที่ผ่านเข้ามาบริเวณศาล
ลูกศรก็ยังมี การให้ความเคารพศาลลูกศรตามลักษณะการแสดงออกของบุคคลในท้องถิ่น แม้ว่าจะ
ไม่ได้ทราบตำนานเกี่ยวกับศาลลูกศรมาก่อนก็ตาม

สำหรับประเพณีประติษฐานที่เกี่ยวกับศาลลูกศรที่เกิดขึ้น กล่าวได้ว่า ชาวไทยเชื้อสายจีน
เป็นผู้ที่เข้ามามีบทบาทในการสร้างให้ศาลลูกศรเกิดภาพลักษณ์ของการเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วย
ดึงดูดความศรัทธาผ่านประเพณีประติษฐานเป็นอย่างมาก นอกเหนือจากการที่ศาลลูกศรได้ถูกชาวไทย
เชื้อสายจีนต่อเติมให้กลายเป็นอาคารสถาปัตยกรรมจีนที่กว้างขวาง และมีการตกแต่งประดับประดา
ทั้งภายในและภายนอกศาลด้วยสิ่งของที่มีค่าแบบจีน ส่งผลให้ศาลลูกศรกลายเป็นสถานที่ที่ชวนให้
บุคคลที่พบเห็นเกิดความเคารพยำเกรง โดยประเพณีประติษฐานที่เกี่ยวกับศาลลูกศรมี 3 ลักษณะ ดังนี้

ประเพณีมัสการศาลลูกศรประจำปี

ประเพณีประติษฐานชุดแรกเป็นเรื่องราวของการที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองลพบุรีได้มีการ
การสร้างประเพณีมัสการศาลลูกศรประจำปีขึ้นมาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยประเพณี
ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการจัดมหรสพสมโภชนศาลลูกศร รวมถึงการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็น
คณะกรรมการศาลลูกศรที่มีหน้าที่สับเปลี่ยนกันมาดูแลกิจการต่าง ๆ ภายในศาลลูกศร ตลอดจน
ทำนุบำรุงศาลลูกศรให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ ซึ่งจะต้องมีการสับเปลี่ยนกันเป็นประจำทุกปี
ผลการวิจัย พบว่า กรรมวิธีในการคัดเลือกคณะกรรมการศาลลูกศรสามารถแสดงให้เห็นถึงความ
ศรัทธาของชาวจีนที่มีต่อศาลลูกศรได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการคัดเลือกนั้นจะใช้วิธีเขียนรายชื่อของ
ชาวจีนที่มีความศรัทธาต่อศาลลูกศรลงไปในแผ่นกระดาษ จากนั้นก็จะทำการโยนแผ่นกระดาษขึ้น
บนท้องฟ้า และหยิบว่า ใครที่ได้ตรงตำแหน่งในคณะกรรมการศาลลูกศรชุดใหม่บ้าง และแต่ละคน
ได้ตำแหน่งอะไร ซึ่งผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจะไม่มีภาระการปฏิบัติ เนื่องจากมีความเชื่อว่า เจ้าพ่อเจ้าแม่
ศาลลูกศร หรือที่ชาวจีนเรียกสั้น ๆ ว่า “อากง” เป็นผู้มอบหมายหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ให้ อันถือเป็น
เกียรติที่ได้รับ ความไว้วางใจจากเทพเจ้าที่ตนเองเคารพนับถือ โดยส่วนใหญ่ บุคคลที่มีรายชื่อ
เป็นคณะกรรมการศาลลูกศรก็ล้วนเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่ประกอบกิจการค้าขายอยู่ในตลาดเมือง
ลพบุรีนั่นเอง และจากการเก็บข้อมูลยังพบว่า คณะกรรมการแต่ละชุดจะมีการถวายผลงานอย่างใด
อย่างหนึ่งไว้แก่ศาลลูกศรด้วย ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของสิ่งของ หรือการต่อเติมทางสถาปัตยกรรม
เพื่อให้ศาลลูกศรมีความเจริญ สวยงามมากขึ้น เช่น ตูรับบริจาค รวบันได เสามังกร ฯลฯ สังเกตได้
จากแผ่นป้ายจารึกชื่อคณะกรรมการศาลลูกศรในแต่ละปีที่ติดอยู่บริเวณสิ่งของเหล่านั้น
เปรียบเสมือนการที่ชาวจีนได้ร่วมกันอุทิศทรัพย์มาบูรณศาลลูกศรมาทุกยุคทุกสมัย

ประเพณีแห่เจ้าพ่อ เจ้าแม่ศาลลูกศร

สำหรับประเพณีประติษฐ์ลักษณะต่อมาคือ ประเพณีการแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ศาลลูกศรรอบเมืองลพบุรี อันแสดงถึงความเคารพศรัทธาที่ชาวเมืองลพบุรีมีต่อศาลลูกศร ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับการจัดมหรสมโภชน์ศาลลูกศรและการคัดเลือกคณะกรรมการศาลลูกศร โดยในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการอัญเชิญรูปเคารพเจ้าพ่อเจ้าแม่ศาลลูกศรที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประธานของศาลออกแห่รอบเมืองให้ประชาชนได้กราบไหว้ ซึ่งสองข้างทางที่ขบวนแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ศาลลูกศรเคลื่อนผ่านจะมีประชาชนในเมืองลพบุรีตั้งโต๊ะเครื่องบูชา เพื่อถวายสักการะ โดยปรากฏการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงโลกทางสังคมของชาวเมืองลพบุรีที่ยึดโยงอยู่กับศาลลูกศรอย่างแนบแน่น เพราะชาวเมืองลพบุรีได้มีการปฏิบัติกับสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับความศักดิ์สิทธิ์ของศาลลูกศรด้วยความเคารพยำเกรง จากการที่พวกเขามีการตีความและให้ความหมายต่อศาลลูกศรในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมกันต่อมาในหมู่สมาชิกชาติพันธุ์ต่าง ๆ แม้ว่าในภาพรวมแล้ว ชาวเมืองลพบุรีส่วนใหญ่ที่ตั้งโต๊ะเครื่องบูชา เพื่อถวายสักการะแด่เจ้าพ่อเจ้าแม่ศาลลูกศรจะเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน แต่สมาชิกชาติพันธุ์อื่นที่อยู่ร่วมในประเพณีดังกล่าวก็จะปฏิบัติตนอยู่ในอาการที่สำรวม และมีการยกมือไหว้ อันเป็นการแสดงออกถึงความเคารพร่วมด้วย ซึ่งการแสดงออกดังกล่าวนับเป็นผลมาจากการที่ชาวเมืองลพบุรีมีการยึดถือตำนานเกี่ยวกับศาลลูกศรชุดเดียวกันดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

ธรรมเนียมการสักการะศาลลูกศรของส่วนราชการ

ในส่วนประเพณีประติษฐ์ลักษณะสุดท้ายที่แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่ชาวเมืองลพบุรีมีต่อศาลลูกศร คือ การที่หน่วยงานราชการของจังหวัดลพบุรีมีธรรมเนียมในการกำหนดให้บุคคลที่ปรีย้ายเข้ามารับตำแหน่งหัวหน้าหน่วยงานใหม่ได้เข้ามาสักการะศาลลูกศร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ส่วนราชการในจังหวัดลพบุรีมีธรรมเนียมในการกำหนดให้หัวหน้าส่วนราชการที่เข้ามารับตำแหน่งใหม่ได้เข้าสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ภายในจังหวัดลพบุรี เพื่อขอความเป็นสิริมงคลก่อนเริ่มทำงาน ซึ่งหนึ่งในสถานที่ที่ถูกกำหนดให้มีการเข้ามาสักการะคือ ศาลลูกศร โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ศาลลูกศรเป็นสถานที่ที่ได้รับความศรัทธาจากชาวเมืองลพบุรีมาก จนส่งอิทธิพลทางสังคมให้แก่หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เข้ามาอยู่ใหม่ต้องมีการเข้ามาถวายสักการะเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทความศรัทธาดั้งเดิมที่ชาวเมืองลพบุรีมีอยู่ก่อนแล้ว รวมทั้งส่งอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของหัวหน้าหน่วยงานที่เข้ามารับตำแหน่งใหม่ด้วย อย่างน้อยก็ในแง่ของการเรียนรู้ว่า ศาลลูกศรเป็นสถานที่ที่ได้รับการให้คุณค่าจากประชาชนในเมืองลพบุรีในมิติความศรัทธา แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีบุคคลใดที่ไม่ได้เป็นชาวเมืองลพบุรีเข้ามารับตำแหน่งหน้าที่ใน

ระดับที่มีผลกระทบต่อเมืองลพบุรีในภาพรวม จำเป็นต้องเข้ามาแสดงความเคารพต่อศาลลูกศรในลักษณะของการฝากเนื้อฝากตัว เพื่อให้ตนเองได้รับความคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตในศาลลูกศรด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่า ศาลลูกศรเป็นสถานที่ที่ได้รับความเคารพ ศรัทธาอย่างสูงยิ่งจากชาวเมืองลพบุรี จนทำให้การบริหารงานของส่วนราชการที่ตามปกติแล้วไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติต้องยอมรับเอาธรรมเนียมของประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานของตนเอง

นอกเหนือจากประเพณีประติษฐานเกี่ยวกับศาลลูกศรที่ทำหน้าที่คำจูนความศรัทธาที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีมีต่อศาลลูกศรแล้ว กล่าวได้ว่า ความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อศาลลูกศรยังถูกคำจูนจากชุดความรู้ 3 ชุดด้วยกัน ชุดความรู้ชุดแรก คือ ชุดความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากการที่ดินในเมืองลพบุรีนั้นมีสีขาว ซึ่งมีความสอดคล้องกับตำนานเกี่ยวกับการที่พระรามแผลงศรพรหมาสัตว์มาตกที่เมืองลพบุรี ทำให้ไฟไหม้เมืองลพบุรี จนดินเกิดการสุกจากความร้อนแรงของลูกศร ชุดความรู้ต่อมา ได้แก่ ชุดความรู้เกี่ยวกับศาสนา ที่เป็นเรื่องของ การนำเอาแท่งหินสีดำไปผูกติดอยู่กับเรื่องราวของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่เชื่อเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้า อันได้แก่ พระรามที่อวตารลงมาปราบยุคเข็ญ และชุดความรู้ชุดสุดท้ายได้แก่ ชุดความรู้เกี่ยวกับการย้ายถิ่นที่จากประวัติศาสตร์จะพบว่า ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏอยู่ในเมืองลพบุรีนี้มาจากการที่ผู้คนมีการอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองลพบุรีหลายครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับตำนานของศาลลูกศรในเหตุการณ์ตอนที่พระรามประทอนเมืองลพบุรีให้เป็นรางวัลแก่หนุมาน ทำให้มีการอพยพไพร่พลเข้ามาสร้างเมืองใหม่ในพื้นที่แห่งนี้พอดี โดยจากตำนานร่วมทางวัฒนธรรมดังกล่าวก็ได้กลายเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดตัวประกอบสร้างความศรัทธาที่มีต่อศาลลูกศรตัวที่สอง ได้แก่ ประเพณีประติษฐาน ซึ่งประเพณีประติษฐานดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งประเพณีประติษฐานเหล่านี้ถูกยึดโยงอยู่ด้วยความรู้ 3 ชุดด้วยกันที่คอยเกื้อหนุนให้ประชาชนยังคงมีความศรัทธาต่อศาลลูกศรอยู่ และยังคงดำรงการจัดประเพณีประติษฐานดังกล่าวไว้ ได้แก่ ชุดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมด้านศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของชาวเมืองลพบุรี ชุดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่ฉายให้เห็นภาพของศาลลูกศรที่มีสถานภาพเป็นโบราณสถานที่อยู่คู่เมืองลพบุรีมายาวนาน และชุดความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมของหน่วยราชการที่เข้ามาเสริมให้ศาลลูกศรมีภาพของการเป็นสถานที่ที่ได้รับความเคารพนับถือจากคนในทุกชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือประชาชนทั่วไป

การสักการะต่อศาลลูกศรในฐานะศาลหลักเมือง

ความศรัทธาที่ถูกประกอบสร้างผ่านตัวบทและภาคปฏิบัติทางวาทกรรมที่กล่าวมาข้างต้นของศาลลูกศรเห็นได้จากรูปแบบการแสดงออกต่อศาลลูกศรด้วยความเคารพและศรัทธา

อย่างยิ่ง ซึ่งแม้ว่าในช่วงหลังที่ชาวจีนมีการนำสถาปัตยกรรมของตนเองมาแต่งเติมให้กับศาลลูกศร แต่การกระทำดังกล่าวก็ไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านคติความเชื่อแต่อย่างใด เพราะชาวเมืองลพบุรีก็ยังคงมีการเคารพบูชาศาลลูกศรอยู่เช่นเดิม จึงนับเป็นการบูรณาการทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการที่วัฒนธรรมชุดใหม่เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมชุดเก่า จนนำไปสู่การก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของจังหวัดลพบุรีอย่างหนึ่ง อันถือเป็นวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ที่รู้จักปรับสิ่งที่เข้ามาใหม่ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของตนเอง

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า ลักษณะการแสดงออกถึงความศรัทธาของชาวเมืองลพบุรีที่มีต่อศาลลูกศร สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ สำหรับการแสดงออกลักษณะแรกเป็นการแสดงออกในลักษณะของการไหว้ทั่วไปเมื่อเดินทางสัญจรผ่านไปมา เนื่องจากศาลลูกศรตั้งอยู่บริเวณริมถนนย่านใจกลางเมืองลพบุรีที่มีผู้คนสัญจรผ่านไปมาจำนวนมาก โดยจากการสังเกตพบว่า เมื่อชาวเมืองลพบุรีมีการสัญจรผ่านไปมาบริเวณหน้าศาลลูกศรก็แสดงความเคารพด้วยการยกมือไหว้ในฐานะที่ศาลลูกศรเป็นศาลหลักเมือง ซึ่งการแสดงออกในลักษณะนี้นับเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปในสังคมไทยที่ประชาชนใช้แสดงออกถึงความศรัทธาที่ตนเองมีต่อสิ่งตนเองศรัทธาและให้ความหมายว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ และศาลลูกศรก็เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ได้รับการศรัทธาและให้ความหมายจากชาวเมืองลพบุรีในลักษณะดังกล่าวด้วย

ส่วนการแสดงออกถึงความศรัทธาอีกลักษณะหนึ่ง คือ การที่ศาลลูกศรมักถูกใช้เป็นสถานที่ในการขอพรเมื่อชาวเมืองลพบุรีมีความต้องการในการประสบความสำเร็จในดำเนินการสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปต่างจังหวัด การมีคติความในชั้นศาล การสอบเข้าทำงาน การสอบเข้าเรียน ฯลฯ รวมทั้งในยามที่ชาวเมืองลพบุรีเกิดความรู้สึกไม่สบายใจในลักษณะต่าง ๆ ชาวเมืองลพบุรีก็มักจะเข้ามากราบไหว้ศาลลูกศรเพื่อขอพรให้ตนเองผ่านพ้นสิ่งที่ทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกไม่สบายใจไปได้ ดังคำพูดของเจ้าหน้าที่ที่ดูแลศาลลูกศรได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “เวลามีเรื่องอะไรเขาก็จะมาขอกันที่นี่ ลูกเข้าเรียน เป็นคติความ....ก่อนจะไปต่างจังหวัดก็จะมาไหว้ เหมือนเอาฤกษ์เอาชัย” ซึ่งการแสดงออกในลักษณะดังกล่าวต่อศาลลูกศร แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชีวิตของชาวเมืองลพบุรีมีความเกี่ยวข้องกับศาลลูกศรในหลายโอกาส อันเป็นผลจากตำนานเกี่ยวกับศาลลูกศรที่ชาวเมืองลพบุรียึดถือร่วมกัน โดยเครื่องบูชาที่ใช้ในการกราบไหว้ศาลลูกศรของชาวเมืองลพบุรีนั้นมีลักษณะเป็นเครื่องบูชาที่สามารถซื้อหาได้ทั่วไป คือ ดอกไม้ ธูป เทียน หรือประชาชนบางรายก็มีการนำอาหารหวานคาวมาเช่นไหว้ด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การประกอบสร้างความศรัทธาที่ชาวเมืองลพบุรีมีต่อศาลลูกศรนั้นมีตัวบท อันได้แก่ ตำนานเมืองลพบุรี และการจัดองค์ประกอบภายในศาล ซึ่งตัวบทดังกล่าวได้ทำหน้าที่ในการสื่อสารถึงลักษณะความเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาลลูกศร โดยมีประเพณีประติษฐานเกี่ยวกับศาลลูกศรในฐานะภาคปฏิบัติทางวาทกรรมที่ทำหน้าที่คำจูนความจริงเกี่ยวกับความเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาลลูกศรไว้ บนพื้นฐานของภาคปฏิบัติทางสังคมที่มีลักษณะของการผูกโยงบริบทของพื้นที่เข้ากับอดีตอันยาวนานอย่างรามเกียรติ์ จนก่อให้เกิดการสักการะในลักษณะต่าง ๆ ของประชาชนในจังหวัดลพบุรี

กล่าวได้ว่า ศาลลูกศรเป็นศาลเจ้าอีกแห่งหนึ่งที่มีบทบาทในการเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่นเมืองลพบุรี เพียงแต่ต้นกำเนิดเดิมของศาลลูกศรไม่ได้เป็นคติความเชื่อแบบจีนเหมือนศาลเจ้าในชุมชนปากน้ำท่าทอง เพราะศาลลูกศรเป็นศาลเจ้าที่ถูกสร้างขึ้นตามคติความเชื่อแบบพราหมณ์-ฮินดู เพียงแต่ภายหลัง เมื่อมีชาวจีนอพยพเข้ามาในท้องถิ่นเมืองลพบุรี ศาลลูกศรก็ได้ถูกดัดแปลงให้มีรูปแบบจีน และชาวจีนก็ได้มีการนำเอาคติความเชื่อของตนเองเข้ามาสวมทับกับตัวของศาลลูกศร นั่นคือ การสร้างรูปเคารพของเจ้าพ่อ เจ้าแม่ ศาลลูกศรขึ้นมาใหม่ในรูปแบบเทพเจ้าจีน (หวน พินธุ์พันธ์, 2559) จากเดิมที่ศาลลูกศรมีเพียงแท่งหินสีดำที่เชื่อว่าเป็นศรพรหมมาสเตอร์ของพระรามประดิษฐานเป็นประธานในการให้คนเคารพกราบไหว้ แต่แม้กระนั้น ชาวจีนก็ยังคงดำรงตำนานเกี่ยวกับศรพระรามที่มีอยู่ในท้องถิ่นเดิมไว้ ไม่ได้นำคติความเชื่อของตนเองมีบล้างแต่อย่างใด เพียงแต่นำคติความเชื่อของตนเองเข้ามาสร้างความเคารพศรัทธาให้เกิดขึ้นควบคู่ไปกับคติความเชื่อเดิมนั่น

ข้อค้นพบข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้เข้ามามีบทบาทในการประกอบสร้างความศรัทธา ดังงานวิจัยเรื่อง พิธีกรรมการนับถือตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ในสังคมไทย ของรัตนพล ชื่นคำ (2564) ที่พบว่า ศาลลูกศรเป็นหนึ่งในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีการนำตัวละครจากรามเกียรติ์อย่างพระรามและหนุมานมาผูกโยงเพื่อประกอบสร้างความศรัทธา จนนำไปสู่การเกิดขึ้นของพิธีกรรมที่รองรับการเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาลลูกศร แม้ว่าเรื่องราวที่ผูกโยงเพื่อประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของศาลลูกศรจะมีชื่อเรื่องราวของจีน อีกทั้งงานวิจัยเรื่อง ศาลเจ้ากับชุมชน: บทบาทของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนบ้านปากน้ำท่าทอง ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของอรรณณ สวัสดิ์ (2559) พบว่า ศาลเจ้าดังกล่าวมีเรื่องที่ถูกโยงกับความเป็นจีนเพียงอย่างเดียว ซึ่งแตกต่างจากกรณีศาลลูกศร อย่างไรก็ตาม ศาลเจ้าดังกล่าวก็เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในพื้นที่เช่นเดียวกับศาลลูกศร

การที่ชาวจีนดำเนินการในลักษณะข้างต้นกับศาลลูกศร นับเป็นการนำชุดความรู้อีกชุดหนึ่งเข้ามาเกื้อกูลให้คนในท้องถิ่นเกิดความรู้สึกศรัทธาในศาลลูกศรมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นเรื่องของการนำคติความเชื่อเดิมที่ชาวจีนนับถือกันอยู่แล้วมาสมทบ เรียกกระบวนการดังกล่าวว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) อันเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมใหม่ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ และแสดงรูปแบบของเนื้อหาทางวัฒนธรรมไปพร้อมกัน (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2560) ทำให้ศาลลูกศรมีความสลับซับซ้อนในเชิงสถานภาพการเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น กล่าวคือ ทำให้ศาลลูกศรมีสถานภาพความศักดิ์สิทธิ์หลัก ๆ อย่างน้อย 2 สถานภาพ นั่นคือ สถานภาพของการเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องตำนานดั้งเดิมของเมืองลพบุรีว่าด้วยศรพรหมาสตรีของพระราม กับสถานภาพของการเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อของชาวจีน ซึ่งการสถานภาพทั้งสองชุดของศาลลูกศรนั้นไม่ได้ทำให้เกิดความขัดแย้งในแง่ของคติความเชื่อแต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้าม กลับทำให้ศาลลูกศรกลายเป็นสถานที่ที่ได้รับความศรัทธาอย่างมั่นคงมากขึ้นจากชาวเมืองลพบุรี เห็นได้จากการที่ชาวเมืองลพบุรีมีการแสดงออกถึงความเคารพต่อศาลลูกศรในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ใดก็ตาม ซึ่งกล่าวไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ Long Gaoyun (2557) เรื่อง ศาลเจ้าหน่าจาซาไท้จื้อ: ความเชื่อ รูปเคารพ และบทบาท พบว่า ศาลเจ้าแห่งดังกล่าวเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวจีน นอกจากนี้ ยังเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย โดยผลการวิจัยดังกล่าวนับเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับผลการวิจัยในกรณีของศาลลูกศร เนื่องจากศาลลูกศรก็เป็นสถานที่ในการยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน และยังเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นพิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคล อันเป็นพิธีใหญ่ที่ถูกจัดขึ้นในวาระสำคัญ หรือพิธีกรรมในชีวิตประจำวันของประชาชนอย่างพิธีเกี่ยวกับการผ่อนคลายความทุกข์ให้กับประชาชนอย่างการบนบานศาลกล่าวให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ประชาชนปรารถนา โดยพิธีกรรมดังกล่าวมักสามารถพบเห็นได้ทั่วไป ซึ่งเมื่อมองปรากฏการณ์ดังกล่าวร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบสร้างแล้ว กล่าวได้ว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าว นับเป็นผลพวงของตัวประกอบสร้างความรู้สึกศรัทธาที่ส่งผลต่อจิตใจของประชาชน ทำให้ประชาชนแสดงออกถึงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความรู้สึกศรัทธาดังกล่าว

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงการประกอบสร้างความรู้สึกศรัทธาด้วยการสื่อสารผ่านตัวบทในลักษณะที่เป็นสถานที่อย่างศาลลูกศร ซึ่งมีพลังในการสร้างความรู้สึกศรัทธาให้เกิดขึ้นในความรู้สึกของประชาชน อันเป็นการชี้ให้เห็นถึงการสื่อสารในอีกมิติหนึ่งที่ไม่ใช่การใช้ภาษาในลักษณะที่เป็น

ภาษาพูดและภาษาเขียนในการสื่อสาร แต่เป็นการสร้างองค์ประกอบในเชิงสถานที่ที่ทำให้เกิดพลังการสื่อสารจนทำให้เกิดความศรัทธาขึ้น โดยการสื่อสารประกอบไปด้วยหลากหลายรูปแบบเพื่อสร้างให้เกิดความศรัทธาของประชาชน และความศรัทธาดังกล่าวก็ได้ก่อให้เกิดการปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันถึงการมีอยู่ของความศรัทธานั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลจากงานวิจัยเรื่องนี้สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปทำความเข้าใจการเกิดขึ้นของความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อชี้ให้เห็นถึงการประกอบสร้างที่ก่อให้เกิดความศรัทธาดังกล่าวขึ้น ตลอดจนรูปแบบการแสดงออกที่แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนี้ ในเชิงการปฏิบัติ งานวิจัยเรื่องนี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อธำรงรักษาความศรัทธาที่ประชาชนชาวจังหวัดลพบุรีมีต่อศาลลูกศรให้เกิดความยั่งยืนได้ นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเล่าเรื่องราวเกี่ยวสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้มีความน่าสนใจมากขึ้นของหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยอาศัยการใช้เทคนิคการประกอบสร้างเรื่องเล่าที่ผสมผสานความคิด ความเชื่อ ตลอดจนการสร้างประเพณีประติมากรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างความแปลกใหม่ ชวนให้เกิดความน่าค้นหาในสายตาของประชาชน อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากงานวิจัยเรื่องนี้สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการธำรงรักษาบรรยากาศแห่งความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อศาสนสถาน ตลอดจนสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ได้ โดยการทำทำความเข้าใจกระบวนการประกอบสร้างความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อสิ่งเหล่านั้น พร้อมทั้งการค้นหาจุดแข็งและจุดอ่อนในกระบวนการที่อยู่ในบริบทแห่งความศรัทธา จากนั้นจึงวางแผนทางในการเสริมสร้างให้จุดแข็งที่มีอยู่ให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้น พร้อมกับแก้ไขจุดอ่อน เพื่อธำรงความมั่นคงของความศรัทธาของประชาชนให้ดำรงอยู่ อันจะส่งผลต่อการสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคมให้เกิดขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กุลพัชร เสนิงค์ ณ ออยุธยา และเกรียงไกร เกิดศิริ. (2559). เรือนแถวพื้นถิ่นในภูมิทัศน์ย่านประวัติศาสตร์ตลาดกลางถนนพระราม จังหวัดลพบุรี. *วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 16(1), 77-98.
- จุติรัช อนุกุล. (2565). *ตำนานเมืองลพบุรี มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. ปทุมธานี : บริษัท วชิระครีเอชั่น จำกัด.
- ชมนาด สุขเจริญ. (2531). *ตำนานเมืองลพบุรี: การรับรู้และโลกทัศน์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์). คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เตชธร ตันรัตนพงศ์. (2563). *คติความเชื่อที่สะท้อนผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ธนวัตร มัทวิวงศ์. (2559). *การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ*. (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2557). *มิเชล ฟูกูต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ปัทมาสน์ สุนทรโอวาท. (2562). *บทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชที่มีต่อผู้ศรัทธา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยและภาษาไทยประยุกต์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รัตนพล ชื่นคำ. (2564). *พิธีกรรมการนับถือตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันชัย ลือพงษ์. (2565, 2 พฤศจิกายน). *ตำนานเมืองลพบุรี*. (ร.อ.กฤษฎา แก้วเกลี้ยง, ผู้สัมภาษณ์).
- วรพงศ์ ไชยฤกษ์. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์: มุมมองใหม่ในการวิจัยทางภาษาไทย*. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 8(1), 135-162.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2559). *ลพบุรี หลังวัฒนธรรมเขมร*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2560). *ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชิน คล้ายวงษ์. (2565, 15 พฤศจิกายน). *ตำนานเมืองลพบุรี*. (กฤษฎา แก้วเกลี้ยง, ผู้สัมภาษณ์).

- สุนทร ม้าทอง. (2554). *การประกอบสร้างความจริงทางสังคม กรณีการขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกของประเทศกัมพูชาของหนังสือพิมพ์มติชนกับหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). วิทยาลัยสื่อสารการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก.
- หวน พันธุพันธ์. (2559). *ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อรรณณ สวัสดิ์. (2559). *ศาลเจ้ากับชุมชน: บทบาทของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนบ้านปากน้ำท่าทอง ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. (รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล ศิลปศาสตรบัณฑิต). คณะโบราณคดี : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Long Gaoyun. (2557). ศาลเจ้าหน้าจาช่าไท่จื่อ: ความเชื่อ รูปเคารพ และบทบาท. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 9(17), 62-72.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis*. London : Longman.

การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ

Tourism Development of Phra Chanok Chakri City based on Buddhist
Culture

ประคอง มาโต¹ พระครูอุทิตปรียัติสุนทร² และพระสมุห์พุฒิพงษ์ พุทธิวิโส³

Prakong Mato, Phrakhru Uthitpariyatsunthorn and Phra Samut Phutthipong
Putthiwatso

Received: May 19, 2023

Revised: June 21, 2023

Accepted: June 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ 2) พัฒนาระบบการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ และ 3) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ 1) การวิจัยในเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 กับนักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้แทนประชาชน ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ/ท้องถิ่น กลุ่มศิลปินเยาวชน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านพระพุทธศาสนา แจกแบบสอบถามแบบบังเอิญ จำนวน 400 ชุด 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และแบบอย่างที่ดี การสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง จำนวน 35 คน ประชุมกลุ่มย่อยจำนวน 2 ครั้ง ๆ จำนวน 12 คน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ เช่น พื้นที่การแสดงศิลปวัฒนธรรม พื้นที่กีฬา โดยทำการเลือกชุมชนงานบุญเดือนสามสืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทยที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรมวิถีพุทธ ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 670 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยการพัฒนาพื้นที่งานบุญเดือนสามสืบสาน

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: prakong_99@hotmail.com

ประเพณีวิถีชาวอุไทย โดยพัฒนาพื้นที่การแสดง และพื้นที่กิจกรรมทางวัฒนธรรมวิถีพุทธ 2) การบูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยการบูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม จากชุมชนสู่วัด จากวัดสู่ชุมชน กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม กิจกรรมการกีฬา และกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้านพระพุทธศาสนา 3) ส่งเสริมในยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ซึ่งมีกลยุทธ์ที่ใช้คือเพิ่มศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถการบริหารจัดการและการแข่งขัน และพัฒนาบุคลากร สินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยว ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน วัด หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดอุทัยธานี ในการดำเนินงานด้านพื้นที่ ด้านกิจกรรม ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในงานบุญเดือนสามสืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย

คำสำคัญ: การพัฒนา, การท่องเที่ยว, วัฒนธรรม, วิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop the tourism area of Phra Chanok Chakri City based on Buddhist culture; 2) to develop the tourism process for Phra Chanok Chakri City based on Buddhist culture; and 3) to promote tourism in Phra Chanok Chakri City based on Buddhist culture. The research was a mixed research. For quantitative research, questionnaires were distributed with a confidence value of 0.95 to tourists, community leaders, and public representative groups, folk philosophers, representatives of government/local agencies, artist groups, youth, cultural academics, tourism academics, Buddhism academics by distributing 400 sets of accidental sampling questionnaires. In terms of qualitative research, document research was conducted by studying relevant information and a good role model, and in-depth interviews to select relevant groups of 35 people, two small group meetings of 12 people. For action research, area development activities such as cultural performance areas, sports areas were done by selecting communities for the third month merit-making ceremony to continue the traditions of the U Thai way of life that were outstanding in Buddhist culture. The total sample population was 670 people. The results of the research found that 1) the

development of Buddhist cultural tourism areas were developed for the third lunar month merit-making event, continuing the tradition of the U-Tai people's way of life by developing the performance space and Buddhist cultural activity areas; 2) integration of creative tourism processes and Buddhist culture by integrating creative and cultural tourism processes from the community to the temple, from the temple to the community, cultural performance activities, sports activities and cultural activities in Buddhism by; 3) promoting in the tourism strategy of Phra Chanok Chakri city based on Buddhist culture which strategy used was to increase potential and develop management and competitiveness and develop personnel, products, and services in tourism. With the participation of communities, temples, government agencies in Uthai Thani Province in area operations, activities, public relations and the promotion of tourism within the third lunar month merit-making event continued the tradition of the U-Tai people's way of life.

Keywords: Development, Tourism, Culture, Buddhist Way

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงาน เกิดการกระจายรายได้ ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น นำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวสถานที่สำคัญเชิงภูมิวัฒนธรรมเป็นการสิ่งใหม่และน่าสนใจในยุคปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นอีกรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่เป็นกลไกสนับสนุนชุมชนในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดูแลรักษาสีงแวดล้อมหรือธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมรับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีส่วนร่วมกับการกำหนดแนวทาง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นผลดีต่อการนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งมวล ด้วยวิถีทางที่ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณภาพทาง

วัฒนธรรม กระบวนการนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางด้านชีวภาพและระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาระดับคุณภาพในการดำเนินในสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า มีการบำรุงรักษา เพื่อจะได้มีทรัพยากรคงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

การท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี มีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 1,444.37 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2562 โดยเพิ่มขึ้นจาก ปี พ.ศ.2561 คิดเป็นการขยายตัวร้อยละ +3.36 จัดเป็นลำดับ 16 ของภาคเหนือ เมื่อพิจารณาจำนวนผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยธานีพบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากจำนวนผู้เข้ามาท่องเที่ยวเยี่ยมชมเยือนในปี พ.ศ. 2562 รวมทั้งสิ้น 799,814 คน ซึ่งมีจำนวนมากกว่าปี พ.ศ.2561 ด้วยอัตราเปลี่ยนแปลงที่ร้อยละ +1.99 มีรายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากผู้เยี่ยมชมเยือนชาวไทย 1,425.70 ล้านบาท (จังหวัดอุทัยธานี, 2566)

ดังนั้นประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยอยู่ภายใต้ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับแผนแม่บทโลก และยังเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเมืองอุทัยธานี อีกทั้งยังเป็นการรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังเป็นการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่ชุมชนในอนาคต เป็นการนำหลักแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ วัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประเทศไทยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นส่วนในการพัฒนาจัดการการท่องเที่ยวในเชิงชุมชนบูรณาการการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรม ศาสนา วิถีชีวิตของชุมชน

คณะผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ชุมชนเมืองอุทัยธานี เมืองพระชนกจักรี จังหวัดอุทัยธานี เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยเนื่องจากพื้นที่ชุมชนเมืองอุทัยธานีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมหลากหลายอันสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแต่คงไว้ซึ่งความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งมีความเก่าและมีคุณค่าทางประวัติและศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจยิ่ง ๆ ขึ้นไปได้อีก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ

2. เพื่อพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ
3. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ

1. การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งเน้นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน และนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เมืองพระชนกจักรี โดยการแจกแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 กับนักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้แทนประชาชน ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ/ท้องถิ่น กลุ่มศิลปิน เยาวชน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านพระพุทธศาสนา แจกแบบสอบถามแบบบังเอิญ จำนวน 400 ชุด โดยใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane กำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้คือ 0.05 จากสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยธานีทั้งแบบ On-Site และแบบ Online เพื่อทราบถึงรูปแบบการเดินทาง ความสนใจต่อวัฒนธรรมวิถีพุทธ เส้นทางท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ เมืองพระชนกจักรี

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัฒนธรรมวิถีพุทธ เมืองพระชนกจักรี การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ กิจกรรมกระบวนการ แนวทางการส่งเสริม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลประวัติความของวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง จำนวน 35 คน ประชุมกลุ่มย่อยจำนวน 2 ครั้ง ๆ จำนวน 12 คน กับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่สำรวจในแต่ละพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้พื้นที่วัฒนธรรมวิถีพุทธที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปพัฒนาพื้นที่ ดังนี้ การดำเนินการในการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ กิจกรรม การส่งเสริม การท่องเที่ยวให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น การติดตามประเมินผลการ

ดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในพื้นที่ กิจกรรม การส่งเสริม การท่องเที่ยว ทั้งในด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมกันอนุรักษ์ ซึ่งก่อให้เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ

การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมจังหวัดอุทัยธานี มีการจัดงาน ประเพณีบุญเดือนสาม สืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี โดยปีนี้มีขบวนแห่ วัฒนธรรมประเพณี เข้าร่วมกิจกรรม 17 ขบวน การประกวดสำหรับควหาวน การทำพิธีขวัญข้าวแม่โพสพ พิธีทำขวัญนาคน การอุปสมบทนาคหมู่ การแสดงความสามารถของเยาวชน การประกวดร้องเพลง กีฬาประชาชน ประชุมเพื่อเตรียมการดำเนินงานในการพัฒนาพื้นที่ เตรียมการดำเนินงานในการพัฒนาพื้นที่ ในการจัดงานประเพณีบุญเดือนสาม สืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย ณ ศาลาการเปรียญ วัดหนองขุนชาติ อำเภอหนองฉาง การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ พื้นที่การทำบุญ ประกอบไปด้วย พื้นที่ทำบุญสักการะรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง พื้นที่ปิดทองอดีตเจ้าอาวาส หลวงพ่อศุข หลวงพ่อสี หลวงพ่อตุ้ม พื้นที่ทำบุญพระประจำวัน พื้นที่ทำบุญพระร้อย พื้นที่ทำบุญผ้าไตรอุปสมบทนาคหมู่ พื้นที่ทำบุญติดผ้าปาโลยฟ้า พื้นที่ทำบุญถวายสังฆทาน พื้นที่ทำบุญโรงศพ พื้นที่ทำบุญทอเสื่อ และพื้นที่ทำบุญบริจาคซื้อที่ดินถวายวัด แลกของขวัญการจัดงานบุญเดือนสาม สืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย (เผด็จ นุ้ยปรี, 2565, 18 มกราคม) งานบุญเดือนสามในปีจัดขึ้นระหว่างวันที่ 13-21 กุมภาพันธ์ 2565 รวม 9 วัน ซึ่งจะมีพื้นที่การแสดงการอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีพุทธ พิธีการทำบุญประเพณีวิถีชาวอุไทย พิธีทำขวัญข้าวแม่โพสพ พิธีทำขวัญนาคนและอุปสมบทหมู่ พิธีเปิดงานและขบวนแห่นาค และการประกวดขบวนแห่สำหรับควหาวน สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีและวิถีวัฒนธรรมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 8 อำเภอ 18 ขบวนยิ่งใหญ่ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2565 การแสดงความสามารถของเยาวชนและนักเรียน การละเล่นพื้นบ้าน และวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เพื่อสืบทอดงานบุญประเพณีวิถีชาวอุไทย ซึ่งเป็นเมืองเก่าของ จ.อุทัยธานี พิธีเปิดงานบุญเดือนสาม ประจำปี 2565 งานประเพณีงานบุญเดือนสาม สืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่สะท้อนให้เห็นถึงความงดงามที่แฝงไปด้วยความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนแต่น่าสนใจ ซึ่ง

สามารถสัมผัสได้เฉพาะจังหวัดอุทัยธานี ด้วยเพราะวิถีชีวิตของคนอุทัยธานีที่สงบ เรียบร้อย แต่มีมนต์ขลัง เป็นอีกหนึ่งวิถีชีวิตที่คนเมืองใหญ่ต้องการ ถือเป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่เปิดบ้านรับนักท่องเที่ยว ด้วยวิถีของชาวอุไทย (พระราชอุทัยโสภณ, 2564, 20 ธันวาคม)

2. การพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการเพื่อพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ พิจารณาในด้านการให้บริการ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.18 อยู่ในระดับมาก ด้านสถานที่ในการจัดงาน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.88 อยู่ในระดับมาก ด้านการส่งเสริมการตลาด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.28 อยู่ในระดับมาก ด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.15 อยู่ในระดับมาก ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.98 อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนากระบวนการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ พิจารณาในทิศทางการพัฒนากระบวนการ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.28 อยู่ในระดับมาก ทิศทางการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.15 อยู่ในระดับมาก ทิศทางการพัฒนากระบวนการจัดการ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.93 อยู่ในระดับมาก จากการประเมินแบบสอบถามนำสู่การบูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วยเขตอำเภอหนองฉาง 1) เทศบาลหนองฉาง 2) บริเวณชุมชนหนองสรวง วัดหนองขุนชาติ เพื่อพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวในชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน ภาครัฐ เทศบาล ประชาชน และวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการบูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมงานประเพณีบุญเดือนสาม ที่จัดขึ้นที่วัดหนองขุนชาติสืบเนื่องกันมาเป็นประจำทุกปี ผู้วิจัยและคณะ จึงนำมาเสนองานวิจัยจากผลของการศึกษา โดยการบูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม จากชุมชน สู่วัด จากวัด สู่ชุมชน (ดำรง นพรัตน์, 2565, 5 มกราคม) ด้วยการนำกิจกรรมพัฒนาภายในงาน กิจกรรมสักการะหลวงพ่อศุข หลวงพ่อสื่อ หลวงพ่อตุ้ม วิหารอดีตเจ้าอาวาส กิจกรรมสักการะพระพุทธรูปชินราชกิจกรรมปิดทองรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ในมณฑป กิจกรรมการทำบุญพระประจำวัน กิจกรรมทำบุญพระร้อย กิจกรรมร่วมทำบุญอุปสมบทนาคหมู่ กิจกรรมการทอดผ้าป่าลอยฟ้า กิจกรรมการถวายสังฆทาน กิจกรรมการทำบุญซื้อที่ดิน กิจกรรมการทำบุญโรงศพ กิจกรรมการอนุรักษ์การทอเสื่อกก กิจกรรมการทำขวัญข้าว กิจกรรมเปิดงานบุญ กิจกรรมร่วมบุญทอดผ้าป่า กิจกรรมการทำบุญสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา กิจกรรมมัจฉากังกาขาค กิจกรรมการแสดงและการประกวดร้องเพลง กิจกรรมการแข่งขันกีฬาเปตอง กิจกรรมการแข่งขันกีฬายิงหนังสติ๊ก กิจกรรมการทำขวัญ

นาค การบวชนาคหมู่ กิจกรรมการแข่งขันกีฬาฟุตบอล ที่เกิดจากชุมชน กิจกรรมการประกวด ขวบนรดแห่นาค การแสดงหน้านาค กิจกรรมการประกวดประเพณีการจัดสำรับคาวหวานตาม ขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ (สุภาณี จันท์พุด, 2565, 5 มกราคม) ส่งผลให้เกิดกระบวนการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการที่ชุมชน วัด หน่วยงานในจังหวัดได้พัฒนา กิจกรรมร่วมกันเป็นสถานที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธอีกแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของจังหวัด อุทัยธานี

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ส่งเสริมในยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ซึ่งมีกลยุทธ์ที่ควรส่งเสริม ได้แก่ พื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถการ บริหารจัดการและการแข่งขัน และพัฒนาบุคลากร สินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยว และข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานตามกลยุธินั้นยังไม่ถูกปฏิบัติ อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เป็นการวางกำกับให้เป็นทิศทางการส่งเสริมในปีต่อ ๆ ไป ซึ่งอาจประสบ ปัญหาการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงในระดับผู้นำของจังหวัด ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงส่วนงานต่าง ๆ อยู่ เสมอการดำเนินงานตามกลยุทธ์ของยุทธศาสตร์ดังกล่าวจึงขาดการเชื่อมต่อและอาจไม่ถูกปฏิบัติให้ เกิดขึ้นจริง ส่งผลให้ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธขาดการดำเนินงานอย่างเป็น รูปธรรม ดังนั้นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่ทางจังหวัดกำหนดไว้ควรมีการดำเนินงานจริงภายใน ช่วงเวลาที่กำหนด และควรมีการสานต่อในแนวทางเดิมหากมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายผู้นำก่อน เวลาที่เหมาะสม เพื่อให้กลยุทธ์ต่าง ๆ นั้นสัมฤทธิ์ผลและเมื่อพิจารณากลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้น การ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ เนื่องจากการพัฒนาบุคลากร สินค้าและ บริการด้านการท่องเที่ยว ยังเป็นสิ่งที่ขาดอยู่สำหรับจังหวัดอุทัยธานีอย่างเห็นได้ชัดการเพิ่มศักยภาพ และพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการ จะเป็นการทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี มีระดับมาตรฐานที่สูงขึ้น การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจะเป็นการรักษา ทรัพยากรท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้คงอยู่สืบไป กลยุทธ์กำหนดเพิ่มเติมในเรื่องการให้การศึกษาเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการด้านการ ท่องเที่ยว สร้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมระหว่างประชาชนในชุมชน ท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวทุกฝ่ายกลยุทธ์ที่ควรกำหนดเพิ่มเติมนี้เพื่อให้เป็น กรอบการพัฒนาที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมในการที่จะเป็นแนวทาง

ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมดำเนินแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรี วัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างเป็นรูปธรรม (รังสันติ พูลเพิ่ม, 2565, 5 มกราคม)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

จากการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยมีการร่วมมือกันระหว่างวัด และชุมชน รวมทั้งอำเภอทั้ง 8 อำเภอ ซึ่งเป็นการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมจังหวัดอุทัยธานีมีการจัดงาน ประเพณีบุญเดือนสาม สืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี โดยปีนี้มีขบวนแห่วัฒนธรรมประเพณี เข้าร่วมกิจกรรม 17 ขบวน การประกวดสักรับควาหวาน การทำพิธีขวัญข้าวแม่โพสพ พิธีทำขวัญนาคน การอุปสมบทนาคหมู่ การแสดงความสามารถของเยาวชน การประกวดร้องเพลง กีฬาประชาชน ผลการศึกษาในประเด็นการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรี มีความสอดคล้องกับศิลปะวัฒนธรรม ชัยวงศ์ และคณะ (2564) พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) พบว่า ประวัติความเป็นมาของศิลปกรรม ศิลปะพื้นบ้านและพุทธศิลปกรรมในล้านนา เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม สามารถสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) พบว่า มีบริการร้านค้า ร้านอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวการจัดสถานที่นั่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวมีเพียงพอ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) พบว่า สภาพเส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยว (Activities) พบว่า กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีมีการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งในแต่ละปี และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม และด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration) พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการสร้างโอกาสให้ชุมชนหารรายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยว

รูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นแหล่งท่องเที่ยว ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้พบศักยภาพของพื้นที่ที่สามารถนำมาสู่การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วยจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา

แม่ฮ่องสอน ซึ่งมีความโดดเด่นทางด้านส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของ วัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา พื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ทั้งนี้ จากการสำรวจพื้นที่และการนำหลักแนวทางการวางแผนการจัดรายการนำเที่ยว ทำให้สามารถสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จำนวน 16 รายการนำเที่ยว ใน 8 พื้นที่

จากการพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ การบูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วยเขตอำเภอหนองฉาง 1) เทศบาลหนองฉาง 2) บริเวณชุมชนหนองสรวง วัดหนองขุนชาติ เพื่อพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวในชุมชนโดยการมีส่วนร่วม นำมาเสนองานวิจัยจากผลของการศึกษา โดยการบูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมจากชุมชนสู่วัด จากวัดสู่ชุมชน ด้วยกิจกรรมที่ถูกพัฒนาภายในงาน ผลการศึกษาสอดคล้องกับพระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (2557) พบว่า วัฒนธรรมองค์กรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมของวัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่ากระบวนการจัดการในองค์กรชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในการทำงาน การยึดมั่นในอุดมการณ์ การวางแผนการทำงาน การเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น การมีวิสัยทัศน์ร่วมกับการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะการมีส่วนร่วมได้แก่ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการเรียนรู้จากประสบการณ์กับกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งร่วมกันหาทางออกในการจัดการกับปัญหาด้วยความเข้าใจใน ระบบนิเวศแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานี คือ การทำงานเป็นทีม ความคิดสร้างสรรค์ เพิ่มศักยภาพสมาชิกในองค์กรเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภายใน องค์กรการเรียนรู้และการเปิดรับวัฒนธรรมองค์กรการเสริมแรงพฤติกรรมซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างยั่งยืนสืบไป

จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ จากการศึกษาวิจัยพบว่า การส่งเสริมในยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ซึ่งมีกลยุทธ์ที่ควรส่งเสริม ได้แก่ พื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถการบริหารจัดการและการแข่งขัน และพัฒนาบุคลากร สินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยว กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่ทางจังหวัดกำหนดไว้ควรมีการดำเนินงานจริงภายในช่วงเวลาที่กำหนด และควรมีการสานต่อในแนวทางเดิมหากมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายผู้นำก่อนเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้กลยุทธ์ต่าง ๆ นั้นสัมฤทธิ์ผลและเมื่อพิจารณากลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้น การ

ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ เนื่องจากการพัฒนาบุคลากร สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ยังเป็นสิ่งที่ขาดอยู่สำหรับจังหวัดอุทัยธานีอย่างเห็นได้ชัดการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการ จะเป็นการทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานีมีระดับมาตรฐานที่สูงขึ้น การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเป็นการรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้คงอยู่สืบไป สอดคล้องกับงานวิจัยของมณีนทร กิริติวัฒน์ (2559) พบว่า เจ้าหน้าที่ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคนไทยในชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทยให้ยั่งยืนไม่สูญหายไปจากสังคม และเผยแพร่ความเป็นไทยไปสู่ชาวต่างประเทศ ด้านกลยุทธ์ทางการตลาดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การออกแบบกิจกรรม และด้านผู้มีส่วนร่วม ปัญหาที่พบอุปสรรคและแนวทางในการแก้ปัญหา คือ ด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและขนาดของบ้านไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวทั้งหมดได้ แนวทางการแก้ปัญหา คือ เปิดซิติในส่วนที่สำคัญ เช่น อธิบายเกี่ยวกับการแสดง และใช้บุคลากรที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษอธิบาย แก่ไขโดยให้นักท่องเที่ยวชมการแสดงจากชั้น 2 ของตัวบ้าน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย กล่าวคือ 1) การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ 2) การพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ 3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้การวิจัยได้ดังนี้

1. การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมวิถีพุทธ งานบุญเดือนสามสืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย ดำเนินงานในการพัฒนาพื้นที่ ในการจัดงาน วัดหนองขุนชาติ อำเภอหนองฉาง การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย พื้นที่การทำบุญ พื้นที่ทำบุญสักการะรอยพระพุทธบาทจำลอง พื้นที่ปิดทองอดีตเจ้าอาวาส พื้นที่ทำบุญพระประจำวัน พื้นที่ทำบุญพระร้อย พื้นที่ทำบุญผ้าไตรอุปสมบทนาคหมู่ พื้นที่ทำบุญติดผ้าป่าลอยฟ้า พื้นที่ทำบุญถวายสังฆทาน พื้นที่ทำบุญโลงศพ พื้นที่ทำบุญทอเสื่อ และพื้นที่ทำบุญบริจาคซื้อที่ดินถวายวัด แดงขาวการจัดงานพื้นที่ทำขวัญข้าวแม่โพสพ พื้นที่ทำขวัญนาค พื้นที่ขบวนแห่นาค พื้นที่การประกวดขบวนแห่สำหรับควาหวาน สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีและวิถีวัฒนธรรม พื้นที่การแสดงความสามารถของเยาวชนและนักเรียน การละเล่นพื้นบ้าน และวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ พื้นที่งานมีเอกลักษณ์โดดเด่นที่

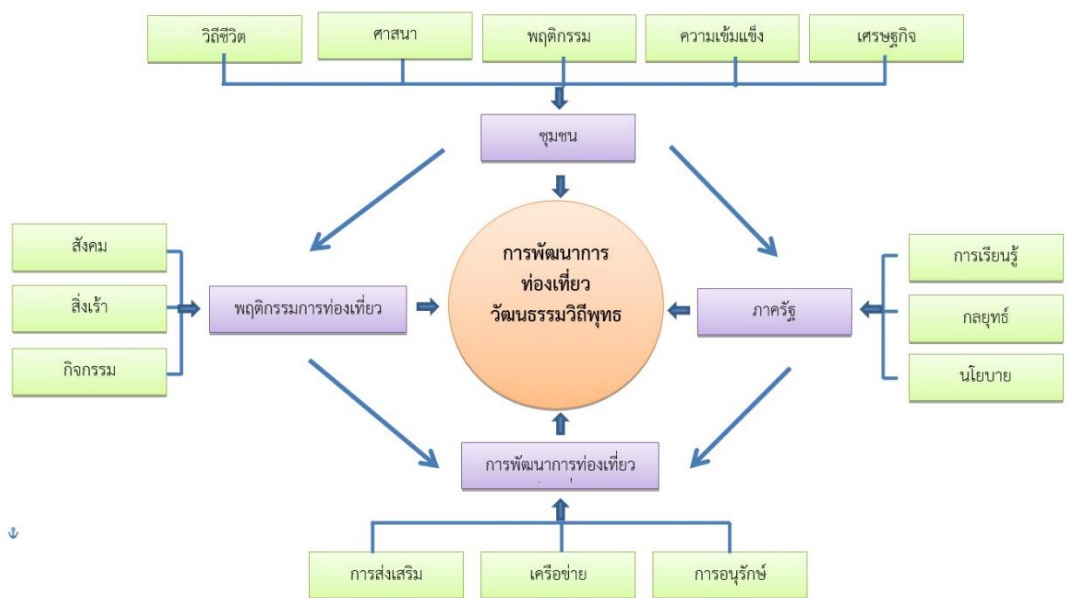
สะท้อนให้เห็นถึงความงดงามที่แฝงไปด้วยความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนแต่น่าสนใจ ซึ่งสามารถสัมผัสได้เฉพาะจังหวัดอุทัยธานี ด้วยเพราะวิถีชีวิตของคนอุทัยธานีที่สงบ เรียบร้อย แต่มีมนต์ขลัง เป็นอีกหนึ่งวิถีชีวิตที่คนเมืองใหญ่ต้องการ ถือเป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่เปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวด้วยวิถีของชาวอุไทย

2. การพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยการบูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยการบูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม จากชุมชนสู่วัด จากวัดสู่ชุมชน ได้ดังนี้ กิจกรรมที่ถูกพัฒนาภายในงาน กิจกรรมสักการะวิหารอดีตเจ้าอาวาส กิจกรรมสักการะพระพุทธรูปชินราชกิจกรรมปิดทองรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ในมณฑป กิจกรรมการทำบุญพระประจำวัน กิจกรรมทำบุญพระร้อย กิจกรรมร่วมทำบุญอุปสมบทขนาดหมู่ กิจกรรมการทอดผ้าป่าลอยฟ้า กิจกรรมการถวายสังฆทาน กิจกรรมการทำบุญซื้อที่ดิน กิจกรรมการทำบุญโรงศพ กิจกรรมการอนุรักษ์การทอเสื่อกก กิจกรรมการทำขวัญข้าว กิจกรรมเปิดงานบุญ กิจกรรมร่วมบุญทอดผ้าป่า กิจกรรมการทำบุญสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา กิจกรรมมัจฉากึ่งกาชาด กิจกรรมการแสดงและการประกวดร้องเพลง กิจกรรมการแข่งขันกีฬาเปตอง กิจกรรมการแข่งขันกีฬายิงหนังสติ๊ก กิจกรรมการทำขวัญนาถ การบวชนาคหมู่ กิจกรรมการแข่งขันกีฬาฟุตบอล กิจกรรมการประกวดขบวนรถแห่นาค การแสดงหน้านาถ กิจกรรมการประกวดประเพณีการจัดสำหรับคาวหวานตามขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยส่งเสริมในยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ซึ่งมีกลยุทธ์ที่ควรส่งเสริมได้แก่ พื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถการบริหารจัดการและการแข่งขัน และพัฒนาศักยภาพและพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานตามกลยุทธ์นั้นยังไม่ถูกปฏิบัติอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เป็นการวางกำกับให้เป็นทิศทางการส่งเสริมในปีต่อ ๆ ไป ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงส่วนงานต่าง ๆ อยู่เสมอการดำเนินงานตามกลยุทธ์ของยุทธศาสตร์ดังกล่าวจึงขาดการเชื่อมต่อและอาจไม่ถูกปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริง ส่งผลให้ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธขาดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่ทางจังหวัดกำหนดไว้ควรมีการดำเนินงานจริงภายในช่วงเวลาที่กำหนด และควรมีการสานต่อในแนวทางเดิมหากมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายผู้นำก่อนเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้กลยุทธ์ต่าง ๆ นั้นสัมฤทธิ์ผลและเมื่อพิจารณากลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ เนื่องจากการพัฒนาศักยภาพสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ยังเป็นสิ่งที่ขาด

อยู่สำหรับจังหวัดอุทัยธานีอย่างเห็นได้ชัดการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการ จะเป็นการทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานีมีระดับมาตรฐานที่สูงขึ้น การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเป็นการรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้คงอยู่สืบไป

จากองค์ความรู้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ทั้ง 3 ประเด็นหลักดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัย สามารถเขียนสรุปเป็นแผนภูมิแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากแผนงานวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากแผนงานวิจัย

จากแผนภาพข้างต้น จะเห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ บ่งบอกให้เห็นถึงความสำคัญแห่งวิถีพุทธ ผสมผสานกับวิถีสังคมในท้องถิ่นที่สืบสานจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน จากศึกษาพบว่า ชุมชนเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วย วิถีชีวิต ศาสนา พฤติกรรม ความเข้มแข็ง เศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนาส่งผลให้เกิดการพัฒนา 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พฤติกรรมการท่องเที่ยว เกิดจากการรวมตัวกันของสังคม สิ่งเร้าที่เกิดความคิดริเริ่ม ก่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มที่ 2 ภาครัฐ โดยการศึกษาพฤติกรรมของชุมชนก่อให้เกิดการเรียนรู้ กำหนดกลยุทธ์ และนโยบาย และเกิดการ

พัฒนาการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริม สร้างเครือข่าย และเกิดการอนุรักษ์ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นโยบายในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน นำอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนสื่อสารผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการจัดการพื้นที่การท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ เพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. ควรกำหนดให้มีนโยบายในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อนำอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนสื่อสารผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการจัดการกระบวนการท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ เพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1. การสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ
2. การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ ต้องมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อสร้างพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยววิถีพุทธ
3. การสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและความสำคัญของกระบวนการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ
4. การพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธต้องให้ความสำคัญกับระบบฐานข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วน

ร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์คุณค่า และศักยภาพของทรัพยากรวัฒนธรรม สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และถอดบทเรียนจากกระบวนการพัฒนา

5. บูรณาการกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ต้องมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา*. กรุงเทพฯ :

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2546). *นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*.

กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

จังหวัดอุทัยธานี. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน)*. (อัดสำเนา)

ดำรง นพรัตน์. (2565, 5 มกราคม). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ*.

(ประกอบ มาโต, ผู้สัมภาษณ์).

เผด็จ นุ้ยปรี. (2565, 18 มกราคม). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ*.

(ประกอบ มาโต, ผู้สัมภาษณ์).

พระใบกาสุพจน์ ตปสีโล. (2557). กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมขององค์กร

ชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 2(1), 1-18.

พระราชอุทัยโสภณ. (2564, 20 ธันวาคม). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถี*

พุทธ. (ประกอบ มาโต, ผู้สัมภาษณ์).

มณีนทร กิรติวัฒน์. (2559). การให้ความหมายรูปแบบและกลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิง

สร้างสรรค์ กรณีศึกษา บ้านศิลปิน คลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร. ใน *การประชุม*

วิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1 (น. 115). นครราชสีมา : มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีพนมวันท์.

รังสันติ พูลเพิ่ม. (2565, 5 มกราคม). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ*.

(ประกอบ มาโต, ผู้สัมภาษณ์).

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ. (2564) *การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัด*

ลำนาว. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย.

สุภาณี จันทร์พุฒ. (2565, 5 มกราคม). การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถี
พุทธ. (ประคอง มาโต, ผู้สัมภาษณ์).

แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชนโดยใช้ขยะรีไซเคิล จากโครงการเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน

Digital Platform to Promote Right Livelihood according to Buddhism in
the Community through the Use of Recycled Waste from Circular
Economy Project

อรชร ไกรจักร¹ แมชีกฤษณา รักษาโฉม² และกรรณิการ์ ขาวเงิน³

Orachon Kraichakr, Maechee Kritsana Raksachom and Kannikar Khaw-ngern

Received: May 07, 2023

Revised: June 18, 2023

Accepted: June 19, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิล
ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน และ 2) พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทาง
จำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พื้นที่วิจัยคือ ตำบลบ้านป้อม อำเภอ
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ชาวบ้านและคณะครูโรงเรียนวัด
พระงาม ตำบลบ้านป้อม จำนวน 15 คน โดยมีการประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การ
สัมภาษณ์ และการระดมความคิด ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้
ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน พบว่า ชาวบ้านและคณะครูที่สมัครเข้าร่วม
โครงการวิจัยทำชุดเฟอร์นิเจอร์ได้ 3 ชุด และกระถางปลูกผัก 10 กระถาง ภายใต้คำแนะนำของ
วิทยากร นอกจากนี้ ชาวบ้านและคณะครูได้จัดตั้งกลุ่มอาชีพในนามว่า “ศูนย์การเรียนรู้สัมมาชีพ
โรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชารัฐ)” เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชาวบ้านในชุมชนอื่น ๆ
และเพื่อจัดทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางจำหน่าย และ 2) การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: pu_2556@yahoo.com, Tel. 081-9297973

เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ พบว่า แพลตฟอร์มดิจิทัลที่ใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ คือ เพจเฟซบุ๊ก และติ๊กต็อก การใช้งานเพจเฟซบุ๊ก และติ๊กต็อก เพื่อโปรโมทและจำหน่ายสินค้า ทำให้สินค้าเป็นที่รู้จักของประชาชนที่ได้ชมคลิปวิดีโอบนช่องทางดังกล่าว และมีลูกค้าสั่งซื้อชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางจากชาวบ้านและคณะครู

คำสำคัญ: ขยะรีไซเคิล, แพลตฟอร์มดิจิทัล, เศรษฐกิจหมุนเวียน, สัมมาชีพ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop right livelihoods according to Buddhist principles using recycled waste under the concept of circular economy as a base; and 2) to develop a digital platform for use as a channel for selling right livelihood products. It was an action research. The research area was Ban Pom Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya District. Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. 15 key informants were villagers and teachers of Wat Phra Ngam School, Ban Pom Subdistrict using small group meetings, participatory observation, interviews, and brainstorming. The results of the research found that 1) developing right livelihoods according to Buddhist principles using recycled waste under the concept of circular economy as a base found that villagers and teachers who applied to participate in the research project were able to make 3 sets of furniture and 10 pots for planting vegetables under the guidance of the lecturers. In addition, villagers and teachers have established a professional group in the name of “Right Livelihood Learning Center, Wat Phra Ngam School (Atthakritpracharat)” to transfer knowledge to villagers in other communities and to create furniture sets and pots for sale; and 2) the development of a digital platform for use as a channel for selling right livelihood products found that the digital platform used as a channel for selling right livelihood products were the Facebook page and Tik Tok. Using Facebook page and Tik Tok to promote and sell products made the product well known to the people who watched the video clip on the said channel. And there were customers who ordered furniture sets and pots from villagers and teachers.

Keywords: Recycled Waste, Digital Platform, Circular Economy, Right Livelihood

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ แนวทางพัฒนาบุคลากรเพื่อตอบโจทย์ประเทศและบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไปจึงให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้และทักษะของกำลังคนให้ตรงตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ทั้งการพัฒนาหลักสูตรของภาคการศึกษาให้ทันสมัยเพื่อผลิตบัณฑิตให้ตรงตามความต้องการ ควบคู่ไปกับการเพิ่มพูนและปรับทักษะ (Upskill - Reskill) ให้แก่บัณฑิตที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน และผู้ที่ทำงานทั้งในระบบและนอกระบบ ผ่านหลักสูตรระยะสั้นหรือการฝึกอบรมบนความร่วมมือกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ได้แรงงานที่ตรงตามความต้องการและหรือมีความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการเองได้ (กระทรวงแรงงาน, 2565) ในปี พ.ศ. 2565 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เปิดเผยข้อมูลว่า ประเทศไทยมีอัตราว่างงานอยู่ในระดับสูงที่ 1.37% หรือมีจำนวนคนว่างงานถึง 5.5 แสนคน (ฐานเศรษฐกิจ, 2565) แสดงให้เห็นว่าปัญหาการว่างงานในประเทศไทยยังคงเป็นความท้าทายของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องเข้ามาร่วมมือแก้ไข

กรมการพัฒนาชุมชนเป็นส่วนราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีภารกิจส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและสร้างชุมชนให้มั่นคงเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ได้ดำเนินโครงการสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โครงการมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานหลายประการ ได้แก่ การเตรียมการสร้างชุมชนให้น่าอยู่ การสร้างเครือข่ายวิทยากรมืออาชีพ การสร้างและพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ในระดับหมู่บ้าน และการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ กรมการพัฒนาชุมชนได้ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพตามแนวทางการสร้างอาชีพในชุมชนเพื่อให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้ การดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ 2560-2563 ใน 59,217 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 1,595,420 ครัวเรือน ได้รับการฝึกอบรมอาชีพและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพและเพิ่มรายได้ (กระทรวงมหาดไทย, 2564)

รัฐบาลได้จัดทำแผนแม่บท 5 ปี การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 - 2564) เนื่องจากปัญหาขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของประเทศไทยทวีความรุนแรงมากขึ้นตลอดทุกปี แม้ในระยะ 10 ปี ที่ผ่านมามีการปรับทัศนคติเกี่ยวกับขยะมูลฝอย โดยมองว่าขยะมูลฝอยเป็นทรัพย์สิน (Assets) ที่สามารถเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้กับประชาชนและองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งลดต้นทุนการผลิตได้อีกทางหนึ่งด้วย แต่ประชาชนยังขาดองค์ความรู้ และจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาและการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จึงไม่ให้ความสำคัญที่จะลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางหรือแหล่งกำเนิด กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้บูรณาการแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดทั้ง 77 จังหวัด (กรมควบคุมมลพิษ, 2559)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองมรดกโลก มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง และในขณะเดียวกัน นักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เดินทางมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อเที่ยวชมโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สิ่งที่มาพร้อมกับนักท่องเที่ยวคือ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้น เช่น ขวดพลาสติก แก้วน้ำ ถุงพลาสติก เป็นต้น ทั้งนี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ตั้งเป้าหมายเพื่อพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในระยะ 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561-2565 คือ “อยุธยาเมืองมรดกโลก เป็นแหล่งเรียนรู้ น่าเที่ยว น่าอยู่ น่าลงทุน” โดยมุ่งเน้นพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้สะอาด น่าอยู่ และรณรงค์ให้ประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาปฏิบัติตามหลัก 3Rs คือ 1) Reduce ลดใช้ 2) Reuse ใช้ซ้ำ 3) Recycle นำกลับมาใช้ใหม่ ในการจัดการขยะ (เดลินิวส์, 2563)

ในปี พ.ศ 2565 บ้านมะขามเทศ หมู่ที่ 2 บ้านป้อม หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่วิจัยที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาให้เป็นชุมชนปลอดขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนซึ่งมีหลักการสำคัญคือ การนำทรัพยากรที่ถูกใช้แล้วกลับมาแปรรูปและนำกลับมาใช้ใหม่ เน้นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็นจากการขยายตัวของประชากรโลกและปัญหาการจัดการขยะ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2562) โดยส่งเสริมให้ประชาชนในบ้านมะขามเทศและบ้านป้อม ทำกิจกรรม 5 อย่าง คือ 1) กิจกรรมหน้าบ้านน่านมอง 2) กิจกรรมคัดแยกขยะภายในครัวเรือน 3) กิจกรรมการบันทึกปริมาณขยะลงบนแพลตฟอร์มดิจิทัล 4) กิจกรรมการสร้างรายได้ในครัวเรือนด้วยการขายขยะรีไซเคิล 5) กิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด การขับเคลื่อนบ้านมะขามเทศและบ้านป้อม ให้เป็นชุมชนปลอดขยะในครั้งนั้น ทำให้ชุมชนดังกล่าวได้รับการประเมินให้เป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม และกำนันตำบลบ้านป้อม และผู้นำชุมชน

งานวิจัยในปี พ.ศ 2565 ที่ผ่านมาเป็นการจัดการขยะในชุมชน ดังนั้น เพื่อเป็นการต่อยอดจากวิจัยที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะส่งเสริมสัมมาชีพแก่ประชาชนในตำบลบ้าน

ป้อม ด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการนำขยะรีไซเคิลประเภทยางรถยนต์และยางรถจักรยานยนต์มาทำเป็นกระถางปลูกผักและชุดเฟอร์นิเจอร์เพื่อจำหน่าย ฉะนั้น ในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับอำเภอบางไทร อำเภอพระนครศรีอยุธยา เพื่อสำรวจว่า ประชาชนในตำบลบ้านป้อมได้นำยางรถยนต์ และยางรถจักรยานยนต์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาทำเป็นชุดเฟอร์นิเจอร์หรือกระถางปลูกผักหรือไม่ ผู้บริหารจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม ได้ให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัยว่า “บ้านป้อมเรายังไม่มีการทำผลิตภัณฑ์จากขยะรีไซเคิล ถ้าทางทีมวิจัยจะมาทำที่บ้านป้อม ก็คงต้องมาสอนเขาใหม่ เพราะทางเรายังไม่มีเรื่องนี้” การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในครั้งนั้น ทำให้คณะผู้วิจัยมีความประสงค์จะปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐานและเพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ การปฏิบัติการวิจัยครั้งนี้จะลดปัญหาภาวะการว่างงานได้ เพราะเมื่อประชาชนในตำบลบ้านป้อมสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยแล้วได้รับการฝึกฝนอบรมจนมีทักษะอาชีพด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผัก ประชาชนจะสามารถนำทักษะดังกล่าวไปประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้โดยไม่ต้องรอการจ้างงานจากบริษัท หรือโรงงาน แม้คณะผู้วิจัยจะส่งเสริมสัมมาชีพเฉพาะในตำบลบ้านป้อมก็ตาม แต่ถือได้ว่า คณะผู้วิจัยได้ช่วยแก้ไข ปัญหาภาวะการว่างงานซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติอีกแรงหนึ่ง นอกจากนี้ การปฏิบัติการวิจัยครั้งนี้จะช่วยป้องกันเหตุการณ์ไฟไหม้ยางรถยนต์เหมือนที่เคยเกิดขึ้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลสนามไชย อำเภอบางไทร เพราะเมื่อประชาชนในตำบลบ้านป้อมทราบถึงประโยชน์ของยางรถยนต์และยางรถจักรยานยนต์ว่า สามารถนำมาทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักเพื่อจำหน่ายได้ แน่แน่นอนว่า ยางรถยนต์และยางรถจักรยานยนต์เก่าที่ถูกกองไว้ตามอู่ซ่อมรถ คงไม่เหลือให้ไฟไหม้อย่างแน่นอน แต่ในทางกลับกัน หากคณะผู้วิจัยไม่ปฏิบัติการวิจัยดังที่กล่าวมาข้างต้น ประชาชนในชนบท โดยเฉพาะตำบลบ้านป้อม จะไม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักซึ่งเป็นอาชีพทางเลือกใหม่ และในขณะเดียวกัน ยางรถยนต์และยางรถจักรยานยนต์เก่าที่อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอาจถูกไฟไหม้ซ้ำรอยเหตุการณ์เดิมเหมือนที่เคยเกิดขึ้นที่อำเภอบางไทร ดังนั้น การปฏิบัติการวิจัยครั้งนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาความยากจน ส่งเสริมอาชีพและป้องกันเหตุการณ์ไฟไหม้ดังที่กล่าวมาข้างต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน
2. เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กำหนดตำบลบ้านป้อม อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา เป็นพื้นที่วิจัย ใช้เครื่องมือวิจัยสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลและปฏิบัติการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) แบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes) และการระดมความคิด (Brainstorming) แบ่งการปฏิบัติการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ และวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis) ดังมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน คณะผู้วิจัยได้ปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน ตามลำดับดังนี้

1. คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ ณ ตำบลบ้านป้อม อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา โดยจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับนายก รองนายก รองปลัด และนักพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม และผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประจักษ์) เพื่อระดมความคิด (Brainstorming) ออกแบบกิจกรรมการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชนโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน

2. คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประจักษ์) เป็นสถานที่ฝึกอาชีพ เนื่องจากโรงเรียนแห่งนี้มีความพร้อมในด้านสถานที่และการคมนาคมสะดวก

3. คณะผู้วิจัยได้เปิดรับสมัครชาวบ้านในตำบลบ้านป้อม อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัย โดยมีชาวบ้านในตำบลบ้านป้อมและคณะครูโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประจักษ์) สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัย จำนวน 15 คน

4. คณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือเชิญวิทยากร 5 คน จากเทศบาลตำบลม่วงคัน อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง เพื่อเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักแก่ชาวบ้านและคณะครูที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัย

5. คณะผู้วิจัยได้ขับเคลื่อนการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน ตลอดระยะเวลา 30 วัน คือ ตั้งแต่วันที่ 11 มีนาคม-9 เมษายน 2566 โดยมีวิทยากรให้ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักแก่ชาวบ้านและคณะครู จะอย่างไรก็ตาม การพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน มีวิทยากรให้ความรู้เฉพาะในวันที่ 11, 12, 26 มีนาคม 2566 ส่วนในวันอื่น ๆ ชาวบ้านและคณะครูได้รวมกลุ่มกันทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกด้วยตนเอง

6. ตลอดระยะเวลาการปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชนโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน คณะผู้วิจัยได้สังเกตการณ์วิธีการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผัก พร้อมกับสอบถามวิทยากร ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักมีความถูกต้อง นอกจากนี้คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยภาคสนาม ได้สังเกตการเรียนรู้และการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักของชาวบ้านและคณะครู พร้อมกับจดบันทึกปรากฏการณ์ที่ได้จากการสังเกต

7. คณะผู้วิจัยได้สร้างการรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพแก่ชาวบ้านและคณะครู ทั้งนี้ เพราะคณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เมื่อคณะผู้วิจัยออกนอกพื้นที่วิจัย ชาวบ้านและคณะครูจะสามารถบริหารจัดการกลุ่มอาชีพได้อย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ คณะผู้วิจัยได้ปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพตามลำดับดังนี้

1. เนื่องด้วยการปฏิบัติการวิจัยครั้งนี้ ใช้โรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชา รัฐ) เป็นสถานที่ฝึกอาชีพ และมีคณะครูโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชารัฐ) สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ระดมความคิด (Brainstorming) ร่วมกับคณะครูในการกำหนดทิศทางการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้า ส่วนชาวบ้านที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการระดมความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านการใช้เทคโนโลยี

2. คณะผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนการสร้างแพลตฟอร์มดิจิทัล คือ เฟซบุ๊ก (Facebook Page) และติ๊กต็อก (TikTok) โดยทดลองเข้าไปสร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลดังกล่าว พร้อมกับจัดบันทึกขั้นตอนการสร้างลงบนแบบบันทึกภาคสนาม

3. คณะผู้วิจัยและครูได้ร่วมกันสร้างช่องทางสำหรับจำหน่ายสินค้า ประกอบด้วย เฟซบุ๊ก (Facebook Page) และติ๊กต็อก (TikTok) โดยคณะครูขออนุญาตใช้เฟซบุ๊กเดิมของโรงเรียนเป็นพื้นที่ประชาชนสัมพันธ์ และในขณะเดียวกัน คณะผู้วิจัยได้สร้างติ๊กต็อก (TikTok) ขึ้นมาใหม่ โดยคณะผู้วิจัยประชาสัมพันธ์สินค้าช่วยคณะครูอีกช่องทางหนึ่ง

4. คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำคลิปวิดีโอสำหรับโปรโมทสินค้า โดยมอบคลิปวิดีโอดังกล่าวให้คณะครูไปโพสต์ลงบนเฟซบุ๊ก (Facebook Page) และคณะผู้วิจัยได้นำคลิปวิดีโอดังกล่าวไปโพสต์ลงบนติ๊กต็อก (TikTok)

5. คณะผู้วิจัยได้จัดอบรมการทำคลิปวิดีโอให้กับคณะครูที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยโดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แบบ Onsite ในวันที่ 26 มีนาคม 2566 ณ โรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชารัฐ) และแบบ Online ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting ในวันที่ 28, 30 มีนาคม 2566 ทั้งนี้ เพื่อที่คณะครูจะสามารถทำคลิปวิดีโอแนะนำสินค้าได้ด้วยตนเอง

6. คณะผู้วิจัยและคณะครูได้สรุปยอดจำหน่ายสินค้าจากแพลตฟอร์มดิจิทัล

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามหลักการวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content analysis) มีขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจัดกิจกรรมมาถอดเทป 2) การจัดหมวดหมู่และตรวจสอบข้อมูล ให้ครบถ้วนและเพียงพอต่อการสร้างข้อสรุป 3) การกำหนดรหัส และลงรหัสข้อมูล 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลผล และสร้างข้อสรุป และ 5) การเขียนรายงานผลการวิจัย โดยเรียบเรียงเนื้อหาในเชิงพรรณนาและสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัยตามประเด็นที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางสรุปผลตามประเด็นที่กำหนดไว้

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน พบว่า คณะผู้วิจัยได้ขับเคลื่อนการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน ณ โรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชา รัฐ) ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา ตลอดระยะเวลา 30 วัน ตั้งแต่วันที่ 11 มีนาคม-9 เมษายน 2566 ตามกระบวนการดังนี้ 1) วิทยากรจากเทศบาลตำบลม่วงคันทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักแก่ชาวบ้านและคณะครู 2) ชาวบ้านและคณะครูได้หารายรถยนต์และยางรถจักรยานยนต์เก่าในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา มาทำเป็นชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผัก ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จึงมี 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) องค์ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผัก 2) ผลงานของชาวบ้านและคณะครูที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยดังมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

องค์ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผัก

ชุดเฟอร์นิเจอร์ 1 ชุด ประกอบด้วย เก้าอี้ 4 ตัว โต๊ะ 1 ตัว ดังนั้น เมื่อต้องการทำชุดเฟอร์นิเจอร์ 1 ชุด จะต้องทำเก้าอี้และโต๊ะให้ครบตามจำนวนดังกล่าว ส่วนกระถางปลูกผัก ไม่ต้องทำให้ครบชุดเหมือนเฟอร์นิเจอร์ เพราะใช้ยางรถยนต์ 1 เส้น ก็สามารถทำกระถางได้แล้ว ซึ่งวิธีการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักมีขั้นตอนดังนี้

1. การทำเก้าอี้ อันดับแรก จะต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำเก้าอี้ ซึ่งประกอบด้วย ส่วน หินเจีย ค้อน จิ๊กซอร์ สกรูเกลียวปล่อย (นิ้วครึ่ง) น็อต (เบอร์ 10/11) ยางรถยนต์ (ขนาดแก้มเตี้ย) ยางรถมอเตอร์ไซด์ ถัดจากนั้น ดำเนินการประกอบเก้าอี้ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) นำยางรถยนต์ 2 เส้นมาต่อกัน โดยร้อยน็อตสี่มุม 2) ใช้ส่วนหางยางรถยนต์ แล้วใช้น็อตขันให้แน่นเพื่อให้ยาง 2 เส้นติดกัน 3) กรัดยางรถจักรยานยนต์โดยกรัดเอาเฉพาะแก้มยาง 4) นำยางรถจักรยานยนต์ที่กรัดไว้มาสานให้เป็นที่นั่ง ใช้ค้อนทุบเพื่อให้ยางมีความเรียบเนียน และใช้สกรูเกลียวปล่อยเป็นตัวยึด 5) ตัดแก้มยางรถยนต์ (ขนาด 245, ขอบ 16, 17, 18) นำแก้มยางทั้งสองมาประกอบกัน ร้อยน็อต 3 มุม 6) ตัดขึ้นหน้ายางรถยนต์ให้ขาดครึ่ง นำไปประกอบกับเก้าอี้ที่สานไว้ให้เป็นพนักพิง โดยใช้น็อตด้านหลัง 3 ตัว น็อตด้านข้าง 3 ตัว 7) นำขอบยางจักรยานยนต์มาสานด้านหลังของพนักพิง 8) นำขอบยางจักรยานยนต์ ขนาด 14 มาผ่าครึ่ง เพื่อนำมาเก็บรายละเอียดพนักพิงด้านหลัง 9) นำยางรถจักรยานยนต์ที่กรัดไว้มาสานกับโครงสร้างของพนักพิง โดยใช้สกรูเกลียวปล่อยเป็นตัวยึด 10) พ่นสีดำ โดยใช้สีขาวรองพื้น แล้วพ่นสีดำทับลงไป

ภาพที่ 1 การทำแกว้

2. การทำโตะ อันดับแรก จะต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำโตะ ซึ่งประกอบด้วย ส่วน หินเจีย ค้อน จิ๊กซอร์ สกรูเกลียวปล่อย (นิ้วครึ่ง) น็อต ยางรถยนต์ (ขนาดใหญ่กว่าที่ใช้ประกอบแกว้) ยางรถจักรยานยนต์ ถัดจากนั้น ดำเนินการประกอบโตะตามขั้นตอนดังนี้ 1) ใช้ยางรถยนต์ 2 เส้นต่อกัน แล้วร้อยน็อต 4 มุม 2) กรีดยางรถจักรยานยนต์โดยกรีดเอาเฉพาะแก้มยาง 3) นำยางรถจักรยานยนต์ที่กรีดไว้มาสานให้เป็นที่วางของ ใช้ค้อนทุบเพื่อให้ยางมีความเรียบเนียน และใช้สกรูเกลียวปล่อยเป็นตัวยึด แต่หากไม่ทำที่วางของเช่นนี้ สามารถใช้ไม้อัด หรือ กระจกแทนได้เช่นกัน ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า การทำโตะมีวิธีการทำที่เหมือนกันกับการทำแกว้ แต่มีความแตกต่างกันตรงที่โตะไม่ต้องทำพนังเหมือนแกว้

3. การทำกระถางปลูกผัก อันดับแรก จะต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกระถางปลูกผัก ซึ่งประกอบด้วย ยางรถยนต์ที่ไม่เก่าจนเกินไป เพราะยางที่เก่าจะยากต่อการพลิกกลับด้าน คัตเตอร์ น้ำเปล่า/น้ำยาล้างจาน/น้ำมันหมู สำหรับใช้จุ่มคัตเตอร์เพื่อให้สามารถกรีดยางได้สะดวก และสกรูเกลียวปล่อย ถัดจากนั้นจึงดำเนินการทำกระถางปลูกผักตามขั้นตอนดังนี้ 1) กรีดยางรถยนต์ให้เป็นรูปดอกไม้หรือดอกบัว 2) ทำการพลิกยางรถยนต์ ด้วยการเปิดหน้ายาง ใช้เท้าเหยียบมือดึง และเข้าไปด้านในยาง พลิกยาง โดยใช้เท้าเหยียบ มือดึง เช่นเดิม 3) นำยางที่กรีดออกมาทำเป็นฐานรองรับกระถางปลูกผักโดยยิงสกรูเกลียวปล่อยเข้าไป เพื่อรัดให้ติดกัน 4) ทาสีตามความชอบหรือไม่ทาก็ได้

ภาพที่ 2 การทำกระถางปลูกผัก

ผลงานของชาวบ้านและคณะครูที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัย

ตลอดระยะเวลา 30 วันในการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน ชาวบ้านและคณะครูที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยสามารถทำชุดเฟอร์นิเจอร์ได้ 3 ชุด คือ เก้าอี้ 12 ตัว โต๊ะ 3 ตัว และกระถางปลูกผัก 10 กระถาง นอกจากนี้ ชาวบ้านและคณะครูได้จัดตั้งกลุ่มอาชีพในนามว่า “ศูนย์การเรียนรู้สัมมาชีพโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชารัฐ)” โดยชาวบ้านและคณะครูมีเป้าหมายที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักแก่ชาวบ้านในชุมชนอื่น ๆ พร้อมทั้งจัดทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักจำหน่ายเพื่อนำรายได้มาแบ่งปันสมาชิกในกลุ่ม

ภาพที่ 3 ผลงานของชาวบ้าน

2. การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ พบว่าคณะผู้วิจัยได้ขับเคลื่อนการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพตามกระบวนการดังนี้ 1) สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัล คือ เพจเฟซบุ๊ก (Facebook Page) และติ๊กต็อก (TikTok) เพื่อใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ 2) จัดทำคลิปนำเสนอสินค้าแล้วโพสต์คลิปวิดีโอต่างลงบนเพจเฟซบุ๊ก และติ๊กต็อกเพื่อโปรโมทสินค้า 3) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำคลิปวิดีโอแก่คณะครู ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จึงมี 2 ส่วนประกอบด้วย 1) องค์ความรู้ด้านการทำคลิปวิดีโอโดยใช้โปรแกรม Canva 2) องค์ความรู้ด้านการ

สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้า 3) ผลจากการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล ดังมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

องค์ความรู้ด้านการทำคลิปวิดีโอโดยใช้โปรแกรม Canva

การทำคลิปวิดีโอโดยใช้โปรแกรม Canva เพื่อโปรโมทสินค้า มีขั้นตอนการทำ ดังนี้

1) การเริ่มโครงการใหม่ คือ การลงชื่อเข้าใช้บัญชีโปรแกรม Canva ล็อกอินด้วย Email แล้วเลือกเมนู “วิดีโอ” ที่อยู่บนหน้า Home ซึ่งวิดีโอจะมีแม่แบบ (Template) ที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ Facebook, วิดีโอ Youtube วิดีโอ TikTok 2) การเลือกแม่แบบ (Template) คือ การเลือกแม่แบบ (Template) ที่ตนเองสนใจ จะอย่างไรก็ตาม หากไม่ต้องการใช้แม่แบบ สามารถอัปโหลดวิดีโอที่เตรียมไว้ได้เลย 3) การใช้ฟีเจอร์ต่าง ๆ คือ หน้าต่างด้านซ้ายของ Canva จะมีคลังภาพถ่าย รูปภาพ ไอคอน ภาพวาด และกราฟิกอื่น ๆ จำนวนมากที่ออกแบบไว้พร้อมใช้งาน ส่วนหน้าต่างส่วนกลางสามารถเพิ่มหน้า ทำซ้ำหน้า และปรับแต่งรายละเอียดต่าง ๆ ได้ 4) การใส่ Sub Title คือ หน้าต่างด้านซ้ายของ Canva จะมีปุ่ม “ข้อความ” เพื่อเพิ่ม Sub Title โดยเริ่มจากแถบด้านล่างของหน้าจอส่วนกลาง เมื่อวิดีโอเล่นไปถึงตำแหน่งต้องการจะใช้ Sub Title ให้กดหยุดแล้วคลิกขวา กดแบ่งหน้าเพื่อแยกออกเป็น 2 คลิป ถัดจากนั้น เลือกเมนูข้อความเพื่อเพิ่ม Sub Title ในตำแหน่งที่ต้องการโดยพิมพ์ข้อความ และปรับขนาด สี และรูปแบบของอักษรได้ตามความต้องการ 5) การปรับแต่งวิดีโอ คือ อัปโหลดวิดีโอและรูปภาพลงในเครื่องมือแก้ไข เลือกโทนสีและพื้นหลังตามความต้องการปรับแต่ง แก้ไข และเพิ่มตัวกรองในคลิปวิดีโอ เพิ่มเพลงจากคลังเพลงฟรีของ Canva ใช้แอนิเมชันและสติ๊กเกอร์เพื่อเพิ่มความเคลื่อนไหว 6) บันทึกแล้วแชร์

องค์ความรู้การสร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้า

แพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าของชาวบ้านและคณะครูที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย เพจเฟซบุ๊ก (Facebook Page) และติ๊กต็อก (TikTok) ซึ่งมีวิธีการสร้างดังต่อไปนี้

1. การสร้างเพจเฟซบุ๊กเพื่อใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้า โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) เข้าหน้าฟีดของเฟซบุ๊ก กดที่ขีด 3 ขีด 2) กดปุ่ม Dropdown ซึ่งอยู่ที่ด้านบนขวาของหน้า Facebook เมื่อกดแล้ว จะเปิดแถบเมนูลงมา 3) กดคำว่า “สร้างเพจ” เพื่อสร้างเพจ 4) เลือกชนิดของเพจ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ตั้งใจจะเผยแพร่ 5) กรอกข้อมูลที่จำเป็นสำหรับเพจ โดยข้อมูลจะแตกต่างกันไปตามชนิดของเพจที่เลือก 6) กดเริ่มต้นใช้งาน 7) เมื่อสร้างเพจเรียบร้อยแล้ว สามารถเพิ่มรูปปกและรูปโปรไฟล์เพื่อทำให้เพจมีความน่าสนใจ และเปลี่ยนการตั้งค่าของเพจโดยการกดการตั้งค่าที่อยู่ด้านบนขวาของจอ

2. การสร้างดีกติกเพื่อใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้า โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) เข้าไปใน Creator Tools หรือ Business Suit เลือก “โปรโมท” โดยบัญชีที่จะโปรโมทได้ ต้องเป็น “บัญชีธุรกิจ” 2) เลือกคลิปวิดีโอที่ต้องการ 3) ตั้งค่าวัตถุประสงค์ของการโปรโมท 4) เลือกกลุ่มเป้าหมาย 5) กำหนดงบประมาณที่ใช้ในการโปรโมท 6) เลือกช่องทางชำระเงิน และเริ่มโปรโมท ได้ทันที

เพจเฟซบุ๊ก (Facebook Page) และดีกติก (TikTok) เป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าและโปรโมทสินค้าคือชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผัก ภายหลังจากที่สร้างเพจเฟซบุ๊ก และดีกติก คณะผู้วิจัยและคณะครูได้นำคลิปวิดีโอเกี่ยวกับสินค้าไปโพสต์ลงเพจเฟซบุ๊ก และดีกติก

ผลจากการใช้งานแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสมาชิก

การจัดทำวิดีโอคลิปและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เพจเฟซบุ๊ก (Facebook Page) และดีกติก (TikTok) ซึ่งเป็นช่องทางจำหน่ายสินค้า ทำให้สินค้าเป็นที่รู้จักและมีการติดต่อมายังศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวัดพระงามตามที่อยู่แจ้งไว้ เพื่อสั่งซื้อชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผัก โดยมียอดผู้สนใจรับชมคลิปดังนี้

วิดีโอ	ยอดดู	ความคิด...	ชอบ (กับไม่ชอบ)
 4:31	EP02 สัมภาษณ์ เพิ่มคำอธิบาย	414	0
 3:59	EP01 สัมภาษณ์ เพิ่มคำอธิบาย	466	0
			100.0% ชอบ 10 คน
			100.0% ชอบ 9 คน

ภาพที่ 4 จำนวนผู้เข้าชมคลิปวิดีโอโปรโมทสินค้า

ภาพที่ 5 คลิปวิดีโอโปรโมทสินค้าบนแพลตฟอร์มดิจิทัล

ทั้งนี้ การผลิตชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักซึ่งเป็นสินค้าสัมมาชีพนี้ จะดำเนินการผลิตเมื่อมีคำสั่งซื้อของลูกค้า

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธโดยใช้ขยะรีไซเคิลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐาน พบว่า ในระหว่างวันที่ 11 มีนาคม-9 เมษายน 2566 ชาวบ้านและคณะครูได้เรียนรู้วิธีการทำชุดเฟอร์นิเจอร์ กระถางปลูกผักจากวิทยากร และได้หาयरถยนต์และยางรถจักรยานยนต์ในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยาทำเป็นชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผัก โดยชาวบ้านและคณะครูสามารถทำชุดเฟอร์นิเจอร์ได้ 3 ชุด (เก้าอี้ 12 ตัว โต๊ะ 3 ตัว) และกระถางปลูกผัก 10 กระถาง นอกจากนี้ ชาวบ้านและคณะครูได้จัดตั้งกลุ่มอาชีพในนามว่า “ศูนย์การเรียนรู้สัมมาชีพโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชารัฐ)” โดยชาวบ้านและคณะครูมีเป้าหมายที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักแก่ชาวบ้านในชุมชนอื่น ๆ พร้อมทั้งจัดทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักจำหน่ายเพื่อนำรายได้มาแบ่งปันสมาชิกในกลุ่ม ทั้งนี้ เพราะชาวบ้านและคณะครูมีความตั้งใจในการเรียนรู้วิธีการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักจากวิทยากร และในขณะเดียวกันพวกเขามีความพยายามในการฝึกทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักให้มีความชำนาญ และมีความตั้งใจในการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดการสร้างสัมมาชีพในชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2561) ที่ว่า การสร้างสัมมาชีพในชุมชน คือ การส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความรู้ด้านอาชีพโดยเชิญวิทยากรสัมมาชีพมาให้ความรู้ และ ส่งเสริมให้ชาวบ้านนำความรู้ดังกล่าวไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว พร้อมกับส่งเสริมให้ชาวบ้านที่ผ่านการพัฒนาอาชีพมาแล้ว ได้รวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มอาชีพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของผการัตน์ พินิจวัฒน์ (2561) ที่ว่า แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมอาชีพในชุมชนบ้านโพธิ์ ไท่บ่ลเมือง อำเภอบ่อเมือง จังหวัดเลย ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมด้านความรู้และประสบการณ์สำหรับจัดตั้งกลุ่มอาชีพ 2) การส่งเสริมด้านการทำเอกสารเพื่อขอขบบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) การส่งเสริมด้านการจัดหาสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้า และ 4) การส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ อาทิ การจัดอบรมการทำเห็ดฟาง ขนมไทย น้ำยาล้างจาน

นอกจากนี้ การที่ชาวบ้านและคณะครูนำयरถยนต์และยางรถจักรยานยนต์ซึ่งเป็นขยะรีไซเคิลมาทำเป็นชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผัก สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติการวิจัยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ว่า เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับการนำทรัพยากรที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

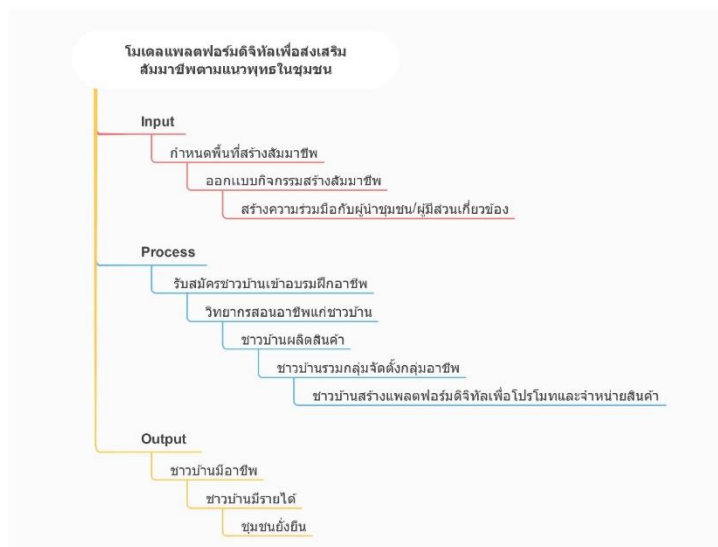
ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร การสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการนำทรัพยากรกลับมาใช้ประโยชน์และการลดขยะให้เหลือศูนย์ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2562)

ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้สัมมาชีพโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชาธิรัฐ) ทำหน้าที่จัดอบรมให้ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักจากยางรถยนต์แก่ประชาชนที่มีความสนใจ ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะจากยางรถยนต์ใช้แล้วซึ่งต้องพักไว้ออกการทำลายได้ กล่าวคือ การผลิตชุดเฟอร์นิเจอร์ 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วยโต๊ะ 1 ตัว และเก้าอี้ 4 ตัว สามารถลดปริมาณขยะยางรถยนต์ได้ประมาณ 15 เส้น และการผลิตกระถางปลูกผัก 1 ชิ้น สามารถลดปริมาณขยะยางรถยนต์ได้ 1 เส้น ซึ่งขณะนี้ศูนย์การเรียนรู้อยู่ระหว่างการเริ่มพัฒนากำลังคนให้ทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตสินค้าสัมมาชีพดังกล่าว หากมีการสั่งซื้อและมีกำลังการผลิตที่เพิ่มขึ้น จะช่วยลดปริมาณขยะจากยางรถยนต์ใช้แล้วได้มากขึ้น

2. การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ พบว่าแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ใช้เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าสัมมาชีพ คือ เฟซบุ๊ก (Facebook Page) และติ๊กต็อก (TikTok) โดยจัดทำคลิปวิดีโอแนะนำสินค้าแล้วโพสต์คลิปวิดีโอดังกล่าวลงบนเฟซบุ๊กและติ๊กต็อก เพื่อโปรโมทสินค้า ผลจากการใช้งานเฟซบุ๊ก และติ๊กต็อก คือ สินค้าเป็นที่รู้จักของประชาชนที่ได้ชมคลิปวิดีโอบนช่องทางดังกล่าว และมีลูกค้าสั่งซื้อชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักจากชาวบ้านและคณะครู ทั้งนี้เพราะเฟซบุ๊ก (Facebook) และติ๊กต็อก (TikTok) เป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลที่คนทุกเพศทุกวัยใช้กันทั่วโลก และในปัจจุบันพ่อค้าแม่ค้าได้ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นช่องทางโปรโมทและจำหน่ายสินค้ากันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างรวดเร็วกว่าเว็บไซต์และใช้ต้นทุนต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอุมาวดี เดชธำรง และดาศรินทร์พัชร สุธรรมดี (2565) ที่ว่า การพัฒนาช่องทางการตลาด คือ การสื่อสารผ่านช่องทางการตลาดออนไลน์โดยใช้ Facebook Page เป็นช่องทางหลักในการสื่อสารไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอาทิตย์ สัญญากร, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และเปรมระพี อูมาวีรหิรัญ (2022) ที่ว่า การปรับเปลี่ยนรูปแบบการตลาดเพื่อดึงดูดความสนใจของลูกค้า คือ การถ่ายภาพรายการอาหารใหม่ ๆ ภาพโปรโมชั่นลดราคา ภาพวัตถุดิบที่สดใหม่ แล้วโพสต์ภาพดังกล่าวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Network) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook Page) และติ๊กต็อก (TikTok) ยูทูบ (Youtube)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยจากการปฏิบัติการวิจัยครั้งนี้ สามารถกำหนดเป็นโมเดลสำหรับสร้างสัมมาชีพในชุมชนโดยนำแพลตฟอร์มดิจิทัลเข้าไปใช้ดังนี้

ภาพที่ 5 โมเดลแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสัมมาชีพตามแนวทางทฤษฎีในชุมชน

โมเดลแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสัมมาชีพตามแนวทางทฤษฎีในชุมชน มีคำอธิบายว่า ในการสร้างสัมมาชีพชุมชน อันดับแรก นักพัฒนาชุมชนจะต้องกำหนดพื้นที่ ออกแบบกิจกรรมและสร้างความร่วมมือกับผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนงานสร้างสัมมาชีพในชุมชน เพราะผู้นำชุมชนจะสามารถเชิญชวนชาวบ้านเข้าร่วมฝึกอาชีพได้ ต่อมา นักพัฒนาชุมชนประกาศรับสมัครชาวบ้านเข้าอบรมฝึกอาชีพ มอบหมายงานให้ชาวบ้านฝึกอาชีพเพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ สนับสนุนส่งเสริมให้ชาวบ้านนำความรู้จากการอบรมมาผลิตสินค้าและจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ พร้อมกับสนับสนุนให้ชาวบ้านใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อโปรโมทและจำหน่ายสินค้า เนื่องด้วยการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและใช้ต้นทุนต่ำ การดำเนินงานดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลให้ชาวบ้านมีอาชีพ มีรายได้ และชุมชนยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรกำหนดแผนงานสร้างสัมมาชีพในชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยดำเนินการดังนี้ 1) เชิญวิทยากรที่มีความชำนาญมาให้ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักแก่ชาวบ้าน 2) ส่งเสริมกำกับและติดตามชาวบ้านที่เข้ารับการอบรมให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้จริง 3) ส่งเสริมให้ชาวบ้านที่มีอาชีพเดียวกันรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มอาชีพหรือวิสาหกิจชุมชน

2. ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรจัดอบรมฝึกทักษะด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักแก่ประชาชนผู้สมัครเข้าอบรมกับศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีทักษะอาชีพสำหรับสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว

3. ศูนย์การเรียนรู้สัมมาชีพโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชารัฐ) ควรจัดอบรมให้ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักจากยางรถยนต์แก่ประชาชนที่มีความสนใจ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ควรนำองค์ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักจากงานวิจัยนี้ไปสอนนักเรียนและมอบหมายงานให้นักเรียนฝึกทำ ทั้งนี้เพื่อที่นักเรียนจะได้นำทักษะอาชีพไปประกอบอาชีพในอนาคต

2. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา ควรนำองค์ความรู้ด้านการทำชุดเฟอร์นิเจอร์และกระถางปลูกผักไปแนะนำชาวบ้านในตำบลบ้านป้อม ทั้งนี้เพื่อที่ชาวบ้านจะได้นำความรู้ดังกล่าวไปต่อยอดและพัฒนาเป็นอาชีพ

3. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับโปรโมทและจำหน่ายสินค้า โดยนำองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ไปบรรยายให้ความรู้แก่ประชาชนผู้สนใจเข้ารับการอบรม

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). *แนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชน ปี 2562*. กรุงเทพฯ : บริษัท บีทีเอสเพรส จำกัด.

- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). *แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564)*. กรุงเทพฯ : บริษัท แอคทีฟพรีนซ์ จำกัด.
- กระทรวงมหาดไทย. (2564). *ภารกิจสำคัญของกรมการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน.
- กระทรวงแรงงาน. (2565). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลของกระทรวงแรงงาน (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานวางแผนเทคโนโลยีสารสนเทศ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2565). *ว่างงานยังสูง 5.5 แสนคน สศช. จับตาเงินเพื่อขย่มคนรายได้น้อยอยู่ลำบาก*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thansettakij.com/economy/538012>
- เดลินิวส์. (2563). *อยุธยาขับเคลื่อนการบริหารจัดการขยะ*. เข้าถึงได้จาก <https://d.dailynews.co.th/article/796079/>
- ผการัตน์ พินิจวัฒน์. (2561). การส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน: กรณีศึกษา บ้านโพธิ์ ไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(3), 925-935.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2562). *Circular Economy เศรษฐกิจหมุนเวียนที่ทุกคนควรรู้*. ปทุมธานี : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- อาทิตย์ สัญญากร, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และเปรมระพี อูยามาวิริทธิ์ฐ. (2022). มโนทัศน์การตลาดบริการของธุรกิจคาเฟ่แนวอัตลักษณ์แบบสร้างสรรค์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(7), 2990-2999.
- อุมาวดี เดชธำรง และดาศรินทร์พัชร สุธรรมดี. (2565). การพัฒนาช่องทางการตลาดและการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ตำบลโคกมั่งงอย อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารนวัตกรรมการจัดการ*, 7(1), 123-136.

การพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5

Developing Skills and Techniques for Teaching Arduino & Robot with Tinkercad for Mathayomsuksa 5 Students

รณกิตต์ สุภา¹ ธัญวดี กำจัดภัย² และนวลพรรณ คมข้า³

Ronnakit Supha, Thunyavadee Gumjudpai and Nuanphan Khomkham

Received: April 28, 2023

Revised: June 17, 2023

Accepted: June 19, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน 2) พัฒนาปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนการสอนรายวิชา Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad และ 3) ศึกษาความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad ในการเรียนจากการลงมือปฏิบัติจริง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนนารีรัตน์จังหวัดแพร่ ห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จำนวน 29 คน ซึ่งได้จากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 1 ห้องเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและจุดประสงค์ ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 ได้แก่ ลงมือปฏิบัติจริง กรณีศึกษาร่วมกัน และข้อจำกัดจำนวนอุปกรณ์ Arduino 2) การพัฒนาเทคนิคการเรียนการสอนรายวิชา Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad เปรียบเทียบความแตกต่างของผลลัพธ์ การจัดการเรียนการสอน เทคนิควิธีการสอนแบบทดลองด้านการเรียนการสอนนั้นเป็นการเรียนรู้ที่เน้น

¹⁻² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan university

³ โรงเรียนนารีรัตน์จังหวัดแพร่; Nareerat School Phrae

ให้ผู้เรียนได้ทดลองด้วยตนเองทดลองปัญหาจากเหตุการณ์จริง เทคนิควิธีการสอนแบบทดลองได้ผลที่ดีเยี่ยมสำหรับนักเรียนที่มีความสนใจในการเรียนหรือกลุ่มนักเรียนที่มีความรู้พื้นฐานอยู่แล้วจึงสามารถปฏิบัติในการทดลองจริงในห้องเรียนได้ แตกต่างจากเทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่มที่จะเน้นกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้นที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าถึงสื่อได้ทุกคน 3) ศึกษาแบบสำรวจและความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad รายวิชา Arduino & Robot ในการเรียนการสอนจากการลงมือปฏิบัติจริงของผู้เรียน Tinkercad ออกแบบให้สมจริง เข้าใจง่ายสามารถแสดงผลลัพธ์ได้อย่างถูกต้อง สามารถลงมือปฏิบัติจริงได้โดยไม่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์จริงลดการขาดแคลนของบอร์ดและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียนได้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะ, เทคนิคการสอน, เปรียบเทียบความแตกต่างของผลลัพธ์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the needs and requirements for developing teaching skills and techniques; 2) to develop and improve teaching skills and techniques on Arduino & Robot subject with the Tinkercad program; and 3) to study satisfaction with the use of Tinkercad in learning from hand-on practice. The sample group consisted of Mathayomsuksa 5/1 students at Narirat School, Phrae Province, special science, mathematics, technology and environment classrooms, totaling 29 students obtained from a purposive sampling of 1 classroom. Statistics used in data analysis included mean, standard deviations and calculation of the index of consistency between the questions and objectives. The results of the research found that 1) a study of the need to develop skills and techniques for teaching Arduino & Robot with the Tinkercad program for Mathayomsuksa 5 students were hands-on practice, case studies together and limitations on the number of Arduino devices; 2) development of teaching techniques for the Arduino & Robot course with the Tinkercad program, comparing and contrasting the results, teaching and learning management, experimental teaching techniques in teaching were learning that emphasized allowing students to experiment on their own, experimenting with problems from real situations.

Experimental teaching techniques had excellent results for students who were interested in learning or students who already had basic knowledge and can practice using real experiments in the classroom. It was different from the group work technique that focused on activities that were more appropriate for the students to help every student have access to the media; 3) studying the survey and satisfaction form with using Tinkercad in the Arduino & Robot subject in learning from the hands-on experience of Tinkercad students. It was designed to be realistic, easy to understand and can display results accurately, able to actually practice without needing real equipment, reducing the shortage of boards and various equipment that were important for student learning.

Keywords: Skill Development, Teaching Techniques, Comparing and Contrasting Results

บทนำ

ตามตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ออกเป็น 4 สาระได้แก่ สาระที่ 1 วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาระที่ 2 วิทยาศาสตร์กายภาพ สาระที่ 3 วิทยาศาสตร์โลก และอวกาศและสาระที่ 4 เทคโนโลยี ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรทั้งในด้านของเนื้อหา การจัดการเรียนการสอนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งในรากฐานการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และผู้เรียนสามารถนำความรู้ศึกษาให้มีความเชื่อมโยงกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้ครูตั้งเป้าหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการให้ผู้เรียนฟังครูบรรยายตลอดบทเรียน เน้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม เช่น อภิปรายกลุ่มย่อย ศึกษาข้อมูลจากตำรา หรืออินเทอร์เน็ตการเรียนรู้ (เอียน สมิต และอนงค์ วิเศษสุวรรณ, 2550) เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีความคาดหวังให้ผู้เรียนที่เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเกิดองค์ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และการลงมือปฏิบัติจากการเรียนการสอนนำเสนอเนื้อหาความรู้จากใบงาน และอุปกรณ์ Arduino & Robot ที่ใช้ในการ

จัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะ ความสามารถ และการลงมือปฏิบัติ ที่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากแนวคิดของทฤษฎีนักการศึกษา กล่าวว่าครูผู้สอนจะต้องใช้รูปแบบกระบวนการเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อให้ได้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการเรียนรู้จริง ๆ เช่น เทคนิควิธีการสอนแบบทดลองวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนเกิดความรู้ ความเข้าใจเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง พิสูจน์สมมติฐานต่าง ๆ มุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรงโดยการสังเกตและปฏิบัติจริงเพื่อเกิดความเข้าใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการจัดการเรียนรู้ และเทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่มสำหรับการส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม เน้นการทดสอบเป็นรายบุคคลแบบร่วมมือในกลุ่มแทนการทดสอบมีการนำสื่ออุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ระหว่างครูผู้สอนและนักเรียน รายวิชา Arduino & Robot กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รายวิชาเพิ่มเติมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้ผู้เรียนศึกษาวิธีการใช้งาน Arduino ในระดับพื้นฐาน โดยมีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานภาษา C/C++ สำหรับโค้ดควบคุม Arduino กล่าวถึงวิธีการต่อวงจร ฟังก์ชันควบคุมการทำงานและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบให้นักเรียนปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ทดลองฝึกจากกิจกรรม โดยมีครูผู้สอนคอยให้คำแนะนำให้แก่ผู้เรียน โดยใช้กระบวนการค้นคว้า ศึกษาองค์ความรู้ ลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิดความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นักเรียนจึงได้รับการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและจากการศึกษาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน โดยการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนและใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความต้องการในการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียนในรายวิชา Arduino & Robot นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 ห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ก่อนกลางภาคเรียนครูผู้สอน พบว่า นักเรียนนักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนเป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นช่วงเนื้อหาหรือทฤษฎีกระบวนการทำงานของอุปกรณ์ ครูผู้สอนมองเห็นถึงสภาพปัญหาของอุปกรณ์สื่อการสอน Arduino ที่ขาดแคลนต่อจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 ทำให้นักเรียนบางส่วนไม่ได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการปฏิบัติจริงและอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนไม่ช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยครูผู้สอนได้ทำแบบสำรวจเพื่อให้มองเห็นปัญหาที่ชัดเจนขึ้นสำหรับรายวิชา Arduino & Robot โดยแบ่งเป็นด้านครูผู้สอนตอบแบบสอบถามด้านความน่าเชื่อถือของครูผู้สอน แบ่งเป็นระดับ 5 ครูผู้สอนอธิบายเนื้อหาสาระเข้าใจง่ายด้านกระบวนการเรียนการสอน แบ่งเวลาในส่วนของบรรยายและการทำปฏิบัติกิจกรรมมีความเหมาะสม ด้านสถานที่และสื่ออุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์ Arduino สามารถทำงานได้เป็นอย่างดีการลงมือปฏิบัติด้วย

ตนเองกิจกรรมภายในห้องเรียน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะและเทคนิคการเรียนการสอน พบว่า เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีที่ 1 เทคนิควิธีการสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) หมายถึง วิธีการสอนที่ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง พิสูจน์สมมติฐานให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการสังเกตและทดลอง มีประสบการณ์ในการทดลองจะช่วยให้แก่นักเรียนสนใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ทำให้จำได้นานเนื่องจากเรียนรู้จากของจริงผู้เรียนเกิดความสุขตื่นเต้นกับการทดลอง ทำให้บทเรียนน่าสนใจยิ่งขึ้น วิธีที่ 2 เทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม (Student Teams Achievement Divisions) ส่งเสริมกระบวนการกลุ่มเน้นการทดสอบเป็นรายบุคคลแบบร่วมมือในกลุ่มแทนการทดสอบแบบแข่งขันกันเอง คุณครูจะสอนเนื้อหาแก่นักเรียนทั้งชั้นโดยรวมก่อน อาจใช้อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ มาช่วยในการสอนเนื้อหาที่สอนจะเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่จะให้นักเรียนศึกษา

แนวความคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับผู้เรียนของ (วลิดา อุ่นเรือน, 2564) ที่อธิบายว่าการศึกษาในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงผู้เรียนที่มีความแตกต่าง และหลากหลายทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีพัฒนาให้เท่าทันกับยุคสมัย มีการประยุกต์ความรู้ และบูรณาการศาสตร์ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน และผู้สอนเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งที่มีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนที่แตกต่างหลากหลายในยุคปัจจุบันให้สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพสูงสุด ผู้สอนต้องเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนที่แตกต่างในห้องเรียน มีความใส่ใจต่อการเตรียม กระบวนการกิจกรรมอย่างละเอียดรอบคอบ มีความสนใจผู้เรียนรายบุคคล เพื่อจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ และมีการวางแผนในการวัดและประเมินผลที่มีความหลากหลายและยุติธรรมเพื่อสามารถนำผลการประเมินนั้นมาปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนการสอนต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนการสอน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของผลลัพธ์การจัดการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้จากการสังเกตจากบทเรียนและการลงมือปฏิบัติจริง สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่นักเรียนพึงต้องการให้ได้มากที่สุด นำปฏิบัติการแก้ปัญหาในชั้นเรียนด้วยการนำเครื่องมือ Tinkercad มาแก้ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ในการเรียนของนักเรียนและศึกษาความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad ในการเรียนจากการลงมือปฏิบัติจริงของผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5
2. เพื่อพัฒนาปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนรู้การสอนรายวิชา Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad ในการเรียนจากการลงมือปฏิบัติจริงของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ในครั้งนี้เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 12 ห้อง มีจำนวนทั้งสิ้น 430 คน ของโรงเรียนนาริรัตน์จังหวัดแพร่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนนาริรัตน์จังหวัดแพร่ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จำนวน 29 คน ซึ่งได้จากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง มาจำนวน 1 ห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. ศึกษาเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง รู้จักและเข้าใจอบเจกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. ศึกษาบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เกี่ยวกับปัญหาเนื้อหาที่ใช้สอนนักเรียน และปัญหาที่พบจากการสอนเป็นข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมระหว่างครูผู้สอนและนักเรียน นำมาวิเคราะห์ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน
3. แบบสอบถามความต้องการจำเป็น เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชา Arduino & Robot สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 ใช้เป็นข้อมูลเพื่อเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน
4. สรุปความต้องการจำเป็นและอุปสรรคในการเรียนการสอน โดยคล้องกับความ ต้องการและหลักสูตร

สรุปผลการวิจัย

1. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 ข้อมูลการบันทึกหลังแผนการจัดการเรียนรู้ในช่วงแรกเป็นการปฐมนิเทศรายวิชาโดยครูผู้สอนอธิบายให้ผู้เรียนได้ทราบว่ารายวิชา Arduino & Robot เป็นการศึกษาวิธีการใช้งาน Arduino ในระดับพื้นฐานควบคุม Arduino การต่อวงจร การเรียนการสอนโดยนำเสนอเป็นการอธิบายทฤษฎี อาทิเช่น เรื่อง คลาสออบเจกต์ (Object), คอนสตรัคเตอร์ (Constructor) ในช่วงก่อนกลางภาคการเรียนการสอนครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้ได้มากที่สุดเป็นรูปแบบการจัดการการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ทดลองด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนจะนำความรู้และอธิบายทฤษฎีก่อนช่วงแรกของคาบเรียน และช่วงกิจกรรมครูจะให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 4-5 คนเพื่อเป็นกลุ่มที่สามารถลงมือปฏิบัติจริงกรณีศึกษาร่วมกัน และข้อจำกัดจำนวนอุปกรณ์ Arduino ในการศึกษาของนักเรียน โดยแนวคิดของครูผู้สอนจะเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากกรณีศึกษาสังเกตและการลงมือปฏิบัติจริง เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ให้ผู้เรียนสนใจที่จะปฏิบัติมากขึ้น การทดลองจะช่วยให้พัฒนาทักษะในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ของ Arduino ในการทดลอง ตลอดการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนมองเห็นว่าหากต้องการพัฒนาและนำเทคนิคการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความสนใจสร้างแรงกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้วิจัยจึงได้นำชุดข้อมูลแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close-ended-form) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนช่วงที่ผ่านมาเพื่อเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีการเปลี่ยนแปลงและการนำเครื่องมือ Tinkercad มาแก้ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ Arduino ในการเรียนของนักเรียน

2. พัฒนาปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนการสอนรายวิชา Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad แบ่งออกเป็น 3 ส่วน 1) แบบประเมินแบบตรวจสอบแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษาการพัฒนาทักษะและเทคนิค 2) เทคนิควิธีการสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) 3) เทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม (Student Teams Achievement Divisions) การสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5

2.1 ผลการประเมินด้านความเที่ยงตรงเชิงข้อคำถาม ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ด้วยดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยผู้เชี่ยวชาญผู้วิจัยได้นำรายการข้อคำถามร่วมกับแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและพร้อมการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เรื่องการพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โดยแบ่งแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา ออกเป็น 3 ส่วน

2.1.1 แบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนการสอน พบว่า ความเหมาะสมของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนการสอน ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน เมื่อพิจารณาเป็นรายการพบว่า รายการข้อคำถามที่ 1 เทคนิควิธีการสอนแบบทดสอบ มีความเหมาะสม 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสม รายการข้อคำถามที่ 2 เทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่มมีความเหมาะสม 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสมโดยภาพรวมของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนการสอน มีค่าความเหมาะสม 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสม

2.1.2 แบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา แบบสอบถามแบบปลายปิด ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนวิชา Arduino & Robot พบว่า ความเหมาะสมของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา แบบสอบถามแบบปลายปิด ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนวิชา Arduino & Robot ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน เมื่อพิจารณาเป็นรายการเป็นขั้นตอนพบว่า ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ถูกสำรวจ มีความเหมาะสม 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสม ตอนที่ 2 ด้านผู้สอนมีความเหมาะสม 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสม ตอนที่ 3 ด้านกระบวนการเรียนการสอน มีความเหมาะสม 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสม ตอนที่ 4 ด้านสถานที่ และสื่ออุปกรณ์การเรียน มีความเหมาะสม 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสม ตอนที่ 5 ด้านความเห็นผู้เรียน และข้อควรปรับปรุงรายวิชา Arduino & Robot มีความเหมาะสม 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสม โดยภาพรวมของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา แบบสอบถามแบบปลายปิด ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนวิชา Arduino & Robot มีค่าความเหมาะสม 1.00 อยู่ในระดับเหมาะสม

2.1.3 แบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา แบบสอบถามแบบปลายปิด ศึกษาความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad ในการทดลองการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ความเหมาะสมของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา แบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษา แบบสอบถามแบบปลายปิดศึกษาความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad ในการทดลองการเรียนรู้ของผู้เรียนของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คนเมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่า โดยภาพรวมของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษาแบบสอบถามแบบปลายปิดศึกษาความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad ในการทดลองการเรียนรู้ของผู้เรียนมีค่าความเหมาะสม 0.98 อยู่ในระดับเหมาะสม

2.2 เทคนิควิธีการสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) ในช่วงก่อนกลางภาคพบว่าเทคนิควิธีการสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) ค่อนข้างได้ผลสำหรับทำให้

ผู้เรียนสนใจในการเรียนมากขึ้น จากการบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้แผนที่ 2-4 ปัญหาที่พบจากการสอนบันทึกว่าโดยปัญหาที่พบเจอตลอดที่ผ่านมานักเรียนไม่ให้ความสนใจมากหากช่วงการเรียนการสอนเป็นการอธิบายทฤษฎีเนื้อหาในบทเรียนจากการสังเกตของครูผู้สอนพบว่านักเรียนไม่ค่อยสนใจเสียแต่ความสนใจของนักเรียนไปอยู่ที่หน้าจอคอม เช่นนักเรียนแอบเล่นเกม หรือฟังเพลงในช่วงที่ครูอธิบายทฤษฎีบทเรียน และการอธิบายของครูผู้สอนการยกตัวอย่างเหตุการณ์ตามเนื้อหาที่บางส่วนนักเรียนอาจยังไม่เข้าใจในการยกตัวอย่าง เพิ่มจากการอธิบายจากครูผู้สอนอย่างเพิ่มกิจกรรมการทดลองเข้าให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยกิจกรรมการทดลองในชั้นเรียนนั้นเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง รายละเอียดของขาต่าง ๆ ใน Arduino UNO โดยแผนการสอนครั้งนี้ จากการบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ ปัญหาที่พบจากการสอน ระบุว่าเนื้อหาในวันนี้เน้นในการใช้งานขาอินพุตและเอาต์พุต ทำให้ต้องทำการทดลองที่ 8.1 เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาและลองปฏิบัติตามได้โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมด้วยมากที่สุด ในช่วงกิจกรรมพบปัญหาที่ฮาร์ดแวร์และอุปกรณ์ในการทดลอง ในการทดลองการปฏิบัตินักเรียนทำถูกแล้วแต่ผลอาจคลาดเคลื่อนเพราะฮาร์ดแวร์มีความผิดพลาด โดยครูผู้สอนปัญหาที่พบระหว่างการทดลองครูผู้สอนต้องใกล้ชิดกับนักเรียนบางครั้งการปฏิบัติที่นักเรียนทำเป็นสิ่งที่ถูกต้องอยู่แล้ว แต่บางครั้งการผิดพลาดไม่ได้เกิดจากนักเรียน แต่อาจเป็นความผิดพลาดของอุปกรณ์ หรือฮาร์ดแวร์ ทำให้เป็นอุปสรรคในการทดลอง

2.3 เทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม (Student Teams Achievement Divisions)

ปัญหาที่พบเจอตลอดก่อนกลางภาคทำให้ครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนเทคนิครูปแบบการสอนในช่วงหลังกลางภาคเปลี่ยนจากวิธีสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) เป็นเทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม (Student Teams Achievement Divisions : STAD) ลักษณะคือจะเน้นกิจกรรมที่เหมาะสมมากขึ้นโดยครูผู้สอนจากเดิมที่ให้อุปกรณ์ Arduino UNO แบบฮาร์ดแวร์จริงเปลี่ยนเป็นการนำ Tinkercad เป็นเว็บไซต์จำลองการใช้งานออกแบบภาพสามมิติ จำลองแบบวงจรอิเล็กทรอนิกส์เบื้องต้น และยังสามารถจำลองการใช้งานบอร์ดสมองกลฝังตัว Arduino UNO ต่อร่วมกับตัวตรวจรู้และโมดูลต่าง ๆ ได้ โดยยังคงการจัดกลุ่มในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มเดิม เพิ่มเติมคือให้นักเรียนแต่ละคนได้ทำการวงจร Arduino ด้วยตนเองของแต่ละคนวิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้ทุกคน และแก้ปัญหาอุปกรณ์ Arduino ที่ไม่เพียงพอสำหรับนักเรียนทุกคน

จากการบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้แผนการเรียนรู้ที่ 11 เรื่อง วิสัชนาข้อมูลระหว่างอุปกรณ์ดิจิทัลหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การรับส่งข้อมูลระหว่างอุปกรณ์ ปัญหาที่พบจากการสอน ด้วยการนำ Tinkercad.com มาใช้ครั้งแรกกับกลุ่มผู้เรียน ทำให้การสอนของแบบทดสอบครูต้องสอนทำตามขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำตาม และสามารถใช้งานเครื่องมือได้อย่างถูกต้อง ทำให้ผู้เรียนบาง

คนอาจเกิดความสับสนในการใช้เครื่องมือในระหว่างปฏิบัติตามผลการวิเคราะห์หลังแผนการจัดการเรียนรู้บันทึกว่ามีการนำ Tinkercad.com มาใช้ครั้งแรกกับกลุ่มผู้เรียน ทำให้การสอนของแบบทดสอบครูต้องสอนทำตามขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำตาม และสามารถใช้งานเครื่องมือได้อย่างถูกต้อง ทำให้ผู้เรียนบางคนอาจเกิดความสับสนในการใช้เครื่องมือในระหว่างปฏิบัติตามด้วยรูปแบบการสอนที่เปลี่ยนไปทำให้ต้องปรับเปลี่ยนทำความเข้าใจกับผู้เรียนใหม่อีกครั้ง เป็นการอธิบายเครื่องมือ และวิธีการที่ถูกต้อง ตลอดการสังเกตโดยใช้เทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม (Student Teams Achievement Divisions: STAD) ร่วมกับ Tinkercad.com พบว่า นักเรียนกล้าที่จะปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้นเพราะนักเรียนไม่ต้องกังวลว่าตลอดการทดลองจะมีปัญหาด้านฮาร์ดแวร์หรือไม่ ผู้เรียนสามารถรู้ได้ทันทีจากการทดลองเสมือนว่าหากต่อวงจรผิดวิธีนั้นจะเกิดอะไรขึ้นกับฮาร์ดแวร์ และเว็บไซต์ Tinkercad.com มีฮาร์ดแวร์เสริมที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ที่ทางโรงเรียนไม่มีอุปกรณ์ได้

3. ศึกษาความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad ในการเรียนจากการลงมือปฏิบัติจริงของผู้เรียน พบว่า ผลการสำรวจนักเรียนต่อความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad ด้านการใช้งานแอปพลิเคชัน Tinkercad เรื่องการพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 เมื่อพิจารณาพบว่า แอปพลิเคชัน Tinkercad เหมาะกับรายวิชา Arduino & Robot ได้การปฏิบัติในห้องเรียน เฉลี่ย 4.93 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง แอปพลิเคชัน Tinkercad สามารถเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อเป็นกรณีศึกษา และการทดลองได้ เฉลี่ย 4.93 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง แอปพลิเคชัน Tinkercad สามารถใช้เพื่อเป็นกรณีศึกษา การต่อวงจรได้ เฉลี่ย 4.90 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง แอปพลิเคชัน Tinkercad เหมาะสมกับรายวิชา Arduino & Robot ในการปฏิบัติในห้องเรียน เฉลี่ย 4.90 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ความถูกต้องของผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลในแอปพลิเคชัน Tinkercad เฉลี่ย 4.86 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งแอปพลิเคชัน Tinkercad การใช้งานไม่ซับซ้อน เฉลี่ย 4.76 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ความสะดวกในการใช้คำสั่งต่าง ๆ เฉลี่ย 4.76 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ความครอบคลุมของแอปพลิเคชันกับการใช้งานเฉลี่ย 4.76 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ความน่าเชื่อถือได้ของแอปพลิเคชัน Tinkercad เฉลี่ย 4.76 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และแอปพลิเคชัน Tinkercad มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองอย่างครบถ้วน สามารถใช้งานได้จริง เฉลี่ย 4.72 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งตามลำดับ โดยภาพรวมผลการสำรวจนักเรียนต่อความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad ด้านการใช้งานแอปพลิเคชัน Tinkercad เรื่อง การพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน

Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 ของนักเรียนทั้ง 29 คน เฉลี่ย 4.82 อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านตามจุดมุ่งหมายของวิจัย ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 พบว่า ปัญหาหลักคือข้อจำกัดจำนวนอุปกรณ์ Arduino ที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนจึงเป็นปัญหาที่สำคัญที่จะขัดขวางการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยการความสะดวกจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยของพิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2560) และจากทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดนิล (Neil) กล่าวว่าผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางการเรียนการสอน ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี บทบาทของครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงศักยภาพ และทักษะต่าง ๆ ด้วยตนเองกระบวนการเรียนการสอนยึดประสบการณ์เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยของชาติชาย ม่วงปฐม (2557) การจัดการเรียนรู้รายวิชา Arduino & Robot ไม่มีเพียงเนื้อหาที่ใช้สอนนำเสนอสอนอย่างเดียวแต่นักเรียนจะต้องได้ทดลองลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์มากขึ้น การเรียนรู้ที่ลงมือปฏิบัติจริงจะช่วยเป็นแรงกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างดี การบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ที่พบว่าครูผู้สอนจะต้องแก้ปัญหาในด้านกิจกรรมของรายวิชาลดปัญหาปัญหาการเรียนรู้ที่นักเรียนบางกลุ่มเข้าไม่ถึง และไม่ได้รับประสบการณ์การลงมือปฏิบัติจริงด้วยหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนครูต้องเลือกใช้วิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับเด็กให้มากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยของธานี จันทรวง (2556) รวมถึงศึกษาแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับผู้เรียนแนวคิด ทฤษฎีของ วไลดา อุ่นเรือน (2564) ที่อธิบายว่าการศึกษาในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงผู้เรียนที่มีความแตกต่าง และหลากหลายทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีพัฒนา

ให้เท่าทันกับยุคสมัย ผู้สอนต้องเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนที่แตกต่างกันในห้องเรียน มีความใส่ใจต่อการเตรียมกระบวนการกิจกรรมอย่างละเอียดรอบคอบ มีความสนใจผู้เรียนรายบุคคล โดยผู้เขียนเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับผู้เรียน (Collaborative Learning Based on Differentiated Instruction for Students)

2. พัฒนาปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนการสอนรายวิชา Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad แบ่งออกเป็น 3 ส่วน 1) แบบประเมินแบบตรวจสอบแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษาการพัฒนาทักษะและเทคนิค 2) เทคนิควิธีการสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) (3) เทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม (Student Teams Achievement Divisions) การสอน Arduino & Robot ด้วยโปรแกรม Tinkercad สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5

2.1 แบบประเมินแบบตรวจสอบแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญการศึกษาการพัฒนาทักษะและเทคนิคจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ด้านการบริหารการศึกษา, ด้านการวัดผลการศึกษา, ด้านอินเทอร์เน็ตสารสนเทศและเทคโนโลยี พบว่า แบบประเมินความเหมาะสมของแบบสอบถามปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนการสอน สรุปได้ว่าข้อคำถามมีความเหมาะสมสามารถนำไปเป็นข้อคำถามที่นำไปใช้เพื่อปรับปรุงทักษะและเทคนิคการเรียนการสอนได้

2.2 ผลเปรียบเทียบเทคนิควิธีการสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) การนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้มาใช้ก่อนกลางภาคเรียน และเทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม (Student Teams Achievement Divisions) เทคนิควิธีการสอนแบบทดลองด้านการเรียนการสอนนั้นเป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ทดลองด้วยตนเอง ทดลองปัญหาจากเหตุการณ์จริง เทคนิควิธีการสอนแบบทดลองได้ผลที่เยี่ยมสำหรับนักเรียนที่มีความสนใจในการเรียนหรือกลุ่มนักเรียนที่มีความรู้พื้นฐานอยู่แล้วจึงสามารถปฏิบัติในการทดลองจริงในห้องเรียนได้ แตกต่างจากเทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม ที่จะเน้นกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้นที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าถึงสื่อได้ทุกคนให้นักเรียนที่จะปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้นเพราะนักเรียนไม่ต้องกังวลว่าตลอดการทดลองจะมีปัญหาด้านฮาร์ดแวร์หรือไม่เพราะจะเป็นการทดลองผ่าน Tinkercad.com ผู้เรียนสามารถรู้ได้ทันทีจากการทดลองเสมือนว่าหากต่อวงจรผิดวิธีนั้นจะเกิดอะไรขึ้นกับฮาร์ดแวร์และมีฮาร์ดแวร์เสริมที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนไม่มีอุปกรณ์ได้โดยปัญหาการเรียนการสอนที่พบในเทคนิควิธีการสอนแบบทดลองนักเรียนที่ไม่มีความสนใจ พบว่า ปัญหา คือ ขาดแคลนด้านอุปกรณ์ Arduino ไม่เพียงพอสำหรับนักเรียนทุกคนที่จะได้ทดลองปฏิบัติจริงต่างจากเทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม ครูผู้สอนจะต้องเน้นย้ำวิธีการขั้นตอนที่เป็นสำคัญในการทดลองเพราะการอธิบายอย่างเป็นขั้นตอน

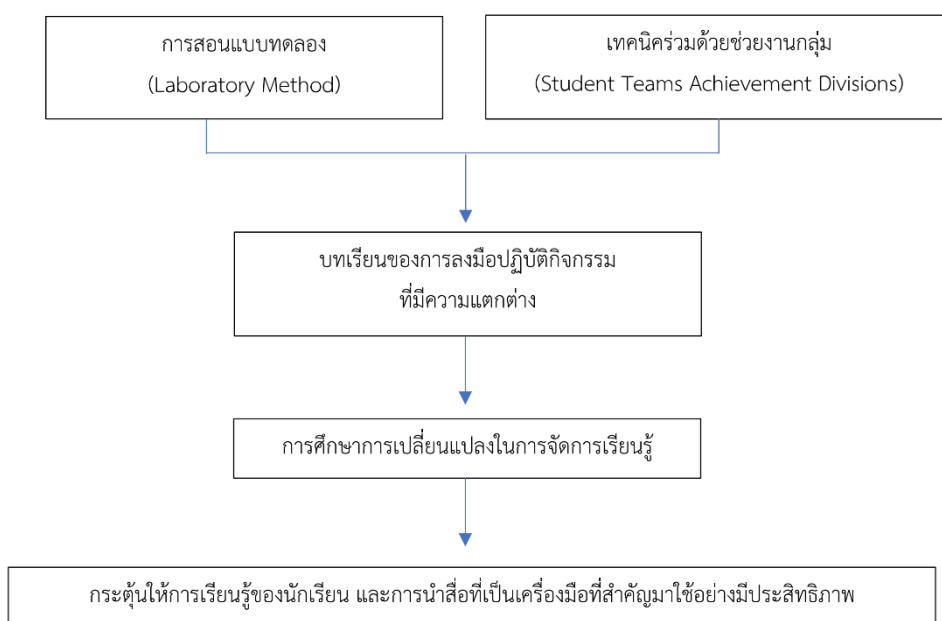
จะช่วยให้ปัญหาการทดลองในโปรแกรมเสมือนผ่านการใช้งาน Tinkercad.com น้อยลงและด้วยวิธีการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนในช่วงก่อนกลางภาคเป็นการทดลองด้วยฮาร์ดแวร์โดยตรงและหลังกลางภาคเป็นโปรแกรมเสมือนที่ใช้ซอฟต์แวร์จำลองแทนทำให้การเรียนรู้จะต้องปรับเปลี่ยนเกิดความสับสนในการใช้เครื่องมือในระหว่างปฏิบัติการทดลองกิจกรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของอับดุลเราะห์มาน อูมา (2564) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) เรื่อง การเขียนโปรแกรมเพื่อควบคุมวงจรไฟฟ้า โดยใช้รูปแบบการสอนแบบปฏิบัติการ (Laboratory Method) ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Tinkercad) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ฝ่ายมัธยมศึกษา) จังหวัดปัตตานี หลังการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Tinkercad) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) เรื่อง การเขียนโปรแกรมเพื่อควบคุมวงจรไฟฟ้า สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบปฏิบัติการ (Laboratory Method) เป็นวิธีที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนลงมือปฏิบัติผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Tinkercad) ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง

3. ความพึงพอใจการใช้งาน Tinkercad รายวิชา Arduino & Robot ในการเรียนการสอนจากการลงมือปฏิบัติจริงของนักเรียน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 พบว่า ข้อคำถามแอปพลิเคชัน Tinkercad สามารถเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อเป็นกรณีศึกษาและการทดลองได้ โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (4.93) ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้นำเครื่องมือสื่อการเรียนรู้ Tinkercad นำมาใช้เป็นสื่อที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการขาดแคลนอุปกรณ์ในการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตัวสื่อ Tinkercad ออกแบบให้สมจริง เข้าใจง่ายสามารถแสดงผลได้ถูกต้อง สามารถลงมือปฏิบัติจริงได้โดยไม่ต้องมีอุปกรณ์จริงลดการขาดแคลนของบอร์ดและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียนได้จริง และรองลงมาแอปพลิเคชัน Tinkercad สามารถเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อเป็นกรณีศึกษา และการทดลองได้ ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (4.93) จากความเห็นของนักเรียนกล่าวว่าสามารถใช้งานได้ง่าย สะดวก ไม่ซับซ้อน เหมาะสำหรับผู้เริ่มศึกษา ไม่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์จริงช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพร นันทจิระพงศ์ (2563) งานวิจัยในชั้นเรียน “การเสริมสร้างทักษะปฏิบัติการเชื่อมต่อระหว่าง Arduino MCU กับ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยซอฟต์แวร์ Autodesk Tinkercad (Arduino Simulator) รายวิชา CS3503 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 นักศึกษาหลายคนประสบปัญหาในการฝึกปฏิบัติกับอุปกรณ์จริง เนื่องจากไม่มีความคุ้นเคย และกังวลจะทำให้ไมโครคอนโทรลเลอร์ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เสียหายจึงไม่ค่อยกล้าลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้นักศึกษาขาดความมั่นใจในการ

ประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ ดังนั้นในภาคการศึกษานี้ อาจารย์ผู้สอนจึงได้ทดลองนำซอฟต์แวร์ “Autodesk Tinkercad” มาทดลองให้นักศึกษาได้ทดลองเชื่อมต่อกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงดูตัวอย่างผลลัพธ์ของการควบคุมด้วยไมโครคอนโทรลเลอร์ ช่วยลดปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น และถือเป็นการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบการลงมือกระทำ (Active Learning) การส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศ และทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

การนำเทคนิคกระบวนการสอนโดยใช้การสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) และเทคนิคร่วมด้วยช่วยงานกลุ่ม (Student Teams Achievement Divisions) การเปรียบเทียบ ทั้ง 2 เทคนิคมีความแตกต่าง ในบทเรียนของการลงมือปฏิบัติกิจกรรม เพื่อเป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลง ในการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยกระตุ้นให้การเรียนรู้ของนักเรียน และการนำสื่อที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนสามารถร่วมลงมือปฏิบัติกิจกรรมในห้องเรียน ซึ่งรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมีการวางแผนการจัดกิจกรรม ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และผ่านเกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนด จึงนำไปใช้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การนำแผนการจัดการเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นสิ่งสำคัญการพัฒนาและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไปของครูผู้สอน ทำให้ทราบปัญหาและแนวทางการแก้ไขวิธีรูปแบบการสอนที่จะเน้นให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ที่ดีที่สุดในห้องเรียน การสร้างกิจกรรมที่ค้ำึงถึงให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงสร้างแรงกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนโดยมีครูผู้สอนคอยให้คำแนะนำให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ การลงมือปฏิบัติจริง และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเรียนรู้อย่างมีความสุข ตามนโยบายและจุดเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชาติชาย ม่วงปฐม. (2557). *จิตวิทยาการอ่าน*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ณัฐพร นันทจิระพงศ์. (2563). *การเสริมสร้างทักษะปฏิบัติการเชื่อมต่อระหว่าง Arduino MCU กับ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยซอฟต์แวร์ Autodesk Tinkercad (Arduino Simulator) รายวิชา CS3503 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563*. (อัคราณา)
- ธานี จันทน์นาง. (2556). สะท้อนความคิดจากประสบการณ์การใช้กิจกรรม STEM Education ในห้องเรียน. *สมาคมครูวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย*, 19, 29-36.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2560). *ทักษะ 7C ของครู 4.0*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วลิดา อุ่นเรือน. (2564). การเรียนรู้แบบร่วมมือกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับผู้เรียน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์*, 8(2), 124-136.

- อับดุลเราะห์มาน อูมา. (2564). เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) เรื่อง การเขียนโปรแกรมเพื่อควบคุมวงจรไฟฟ้า โดยใช้รูปแบบการสอนแบบปฏิบัติการ (Laboratory Method) ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Tinkercad) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ฝ่ายมัธยมศึกษา). ปัตตานี : โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เอียน สมิต และอนงค์ วิเศษสุวรรณ. (2550). การจัดการผู้เรียนเป็นสำคัญ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 18(2), 1-10.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรในสำนักงานมติสินเชื่อ รายย่อย ธนาคารออมสิน

Causal Factors Affecting Organizational Commitment of Personnel in the
Retail Loan Approval Office, Government Savings Bank

ยุทธศักดิ์ รัตนวงศ์สนธิ¹ สิทธิพร เขาอู่² กฤษณะ ดาราเรือง³ และจินต์ วิภาตะกลัส⁴

Yuttasak Rattanawongsanit, Sitiporn Koa-un, Kritsana Dararuang and Jin Wipataklas

Received: April 28, 2023

Revised: June 15, 2023

Accepted: June 18, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความยุติธรรมในองค์การ บรรยากาศองค์การ ความพึงพอใจในการทำงาน และความผูกพันองค์การของบุคลากร 2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยเชิงเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากร ตามแบบจำลองสมการและ 3) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้างความผูกพันองค์การของบุคลากรในสำนักงานมติสินเชื่อรายย่อย ธนาคารออมสิน กลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มลูกจ้างและพนักงานในสังกัดหน่วยงานสำนักงานมติสินเชื่อรายย่อยธนาคารออมสิน 1-18 จำนวน 226 คน จากประชากรทั้งหมด 502 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความยุติธรรมในองค์การ บรรยากาศองค์การ ความพึงพอใจในการทำงาน และความผูกพันองค์การ อยู่ในระดับสูง เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) ทุกตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการศึกษาเป็นองค์ประกอบเชิงยืนยันตามแบบจำลองสมการโครงสร้างโดยเป็นไปตามข้อตกลงทางสถิติ คือ ค่า Chi-square = 228.96, df = 291, P-value = 0.99705, RMSEA = 0.000 และมีค่า น้ำหนักองค์ประกอบ > 0.50 ทุกตัวแปร และ 3) ความผูกพันองค์การของบุคลากร ได้รับอิทธิพล

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา; Chao Phraya University, E-mail:

Corresponding author, e-mail: Oak140726@hotmail.com

ทางตรงเชิงบวกมาจาก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยบรรยากาศองค์การ อยู่ในระดับต่ำ และ ปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง และในขณะเดียวกันยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจาก 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยส่งผ่านปัจจัยความยุติธรรมในองค์การ ปัจจัยบรรยากาศองค์การ และปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน อยู่ในระดับสูง และยังได้รับอิทธิพลทางอ้อม มาจากปัจจัยความยุติธรรมในองค์การ โดยส่งผ่านปัจจัยบรรยากาศองค์การ และปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน อยู่ในระดับต่ำ และยังได้รับอิทธิพลทางอ้อม มาจากปัจจัยบรรยากาศองค์การ โดยส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน อยู่ในระดับต่ำ จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ทั้ง 4 ตัวแปรดังกล่าว สามารถทำนายตัวแปรตามคือ ปัจจัยความผูกพันองค์การ ได้ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ความยุติธรรมในองค์การ, บรรยากาศองค์การ, ความพึงพอใจในการทำงาน, ความผูกพันองค์การ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the conditions and factors of transformational leadership, justice in the organization, organizational atmosphere, job satisfaction, and organizational commitment of personnel; 2) to analyze the confirmatory elements of the causal factors that affected the organizational commitment of personnel according to the equation model; and 3) to study the causal relationship according to the structural equation model of organizational commitment of personnel in the Retail Loan Approval Office, Government Savings Bank. The sample group was a group of employees under the Department of Government Savings Bank's Retail Loan Approval Office 1-18, numbering 226 people from a total population of 502 people. The research results found that 1) transformational leadership factors, Justice in the organization, organizational atmosphere, job satisfaction, and organizational commitment, were at a high level compared with the set criteria; 2) all observed variables used in the study were confirmatory components based on structural equation modeling in accordance with statistical agreement, namely Chi-square value = 228.96, df = 291, P-value. =

0.99705, RMSEA = 0.000 and having component weights > 0.50 for every variable; and 3) organizational commitment of personnel was directly and positively influenced by two factors: organizational atmosphere factor was at a low level and the work satisfaction factor was at a moderate level. At the same time, it was also indirectly influenced by 3 factors: transformational leadership factors by passing on the justice factors in the organization, organizational atmosphere factors and work satisfaction factors were at a high level and also indirectly influenced derived from justice factors in the organization through organizational atmosphere factors and work satisfaction factors at a low level and also indirectly influenced derived from organizational atmosphere factors by passing on work satisfaction factors at a low level. From the results of this research, it was found that all 4 variables mentioned can predict the dependent variable, namely the organizational commitment factor was 80% significant at the .05 level.

Keywords: Transformational Leadership, Organizational Justice, Organizational Atmosphere, Job Satisfaction, Organizational Commitment

บทนำ

ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การจะเกิดขึ้นได้นั้นอาจปฏิเสธไม่ได้เลยว่าขึ้นอยู่กับบุคลากรว่าจะมีความผูกพันต่อองค์การมากหรือน้อยเพียงใด ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความจริงจังต่อกันในหลากหลายด้าน เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้ามาอยู่ในองค์การก็หวังที่จะได้พบกับสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นกว่าที่เดิมหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ตนเองสามารถใช้ความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มที่และสามารถเป็นบันไดก้าวไปถึงเป้าหมายตามที่ตั้งใจไว้ อีกทั้งบุคลากรส่วนใหญ่ก็ยังคงมีความต้องการปัจจัยต่าง ๆ จากองค์การ ที่มอบคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเองและครอบครัวได้ และปัจจัยเหล่านั้นก็มีอิทธิพลมากพอที่จะทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงาน และสร้างความผูกพันระหว่างบุคลากรและองค์การ คุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เข้ามามีบทบาทเสริมและมีอิทธิพลต่อการเพิ่มผลผลิตขององค์การและกลายเป็นมิติใหม่สำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นสภาพความพึงพอใจของคนที่มีต่องานที่จะ

ทำงานในองค์กรนั้นนาน ๆ แต่ถ้าบุคคลรู้สึกว่าคุณภาพในการทำงานต่ำลงบุคคลจะขาดงาน มีข้อเรียกร้อง หรือลาออก (สร้อยญา นวลละออง, 2544)

งานวิจัยจำนวนมากยืนยันว่าความผูกพันมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Huselid, M.A. & Day, N.E., 1991) การปฏิบัติงานขององค์กร โดยส่วนรวมมีปัญหาหรืออุปสรรคหลายประการ เช่น ปัญหาที่เกิดจากความไม่เข้าใจในการถ่ายทอดคำสั่งของผู้บริหารหรือหัวหน้างาน ข้อจำกัดทางความคิดในการปฏิบัติงาน การขาดแคลนบุคลากรที่เหมาะสมตรงตามตำแหน่งงานที่รับผิดชอบหรือขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาหลังจากที่บุคลากรได้รับการฝึกอบรมไปแล้ว ปัญหาด้านความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงานที่ไม่เพียงพอหรือเหมาะสม แรงจูงใจหรือค่าตอบแทนไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง รวมทั้งความไม่รู้หรือความไม่เข้าใจในการใช้เทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาการเบี่ยงเบนในการทำงาน ท้อแท้ เห็นเป็นสิ่งที่ยากหรือไม่อยากเรียนรู้เพิ่มเติมหรือเปิดใจรับสิ่งใหม่

ธนาคารออมสินเป็นองค์กรขนาดใหญ่ประกอบด้วยหน่วยปฏิบัติงานแยกย่อยที่มีความซับซ้อน แต่ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรโดยมีหน่วยงานย่อยที่ตั้งขึ้นใหม่เพื่อให้การประกอบกิจการหรือการทำธุรกรรมของธนาคารนั้นมีความเป็นระบบและเกิดความคล่องตัวมากขึ้นในการอนุมัติธุรกรรมทางด้านสินเชื่อเพื่อลดอคติในรูปแบบเดิม ๆ ที่บุคลากรนั้นมีต่อลูกค้า และให้การพิจารณา การวิเคราะห์ การตรวจสอบเป็นระบบที่มีมาตรฐานที่ดีขึ้น จึงเกิดหน่วยงานใหม่ขึ้นเป็น สำนักอนุมัติสินเชื่อรายย่อย มีทั้งหมด 18 แห่ง ทั่วประเทศ โดยในแต่ละสำนัก ๆ จะมีหน่วยงานย่อย 4 หน่วยงาน ประกอบด้วย 1) หน่วยธุรการ 2) หน่วยตรวจสอบและบันทึกข้อมูลสินเชื่อรายย่อย 3) หน่วยวิเคราะห์สินเชื่อลูกค้าบุคคล 4) หน่วยวิเคราะห์สินเชื่อลูกค้าฐานราก 5) หน่วยย่อยตรวจสอบธุรกรรม (ธนาคารออมสิน, 2564)

จากความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรในสำนักอนุมัติสินเชื่อรายย่อย ธนาคารออมสิน” ซึ่งผลการวิจัยนี้จะเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร อันเป็นแนวทางสำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนาธนาคารออมสินในระดับต่อ ๆ ไปหรือในหน่วยงานย่อยอื่น ๆ ของธนาคารออมสินให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อองค์กรในอนาคตอันใกล้นี้ ธนาคารออมสินเป็นองค์กรรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ในยุคปัจจุบันนอกจากแพลตฟอร์ม แอปพลิเคชัน เทคโนโลยีล้ำสมัย และอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพแล้วนั้น บุคลากรยังคงเป็นทรัพยากรที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรและมี

ส่วนร่วมในการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ แต่ในปัจจุบันธนาคารออมสินมีบุคลากรจำนวนไม่น้อยที่มีความประสงค์เกษียณอายุก่อนกำหนดหรือมีความต้องการอยากออกจากงานเนื่องจากเหตุผลหลายประการ อาทิเช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศองค์กร ความพึงพอใจในการทำงาน คุณภาพชีวิตในการทำงาน และเทคโนโลยีภายในองค์กร เป็นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความยุติธรรมในองค์กร บรรยากาศองค์กร ความพึงพอใจในการทำงาน และความผูกพันองค์กรของบุคลากรในสำนักงานมัติสินเชียงรายย่อย ธนาคารออมสิน
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยเชิงเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรในสำนักงานมัติสินเชียงรายย่อย ธนาคารออมสิน ตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model)
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) ของความผูกพันองค์กรของบุคลากรในสำนักงานมัติสินเชียงรายย่อย ธนาคารออมสิน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มลูกจ้างและพนักงานในสังกัดหน่วยงานสำนักงานมัติสินเชียงรายย่อยธนาคารออมสิน 1-18 จำนวน 226 คน จากประชากรทั้งหมด 502 คนทั่วประเทศ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสุ่มของเครสซี และมอร์แกน ที่ระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 (Krejcie, R.V. & Morgan, D.W., 1970) โดยวิธีการเลือกสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นโดยผ่านการทดสอบความตรง (Validity) ของเครื่องมือ (IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.6-1.0 โดยการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 คน และได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟา (Alpha-reliability Coefficient) ทั้งฉบับเป็น 0.994

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เปรียบเทียบความมีนัยสำคัญระหว่างค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยใช้การทดสอบค่าทีแบบ One-sample t-test การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตามโครงสร้าง (Confirmatory Structural Factor Analysis) โดยใช้โปรแกรม LISREL Version 8.72 และ

รายงานผลโดยใช้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution โดยพิจารณา 1) ค่าไคสแควร์ (Chi-Square Value) ต้องไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือ $P > .05$ 2) ค่าไคสแควร์ (Chi-Square Value)หารด้วยระดับขั้นแห่งความอิสระ (Degree of Freedom หรือ df) ต้องไม่เกิน 2 และ 3) ค่า Root Mean Square Error of Approximation หรือ RMSEA ต้องมีค่าน้อยกว่า 0.05 และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพของปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความยุติธรรมในองค์การ บรรยากาศองค์การ ความพึงพอใจในการทำงาน และความผูกพันองค์การ ของบุคลากรในสำนักอนามัยตีสินเชื้อราย่อย ธนาการอมสิน โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์

2. องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยเชิงเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรภายในสำนักอนามัยตีสินเชื้อราย่อย ธนาการอมสิน พบว่า

2.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พบว่าทั้ง 4 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยัน ได้แก่ 1) อิทธิพลเชิงอุดมการณ์ 2) การมุ่งใจเพื่อสร้างแรงดลใจ 3) การกระตุ้นสติปัญญา และ 4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.89, 0.96, 0.96 และ 0.92 ตามลำดับ

2.2 ความยุติธรรมในองค์การ พบว่าทั้ง 3 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยัน ได้แก่ 1) ผลตอบแทน 2) กระบวนการขององค์การ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.97, 0.97 และ 0.82 ตามลำดับ

2.3 บรรยากาศองค์การ พบว่าทั้ง 6 องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยัน ได้แก่ 1) โครงสร้างองค์การ 2) มาตรฐานในการทำงาน 3) ความรับผิดชอบในการทำงาน 4) การได้รับการยอมรับ 5) การสนับสนุน และ 6) ความยึดมั่นความผูกพัน โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.87, 0.92, 0.90, 0.94, 0.96 และ 0.89 ตามลำดับ

2.4 ความพึงพอใจในการทำงาน พบว่า ทั้ง 10 องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยัน ได้แก่ 1) ความมั่นคงปลอดภัย 2) โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน 3) สถานที่ทำงาน และการดำเนินการ 4) ค่าจ้างและผลตอบแทน 5) ลักษณะงานที่ทำ 6) การบังคับบัญชา 7) ลักษณะทางสังคม 8) การติดต่อสื่อสาร 9) สภาพการทำงาน และ 10) ประโยชน์เกื้อกูล โดยมีค่าน้ำหนัก

องค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.91, 0.92, 0.93, 0.86, 0.92, 0.80, 0.91, 0.92, 0.88 และ 0.82 ตามลำดับ

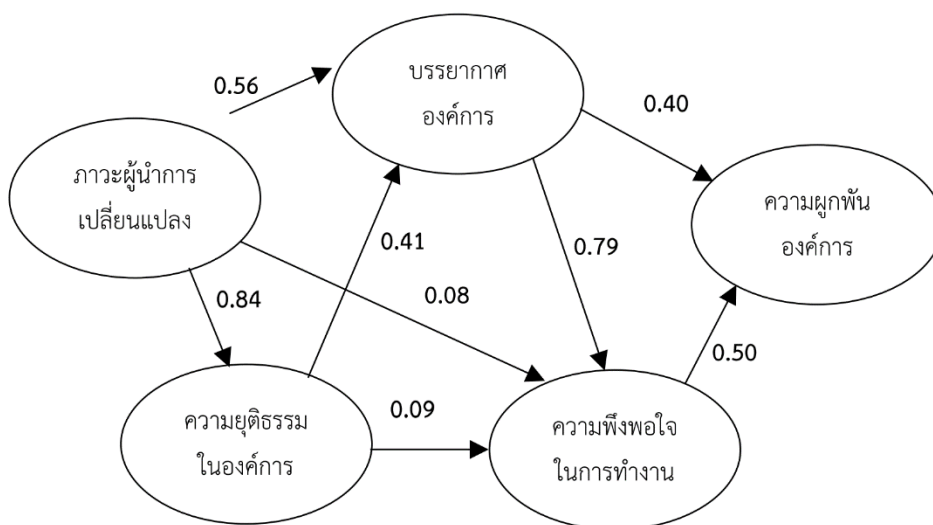
2.5 ความผูกพันองค์การ พบว่าทั้ง 3 องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยัน ได้แก่ 1) ความรู้สึก 2) การคงอยู่กับองค์การ และ 3) บรรทัดฐาน โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.93, 0.96 และ 0.97 ตามลำดับ

3. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรภายในสำนักอนามัย สันเขียรายย่อย ธนาคารอมสิน พบว่า มีค่าสถิติเป็นไปตามข้อตกลงทางสถิติ คือ Chi-square = 228.96, df = 291, P-value = 0.99705, RMSEA = 0.000 ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 2

ตารางที่ 1 สัมประสิทธิ์เส้นทาง ทางตรง (Direct Effect) ทางอ้อม (Indirect Effect) และ รวม (Total) ระหว่างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรในสำนักอนามัยสันเขียรายย่อย ธนาคารอมสิน

Dep.V.	Indep.V	R-square	F	Path Coefficients		
				DE	IE	TT
ความยุติธรรมในองค์การ	● ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	0.70	5.29*	0.84*	0.00	0.84
บรรยากาศองค์การ	● ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	0.87	2.60*	0.56*	0.35	0.91
	● ความยุติธรรมในองค์การ			0.41*	0.00	0.81
ความพึงพอใจในการทำงาน	● ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	0.88	0.48*	0.08*	0.78	0.86
	● ความยุติธรรมในองค์การ			0.09*	0.32	0.41
	● บรรยากาศองค์การ			0.79*	0.00	0.79
ความผูกพันองค์การ	● ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	0.80	1.33*	0.00	0.80	0.80
	● ความยุติธรรมในองค์การ			0.00	0.37	0.37
	● บรรยากาศองค์การ			0.40*	0.40	0.80
	● ความพึงพอใจในการทำงาน			0.50*	0.00	0.50

*P < .05

ภาพที่ 2 Over identified Model ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรในสำนักอนามัย สิบเข็รายย่อย ธนาคารอมสิน

จากตารางที่ 1 และภาพที่ 2 พบว่า ความผูกพันองค์การได้รับอิทธิพลทางตรงเชิงบวก มาจาก บรรยากาศองค์การในระดับต่ำ และความพึงพอใจในการทำงานในระดับปานกลาง ในขณะที่เดียวกันยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจาก 3 ปัจจัย คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยส่งผ่าน ความยุติธรรมในองค์การ บรรยากาศองค์การ และความพึงพอใจในการทำงานในระดับสูง และ ความยุติธรรมในองค์การ โดยส่งผ่านบรรยากาศองค์การ และความพึงพอใจในการทำงานในระดับต่ำ อีกทั้งบรรยากาศองค์การ โดยส่งผ่านความพึงพอใจในการทำงานในระดับต่ำ โดยปัจจัยทั้งหมด สามารถทำนายตัวแปรตามคือ ความผูกพันองค์การ ได้ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความยุติธรรมในองค์การ บรรยากาศองค์การ ความพึงพอใจในการทำงาน และความผูกพันองค์การของบุคลากรในสำนักอนามัยสิบเข็รายย่อย ธนาคารอมสิน พบว่าสภาพปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับสูง โดยอิทธิพลเชิง อุดมการณ์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดซึ่งผู้บริหารของสำนักอนามัยสิบเข็รายย่อย ธนาคารอมสิน ที่มีการ แสดงออกที่ดีถึงพฤติกรรมทั้งด้านคุณธรรม ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรมต่อ ผู้ใต้บังคับบัญชา และยังสร้างความภาคภูมิใจให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้าง ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรผู้ใต้บังคับบัญชา มีวิธีการประเมินการ

ปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรม โดยวัดคะแนนตามแบบการประเมินของธนาคาร (KPI) มีการมอบผลตอบแทนหรือจัดกิจกรรมตามวาระโอกาสจากผลงานที่มีร่วมกัน และมีการชักชวนความเข้าใจในประเด็นปัญหา ข้อถกเถียงในเรื่องของการปฏิบัติงานอยู่เสมอด้วยกิจกรรม Morning Talk เพื่อลดช่องว่างของการทำงานให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดีในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับบุญชนะ เมตโต (2560) พบว่า การรับรู้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทุกองค์ประกอบ ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือการสร้างบารมี การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นการใช้ปัญญา รวมทั้งการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์การทุกองค์ประกอบ

สภาพปัจจัยความยุติธรรมในองค์การ อยู่ในระดับสูง โดยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ผู้บริหารของสำนักกอนุมัติสินเชื่อรายย่อย ธนาคารออมสินมีการแสดงออกด้านคุณธรรม ความมีเหตุผล มีความเหมาะสมในการบริหารงานและบุคคลภายในองค์การ โดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในองค์การในการปฏิบัติงาน มีการให้โอกาสบุคลากรได้แสดงออกทั้งความคิดและการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม รวมถึงการเป็นที่ปรึกษาที่ดีและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยความจริงใจและเป็นกันเอง โดยไม่ปิดกั้นความคิดเห็นของบุคลากรในทุกระดับ และมีการมอบหมายงานที่ตรงตามความรู้ความสามารถพร้อมทั้งยังเปิดโอกาสให้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถได้ปฏิบัติงานในหน้าที่อื่น ๆ ที่มีความท้าทายและตรงตามความสามารถของบุคคลนั้น อีกทั้งยังมีการส่งเสริมโดยแนะนำบุคลากรที่ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ มาเป็นแบบอย่างให้บุคลากรภายในสำนักกอนุมัติสินเชื่อรายย่อยได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับสงบ ขุนศรีหวาน (2563) พบว่า ระดับธรรมาภิบาลและระดับการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การของบุคลากรในสำนักงานเทศบาลนครหาดใหญ่นั้นมีภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับจริงมาก

สภาพปัจจัยบรรยากาศองค์การ อยู่ในระดับสูง โดยความยึดมั่นความผูกพันมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ผู้บริหารของสำนักกอนุมัติสินเชื่อรายย่อย ธนาคารออมสินมีการจัดสรรสิ่งแวดล้อมภายในองค์การให้เกิดความสอดคล้องในการบริหารจัดการขององค์การให้บุคลากรมีความรู้สึกผูกพันและมีทัศนคติที่ดีต่อองค์การ โดยการสร้างความรับรู้ถึงความรู้สึกภูมิใจของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่ได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์การ ชื่นชมและชมเชยบุคลากรที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นภายในองค์การได้รับรู้ และสร้างความรู้สึกลำบากกับผิวดอกในความสำเร็จขององค์การ แสดงให้บุคลากรเห็นว่าองค์การมีความพยายามที่จะปลูกจิตสำนึกในการทำงานร่วมกันแบบเป็นทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานให้ดียิ่งขึ้น และบรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งสอดคล้องกับชัชวาล ดวงบุบผา

(2563) พบว่า ระดับของบรรยากาศองค์กร ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร ความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเจนเนอเรชันวายของธนาคารออมสินอยู่ในระดับมาก

สภาพปัจจัยความพึงพอใจในการทำงานอยู่ในระดับสูง โดยการติดต่อสื่อสารมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ผู้บริหารของสำนักอนุมัติสินเชื่อย่อย ธนาคารออมสิน และบุคลากรมีความรู้สึกที่ดีต่อการปฏิบัติงานในเชิงบวก บุคลากรในองค์กรนั้นรู้สึกเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ และเกิดความภาคภูมิใจในขอบเขตงานของตนเอง มีกระบวนการสื่อสารที่ดี ชัดเจน และถูกต้องเหมาะสม โดยการสื่อสาร มีการสั่งการ แจ้งหรืออธิบาย ข้อมูลด้วยความชัดเจน การแลกเปลี่ยนหรือปรึกษาหารือ และรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง สามารถนำไปแก้ไขปัญหาหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ขององค์กรได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับจิราภา ชีพวรรณ และจรัชวรรณ จันทรรัตน์ (2559) พบว่า พนักงานธนาคารออมสินมีความพึงพอใจในการทำงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ด้านนโยบายและการบริหาร พนักงานธนาคารออมสินมีความพึงพอใจในการทำงานในระดับมาก 2) ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีการจัดสัมมนา และทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน ให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวมีความสัมพันธ์ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ 3) ด้านลักษณะงานและปริมาณงาน มีการแบ่งงานตามตำแหน่งหน้าที่อย่างชัดเจน มีปริมาณงานที่เหมาะสม

สภาพปัจจัยความผูกพันองค์กร อยู่ในระดับสูง โดยการคงอยู่กับองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ผู้บริหารของสำนักอนุมัติสินเชื่อย่อย ธนาคารออมสิน มีการสร้างความผูกพันของบุคลากรในองค์กรที่มีต่อองค์กรด้วยความรู้สึก ความคิด ทศนคติ และจิตสำนึก โดยให้ความสำคัญกับผลตอบแทนขององค์กรในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดึงดูดให้บุคลากรเกิดความผูกพันและมีความต้องการที่จะปฏิบัติงานอยู่กับองค์กรนานขึ้น เกิดเป็นความหวังใจหรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในองค์กรจนกลายเป็นความจงรักภักดีต่อองค์กรและทำให้บุคลากรเกิดความผูกพันจนรู้สึกว่ายากปฏิบัติงานในองค์กรต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ Asrar-ul-Haq & Muhammad et al (2020) พบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีของ Bass and Avolio มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรตามทฤษฎีของ Meyer and Allen และ 2) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีของ Bass and Avolio และความผูกพันต่อองค์กรตามทฤษฎีของ Meyer and Allen มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยเชิงเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของบุคลากรในสำนักอนุมัติสินเชื่อย่อย ธนาคารออมสิน ตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) พบว่า องค์ประกอบของปัจจัยความผูกพันองค์กร ทั้ง

3 องค์ประกอบนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ความผูกพันองค์การของบุคลากรในสำนักอนามัยสินเชื่อย่อย ธนาคารอมสิน เกิดจากความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับบุคลากรขององค์การในการปฏิบัติงาน โดยมีระดับความผูกพันของการแสดงออก เช่น ความยินดี ความภูมิใจ ความรู้สึกในเชิงบวก ความสุข ความรัก ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความรู้สึกมีส่วนร่วมในองค์การ การให้ความสำคัญกับผลตอบแทนขององค์การในด้านต่าง ๆ ที่สามารถดึงดูดให้บุคลากรเกิดความผูกพันและมีความต้องการที่จะปฏิบัติงานอยู่กับองค์การนานขึ้น เกิดเป็นความห่วงใยหรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในองค์การจนกลายเป็นความจงรักภักดีต่อองค์การและทำให้บุคลากรเกิดความผูกพันจนรู้สึกว่ายากปฏิบัติงานในองค์การตลอดไป รวมทั้ง ความคิด ทัศนคติ จิตสำนึกของบุคลากรที่มีต่อความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนมี โดยนึกถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับองค์การมากกว่าประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากองค์การ และปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การด้วยหลักคุณธรรมเพื่อความสำเร็จขององค์การเป็นหลักซึ่งสอดคล้องกับธนัญพร สุวรรณคาม (2560) พบว่า ความพึงพอใจในด้านลักษณะงานมีความสัมพันธ์ ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์การมากที่สุด รองลงมาคือ ความพึงพอใจในงานด้านโอกาสและความก้าวหน้า ความพึงพอใจในงานด้านค่าตอบแทน ความพึงพอใจในงาน ด้านผู้บังคับบัญชา และความพึงพอใจในงานด้านเพื่อนร่วมงาน ตามลำดับ และสอดคล้องกับ Saksida, T., (2014) พบว่า 1) ระดับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรขึ้นอยู่กับความยุติธรรมที่บุคลากรได้รับจากองค์การ และ 2) ความผูกพันต่อองค์การมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร และสอดคล้องกับ Eda, K., (2013) พบว่า ความผูกพันต่อองค์การด้านความรู้สึก ด้านการคงอยู่กับองค์การและด้านบรรทัดฐานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ

การศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) ของความผูกพันองค์การของบุคลากรในสำนักอนามัยสินเชื่อย่อย ธนาคารอมสิน พบว่าความผูกพันองค์การไม่ได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของทิวพร รักษ์งาม (2559) พบว่า หากสามารถส่งเสริมให้บุคลากรรับรู้รูปแบบภาวะผู้นำแบบทีมงานเพิ่มขึ้นได้ย่อมส่งผลให้บุคลากรมีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การเพิ่มมากขึ้นด้วย และเมื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์การเพิ่มขึ้นร่วมด้วย โดยเฉพาะในด้านความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะดำรงความเป็นสมาชิกขององค์การนั้นต่อไป ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่ายังอยู่ในระดับปานกลาง แม้ว่าความผูกพันต่อองค์การโดยรวมจะในระดับสูงก็ตาม การส่งเสริมให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรนั้นจะช่วยลดอัตราการขาดงาน การมาสาย การลาออกและความไม่พึงพอใจของบุคลากร นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมความสามัคคีและเพิ่ม

ประสิทธิภาพของการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคลากรและช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร แก่สายตาบุคคลภายนอก ทำให้มีบุคคลจำนวนมากที่อยากจะเข้ามาทำงานกับองค์กรจึงช่วยให้ องค์กรสามารถค้นหาบุคคลที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการได้ง่ายขึ้น ซึ่งนั่นจะยิ่งทำให้องค์กรมี บุคลากรที่มีพฤติกรรมการทำงานเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรเพิ่มมากขึ้นไปอีกด้วยเป็นผลให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานที่ดียิ่งขึ้นของบุคลากร ในท้ายที่สุดก็จะส่งผลให้เกิดการ พัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จต่อไปได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Organization Development) ตามจุดมุ่งหมายขององค์กร

แต่ในขณะเดียวกันนั้นพบว่า ความผูกพันองค์กร ได้รับอิทธิพลทางอ้อม มาจากปัจจัย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยส่งผ่านปัจจัยความยุติธรรมในองค์กร ปัจจัยบรรยากาศองค์กร และปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน อยู่ในระดับสูง (Indirect Effect or IE = 0.80) เมื่อเทียบกับ เกณฑ์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับสิราวิชญ์ ยะมัง (2562) พบว่า ผู้รับการตรวจมีระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ตรวจสอบภายในโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเริ่มจากด้าน การรายงานผลการปฏิบัติงานตรวจสอบ ด้านการติดตามผลการตรวจสอบ ด้านการปฏิบัติงาน ตรวจสอบ และด้านการวางแผนการตรวจสอบ ตามลำดับ และมีระดับความพึงพอใจในงาน ปัจจัย ด้านแรงกระตุ้นอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านสุขอนามัยอยู่ในระดับมากที่สุด และประสิทธิภาพการ ปฏิบัติงานตรวจสอบภายในมี ความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานของผู้รับตรวจในระดับค่อนข้าง สูงและมีทิศทางไปในทางเดียวกัน ในขณะเดียวกันพบว่า ความผูกพันองค์กรไม่ได้รับอิทธิพล ทางตรงจากปัจจัยความยุติธรรมองค์กร ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของนฤมล จิตรเอื้อ และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2561) พบว่า การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร 3 ด้าน คือ ด้านกระบวนการ ด้าน ผลตอบแทน ด้านปฏิสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจ ใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก พฤติกรรมการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการ ปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรด้าน กระบวนการ ด้านผลตอบแทน ด้านปฏิสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กร ด้านจิตใจ สำหรับความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการทำงาน อย่างสร้างสรรค์ และผลการปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรม พฤติกรรมการทำงานอย่างสร้างสรรค์ มี ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรม ความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจ เป็นตัว แปรกลางในความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรและพฤติกรรมการทำงานอย่าง สร้างสรรค์ และผลการปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรม

องค์ความรู้ใหม่

บรรยากาศองค์การมีอิทธิพลทางตรงกับความพึงพอใจในการทำงานและยังส่งอิทธิพลทางตรงกับความผูกพันองค์กรอีกด้วย นั่นหมายความว่า องค์การควรมีการสร้างภาพรวมบรรยากาศองค์การที่ดี ในหลากหลายมิติ หลากหลายด้าน การสร้างความสอดคล้องในการบริหารจัดการขององค์การให้บุคลากรมีความรู้สึกผูกพันและมีทัศนคติที่ดีต่อองค์การ และสร้างความรู้สึที่ดีต่อการปฏิบัติงานในเชิงบวกซึ่งจะทำให้บุคลากรในองค์กรนั้นรู้สึกเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ และเกิดความภาคภูมิใจในขอบเขตงาน รวมถึงการพิจารณาความดีความชอบหรือผลตอบแทนในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสูงควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยปราศจากความอคติจากบุคลากรทุกระดับ และสร้างวิธีการรับรู้ในระเบียบวิธีปฏิบัติที่ทันต่อสถานการณ์จากประกาศหรือคำสั่งของธนาคารที่มีในปัจจุบัน มีการให้คำแนะนำ มีการชื่นชม และให้รางวัลอย่างเท่าเทียมแก่บุคลากรทุกตำแหน่งตามโอกาสและวาระที่เหมาะสม
2. ผู้บริหารควรมีการสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นภายในองค์กรในหลากหลายมิติต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในองค์กรให้มีความสัมพันธ์ที่ดีในเชิงบวกทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารระดับต้นในองค์กรควรใช้ความเป็นภาวะผู้นำในการกระตุ้นทีมงานเชิงสร้างสรรค์โดยปราศจากอคติทั้งทางด้านสติปัญญาและสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อเป็นการสร้างกำลังใจให้แก่ผู้ที่เป็นบุคลากรตัวอย่าง และสร้างแรงบันดาลใจต่อบุคลากรอื่น ๆ ในองค์กร ให้บุคลากรในหน่วยงานนั้นได้เพิ่มคุณค่าและประสิทธิภาพของตนเองและให้ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ที่รับผิดชอบว่าตนเองนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อองค์การ
2. ผู้บริหารระดับต้นในองค์กรควรสร้างคุณธรรมในระบบการมอบหมายงานแก่ทีมงานด้วยปริมาณงานที่เท่าเทียมและตรงตามความถนัดหรือความรู้ความสามารถของบุคลากร

การวัดและประเมินผลงานทั้งจากหน้าที่หลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรและหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

3. ผู้บริหารระดับต้นควรมีการสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการปฏิบัติงานทั้งในเวลางานและนอกเหนือจากเวลาในการทำงาน รวมถึงความปลอดภัยและสุขอนามัยของบุคลากร ให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างทีมงานหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายขององค์การ

เอกสารอ้างอิง

- จิราภา ชีพวรรณ และจรัลวรรณ จันทรัตน์. (2556) *ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานธนาคารออมสินในเขตจังหวัดกระบี่*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). คณะบริหารธุรกิจ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ชัชวาล ดวงบุผา. (2563). *บุปปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเจนเนอเรชันวาย ของธนาคารออมสิน*. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(6), 421-441.
- ทิวาพร รักงาม. (2559). *ความสัมพันธ์ของรูปแบบภาวะผู้นำและการรับรู้บรรยากาศองค์การต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การโดยมีความผูกพันต่อองค์กรเป็นตัวแปรกำกับในบุคลากรทางการพยาบาลสังกัดโรงพยาบาล มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธัญพร สุวรรณคาม. (2560). *ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนาคารออมสิน. (2564). *นโยบายดำเนินการ*. เข้าถึงได้จาก https://www.gsb.or.th/csr_gsb/esg/.
- นฤมล จิตรเอื้อ และวิโรจน์ เกษภูาลักษณ์. (2561). *การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานอย่างสร้างสรรค์และผลการปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรมผ่านความผูกพันต่อองค์กรด้าน จิตใจของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 14(2), 349-380.

- บุญชนะ เมฆโต. (2560). อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อความผูกพัน
องค์กร และการตั้งใจลาออกของพนักงานระดับปฏิบัติการ: กรณีศึกษาบริษัทผลิตราย
บรรจุนิตยภัตแห่งหนึ่ง. *Hrod journal*, 9(1), 36-59.
- สร้อยญา นวลลออ. (2544). คุณภาพชีวิตการทำงานของครูประถมศึกษา อำเภอคลองหลวง จังหวัด
ปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สงบ ขุนศรีหวาน. (2563). อิทธิพลของธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรของ
บุคลากรในสำนักงานเทศบาลนครหาดใหญ่. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต).
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สิริวิชัย ะมัง. (2562). ความสัมพันธ์ของประสิทธิผลการปฏิบัติงานตรวจสอบภายใน ที่ส่งผลต่อ
ความพึงพอใจในงานของพนักงาน บริษัทที่ธุรกิจศูนย์การค้า. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการตรวจสอบภายใน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหอการค้า
ไทย.
- Asrar-ul-Haq & Muhammad et al. (2020). Congruence of perceptions between bank
managers and subordinates about leadership style and performance in
Pakistan. *Cogent Business & Management*, 7(1), 1-12.
<https://doi.org/10.1080/23311975.2020.1796270>
- Eda, K. (2013). The relationship among organizational commitment and organizational
citizenship behavior – a research study on call center employees. *Industrial
Relations and Human Resources Journal*, 15, 83-93.
- Huselid, M.A., & Day, N.E. (1991). Organizational commitment, job involvement, and
turnover: A substantive and methodological analysis. *Applied Psychology*,
76(3), 380-391.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities.
Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Saksida, T. (2014). Three essays on the individual, task, and context-related factors
influencing the organizational behavior of volunteers. (Dissertations of
Industrial Relations and Human Resources). University of Toronto.

พุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ

Buddhist Ethics for Sustainable Development of the Northern Developer
Monk Network

ณฤณีย์ ศรีสุข¹ พระครูประวิตรวรานุกุต² และพิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์³

Narunee Srisuk, PhraKruPravitvaranuyut and Phisit Kotsupho

Received: September 09, 2023

Revised: June 13, 2023

Accepted: June 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ 2) ศึกษาพัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ และ 3) เสนอรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ จากจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง จำนวน 19 ท่าน และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะกับกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 ท่าน ผลการวิจัย พบว่า 1) เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ มีแนวคิด หลักการในการทำงาน คือ “พุทธธรรม นำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น” วิธีการทำงานของเครือข่ายฯ พบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาจะทำงานในพื้นที่ของตน มากกว่าทำงานร่วมกับเครือข่าย 2) พัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่าแบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ (1) ก่อนก่อตั้งเครือข่าย (ก่อนปี พ.ศ. 2540) (2) ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2550 (3) ระหว่าง พ.ศ. 2551 ถึง พ.ศ. 2560 และ (4) ระหว่าง พ.ศ. 2561 ถึงปัจจุบัน มีบทบาทในการดำเนินการศึกษา วิจัย สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน พัฒนาทรัพยากรมนุษย์

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding author, e-mail: narunee2533@gmail.com, Tel. 095-4493650

ด้วยการศึกษา มีการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย พัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างเสริมสุขภาวะของประชากรและกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบนฐานแห่งศาสนธรรมประยุกต์ พัฒนาสื่อสาธารณะอย่างสร้างสรรค์และมีการเผยแพร่ธรรมที่ทันสมัย ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความยุติธรรมและสันติภาพ ตลอดถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สร้าง TRIPLE GEM MODEL และนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ แนวคิด KAP (Knowledge-Attitude-Practice) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs) และก่อให้เกิดความสุขมวลรวมประชาชาติ Gross National Happiness (GNH)

คำสำคัญ: พุทธจริยธรรม, การพัฒนาที่ยั่งยืน, เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the concepts, principles, and working methods of the northern developer monk network; 2) to study the development and role in the work of the northern developer monk network; and 3) to propose a model of Buddhist ethics for the sustainable development of the northern developer monk network. This was a qualitative research by using in-depth interviews with key informants, namely the northern developer monks from Chiang Mai, Lamphun, and Lampang Province, totaling 19 people, and organizing a focus group discussion with a group of the northern developer monks and 5 Buddhist scholars. The results of the research found that 1) the northern developer monk network had a concept and working principle: "Buddhadhamma leads wisdom to develop local areas." The way of working of the network found that the developer monk will work in their own areas rather than working with the network; 2) the development and role in the work of the northern developer monk network was divided into 4 periods: (1) before the network was established (before 1997), (2) during 1998 to 2007, (3) during 2008 to 2017, and (4)

during 2018 to the present. There was a role in conducting studies, research, creating innovations to solve problems and community development. There was development of human resources through education. Training workshops were organized. There was the network creation and development, development of the quality of life and promoting health of the population and vulnerable groups. There was promotion and support of participatory community development based on applied religious principles. There was development of creative public media and dissemination of modern Dhamma. Actions were taken to promote community enterprises. There were activities to solve poverty problems, inequality, environment. And justice and peace were strengthened including sustainable development goals; and 3) in terms of Buddhist ethics model for sustainable development of the northern developer monk network, the researcher created the TRIPLE GEM MODEL and Integrated the principles of Buddhist teachings with modern science, including the concept of KAP (Knowledge-Attitude-Practice) to lead to sustainable development, Sustainable Development Goals (SDGs) and contributing to Gross National Happiness (GNH).

Keywords: Buddhist Ethics, Sustainable Development, Northern Developer Monk Network

บทนำ

สถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ส่งผลต่อแนวคิดทฤษฎีการพัฒนา มาโดยตลอด ประเด็นด้านผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชน สิทธิความเป็นพลเมือง วิธีการดำรงชีวิตของท้องถิ่น และมุมมองต่อชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไป อันสืบเนื่องมาจากโครงการพัฒนาทั้งหลาย (ผาณิตตา ไสยรส, 2559) การพัฒนา (Development) เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะผ่านมานานับแต่จุดเริ่มต้นของการพัฒนาในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จวบจนถึงปัจจุบัน ประเด็นใหญ่ในการถกเถียงก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์แนวทางพัฒนากระแสหลักว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่ส่งผลกระทบทางลบให้กับสังคมและโลก ในขณะที่ผลประโยชน์ที่ได้มานั้น ไม่สามารถเทียบเคียงได้กับสิ่ง

ที่สูญเสียไป คำถามสำคัญก็คือ ความล้มเหลวของการพัฒนากระแสหลักที่อิงอยู่กับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบนีโอคลาสสิก (Neo-classic) ซึ่งเป็นเสมือนรูปแบบสากลของการพัฒนา เป็นเพียงการเอื้อประโยชน์ให้กับคนส่วนน้อยในสังคม ในขณะที่ต้องแลกมาด้วยการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้คนจำนวนมาก เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมหรือไม่ หากไม่แนวทางใดจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา อันเป็นผลมาจากการพัฒนากระแสหลักดังกล่าว ที่ผ่านมามีความพยายามที่จะเสนอการใช้เทคโนโลยีเพื่อคลี่คลายปัญหาอันเกิดจากการพัฒนาดังกล่าว แต่ทว่าก็เป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น สาเหตุที่แท้จริงนั้น นักวิชาการหลากหลายสาขาวิชาในปัจจุบันล้วนเห็นพ้องต้องกันว่า สาเหตุหลักนั้นมาจาก “รากฐานความคิดของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว” ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่า “โลกทัศน์หรือกระบวนทัศน์ของมนุษย์” ที่ให้ค่า (Evaluate) กับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและสรรพสิ่งรอบตัว รากฐานความคิดนี้จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบแนวทางท่าที ในการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ การนำมิติทางจริยศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์แห่งปรัชญา ที่ศึกษาฐานความคิดของมนุษย์ว่าด้วยการให้คุณค่าความดี มาพิจารณาประเด็นเรื่องการพัฒนา จึงเป็นการย้อนกลับไปตั้งคำถามพื้นฐานที่สุดที่ว่า “ชีวิตที่ดีคืออะไร” และ “ความประพฤติที่ดีคืออะไร” อันเป็นสิ่งที่ดูเหมือนว่าจะถูกกลืนเลือนไปพร้อมกับการพัฒนากระแสหลัก ที่อิงอยู่บนพื้นฐานแบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ซึ่งมุ่งเน้นในประเด็นด้านการผลิต การบริโภค และการแสวงหาผลกำไร (ณัฐพล โสติธรัตน์วิโรจน์, 2557)

การตั้งคำถามถึงคุณค่าทางจริยธรรมในศาสตร์ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรในสาขาวิชาทางด้านเศรษฐศาสตร์และการเมืองซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ โดยมีปรากฏในงานของอริสโตเติล ที่ชื่อ The Nichomachean Ethics เขาเสนอว่า เศรษฐศาสตร์นั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับจริยศาสตร์และปรัชญาการเมือง โดยอริสโตเติลได้สรุปไว้ว่า เศรษฐศาสตร์จะต้องให้ความสำคัญกับคำถามที่ว่า “มนุษย์ควรจะดำเนินชีวิตอย่างไร” อันเป็นคำถามที่พุ่งตรงไปยังคุณค่าทางจริยธรรมของการมีชีวิตที่ดี กล่าวคือ เศรษฐศาสตร์นั้นจะต้องเป็นมากกว่าการจัดสรรจัดหาวัตถุให้แก่มนุษย์ นอกจากนี้ เศรษฐศาสตร์ยังเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการบรรลุเป้าหมายสูงสุดของสังคม คือ การที่ให้คนส่วนใหญ่ในสังคมได้ประโยชน์สุข เศรษฐศาสตร์จึงต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนและต้องถามเสมอว่า “เพื่อใคร เพื่ออะไร” (ปริชา เปี่ยมพงษ์สานต์, 2555)

คำว่า “จริยธรรม” แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Ethics หรือ Ethical Rules หรือ Ethical Principles มาจากคำว่า Ethos ในภาษากรีก แปลว่า อุปนิสัยธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน หรือหมายถึงศีลธรรมของกลุ่มคน (Group Morality) ในอดีตสังคมไทยมักใช้คำว่าศีลธรรม เมื่อกล่าวถึงจริยธรรม (วริยา ชินวรรณโณ และฐิตารีย์ ศิริศรีรัชชัย, 2558) กล่าวอีก

นัยหนึ่งได้ว่า คุณธรรมเป็นเรื่องของการทำความดี ถ้าหากทำความดีโดยยึดถือหลักศาสนา เรียกว่า “ศีลธรรม” (Moral) แต่ถ้าทำความดีโดยยึดหลักแห่งมนุษยธรรม เรียกว่า “จริยธรรม” (Ethic) (คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาจริยศึกษา, 2546)

นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาในประเทศไทย คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้นำเสนอหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ท่านได้แสดงทัศนะว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนมีสาเหตุมาจากการที่โลกประสบปัญหาการพัฒนามาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งการพัฒนาในอดีตนั้นได้นำไปสู่หนทางแห่ง “การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน” กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่มุ่งคำนึงถึงผลความเป็นเลิศของการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อความสุขสบายของมวลมนุษยชาติด้านวัตถุเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับธรรมชาติ ซึ่งหากพิจารณาประเด็นจุดกำเนิดแห่งปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาที่ผ่านมาในทางพระพุทธศาสนา มองว่าการที่บุคคลขาดจริยธรรมในการพัฒนา เพราะมีเหตุมาจากกิเลส 3 อย่าง คือ ตัณหาหรือความอยากได้ มานะหรือความต้องการมีอำนาจ และทิฐิหรือความยึดมั่นถือมั่น ความคลั่งไคล้แนวคิด ลัทธิศาสนาและอุดมการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรมีการนำหลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ การนำระบบความรู้เรื่องธรรมชาติตามความเป็นจริงของพระพุทธศาสนา มาแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมในเชิงปฏิบัติที่แตกต่างกับหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ท่านได้แสดงทัศนะเอาไว้ว่า กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องเริ่มที่การพัฒนาคน โดยพัฒนาตัวตนที่เป็นปัจจัยตัวกระทำให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยการพัฒนาตัวคนเต็มทั้งระบบ คือ ครอบทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เมื่อพัฒนาคนได้แล้ว จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยคนที่พัฒนาเต็มระบบนั้น จะเป็นตัวกลางหรือแกนกลาง ด้วยการเป็นปัจจัยตัวกระทำที่ไปประสานปรับเปลี่ยนบูรณาการ ในระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่ให้เป็นระบบแห่งการดำรงอยู่ด้วยดีอย่างต่อเนื่องเรื่อยไป การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ได้แก่ มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ดำเนินไปด้วยดี เมื่อระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ดำเนินไปด้วยดี โดยที่ทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลแก่กัน ทำให้ดำรงอยู่ด้วยดีด้วยกัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” พบว่า คณะสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทย มีบทบาทหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อการสร้างประโยชน์และความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับผู้คนในสังคม ถึงแม้ว่าพระสงฆ์จะใช้กระบวนการพัฒนาที่แตกต่างกัน เช่น เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาสังคม การเสริมสร้าง

จริยธรรม การปฏิบัติภาวนา เป็นต้น แต่โดยภาพรวม คือ การพัฒนาให้บุคคลและสังคมได้มีการเรียนรู้จากสิ่งที่ย่อยง่ายไปสู่การมีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีจิตใจและสติปัญญาในการพัฒนาตนเอง และการจัดการเพื่อคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน (พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ, 2556)

สำหรับในกลุ่มพระสงฆ์พัฒนาเพื่อชีวิตและชุมชนหรือ “พระนักพัฒนา” ได้แก่ พระสงฆ์ที่ได้ดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมในด้านสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เช่น พระราชวิสุทธิประชานาถ (อลองกต ติกขปัญโญ) วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี, พระสุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด, พระครูพิทักษ์นันทคุณ วัดอรัญญาวาส จังหวัดน่าน เป็นต้น และกลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์พัฒนา เช่น เครือข่ายพระนักพัฒนาภาคเหนือ (สถาบันโพธิยาลัย จังหวัดเชียงใหม่) กลุ่มเสถียรธรรม เครือข่ายพระสงฆ์ด้านสิ่งแวดล้อม เครือข่ายพุทธชนันตี เป็นต้น พบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาเหล่านี้ ได้มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่เน้นการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและการพัฒนาสังคม มุ่งเน้นให้บุคคลพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น มีการพึ่งพาตนเอง ในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีสติปัญญาในการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย และมุ่งพัฒนาสังคมให้มีการปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยการสงเคราะห์ การช่วยเหลือดูแล ผู้คนที่ยังลำบากหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันพระสงฆ์นักพัฒนาในสังคมไทยมี แนวโน้มและทิศทางการทำงานที่หลากหลายมากขึ้น จนเกิดเครือข่ายพระนักพัฒนาและภาคีการทำงาน เพื่อพัฒนาสังคมที่พระสงฆ์เป็นแกนนำขึ้นจำนวนมาก (ชลวิทย์ เจียรจิตต์, 2560)

ก่อนปี พ.ศ. 2540 พบว่า พื้นที่ภาคเหนือมีพระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้าน กระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ทั่วไป มีทั้งพระสงฆ์ที่มีการเกาะกลุ่มทำงานร่วมกัน และพระสงฆ์ที่ทำงาน เดี่ยวอยู่ในพื้นที่ ไม่มีการเชื่อมโยงการทำงานกับพระสงฆ์รูปอื่น สำหรับพระสงฆ์ที่มีการเกาะกลุ่ม ทำงานร่วมกัน ได้แก่

1. กลุ่มสงฆ์พัฒนาชุมชนล้านนา ซึ่งรวมตัวโดยการริเริ่มและสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โดยมูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท วัดป่าดาราภิรมย์ สำหรับกลุ่มนี้จะมีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเป็นผู้ประสานงานอย่างใกล้ชิด
2. เครือข่ายการเรียนรู้ของพระสงฆ์ที่ทำงานด้านเอดส์ ที่องค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งทำงานด้านเอดส์เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แต่ก็ยังไม่มีกิจกรรมร่วมกันเท่าใดนัก เนื่องจากพระสงฆ์แต่ละรูปอยู่กระจัดกระจาย
3. กลุ่มพระสงฆ์ฮักเมื่อน่าน ริเริ่มโดยพระครูพิทักษ์นันทคุณ
4. กลุ่มพระสงฆ์รุ่นใหม่ในโครงการพระธรรมจาริก ที่ส่วนใหญ่ทำงานพัฒนาอยู่ในเขตหมู่บ้านชาวเขาทั่วภาคเหนือ

5. พระสงฆ์ที่อยู่ในสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่สนใจงานพัฒนาชุมชนและสังคม อาทิ พระมหาบุญช่วย สิริธโร, ดร. จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ และพระชยสร สมบุญโญ จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดเจติยหลวง เป็นต้น

การเกิดขึ้นของเครือข่ายพระนักพัฒนาภาคเหนือ มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมอย่างต่อเนื่อง พระนักพัฒนาภาคเหนือได้มีการขยายการทำงานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ทั้งเครือข่าย ประเด็นงานเครือข่ายพระนักพัฒนาระดับจังหวัด และระดับภาค และเชื่อมประสานการทำงาน ร่วมกันกับหน่วยงาน กลุ่มองค์กรภาคีที่หลากหลายในระดับต่าง ๆ อย่างกว้างขวางมีงบประมาณ สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง แต่ทว่าการดำเนินงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ยังขาดการ กำหนดยุทธศาสตร์เครือข่ายที่ชัดเจน ซึ่งปัจจุบันเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาแต่ละที่ต่างทำงาน อย่างขาดการกำหนดทิศทางรวม แต่จะมีการทำงานตามเป้าหมายระดับพื้นที่ มากกว่าระดับ ภาพรวมทั้งเครือข่าย ทั้งยังขาดการบริหารจัดการเครือข่าย และขาดการจัดการความรู้ที่เหมาะสม

จากภาพปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการน้อมนำหลักพุทธจริยธรรม มาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึง สนใจศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ เพื่อศึกษาพัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ และเพื่อเสนอรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ
3. เพื่อเสนอรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์ นักพัฒนาภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้วิจัยเชิงเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง พุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ สำหรับข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม แนวคิดเกี่ยวกับพุทธจริยธรรม แนวคิดเกี่ยวกับงานพัฒนาสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธรูปกับการพัฒนาสังคม รวมไปถึงเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยศึกษาวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสังเกต (Observation Schedule)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการนำข้อมูลที่ได้อาจจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดและลึกในหัวข้อเฉพาะที่ต้องการเป็นการสื่อสารโดยตรง สามารถทำความเข้าใจในข้อมูลระหว่างกันและกันได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 คน มาทำการวิเคราะห์เพื่อหาสร้างรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ด้วยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจำแนกเพื่อตอบประเด็นปัญหาวิจัยโดยใช้วิธีการสรุปความเพื่อเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีและสิ่งที่เกิดเป็นปรากฏการณ์

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยยืนยันรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในลักษณะ Online Meeting กับกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion)

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ โดยการบูรณาการปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ของการเรียนรู้ เพื่อนำมาสร้างกระบวนการในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการสังเคราะห์ให้เกิดปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในแต่ละประเด็น

การวิเคราะห์ข้อมูล มีการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และจำแนกเหตุการณ์หลัก ๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัย โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชุดองค์ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) แล้วนำไปสู่การสร้างรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2541เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ มีแนวคิด หลักการในการทำงานเครือข่ายช่วงแรก ภายใต้แนวคิด “เครือข่ายพระสงฆ์ เพื่อคนจน” จากนั้นได้เปลี่ยนมาเป็นแนวคิด “สังฆะเพื่อสังคม” ปัจจุบันพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ได้ทำงานภายใต้แนวคิด หลักการ “พุทธธรรม นำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น” โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นขับเคลื่อนงานเครือข่าย วิธีการทำงาน คือ พระสงฆ์นักพัฒนาจะทำงานในพื้นที่ของตนเอง หากมีโครงการหรืองานวิจัยเข้ามา ผู้ประสาน (Node) และกองงานเลขานุการของเครือข่าย จะได้นัดประชุมสมาชิกในเครือข่ายและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของสมาชิกในเครือข่าย นอกจากนี้ เมื่อได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านการวิจัย หรือการจัดทำโครงการ มูลนิธิโพธิยาลัย และศูนย์ประสานงานของเครือข่ายจะเป็นผู้จัดสรรงบประมาณและกระจายงบประมาณให้สมาชิกแต่ละจังหวัดไปจัดทำวิจัยหรือโครงการในพื้นที่ของตน

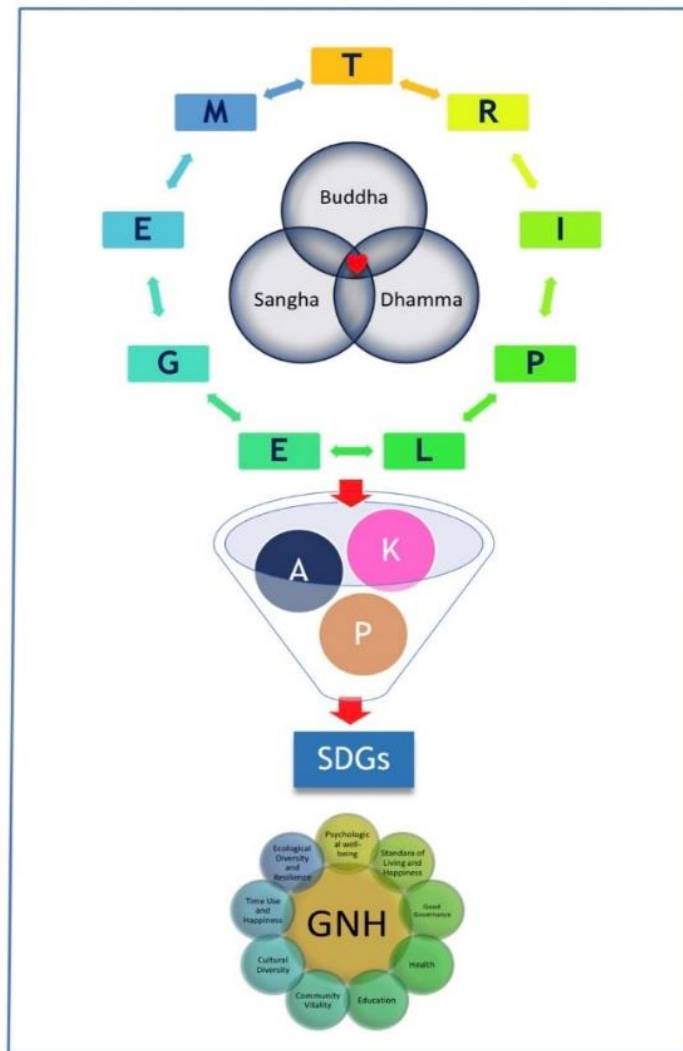
2. พัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า พัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า การเกิดขึ้นของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา แบ่งออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ (1) ช่วงก่อนการก่อตั้งเครือข่าย (ก่อนปี พ.ศ. 2540) (2) ช่วงปี พ.ศ. 2541-2550 (3) ช่วงปี พ.ศ. 2551-2560 และ (4) ช่วงปี พ.ศ. 2564-ปัจจุบัน สำหรับบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนามีบทบาทในการดำเนินการศึกษา วิจัย สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษา มีการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย พัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างเสริมสุขภาวะของ

ประชากรและกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบนฐานแห่งศาสนธรรมประยุกต์ พัฒนาสื่อสารณะอย่างสร้างสรรค์และมีการเผยแผ่ธรรมที่ทันสมัย ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความยุติธรรมและสันติภาพ ตลอดถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สร้าง TRIPLE GEM MODEL ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการ ได้แก่ (1) T-Transparent: มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ (2) R- Realise: ตื่นรู้ ประพฤติตนตามกรอบพระธรรมวินัย (3) I-Impact: มุ่งสู่ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย (4) P- Peace: สร้างเครือข่ายสังคมสงบสุข ยุติธรรม (5) L-loving Kindness: นำเมตตาธรรมคำจุนโลก (6) E-Excellence: ก้าวสู่ความเป็นเลิศ (7) G-Generosity: ก่อให้เกิดความเอื้ออาทร (8) E-Ethics: อาศัยพลังบวร ขับเคลื่อนงานเครือข่ายตามหลักพุทธจริยธรรม (9) M- Manifestation: เชื่อมั่น ลงมือทำ นำไปสู่ความสำเร็จ

จากคำศัพท์ภาษาอังกฤษ เมื่อนำมาแปลความหมายเป็นภาษาไทยให้เป็นคำคล้องจองสรุปได้ดังนี้

1. มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้
2. ตื่นรู้ ประพฤติตนตามกรอบพระธรรมวินัย
3. มุ่งสู่ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย
4. สร้างเครือข่ายสังคมสงบสุข ยุติธรรม
5. นำเมตตาธรรมคำจุนโลก
6. ก้าวสู่ความเป็นเลิศ
7. ก่อให้เกิดความเอื้ออาทร
8. อาศัยพลังบวร ขับเคลื่อนงานเครือข่ายตามหลักพุทธจริยธรรม
9. เชื่อมั่น ลงมือทำ นำไปสู่ความสำเร็จ

ภาพที่ 1 TRIPLE GEM MODEL

ในการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ จะต้องขับเคลื่อนงานด้วยฐานคิด KAP (Knowledge- Attitude-Practice) ตามหลักไตรสิกขา และอริยสัจ 4 ดังนี้

1. K-Knowledge: ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ คือ ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ (ศีล สมาธิ ปัญญา: ไตรสิกขา)
2. A-Attitude: ทศณคติของพระสงฆ์นักพัฒนาตามหลักพุทธจริยธรรม (มีปัญญาประกอบด้วยสัมมาทิฐิ)

3. P-Practice: แนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยธรรมของพระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยอาศัยหลักอริยสัจ 4 และหลักพุทธจริยธรรมอื่น ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านการพัฒนา ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับเครือข่าย เช่น สุจริต 3 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 เป็นต้น

เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ควรมีจัดอบรมหลักสูตรพระสงฆ์นักพัฒนา ต้นแบบให้กับพระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่ มุ่งเน้นกลยุทธ์แนวทางการจัดอบรมเชิงพุทธจริยธรรม บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งเน้นในการพัฒนาความรู้ (Knowledge) ควบคู่ไปกับการเสริมสร้าง ทักษะ (Skill) ในการทำงาน โดยมีการปลูกฝังทัศนคติ (Attitude) ที่ดีตามหลักพุทธจริยธรรม ก่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ตามหลักพุทธจริยธรรมในการครองตน ครองคน และ ครองงาน

การที่พระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือมีหลักพุทธจริยธรรมนำชีวิต ครองตนตามพระธรรม วินัย ครองใจคนด้วยเมตตา ครองงานด้วยปัญญา สืบสานงานพระศาสนาพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยธรรมในการครองตน ได้แก่ หลักสุจริต 3 และภาวนา 4 หลักพุทธ จริยธรรมในการครองคน ได้แก่ คิหิสุข 4 พรหมวิหาร 4 และ สังคหวัตถุ 4 ส่วนหลักพุทธจริยธรรม ในการครองงาน ได้แก่ อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสัปปุริสธรรม 7 มาประพุดติปฏิบัติในการดำเนิน ชีวิต ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ไปจนถึงการทำงานในระดับองค์กรเครือข่าย ชุมชน สังคม เพื่อให้ พระสงฆ์นักพัฒนามีความประพุดติที่ดีงามและเหมาะสมกับสมณสาธูป ทำให้เป็นที่ยอมรับของคณะ สงฆ์และเป็นที่เคารพศรัทธาของคนในสังคม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งต่อตนเองและสังคม ทั้งยังมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยธรรม เพื่อนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ ยั่งยืนตามหลักการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือต่อไป

ในการทำงานด้านการพัฒนา ของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ต้องมีความ โปร่งใสตรวจสอบได้ ตามหลักธรรมาภิบาล พระสงฆ์นักพัฒนาสังคมต้องเป็นผู้มีความตื่นรู้ คือ เป็นผู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ประพุดติตนตามกรอบของพระธรรมวินัย ขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาสนอง กิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ตาม เป้าหมายในแผนยุทธศาสตร์ของคณะสงฆ์ แผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานด้านสาธารณ สงเคราะห์ และแผนยุทธศาสตร์ของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ เพื่อสร้างเครือข่ายสังคม สงบสุข ยุติธรรม ก่อให้เกิดสันติภาพในระดับปัจเจกบุคคล สังคม ประเทศชาติ ขับเคลื่อนงานเพื่อ ส่วนรวมอย่างเมตตา เรียกได้ว่า เมตตาธรรมค้ำจุนโลก เพื่อให้งานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือก้าวสู่ความเป็นเลิศ และก่อให้เกิดความเอื้ออาทร อาศัยพลังบวร ขับเคลื่อนงานเครือข่าย

ตามหลักพุทธจริยธรรม หรือขับเคลื่อนงานตามแนวคิดพุทธธรรม นำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น ของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ทั้งนี้ พระสงฆ์นักพัฒนาจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างสำเร็จ ด้วยการลงมือทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อขับเคลื่อนให้งานพัฒนาสาธารณสงเคราะห์ และงานพัฒนาด้านอื่น ๆ ของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยทำงานตามกระบวนการ PDCA ได้แก่ (1) P- Plan: วางแผน (2) D-Do: ลงมือทำ (3) -Check: ตรวจสอบ และ (4) A- Adjust: ติดตาม วัดผล ประเมินผล ทั้งนี้ ต้องอาศัยขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาสังคม ตามหลักการ KAP (Knowledge- Attitude- Practice) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จตามแผนที่วางไว้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs (Sustainable Development Goals) และเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ตามหลัก GNH: Gross National Happiness หรือที่เรียกว่า ความสุขมวลรวมประชาชาติซึ่งผู้วิจัยถอดมาจาก หลัก 9 ประการแห่งความสุขมวลรวมประชาชาติของประเทศภูฏาน ได้แก่ มาตรฐานการใช้ชีวิต (Living Standards) การศึกษา (Education) สุขภาพ (Health) สิ่งแวดล้อม (Environment) พลังของชุมชน (Community Vitality)การจัดสรรเวลา (Time-use) ความเป็นอยู่ที่ดีด้านจิตใจ (Psychological Well-being) ธรรมาภิบาลที่ดี (Good Governance) และ การส่งเสริมและยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม (Cultural Resilience and Promotion)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2541 เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ มีแนวคิดหลักการในการทำงานเครือข่ายช่วงแรก ภายใต้แนวคิด “เครือข่ายพระสงฆ์ เพื่อคนจน” จากนั้นได้เปลี่ยนมาเป็นแนวคิด “สังฆะเพื่อสังคม” ปัจจุบันพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ได้ทำงานภายใต้แนวคิด หลักการ “พุทธธรรม นำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น” โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นขับเคลื่อนงานเครือข่าย วิธีการทำงาน คือ พระสงฆ์นักพัฒนาจะทำงานในพื้นที่ของตนเอง หากมีโครงการหรืองานวิจัยเข้ามา ผู้ประสาน (Node) และกองงานเลขาฯ ของเครือข่าย จะได้นัดประชุมสมาชิกในเครือข่าย และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของสมาชิกในเครือข่าย นอกจากนี้ เมื่อได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านการวิจัย หรือการจัดทำโครงการ มูลนิธิโพธิยาลัย และศูนย์ประสานงานของเครือข่ายจะเป็นผู้จัดสรรงบประมาณและกระจายงบประมาณให้สมาชิกแต่ละจังหวัดไปจัดทำวิจัยหรือโครงการในพื้นที่ของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของเกียรติศักดิ์ ม่วงมิตร (2554) พบว่า เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ เป็นการรวมตัวของพระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนาอยู่ในภาคเหนือ

เริ่มก่อตั้งแบบไม่เป็นทางการมาตั้งแต่ปี 2541 จากเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐบาล บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ การประชุมคราวนั้นแกนนำชาวบ้านนิมนต์พระสงฆ์ไปรับสังฆทานยังจุดประท้วง ราว 10 รูป เมื่อรับสังฆทานแล้วมีการเทศน์เตือนสติไม่ให้ใช้ความรุนแรง ชุมนุมอย่างสันติ พร้อมกันนั้นได้เรียกร้องฝ่ายเจ้าหน้าที่ไม่ให้ใช้ความรุนแรงต่อชาวบ้านเช่นกัน จากนั้นจึงได้รวมตัวตั้งเป็น “เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อคนจน” ทำหนังสือเปิดผนึกและออกแถลงการณ์เรียกร้องให้มีการแก้ปัญหาคนจน ในระหว่างการชุมนุมมีการผลิตโปสเตอร์ชาวบ้านเป็นระยะ ๆ หลังจากสิ้นสุดการชุมนุมของชาวบ้านกลุ่มพระสงฆ์ในนาม “เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อคนจน” ยังคงมีการพบปะแลกเปลี่ยนมาเป็นระยะ ช่วงแรก ๆ เป็นการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์เฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ที่ทำงานในเชียงใหม่ ต่อมา มีพระสงฆ์จากหลายจังหวัดในภาคเหนือเข้าร่วมประชุมด้วย การพบปะพูดคุยกันหลายครั้งในที่สุดจึงได้จัดตั้งเป็น “เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ (คพชน.)” ในระยะต่อมา

2. พัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือพบว่า การเกิดขึ้นของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา แบ่งออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ (1) ช่วงก่อนการก่อตั้งเครือข่าย (ก่อนปี พ.ศ. 2540) (2) ช่วงปี พ.ศ. 2541-2550 (3) ช่วงปี พ.ศ. 2551-2560 และ (4) ช่วงปี พ.ศ. 2561-ปัจจุบัน สำหรับบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือพบว่า เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนามีบทบาทในการดำเนินการศึกษา วิจัย สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษา มีการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย พัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างเสริมสุขภาวะของประชากรและกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบนฐานแห่งศาสนธรรมประยุกต์ พัฒนาสื่อสารสาธารณะอย่างสร้างสรรค์และมีการเผยแพร่ธรรมที่ทันสมัย ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความยุติธรรมและสันติภาพ ตลอดถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการแบ่งช่วงพัฒนาการในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือของผู้วิจัย ได้แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คล้ายกับงานวิจัยของกิตต์ วัณนาค (2559) สรุปประเด็นได้ว่า เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา มีพัฒนาการการทำงานก่อตั้งเครือข่าย แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ (1) ระยะแรก เป็นช่วงก่อนการก่อตั้งเครือข่าย (2) ช่วงก่อตั้งเครือข่าย (ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นไป) (3) ช่วงภายหลังการก่อตั้งเครือข่าย (ปี พ.ศ. 2541-2550) และ (4) ช่วงปัจจุบันของเครือข่าย (ปี พ.ศ. 2551-2559) แม้ว่าจะมีการแบ่งช่วงระยะเวลาพัฒนาการของเครือข่ายออกเป็น 4 ระยะเหมือนกัน แต่ช่วงการแบ่งปี พ.ศ. ในงานวิจัยนี้กับงานวิจัยของกิตต์ วัณนาค ได้แบ่งช่วงปี พ.ศ. ที่ต่างกัน เนื่องจากศึกษากันคนละช่วงเวลา

3. รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สร้าง TRIPLE GEM MODEL มี 9 องค์ประกอบ สรุปได้ดังนี้ (1) T-Transparent: มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ (2) R-Realise: ตื่นรู้ ประพฤติตนตามกรอบพระธรรมวินัย (3) I-Impact: มุ่งสู่ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย (4) P-Peace: สร้างเครือข่ายสังคมสงบสุข ยุติธรรม (5) L-Loving Kindness: นำเมตตาธรรมคำจูนโลก (6) E-Excellence: ก้าวสู่ความเป็นเลิศ (7) G-Generosity: ก่อให้เกิดความเอื้ออาทร (8) E-Ethics: อาศัยพลังบวร ขับเคลื่อนงานเครือข่ายตามหลักพุทธจริยธรรม และ (9) M-Manifestation: เชื่อมมัน ลงมือทำ นำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งโมเดลดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมื่อนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ แนวคิด KAP (Knowledge- Attitude-Practice) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยได้สรุปและถอดองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (ภาคสนาม) การสนทนากลุ่มเฉพาะ มาเสนอรูปแบบเพื่อให้เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนานำรูปแบบดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของเครือข่าย เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนหลายมิติ ตั้งแต่ ระดับปัจเจกบุคคล คือ ตัวพระสงฆ์นักพัฒนา ระดับสังคม คือ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อคนในชุมชน ท้องถิ่น และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนในระดับสังคม ประเทศชาติ สืบไป

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

พุทธจริยธรรม นำชีวิต	ครองตนตามพระธรรมวินัย	ครองใจคนด้วยเมตตา	ครองงานด้วยปัญญา	สืบสานงานพระศาสนา พัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน
รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ				
วิสัยทัศน์ (Vision)				
พุทธจริยธรรมนำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น พุทธศาสนมั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน				
พันธกิจ (Mission)	ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และพัฒนาพุทธมณฑล			
ค่านิยม (Core Value)	อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน			
ผลลัพธ์ของ เครือข่าย (Impact)	อัตราการเพิ่มขึ้นของพระสงฆ์ นักพัฒนา ที่มีความรู้ทางด้าน พระพุทธศาสนา บูรณาการกับ ศาสตร์สมัยใหม่ได้	พระสงฆ์นักพัฒนาสังคม เพื่อชุมชนและสังคม ได้ร่วมกันสร้างสังคมสันติ สุข: ก่อให้เกิดความสุขมวล รวมของประเทศเพิ่มขึ้น (GNP)	มีการพัฒนาระบบ การทำงานของเครือข่าย พระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ และมีการ จัดตั้งศูนย์กลางการ เรียนรู้ของพระสงฆ์ นักพัฒนา	มีการบริหารจัดการที่ดี ตามพุทธจริยธรรม และมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ตาม หลักธรรมาภิบาล
ยุทธศาสตร์ (Strategy)	1. สร้างความมั่นคงด้าน พระพุทธศาสนา	2. ยกระดับกระบวนการ บริหารจัดการภายใน เครือข่าย	3. พัฒนาเครือข่าย สู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ เชิงพุทธบูรณาการ	4. มีทรัพยากรเพียงพอใน การขับเคลื่อนงาน
ประสิทธิผลการ ดำเนินงาน	1. ปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา (Embedded Faith)		2. เพิ่มศักยภาพทางปัญญา (Enable Wisdom)	
 กระบวนการ ภายในเครือข่าย	3. ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล (Become the Strategic Partner)		4. พัฒนาระบบธรรมาภิบาล (Be a Great Governance)	
	5. พัฒนาระบบสารสนเทศ 4.0 (Implement Buddhist 4.0)		6. พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรม วิชาการให้ทันสมัย (Develop Buddhist Oriented Curriculum and Innovation)	
 การเรียนรู้และ พัฒนา	7. เพิ่มขีดความสามารถศาสนบุคคล (Ensure Human Capital Readiness)		8. เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ให้เข้มแข็ง (Enhance Knowledge Capability)	
 งบประมาณ	9. บริหารศาสนสมบัติอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient Resources Management)		10. จัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุน กิจกรรมในเครือข่าย (Funding Efficiency)	

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ควรรวบรวมผลการวิจัยไปประกอบการพิจารณาและประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทาง รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ

2. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ควรรณรงค์ ส่งเสริม และพัฒนาเครือข่ายให้มีความทันสมัยและก้าวหน้ามากขึ้น นอกจากนี้ ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายเพื่อให้สมาชิกได้เข้าร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายกันมากยิ่งขึ้น

3. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาควรสร้างศาสนทายาท คือ พระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่ หรือพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบขึ้นมาสืบทอดงานในเครือข่ายจากรุ่นสู่รุ่น โดยจัดอบรมให้ความรู้ พัฒนาความเชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้กับพระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่

4. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาควรกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำงานร่วมกันให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา และยุทธศาสตร์ศาสตร์ พร้อมทั้งปรับโครงสร้างการบริหารองค์กรเครือข่ายให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ควรนำรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เรียกว่า TRIPLE GEM MODEL ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคล และระดับเครือข่าย

2. พระสงฆ์นักพัฒนาควรรวบรวมหลักพุทธจริยธรรมไปใช้ในการครองตน ครองคน และครองงาน การขับเคลื่อนงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ จะต้องขับเคลื่อนงานด้วยฐานคิด KAP (Knowledge- Attitude-Practice) ตามหลักไตรสิกขา และอริยสัจ 4 ดังนี้ (1) K-Knowledge: ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ คือ ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ (ศีล สมาธิ ปัญญา: ไตรสิกขา) (2) A-Attitude: ทักษะคติของพระสงฆ์นักพัฒนาตามหลักพุทธจริยธรรม (มีปัญญาประกอบด้วยสัมมาทิฐิ) และ (3) P-Practice: แนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยธรรมของพระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยอาศัยหลักอริยสัจ 4 และหลักพุทธจริยธรรมอื่น ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานในเครือข่าย เช่น สุจริต 3 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตต์ ขวัญนาค. (2559). การศึกษาบทบาทการทำงานเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกียรติศักดิ์ ม่วงมิตร. (2554). การศึกษาและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายพระสงฆ์: กรณีศึกษาเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/450215>
- คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาจริยศึกษา. (2546). เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา หน่วยที่ 1-8. (พิมพ์ครั้งที่ 10). นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2560). ศาสนากับการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ณัฐพล โสเถียรตันวิโรจน์. (2557). จริยศาสตร์ของการพัฒนา: บทสำรวจวิวัฒนาการด้วยการพัฒนา. วารสารปัญญาวิวัฒน์, 5(2), 275-276.
- ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์. (2555). การรื้อถอนการพัฒนา ความยั่งยืนทางนิเวศ และความยุติธรรมทางสังคม: บทวิพากษ์เศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : บริษัท ก. พล (1996) จำกัด.
- ผานิตดา ไสยรส. (2559). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ. (2556). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- วริยา ชินวรรณโณ และฐิตารีย์ ศิริศรีรัชชัย. (2558). จริยธรรมในวิชาชีพนักการเมือง. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). การพัฒนาที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 21). นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน.

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับ การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ

Development of a Dual Vocational Education Management Model to
Support Changes in the 21st Century of Northern Institute of Vocational
Education

สุวารี แพงณีวงศ์¹ และสมเกียรติ ตุ่นแก้ว²

Suwaree Pangneewong and Somkiet Tunkaew

Received: April 24, 2023

Revised: June 13, 2023

Accepted: June 16, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) หาประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ และ 2) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่าง สถานศึกษาจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารและครูของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย จำนวน 30 คน เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพการดำเนินงานก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีฯ แบบสอบถามความพึงพอใจของรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีฯ และแบบประเมินรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย; Chiang Rai Rajabhat University

Corresponding author, E-mail: 639814004@crru.ac.th, Tel. 094-7598759

ผลการวิจัย พบว่า 1) การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ พบว่า บุคลากรวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายที่ผ่านการทดลองใช้รูปแบบมีคะแนนหลังการทดลองใช้สูงกว่า ก่อนการทดลองใช้รูปแบบที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการประเมินความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 2) การประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ประกอบด้วย หลักการบริหารและวัตถุประสงค์ องค์ประกอบการบริหาร กระบวนการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การประเมินผลการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีรูปแบบที่ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษา, ระบบทวิภาคี, การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research article were 1) to find out the efficiency of a dual vocational education management model to support changes in the 21st century of northern institute of vocational education; and 2) to evaluate a dual vocational education management model to support changes in the 21st century of northern institute of vocational education. A sample group was Chiang Rai Vocational College. The informants were 30 administrators and teachers of Chiang Rai Vocational College by purposive sampling. The research instrument was a questionnaire on operating conditions before and after the trial using a dual vocational education management model, questionnaire on satisfaction of a dual vocational education management model, and an assessment of a dual vocational education management model to support changes in the 21st century of northern institute of vocational education. Statistics used in data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test. The results of the research found that 1) finding out the efficiency of a dual vocational education management model to support changes

in the 21st century of northern institute of vocational education found that personnel at Chiang Rai Vocational College who passed the trial of the model had higher scores after the trial than before the trial at the significance level of .05. The results of the evaluation of satisfaction with the development model, overall was at the highest quality level. It showed that a model was consistent with the empirical data; and 2) the evaluation of a dual vocational education management model to support changes in the 21st century of northern institute of vocational education found that a dual vocational education management model to support changes in the 21st century of northern institute of vocational education consisted of administrative principles and objectives, administrative elements, dual vocational education administration process, evaluation of a dual vocational education management that was based on appropriateness and feasibility. at the highest level.

Keywords: Vocational Education Management Model, Dual System, Changes in the 21st Century

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2558) ต้องการพัฒนาศักยภาพของประเทศไทยให้เป็นผู้นำด้านการจัดการอาชีวศึกษา จึงได้ส่งเสริมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้ยิ่งขึ้น เพราะเป็นแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาแนวใหม่ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างเสริมสมรรถนะของบุคคลเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งส่งผลให้สถานศึกษาการอาชีวศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเพิ่มมากขึ้นแต่ยังขาดรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่เป็นต้นแบบในการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้เกิดประสิทธิผลได้ ซึ่งมีรายละเอียดมากมายและมีความซับซ้อนในการดำเนินการ ยังไม่สามารถจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมความรู้ ทักษะ ความสามารถในหลายด้านให้แก่ผู้เรียน เพื่อสร้างทักษะในการปฏิบัติงานและให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งผลกระทบจากเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า ทันสมัย และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ซึ่งสมพล ขาจิตร (2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเพื่อเพิ่มคุณภาพนักศึกษาตามความต้องการกำลังคนระดับอาชีพเทคนิค พบว่า ปัญหาของการ

จัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในด้านสถานศึกษา พบว่า มีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีให้เข้าถึงชุมชนยังอยู่ในระดับน้อย และสถานประกอบการมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ในด้านสถานประกอบการพบว่า ความอดทนในการฝึกงานในสถานประกอบการของนักศึกษามีน้อย ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของสถานประกอบการ รวมทั้งครูฝึกในสถานประกอบการมีจำนวนน้อย ครูฝึกไม่มีค่าตอบแทน นอกจากนี้ยังพบปัญหาและอุปสรรคอีกหลายประการ ประการแรก คือ บุคลากรในสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยยึดติดกับความคิดแบบเดิม คือ แบบระบบปกติ ประการที่สอง คือ สถานประกอบการไม่มีแนวทางที่ชัดเจนว่า เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของนักเรียนนักศึกษาของอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพ เนื่องจากสถานประกอบการบางแห่งมีความเข้าใจว่า การจัดการศึกษามีใช้เรื่องของสถานประกอบการ ประการที่สาม คือ นักเรียน นักศึกษา และผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้วยระบบทวิภาคี จึงไม่สนใจเรียนในระบบนี้และเลือกเรียนในระบบปกติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นนั้น ผู้เรียนจะต้องมีสมรรถนะแกนกลางที่ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชน และสังคม รวมทั้งมีการพัฒนาบุคลากรทั้งในสถานศึกษาและสถานประกอบการให้มีศักยภาพสูงขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายพัฒนากำลังคนของรัฐบาลดังกล่าว คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน จึงเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรทวิภาคีในสถานประกอบการและการแก้ปัญหาเชิงรุกที่ควรจะทำกับอาชีวศึกษา ทั้งการเปลี่ยนค่านิยมของนักเรียนและผู้ปกครองและเป็นการเตรียมความพร้อมของนักเรียนนักศึกษาก่อนจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน คือ การสร้างทักษะด้านวิชาชีพให้มีความทันสมัยตลอดเวลา

การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้พร้อมกับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 นั้น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตของทุกคน ครูผู้สอนจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตหรือปฏิบัติงานในชีวิตจริง โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) โดยทักษะการเรียนรู้จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีทักษะ ความรู้ และความสามารถ ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในอนาคตต่อไป ซึ่งวิจารณ์ พานิช (2555) ได้กล่าว

ว่า การเรียนรู้ในสาระวิชาต่าง ๆ มีความสำคัญโดยทักษะแห่งอนาคตใหม่ในศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะที่มีจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การเรียนรู้สาระวิชาต่าง ๆ ที่อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนจึงควรเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้คอยช่วยให้คำแนะนำและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยจะมีการนำการเรียนสาระวิชาหลักมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้เนื้อหาเชิงสหวิทยาการ ได้แก่ ภาษาแม่และภาษาโลก คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และรัฐความเป็นพลเมืองดี โดยสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชา การเรียนรู้ต้องไม่ใช่สถานการณ์ที่เกิดจากการสมมติในห้องเรียน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงที่สุด

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่จะใช้ความรู้ในสาระหลักไปบูรณาการสั่งสมประสบการณ์กับทักษะ 3 ทักษะ เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ และมีความรู้เชิงบูรณาการสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civil Literacy) ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economic, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) รวมทั้งมีทักษะเพื่อดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและความร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม รวมทั้งมีทักษะชีวิตและงานอาชีพ ได้แก่ การริเริ่มสร้างสรรค์และกำกับดูแลตนเองได้ ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างผลงานหรือผลผลิตและความรับผิดชอบเชื่อถือได้ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ส่วนทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ได้แก่ การรู้เท่าทันสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้ทันเทคโนโลยี นอกจากนี้ บุคคลต้องมีทักษะที่ทุกคนต้องเรียนรู้ไปตลอดชีวิตที่เรียกหลักการว่า “การเรียนรู้ 3R 7C” ในส่วนแรก คือ 3R ประกอบด้วย R1-Reading คือ การมีทักษะในการอ่านออก R2-(W) Riting คือ การมีทักษะในการเขียนได้ และ R3-(A) Rithematics คือ การมีทักษะในการคิดเลขเป็น ส่วนที่สอง คือ 7C ประกอบด้วย C1-Critical Thinking and Problem Solving การมีทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา, C2-Cross-cultural Understanding การมีทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์, C3-Creativity and Innovation การมีทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม, C4-Collaboration, Teamwork and Leadership การมีทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม

และภาวะผู้นำ, C5-Communications, Information and Media Literacy การมีทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ, C6-Computing and ICT Literacy การมีทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ C7-Career and Learning Skills การมีทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ที่มุ่งเน้นประสิทธิผล ซึ่งการจะนำไปสู่ความเป็นเลิศให้ได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบคุณภาพในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาที่จะต้องนำมาพัฒนาให้เป็นรูปแบบมาตรฐานที่ต้องใช้ในการจัดการสถานศึกษาและนำเอากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนให้เกิดคุณภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสามารถนำรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ได้รับการพัฒนาไปใช้เป็นแนวทางพัฒนากระบวนการจัดการและการขับเคลื่อนการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ
2. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ เป็นการทดลองใช้ เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบและประเมินมาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยทดลองใช้กับสถานศึกษาที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันว่ามีความพร้อมในการพัฒนามาตรฐานการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในแต่ละขั้นตอน ประกอบด้วย วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ วางแผน (Plan) ปฏิบัติการ (Act) ตรวจสอบ (Observe) และสะท้อนผล (Reflect) กับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีในแต่ละสถานศึกษาว่ามีความพร้อมมากที่สุด ได้แก่ สถานประกอบให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาจัดการสอนระบบทวิภาคี ผู้เกี่ยวข้องมีความกระตือรือร้น ที่อยากพัฒนาระบบโดยผู้บริหารให้ความสนใจ ครูนิเทศก์ สถานประกอบมีความ

พร้อมที่จะเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานประกอบการ มีงบประมาณสนับสนุน และมีอุปกรณ์ในการดำเนินงาน นอกจากนี้ผู้วิจัยพิจารณาเลือกสถานศึกษาและสถานประกอบการที่มีความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและผู้เกี่ยวข้องมีความยินดีในการพัฒนา

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ไปทดลองใช้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลกับผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานประกอบการ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ ผู้จัดการฝ่ายบุคคล ครูฝึกในสถานประกอบการ หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หัวหน้างานความร่วมมือ และหัวหน้าแผนกวิชา รวมจำนวน 30 คน เพื่อหาประสิทธิภาพและประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพการดำเนินงานก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี, แบบสอบถามความพึงพอใจของรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และแบบประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test

สรุปผลการวิจัย

1. การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ พบว่า บุคลากรวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายที่ผ่านการทดลองใช้รูปแบบมีคะแนนหลังการทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการประเมินความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Siq
ก่อนทดลองใช้	30	18.18	3.31	22.894	.000**
หลังทดลองใช้	30	13.95	2.15		

จากตารางที่ 1 บุคลากรวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายที่ผ่านการทดลองใช้รูปแบบมีคะแนนหลังการทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบที่ระดับนัยสำคัญ .05 จากการทดลองใช้ระบบ สามารถสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามขั้นตอนของระบบฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น เป็นกระบวนการที่สามารถปฏิบัติได้จริง บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ จากเดิมที่เคยปฏิบัติไร้ทิศทาง เปลี่ยนการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยมีรูปแบบ/ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์เป็นเครื่องบ่งชี้ในการนำไปสู่การบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ที่ประสบความสำเร็จด้วยขั้นตอนของกระบวนการ พัฒนาแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทุกภาคส่วน เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในการดำเนินงานจากการเรียนรู้ปัญหาาร่วมกัน รู้จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และมีการเสนอแนวคิดในการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งช่วยในการดำเนินการพัฒนาที่ง่ายขึ้น เช่น ปัญหาเรื่องของการจัดการเรียนการสอนในแต่ละสถานประกอบการ ซึ่งคณะกรรมการการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ร่วมประชุมด้วย จะทราบทันทีว่าต้องแก้ไขปัญหาย่าง ตรงประเด็น ปัญหา และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น คณะกรรมการวิทยาลัย สถานประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งทุกคนที่กล่าวมาเป็นการนำมาของบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ เกิดความร่วมมือระหว่างบุคลากรและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนางานร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ และตรวจสอบ ประเมินความก้าวหน้า มีระบบการรายงาน มีการพัฒนาคุณภาพแบบเครือข่ายบริหารและกรรมการของวิทยาลัยที่มาจากบุคคลในชุมชน โดยประธานคณะกรรมการวิทยาลัย มีบทบาทในการเชื่อมต่อกลไกของการบริหารและระดมทรัพยากรต่าง ๆ มาพัฒนาการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

ตารางที่ 2 ระดับค่าความพึงพอใจของรูปแบบ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจในการดำเนินการตามรูปแบบ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. การจัดการเรียนการสอนในการฝึกอาชีพระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการเพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนด	4.50	0.50	มากที่สุด

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
2. สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการกำหนดกฎ ระเบียบ ร่วมกัน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของทุกฝ่าย	4.61	0.49	มากที่สุด
3. สถานประกอบการมีส่วนคัดเลือกนักเรียน นักศึกษาในระบบ ทวิภาคี ก่อนเข้าฝึกอาชีพในสถานประกอบการ	4.55	0.45	มากที่สุด
4. มีการประชุมสัมมนาในการจัดการเรียน การสอน ของนักเรียน นักศึกษา เมื่อสิ้นสุดภาคเรียน	4.65	0.41	มากที่สุด
5. มีการจัดเรียงลำดับความเหมาะสมของลำดับ รายวิชาที่ ลงทะเบียนเพื่อฝึกอาชีพในแต่ละภาคเรียน	4.51	0.45	มากที่สุด
6. มีคู่มือในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้กับ ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน	4.51	0.50	มากที่สุด
7. มีเครื่องมือการวัดผลที่หลากหลายและครอบคลุมในรายวิชาที่ ฝึกอาชีพในสถานประกอบการ	4.55	0.45	มากที่สุด
8. สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมการจัดให้มีการประชุม ชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในการวัดผลและประเมินผล ตรงกัน	4.64	0.40	มากที่สุด
9. โดยภาพรวมแล้วท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามรูปแบบ นี้ในระดับใด	4.40	0.40	มากที่สุด
10. โดยภาพรวมแล้วท่านมีความพึงพอใจในการดำเนินงานตาม รูปแบบนี้ในระดับใด	4.60	0.49	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	4.58	0.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการประชุมสัมมนาในการจัดการเรียนการสอน ของนักเรียน นักศึกษา เมื่อสิ้นสุดภาคเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.65$) รองลงมา คือ สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมการจัดให้มีการประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในการวัดผลและประเมินผลตรงกัน ($\bar{X} = 4.64$) และโดยภาพรวมแล้วท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามรูปแบบนี้ในระดับใด มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.40$) แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. การประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ พบว่ารูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษา

อาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ประกอบด้วย หลักการบริหารและวัตถุประสงค์ องค์ประกอบการบริหาร กระบวนการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การประเมินผลการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีรูปแบบที่ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ มีประเด็นสำคัญสามารถนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. การนำรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ไปทดลองใช้ในสถานศึกษา พบว่า ผู้ที่ผ่านการทดลองใช้รูปแบบมีคะแนนหลังการทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบที่ระดับนัยสำคัญ .05 และผลการความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบฯ พบว่า บุคลากรวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายมีความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรมโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมและสร้างบรรยากาศการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้โดยมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาดูงานกับหน่วยงานต้นแบบทวิภาคีและสถานประกอบการเพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาในการจัดการเรียนการสอน ครูได้รับการฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการในสาขาวิชาที่เปิดสอนในระบบทวิภาคีทุกสาขาวิชาในช่วงปิดภาคเรียน มีการอบรมสัมมนาครูในสถานศึกษาและครูฝึกในสถานประกอบการในการกำกับดูแลนักเรียน นักศึกษาในการฝึกอาชีพและมีการจัดอบรมให้กับนักเรียน นักศึกษาในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่การฝึกอาชีพในสถานประกอบการโดยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา ซึ่งส่งผลให้บุคลากรวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายและผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จากผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ ศรีตระกูล (2556) พบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อรูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิคหนองคาย โดยภาพรวมมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับจูรี ทัพวงษ์ (2564) พบว่า ผลการนำรูปแบบสู่การปฏิบัติพบว่าความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละด้านและความเข้าใจในเนื้อหา ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และครูฝึกเกี่ยวกับรูปแบบ ภาพรวม

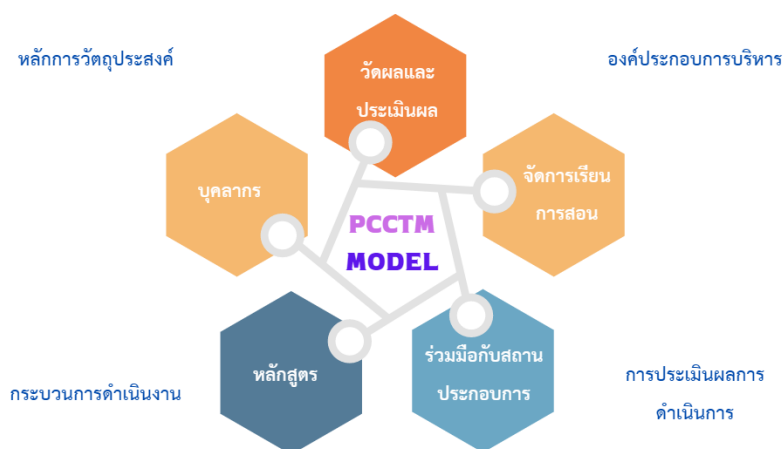
อยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจของครูฝึกในสถานประกอบการภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีผลการประเมินคุณภาพของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกตัวบ่งชี้ อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก ($\bar{X} = 4.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้ระดับคุณภาพดีมาก ทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักการบริหารและวัตถุประสงค์ ด้านองค์ประกอบของการบริหาร ด้านกระบวนการบริหาร และด้านประเมินผลการบริหาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้พัฒนาออกแบบมาเพื่อให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพที่มาจากการได้รับความร่วมมือการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยการใช้กระบวนการที่สำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ประกอบด้วย การให้ความรู้และความเข้าใจในการใช้รูปแบบและตัวบ่งชี้ในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมีการวิเคราะห์ตามสภาพความเป็นจริง เปรียบเทียบกับสภาพที่ต้องการใช้วิธีการ (SWOT Analysis) นำมาใช้ในการสนับสนุนที่ต้องการได้อย่างมีคุณภาพ มีกระบวนการ และผลลัพธ์ ตัวบ่งชี้ เกณฑ์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และดำเนินการตามระบบของการประกันคุณภาพ ประกอบด้วย การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบหรือ ทบทวนภายใน และการประเมินคุณภาพโดยในแต่ละขั้นตอนของระบบ ประกอบด้วย วงจร 4 ขั้นตอนหลัก คือ การวางแผน (Planning) การลงมือปฏิบัติงาน (Action) การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (Observation) และการสะท้อนกลับการปฏิบัติงาน (Reflection) และมีปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับมาตรฐานการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ จากผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของธานินทร์ ศรีชมภู (2557) พบว่า การบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำหรือการสั่งการ การลงมือปฏิบัติ การควบคุม ตรวจสอบและประเมิน และการปรับปรุงและพัฒนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสุเมธ รินหลัก และ วิจิต แสงสว่าง (2564) พบว่า ระดับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีองค์ประกอบ

คือ ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และด้านคุณภาพความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษา และสอดคล้องกับรมยณลิน ศรีสายหยุด (2563) พบว่า รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสู่มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่ 1 คณะกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วมและขอบข่ายงานการบริหารแบบมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม และองค์ประกอบที่ 3 มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม สู่มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากการประเมินการวิจัยและพัฒนาในรูปแบบในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ คือ วัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วมและบรรยากาศการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และสอดคล้องกับผลการประเมินรูปแบบประประสิทธิผลของการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในแต่ละด้านจากคณะกรรมการ พบว่า ทุกด้านมีระดับคุณภาพดีมาก และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสูงสุดได้ระดับคุณภาพดีมาก จากทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ หลักการบริหารและวัตถุประสงค์ องค์ประกอบ

การบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีองค์ประกอบย่อยอีก 5 ด้าน ที่เกี่ยวข้องในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ องค์ประกอบกระบวนการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และองค์ประกอบกระบวนการประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบ เป็นรูปแบบที่สถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ที่สามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ได้ตามสภาพบริบทของสถานศึกษาที่อยู่ห่างไกลจากสถานประกอบการ ไม่มีอยู่ในพื้นที่ของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละด้าน ประกอบด้วย ด้านบุคลากร สถานศึกษามีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีการศึกษาดูงานกับหน่วยงานต้นแบบทวิภาคีและสถานประกอบการเพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนทุกภาคเรียนที่ 1 ในแต่ละปีการศึกษา และสถานศึกษามีการส่งครูเข้าไปฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการในสาขาวิชาที่เปิดสอนในระบบทวิภาคีทุกสาขาวิชาในช่วงปิดภาคเรียน มีการอบรมสัมมนาครูในสถานศึกษาและครูฝึกในสถานประกอบการในการกำกับดูแลนักเรียน นักศึกษาในการฝึกอาชีพและมีการจัดอบรมให้กับนักเรียน นักศึกษาในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่การฝึกอาชีพในสถานประกอบการโดยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา ส่วนด้านหลักสูตร สถานศึกษามีการจัดทำหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการในการเรียนระบบทวิภาคีในแต่ละสาขาวิชาที่สอดคล้องตามบริบทของสถานประกอบการในการจัดการเรียนการสอนในระบบทวิภาคี และมีการพัฒนาหลักสูตรในด้านความรู้ และด้านทักษะของนักเรียน นักศึกษา สอดคล้องกับต้องการแรงงานของสถานประกอบการ ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผล มีการจัดอบรมให้กับครูผู้สอนและครูฝึกมีความรู้และเข้าใจในการวัดผลและประเมินผลในรายวิชาฝึกอาชีพในสถานประกอบการตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมในแต่ละรายวิชาที่ฝึกอาชีพในสถานประกอบการและมีการนำผลการประเมินในแต่ละภาคเรียนมาประชุมเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการประเมินผลในครั้งต่อไป และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการเรียนระบบทวิภาคี สถานศึกษามีการทดสอบมาตรฐานฝีมือให้กับนักเรียน นักศึกษา ก่อนสำเร็จการศึกษาในแต่ละระดับ ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนในการฝึกอาชีพระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการเพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนด มีการจัดอบรมในการพัฒนาบุคลากรระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการและมีการสร้างแรงจูงใจ โดยการนำผู้ปกครองและนักเรียน นักศึกษามีส่วนในการตัดสินใจในการเข้าฝึกอาชีพใน

สถานประกอบการ โดยสถานประกอบการมีส่วนคัดเลือกนักเรียน นักศึกษาในระบบทวิภาคี ก่อนเข้าฝึกอาชีพในสถานประกอบการ มีการประชุมสัมมนาในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน นักศึกษาเมื่อสิ้นสุดภาคเรียน และมีผลงานสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากการเข้าฝึกอาชีพในสถานประกอบการ การเข้าร่วมการประกวดผลงานโครงงาน และผลงานสิ่งประดิษฐ์ของคนรุ่นใหม่ในเวทีต่าง ๆ และด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการสถานศึกษา มีการจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ และมีกิจกรรมการมอบโล่เชิดชูเกียรติเพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาร่วมกัน ปีละ 1 ครั้ง และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่มีความชัดเจน และมีการจัดประชุมสถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการสัมมนาในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อหาทางแก้ไขปีละ 1 ครั้ง

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรประชาสัมพันธ์เชิงรุกและหลากหลายช่องทาง เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี รวมทั้งมีการจัดทำคู่มือและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนให้กับสถานศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้
2. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและแนวทางการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างมีประสิทธิภาพ แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูนิเทศ และครูผู้สอน รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียนในระบบทวิภาคีด้วย
3. กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการกำกับติดตามในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ที่มาจากกรมการทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อติดตามและประเมินผลสถานศึกษาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

4. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรพัฒนามาตรฐานการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อให้การอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นไปอย่างมีคุณภาพ สามารถเป็นแนวทางให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพ เพื่อผลิตบุคลากรทั้งด้านความรู้และทักษะตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ

5. ครูผู้สอนในระบบทวิภาคีควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ การฝึกอาชีพ เป็นต้น เพื่อให้การเรียนการสอนในระบบทวิภาคีมีความทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลจากการศึกษาวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

2. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและสถานศึกษาสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีฯ ที่ได้จากการศึกษาวิจัย ไปประยุกต์ใช้กับในการวางแผนการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้

3. สถานประกอบการสามารถนำผลจากการศึกษาวิจัยไปใช้ประกอบในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีฯ ร่วมกับสถานศึกษาได้ เช่น การจัดทำหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรในด้านความรู้และด้านทักษะของนักเรียน นักศึกษา ให้สอดคล้องตามความต้องการแรงงานของสถานประกอบการ เป็นต้น

4. รูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ประกอบไปด้วย องค์ประกอบด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ ดังนั้น สถานศึกษาที่จะนำรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีฯ ไปใช้จะต้องมีการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

5. วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีฯ ไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จรี ทพงษ์. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการ
อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี วิทยาลัยการอาชีพบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารการ
อาชีวศึกษาภาคกลาง*, 6(2), 24-33.
- ธานินทร์ ศรีชมภู. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 16(3), 120-131.
- รมย์นลิน ศรีสายหยุด. (2563). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิ
ภาคีของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 7(1),
89-104.
- วรวิทย์ ศรีตระกูล. (2556). *การพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีวิทยาลัยเทคนิค
หนองคาย*. (รายงานการวิจัย). อุตรธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-
สฤษดิ์วงศ์.
- สมพล ขาจิตร. (2550). *การพัฒนาารูปแบบการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อเพิ่มคุณภาพ
นักศึกษาตามความต้องการกำลังคนระดับอาชีพเทคนิค*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2558). *หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการประกันคุณภาพ
การศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีหรือระบบฝึกหัด-
กรณีศึกษา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สหรัฐอเมริกา อังกฤษและออสเตรเลีย*.
(รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุเมธ รินทลิก และวิจิต แสงสว่าง. (2564). การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศใน
สถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*,
10(3), 39-53.

การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การ ประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17

Effective Organizational Management of Primary Schools in Primary
Educational Service Area, Regional Education Office 17

จิตาว์ พงศ์ศรีประชา¹ สิริทิพร เขาค้อน² และสิริมาศ สรขหาว³

Jida Pongsripracha, Sittiporn Kao-un and Sirimas Sornkhaow

Received: April 28, 2023

Revised: June 12, 2023

Accepted: June 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการ บรรยากาศองค์การ และประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 2) วิเคราะห์ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการ บรรยากาศองค์การ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 และ 3) ศึกษาแนวทางการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 จำนวน 379 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบสเต็ปไวส์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาพรวมของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับสูง การบริหารจัดการอยู่ในระดับสูงมาก บรรยากาศองค์การอยู่ใน

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา; Chao Phraya University

Corresponding author, e-mail: Jindapa1404@gmail.com

ระดับสูง และประสิทธิผลองค์การของโรงเรียนอยู่ในระดับสูง 2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการ บรรยากาศองค์การ มีตัวแปรจำนวน 17 ตัวแปร จาก 74 ตัวแปร สามารถทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 90.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผล มี 5 แนวทาง คือ 3.1) การพัฒนาคุณภาพของบุคลากรของสถานศึกษา 3.2) การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษามุ่งสู่คุณภาพ 3.3) การติดตามประเมินผลความสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา 3.4) การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน และ 3.5) การส่งเสริมด้านเทคโนโลยีเพื่อใช้ในขบวนการจัดเรียนรู้การเรียนการสอนของสถานศึกษา

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, การบริหารจัดการ, บรรยากาศองค์การ, ประสิทธิภาพ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the conditions of transformational leadership, management, organizational atmosphere, and effectiveness of Primary Schools in Primary Educational Service Area, Regional Education Office17; 2) to analyze transformational leadership, management, organizational atmosphere factors that affected the effectiveness of Primary Schools in Primary Educational Service Area, Regional Education Office17; and 3) to study the guidelines of effective organizational management of Primary Schools in Primary Educational Service Area, Regional Education Office17. It was a survey and descriptive research. The sample group included teachers and educational personnel of primary schools in Primary Educational Service Area, Regional Education Office17, 379 people, by simple random sampling. Data were collected using a 5-level rating scale questionnaire. Statistics used in data analysis included mean, standard deviation, Stepwise multiple regression correlation coefficient analysis. The results of the research found that 1) the transformational leadership, overall was at a high level; management was at a very high level; organizational atmosphere was high and the organizational effectiveness of the school was at a high level; 2) in terms of the results of analyzing transformational leadership, management, organizational atmosphere

factors, there were 17 variables out of 74 that can predict the effectiveness of the schools at 90.40% with statistical significance at the .05 level; and 3) there were 5 approaches to effective organizational management: 3.1) developing the quality of personnel of the schools, 3.2) developing the quality of educational institutions towards quality, 3.3) monitoring and evaluating success according to the goals of the schools, 3.4) developing the environment of the schools that promoted learning and working, and 3.5) promoting technology for use in the learning and teaching process of the schools.

Keywords: Transformational Leadership, Management, Organizational Atmosphere, Effectiveness

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติที่ต้องการปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์นั้น มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็น คนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้นำมาเขียนแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำกับทิศทางการปฏิบัติงานของกระทรวงศึกษาธิการและส่วนราชการ/หน่วยงานในสังกัดเพื่อสร้างผลผลิตผลลัพธ์ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ซึ่งได้ระบุสาระสำคัญ

เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ของกระทรวงศึกษาธิการที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของการพัฒนาประเทศได้ทั้งมิติความมั่นคง มิติเศรษฐกิจมิติสังคม และมิติการบริหารจัดการภาครัฐ ได้อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

การบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรตามตำแหน่ง (Education Leadership) จะต้องฝึกทักษะการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างรอบด้าน จึงจะเป็นผู้นำในสถานศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถนำเพื่อนร่วมงานขับเคลื่อนองค์กรได้ในทุกสถานการณ์ได้อย่างสร้างสรรค์ (Hoy, W.K. & Miskel, C.G., 2001) สอดคล้องกับคุณภาพของผู้บริหารการศึกษาที่คุรุสภากำหนดไว้เป็นเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพัฒนาตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานให้ถึงระดับผู้บริหารทรงคุณวุฒิ (EMQS) จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารเชิงสร้างสรรค์ สามารถนำทีมงานในสถานศึกษาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2558) นอกจากนี้ผู้บริหารที่เป็นผู้นำอย่างสร้างสรรค์ จะต้องพัฒนาตนเองให้รอบรู้และเข้าใจนโยบายของรัฐที่สนองต่อยุทธศาสตร์ชาติในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน สู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของเพื่อนร่วมงาน ประชาชน ผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง การทำงานจึงจะมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลที่คุ้มค่าต่อสถานศึกษา

การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ผู้บริหารจะต้องได้รับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาที่เชื่อมโยงนโยบายรัฐ แผนการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ ตามแนวทางการศึกษาไทย 4.0 มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์งานเพื่อการแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ สามารถประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายการศึกษาที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน เป็นผู้บริหารที่สมรรถนะทางด้านดิจิทัล (Digital Literacy) สามารถบูรณาการการเรียนการสอนโดยการเชื่อมโยงทรัพยากรทางการศึกษาที่มีกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนและครูผู้สอนได้สูงสุดดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดบทบาทหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณการบริหารงานบุคคล และ การบริหารงานทั่วไป เพื่อบรรลุผลตามนโยบายระดับชาติที่กำหนดไว้ในขณะที่บรรยากาศองค์การ (Organization Climate) เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อบุคลากรในองค์การ Brown, W.B. & Moberg, D.J. (1980) อธิบายว่า บรรยากาศองค์การมีส่วนในการวางรูปแบบความคาดหวังของสมาชิกในองค์การ ช่วยกระตุ้นให้สมาชิกมีทัศนคติที่ดีและพอใจที่จะอยู่ในองค์การ การปรับเปลี่ยน

บรรยากาศองค์การในสถานศึกษา จึงเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชน ผู้ปกครอง กรรมการโรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน สังคม และประเทศ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17” ประกอบด้วยโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดตาก อุตรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ เพื่อการพัฒนาทักษะองค์ความรู้ด้านภาวะผู้นำ และบรรยากาศองค์การ ที่เอื้อต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้มีความคิดในการสร้างสรรค์ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ชุมชน ท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ให้เป็นแหล่ง บ่มเพาะและพัฒนาบุคลากรของตนให้มีความรู้และทักษะในการเป็นคนเก่งคนดี สามารถดำเนิน ชีวิตที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความมั่นคง ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการ บรรยากาศองค์การ และ ประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการ บรรยากาศ องค์การ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 จำนวน 26,375 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาใน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 จำนวน 379 คน การกำหนดขนาด

กลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสุ่มของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R.V. & Morgan, D.W., 1970) การเลือกสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาการขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นได้นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรง ของเครื่องมือในด้านเนื้อหา ภาษา ข้อความ ความหมาย และโครงสร้าง รวมถึงความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา กับสิ่งที่ต้องการศึกษา (Item Objective Congruence: IOC) จำนวน 5 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง ทั้งฉบับ 0.950 และนำแบบสอบถามซึ่งปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นได้คำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นทั้งฉบับเป็น 0.095

การเก็บและรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากสำนักบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ถึงผู้บริหารสำนักงานการศึกษาธิการภาค 17 เพื่อเก็บแบบสอบถามบุคลากรครูในสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานการศึกษาธิการภาค 17 โดยได้รับข้อมูลกลับคืนมาจำนวน 379 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมการคำนวณค่าสถิติสำเร็จรูปด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบสเต็ปไวส์ (Multiple Stepwise Regression Analysis) ส่วนการนำเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาด้านประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานการศึกษาธิการภาค 17 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบสเต็ปไวส์ จากการ Focus Group Discussion จากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาจำนวน 12 คน ช่วยกันวิพากษ์และการให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมและเป็นรูปธรรม จะมีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและนำไปเขียนรายงานการวิจัยที่สมบูรณ์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานการศึกษาธิการภาค 17 มีดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการ บริรยาการองค์การ และประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานการศึกษาธิการภาค 17 พบว่า 1) ภาพรวมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับสูง โดยมีด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคลมีค่าเฉลี่ย

มากที่สุด และมีด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด 2) ภาพรวมการบริหารจัดการอยู่ในระดับสูงมาก โดยมีด้านการบริหารงานบุคคลมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดและมีด้านการบริหารงบประมาณมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด 3) ภาพรวมบรรยากาศองค์การอยู่ในระดับสูง โดยมีด้านการติดต่อสื่อสารภายในองค์การมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และมีด้านการคำนึงถึงผู้ปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด และ 4) ภาพรวมด้านประสิทธิภาพการบริหารของโรงเรียนอยู่ในระดับสูง โดยมีด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และมีด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด

2. การวิเคราะห์ปัจจัย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการ บรรยากาศองค์การ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสำนักงานศึกษาธิการภาค 17 มีตัวแปรจำนวน 17 ตัวแปร จาก 74 ตัวแปร สามารถทำนายประสิทธิภาพของสถานศึกษาได้ร้อยละ 90.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มี 5 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาคุณภาพของบุคลากรของสถานศึกษา 2) การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษามุ่งสู่คุณภาพ 3) การติดตามประเมินผลความสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา 4) การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน 5) การส่งเสริมด้านเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการขบวนการจัดเรียนรู้ การเรียนการสอนของสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการ บรรยากาศองค์การ และประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 พบว่า

1.1 ภาพรวมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับสูง โดยมีการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ มีค่าเฉลี่ยในมากที่สุด ขณะที่การกระตุ้นทางปัญญา และการจูงใจเพื่อสร้างแรงดลใจ มีค่าเฉลี่ยในน้อยสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแก้วมณี ปัทมะ (2564) พบว่า สภาพภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลางโดยการเรียงคะแนนจากมากไปหาน้อยการมีจินตนาการ การมีความคิดสร้างสรรค์ การยืดหยุ่น การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร มีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ การคำนึงถึงด้านปัจเจกบุคคล การยืดหยุ่น การมีความคิดริเริ่ม การมีจินตนาการ ทั้ง 4 ด้าน มีแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์รวมทั้งสิ้น 17 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุดและความเป็นไปได้ในระดับที่มากที่สุด

1.2 ภาพรวมการบริหารจัดการอยู่ในระดับสูงมาก โดยมีด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และมีด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด สอดคล้องกับผลการวิจัยฉัตรชัย ตันตรานนท์ (2563) ที่ได้ศึกษาการพัฒนางานบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ซึ่งการบริหารงานธุรการโรงเรียน จัดเป็นระบบหรือวิธีการดำเนินงานประการหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริการหน่วยงานต่าง ๆ ในโรงเรียนทั้งด้านงานสารบรรณ ด้านงานทะเบียน งานการเงิน งานบัญชี งานประชาสัมพันธ์ งานโสตทัศนูปกรณ์ งานธุรการนี้ อาจขึ้นอยู่กับปริมาณของบุคลากรและขนาดของโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้งานทุกอย่างในโรงเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายแต่ละส่วนจำเป็นต้องอาศัยซึ่งกันและกันจึงจะทำให้โรงเรียนดำเนินงานราบรื่นได้

1.3 ภาพรวมบรรยากาศองค์การอยู่ในระดับสูง โดยมีด้านการติดต่อสื่อสารภายในองค์การมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และมีด้านการคำนึงถึงผู้ปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด เช่นเดียวกับการศึกษาของธีรศักดิ์ สารสมิคร และคณะ (2563) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 ผลการศึกษาพบว่า การสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้างแรงบันดาลใจเชิงบวก มีทักษะในการสื่อสารที่ดี เป็นที่ปรึกษาที่ดี เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น และแสดงความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ

1.4 ภาพรวมด้านประสิทธิผลการบริหารของโรงเรียนอยู่ในระดับสูง โดยมีด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และมีด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด สอดคล้องกับการศึกษาของจุฑามาศ ดีแป้น (2564) พบว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการทางตรรกวิทยาในการพิจารณาวิเคราะห์และคัดทางเลือกจากทางเลือกต่าง ๆ โดยอาศัยเหตุผลและความเป็นจริงเกี่ยวกับทางเลือกเหล่านั้นและการแข่งขันในระดับประเทศที่ทำให้ต้องมีการปรับตัวและส่งผลให้ทุกองค์กรในประเทศรวมถึงระบบราชการทั้งหลายก็ต้องมีการปรับตัว ซึ่งจำเป็นต้องแก้ปัญหาภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบอีกด้วย

2. การวิเคราะห์ปัจจัย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการ บรรยากาศองค์การ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสำนักงานศึกษาธิการภาค 17 มีตัวแปรจำนวน 17 ตัวแปร จาก 74 ตัวแปร สามารถทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 90.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้บริหารต้องแสดงออกถึงการให้ความสำคัญในการการพัฒนาบุคลากร

ยอมรับความคิดเห็น ส่งเสริมให้บุคลากรมีมุมมองในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย และยอมรับความแตกต่างของบุคลากร มยุรี วรรณสกุลเจริญ และชาญณรงค์ รัตนพนากุล (2563) ที่ได้ศึกษาประสิทธิผลขององค์การ พบว่า ความสำเร็จขององค์การจึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าภายใต้สภาวะของการเปลี่ยนแปลงอย่างสูงนั้น ผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็คือ ผู้นำที่มีลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ขององค์การ และก่อให้เกิดประสิทธิผลเป็นอย่างดีแก่องค์การ สำหรับด้านการบริหารจัดการนั้นโรงเรียนมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยวิธีการโปรงใส มีการกำกับ ติดตามการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย รวมถึงมีการตรวจสอบและรายงานการใช้งบประมาณอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และด้านบรรยากาศองค์การโรงเรียนจะต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานและการเรียนการสอน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนการทำงานเป็นทีม และช่วยเหลือซึ่งกันและกันสำหรับด้านประสิทธิผลของโรงเรียนนั้น ควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผนงานการดำเนินงานของโรงเรียน สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉราภรณ์ ใจก้อนแก้ว และคณะ (2562) พบว่า ผลการวิเคราะห์และตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยันประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โมเดลการวัดตัวแปรประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามลำดับ ดังนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความพึงพอใจของครู คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. แนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผล มี 5 แนวทาง คือ

3.1 การพัฒนาคุณภาพของบุคลากรของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพิ่มสมรรถนะด้านดิจิทัลของครูและบุคลากร ส่งเสริมการเป็นคน “เก่ง ดี มีสุข ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง” และสร้างความตระหนักในความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy, W. K. & Ferguson, J. (1985) ได้ทำการศึกษาวิจัย ประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างเนื่องและพัฒนาแนวคิดประสิทธิผลของสถานศึกษาตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง โดยในระยะแรกได้อธิบายประสิทธิผลการบริหารของสถานศึกษาได้จากองค์ประกอบ ต่อไปนี้ 1) นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) มีการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 3) มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนต่อสภาวะแวดล้อมที่กระทบทั้งภายในและภายนอก และ 4) ความสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ครูอาจารย์ได้

3.2 การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษามุ่งสู่คุณภาพ โรงเรียนแห่งการเรียนรู้ การประกันคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนมีทักษะในทุก ๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสกสันต์ รอดย้อย (2560) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนว่า เป็นผลสำเร็จของสถานศึกษาที่สามารถดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้ โดยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งพิจารณาได้จาก ความสามารถทางวิชาการ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา และความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา

3.3 การติดตามประเมินผลความสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานที่ใช้วัดผล การวัดผลงานที่ทำได้จริง การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติได้จริงกับมาตรฐาน และ การปรับแก้ไขให้ถูกต้องทางด้านการบริหาร และการนิเทศการเรียนการสอนทั้งรูปแบบการนิเทศภายในและภายนอกซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสาวิตรี จัวนหอม (2556) มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา หมายถึง ผลสำเร็จที่สถานศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายเป้าประสงค์ทั้งระบบ อาทิ เช่น ประสิทธิผลของสถานศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษาสามารถผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สามารถพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความพึงพอใจในการทำงานโดยเป็นการมองประสิทธิผลของสถานศึกษาทั้งระบบ

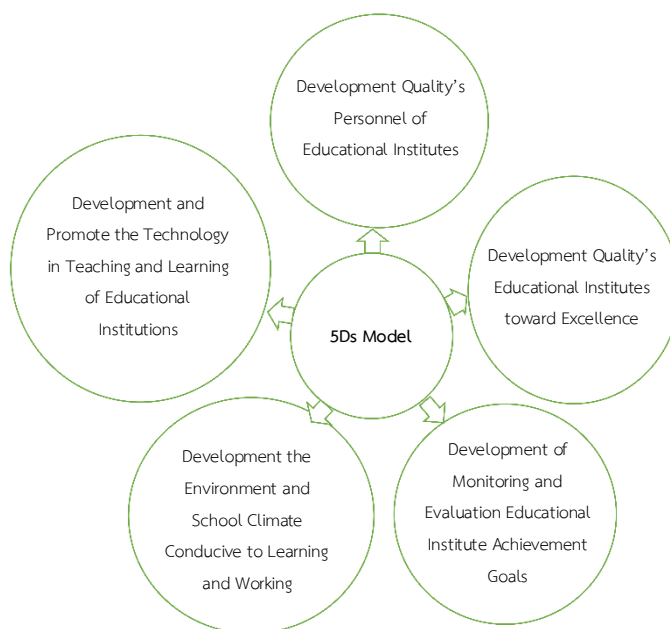
3.4 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน โรงเรียนต้องให้ความสำคัญการกำหนดนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการจัดการศึกษา เพราะการจัดสภาพแวดล้อมมีผลต่อความรู้สึกและบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และการเพิ่มระบบการดูแลความปลอดภัยภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพชานันท์ โกษณงค์ และวรกาญจน์ สุขสดเขียว (2563) พบว่า บรรยากาศองค์การของโรงเรียน เรียงลำดับความสำคัญได้แก่ เป้าหมายขององค์การ เครือข่ายของการติดต่อสื่อสาร แบบของความเป็นผู้นำ ความซับซ้อนของระบบ ยกเว้นด้านขนาดและโครงสร้างขององค์การ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดความสำเร็จ

3.5 การส่งเสริมด้านเทคโนโลยีเพื่อใช้ในขบวนการจัดเรียนรู้การเรียนการสอนของสถานศึกษา เป็นการผสมผสานความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ และเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนรู้จากการศึกษาของพิมพ์พรณ สุริโย (2557) พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษานั้น เป็นความสามารถของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ทำงานร่วมกัน จนสามารถทำให้นักเรียนใฝ่รู้ รักการอ่าน แสวงหา

ความรู้ด้วยตนเอง ความพึงพอใจในการทำงานของครู สามารถในการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีของครู ความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนต่อสภาวะแวดล้อมที่มากกระทบภายในและภายนอก

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาด้านประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 มีตัวแปรสำคัญที่สามารถนำไปจัดทำแนวทางปฏิบัติได้จริง 5 แนวทางตามหลักแนวคิด Balanced Scorecard (Kaplan, R.S. & Norton, D.P., 1996) สามารถเขียนเป็นแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมตามรูปแบบ 5 Ds Model เพื่อจัดเป็นแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 5Ds Model

D1: การพัฒนาคุณภาพของบุคลากรของสถานศึกษา (Development Quality's Personnel of Educational Institutes)

D2: การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษามุ่งสู่ความเป็นเลิศ (Development Quality's Educational Institutes toward Excellence)

D3: การพัฒนาการติดตามประเมินผลเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา (Development of Monitoring and Evaluation Educational Institute Achievement Goals)

D4: การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน (Development the Environment and School Climate Conducive to Learning and Working)

D5: การพัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา (Development and Promote the Technology in Teaching and Learning of Educational Institutions)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพบุคลากร และพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศ และการจัดการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม

2. สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 ควรกำหนดแผนติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดตามเป้าหมายที่กำหนด พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมและสามารถปฏิบัติได้จริง

3. ควรนำแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษา ไปทดลองในการวิจัยเพื่อเป็นการประเมินผลการบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ตามการประเมินคุณภาพของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 ควรกำหนดแผนติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดตามเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนด พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมและสามารถปฏิบัติได้จริง

2. สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 ควรส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัด มีการจัดทำแผนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาและกำหนดไว้ในมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงาน

3. สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 ควรส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัดมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีเพื่อใช้ในขบวนการจัดการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

- แก้วมณี ปัทมะ. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุฑามาศ ดีแป้น. (2564). การตัดสินใจของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(1), 14-27.
- ฉัตรชัย ตันตรานนท์. (2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนางานบริหารทั่วไปโรงเรียนวชิรวิทย์ เชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ธีรศักดิ์ สารสมักร และคณะ. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 5* (น.348-358). อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชธานี.
- พัชชานันท์ โภชนงค์ และวรกาญจน์ สุขสดเขียว. (2563). ศึกษาบรรยากาศองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 12(2), 174-188.
- พิมพรรณ สุริโย. (2557). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับสภาพการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า*, 4(1), 71-77.
- มยุรี วรรณสกุลเจริญ และชาญณรงค์ รัตนพนากุล. (2563). ประสิทธิภาพขององค์การ. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(1), 193-204.

- สาวิตรี จ้วนหอม. (2556). *ปัจจัยความเสี่ยงกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติพ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ)*. เข้าถึงได้ จากhttps://drive.google.com/file/d/12scnWUn0XxmgoxpJ_b1CrLILbkMqATaF/view.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. เข้าถึงได้ จาก<https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2017/20170313-Education-Development-Plan-12.pdf>.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2558). *มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ : พี.เอ. สีพีวี่ง.
- เสกสันต์ รอดย้อย. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- อัญรารณณ์ ใจก้อนแก้ว และคณะ. (2562). การพัฒนาแบบประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 13(2), 551-565.
- Brown, W.B. & Moberg, D.J. (1980). *Organizational Theory and Management: A Macro Approach*. New York : John Wiley & Sons.
- Hoy, W. K. & Ferguson, J. (1985). A Theoretical Frame work and Exploration of Organizational Effectiveness in School. *Educational Administration Quarterly*, 21(2), 121-122.
- Hoy, W.K. & Miskel, C.G. (2001). *Educational Administration, Theory, Research and Practices*. (6th Edition). New York : Mcgraw Hall.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต พื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

Management of Safe and Healthy Schools of Secondary Schools in the
Lower Northern Region

บัญชา วงศ์ชื่อ¹ สิริทิพร เขาคูน² และสิริมาศ สรขหาว³

Bancha Wongsue, Sittiporn Kao-un and Sirimas Sornkhaow

Received: April 28, 2023

Revised: June 09, 2023

Accepted: June 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพของปัจจัยคัดสรรและประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี 2) เปรียบเทียบปัจจัยคัดสรรของโรงเรียนขนาดของโรงเรียน 3) วิเคราะห์ตัวแปรที่สำคัญของปัจจัยคัดสรรที่มีผลต่อประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี และ 4) นำเสนอการจัดการที่เหมาะสมในการพัฒนาระบบบริหารจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างโดยวิธีการเลือกสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวน 849 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาพรวมภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีอยู่ในระดับมาก กระบวนการกลยุทธ์การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบขนาดโรงเรียนพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ขนาดใหญ่พิเศษมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียน การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและมี

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา; Chao Phraya University

Corresponding author, e-mail: bancha-957@hotmail.com

ประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีมากที่สุด ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กมีกระบวนการกลยุทธ์มากที่สุด 3) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยคัดสรรพบว่าตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยมีทั้งหมด 26 ตัวแปรจาก 74 ตัวแปรซึ่งสามารถทำนายประสิทธิผลได้ร้อยละ 99.90 และ 4) แนวทางในการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีประกอบด้วย 5 แนวทางคือ 1) แผนพัฒนาสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี 2) การพัฒนาบุคลากร และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการดำเนินงานสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี 3) การบริหารจัดการที่มุ่งสู่สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี 4) การสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี และ 5) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ความก้าวหน้าความสำเร็จของการเป็นสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี

คำสำคัญ: การจัดการ, ความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี, ภาคเหนือตอนล่าง

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the conditions of selected factors and the effectiveness of safe and healthy schools; 2) to compare the selected factors of schools and the size of the schools; 3) to analyze important variables of the selected factors that affected the effectiveness of safe and healthy schools; and 4) to propose appropriate management in developing an effective school management system for safe and healthy schools. This was a descriptive research by collecting data from 849 personnel of secondary schools under the Office of the Basic Education Commission in the lower northern region by a multi-stage sampling. The statistics used in the research were mean, standard deviation and One-way multiple analysis of variance. The results of the research found that 1) in the overall, strategic leadership and effectiveness of safe and healthy schools were at a high level. The school-based strategic management process was at the highest level; 2) the results of comparing school sizes revealed that large and extra-large schools had strategic leadership of school administrators. Management using schools as a base and being effective made schools as safe and healthy as possible. Small

schools had the most strategic processes; 3) the results of the analysis of selected factors revealed that there were 26 out of 74 important variables that affected safe and healthy school management, which can predict 99.90 percent effectiveness; and 4) the guidelines for managing safe and healthy schools consisted of 5 guidelines: 1) safe and healthy school development plan, 2) personnel development and information technology for the operation of safe and healthy schools; 3) management aimed at safe and healthy schools; 4) creating cooperation with stakeholders in the management of safe and healthy schools; and 5) public relations of progress and success in being a safe and healthy schools.

Keywords: Management, Safety and Health, Lower Northern Region

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้กำหนดนโยบายปีงบประมาณ 2563 ในนโยบายที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ จะมุ่งเน้นการพัฒนาประชากรวัยเรียนทุกคน ทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผู้เรียนที่มีความต้องการดูแลเป็นพิเศษ ให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีศักยภาพ มีทักษะความรู้เป็นคนที่มีความรู้ เรียนรู้ได้ด้วยตนเองมีความสามารถในการวางแผนชีวิตและการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสม สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า โดยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนสามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว รวมถึงความตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย และการพัฒนาและรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษของพหุปัญญาแต่ละประเภท เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีลักษณะนิสัย มีความรักในสุขภาพและพลานามัย และพัฒนาทักษะด้านกีฬาสู่ความเป็นเลิศ และกีฬาเพื่อการอาชีพ โดยมีตัวชี้วัด ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะของตนเองให้มีความสุข ภาวะที่ดี สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สถานศึกษาต้องดำเนินการ 1) จัดกิจกรรมพัฒนาเด็กปฐมวัยในรูปแบบที่หลากหลาย จัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ 2) จัดการเรียนรู้สร้างประสบการณ์ เน้นการเรียนรู้เป็นเล่น เรียนรู้อย่างมีความสุข 3) ปรับปรุงอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกสนามเด็กเล่นให้ได้มาตรฐาน มีความ

ปลอดภัย สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) จัดหาสื่อ อุปกรณ์ ที่มีคุณภาพเหมาะสม มีมาตรฐานและความปลอดภัย 5) อภิบาลเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาวะที่ดี ร่างกาย สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ 6) สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษา และ 7) สรุป และรายงานผลการดำเนินงานต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) และเพื่อขับเคลื่อนแนวนโยบายดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดยสำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียนได้จัดทำเกณฑ์โรงเรียนต้นแบบ นักเรียนไทยสุขภาพดี จำนวน 5 มาตรฐาน ประกอบด้วย 1) มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ 2) มาตรฐานด้านโภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย 3) มาตรฐานด้านการออกกำลังกาย กีฬาและ นันทนาการ 4) มาตรฐานด้านทันตสุขภาพ และ 5) มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วมและเครือข่าย

จากความเป็นมาและปัญหาข้างต้นเพื่อได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา ให้เกิด ประสิทธิภาพผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาเนื่องจากสภาพ ปัญหาในปัจจุบันในด้านของสุขภาพอนามัยเช่นในด้านของมาตรฐานทันตสุขภาพของนักเรียน ปัญหาของสุขภาพนักเรียน และปัญหาด้านการบริหารจัดการในโรงเรียนที่ส่งผลต่อความปลอดภัย ของนักเรียนเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ จากกิจกรรมการเรียนรู้ หรือกิจกรรม ระหว่างพัก โดยเกิดในห้องเรียนและสนามกีฬา ความรุนแรงที่พบมากที่สุดคืออาการฟกช้ำดำเขียว และบาดแผลถลอกมีเลือดออก การถูกระแทกด้วยสิ่งของและวิ่งชนกับสิ่งของในห้องเรียน ซึ่งเป็นการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องกำหนดนโยบายในการ แก้ปัญหา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนการบริหารโรงเรียนสุขภาพ ความ ปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและ สุขภาพอนามัยดีเพื่อให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยดีมีความปลอดภัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี รวมทั้ง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบริโภคที่ถูกต้อง ส่งเสริมการออกกำลังกาย รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง ต่อสุขภาพ นักเรียนสามารถนำความรู้ประสบการณ์ และทักษะไปดูแลตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษามี องค์กรความรู้ที่ได้ไปดำเนินการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพของปัจจัยคัดสรร (ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน) และประสิทธิภาพผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยคัดสรร (ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน) และประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ตามขนาดของโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ

3. เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรที่สำคัญของปัจจัยคัดสรรที่มีผลต่อ (ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน) และประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

4. เพื่อนำเสนอการจัดการที่เหมาะสมในการพัฒนาระบบบริหารจัดการสถานศึกษา ปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

สมมติฐานการวิจัย

1. สภาพของปัจจัยคัดสรร (ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์ การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน) และสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2. ขนาดของโรงเรียนมัศึกษามีผลทำให้ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์ การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาทุกตัวแปร เป็นปัจจัยคัดสรรสำคัญที่ส่งผลต่อสถานศึกษา ปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาโดยวิธีการสำรวจ มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากร จำนวน 12,973 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยวิธีการเลือกสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 849 คน

แบบสอบถามใช้เป็นเครื่องมือวัดระดับความคิดเห็นเป็นแบบลิเคิร์ทสเกล 5 ระดับ (Rating Scales) จำแนกเป็น 4 ตอนซึ่งประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 24 ข้อ

ตอนที่ 3 กระบวนการกลยุทธ์ สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 22 ข้อ

ตอนที่ 4 การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 27 ข้อ

ตอนที่ 5 สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 30 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 849 คน ได้รับข้อมูลคืนทั้งหมด 849 คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ จำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบทางเดียว (One-way Multivariate Analysis of Variance หรือ One-way MANOVA) และทดสอบภายหลังหาคู่ที่แตกต่างกันด้วยวิธีของ Scheffe

4. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบสเต็ปไวส์ (Stepwise-Multiple Regression Correlation Coefficient)

5. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 4 โดยใช้แนวคิด Balanced Scorecard และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพของปัจจัยคัดสรร (ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์ การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน) และประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” พบว่า 1.1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิผล 1.2 กระบวนการกลยุทธ์ของการบริหาร โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการจัดทำกลยุทธ์ 1.3 การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาในรายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล 1.4 ประสิทธิผลผลการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ

2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยคัดสรร (ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์ การบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน) และประสิทธิผล สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างตามขนาดของโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ 2.1 ด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษสูงกว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์โรงเรียนขนาดใหญ่ และภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขนาดใหญ่สูงกว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์โรงเรียนขนาดกลาง 2.2 ด้านกระบวนการกลยุทธ์ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ 2.3 ด้านการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่สูงกว่าโรงเรียนขนาดกลาง 2.4 ประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลางสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

3. การวิเคราะห์ตัวแปรที่สำคัญของปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ด้านกระบวนการกลยุทธ์ และด้านการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีปัจจัย 3 ด้าน รวม 74 ข้อ มีตัวแปรสำคัญ 26 ตัวแปร ประกอบด้วยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ จำนวน 25 ข้อ ด้านกระบวนการกลยุทธ์จำนวน 22 ข้อ และด้านการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จำนวน 27 ข้อ

4. แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง พบว่า แนวทางสำคัญเพื่อนำไปสู่

การประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติ จำแนกตามเงื่อนไขแต่ละด้านของแนวคิด Balanced Scorecard ใน 4 มุมมอง ซึ่งประกอบด้วย 4.1 มิติด้านประสิทธิผล (Effectiveness Perspective) 4.2 มิติด้านคุณภาพ (Quality Perspective) 4.3 มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) และ 4.4 มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning & Growth Perspective) ซึ่งได้แนวทางการพัฒนา 5 แนวทาง คือ 1) แผนพัฒนาสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี 2) การพัฒนาบุคลากร และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินงานสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี 3) การบริหารจัดการที่มุ่งสู่สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี 4) การสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี และ 5) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ความก้าวหน้า ความสำเร็จของการเป็นสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” ครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. สภาพของปัจจัยคัดสรร (ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์ การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน) และประสิทธิผล สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง อภิปรายผลได้ดังนี้ ผลการศึกษาการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญทวี บุญให้ และวีรพล กุลบุตร (2563) พบว่า ด้านกระบวนการกลยุทธ์ โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา ร่มโพธิ์รี (2561) พบว่า ด้านการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรัสสา ไสยแก้ว (2561) พบว่า ด้านประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิสร ดีปานธรรม (2561) พบว่า รูปแบบการจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านมาตรการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุในสถานศึกษา 2) ปัจจัยด้านมาตรการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุในสถานศึกษา 3) ปัจจัยด้านมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคม 4) ปัจจัยด้านมาตรการรักษาความปลอดภัยในสุขภาพอนามัยของนักเรียน รูปแบบการจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ได้รับการประเมินและได้รับการรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วม

สนทนากลุ่มครั้งที่สองทุกท่านว่ารูปแบบดังกล่าว เป็นรูปแบบที่ดีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในสถานการณ์จริง

2. การเปรียบเทียบปัจจัยคัดสรร (ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์ การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน) และประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ตามขนาดของโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ จากผลการศึกษากิจการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยคัดสรร ด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ และ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ สูงกว่า โรงเรียนขนาดกลางสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกอร อุ่นสถานนท์ (2563) พบว่า ปัจจัยคัดสรรด้านกระบวนการกลยุทธ์ของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชัญชา ขุนจง (2563) พบว่า ปัจจัยคัดสรรด้านการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กสอดคล้องกับงานวิจัยของสุดาลักษณ์ บุปผาตา (2559) พบว่า ประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กสอดคล้องกับงานวิจัยของสภาพร ชัยคินี (2561) พบว่า การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬควรดำเนินการดังนี้ เชิญชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสุขภาพ มีการระบุช่วงเวลา นิเทศติดตามโครงการส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนติดต่อประสานงานกับโรงพยาบาลเพื่อให้โรงเรียนของตนเป็นศูนย์ตรวจสุขภาพ จัดป๋ายนิเทศเพื่อให้ความรู้ด้านสุขภาพและจัดประกวดโครงงานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ บูรณาการทักษะด้านสุขภาพไว้ใน หลักสูตรของโรงเรียน

3. การวิเคราะห์ของตัวแปรคัดสรรสำคัญ ด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ด้านกระบวนการกลยุทธ์ ด้านการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีทั้งหมด 26 ตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อ การจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง พบว่ามีปัจจัยคัดสรรที่สำคัญ 26 ประเด็นหรือตัวแปรสำคัญ (จากทั้งหมด 74 ตัวแปร) ได้แก่ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ กระบวนการกลยุทธ์ และการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีผลต่อประสิทธิผลสถานศึกษาปลอดภัย และสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hamlin, D. & Li, A. (2020) ที่ได้ศึกษาเรื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างการอาสาสมัครของผู้ปกครองในโรงเรียน และมาตรการความปลอดภัยในโรงเรียน 2 มาตรการได้แก่ มาตรการในการกำหนดกระบวนการกลยุทธ์ในการป้องกันอันตรายในโรงเรียนและการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียน

4. แนวทางการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ของผู้วิจัยทั้ง 5 แนวทางเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้พร้อมเน้นไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีต่อองค์การ จำแนกตามเงื่อนไขแต่ละด้านของ Balanced Scorecard ใน 4 มุมมอง ได้แก่

4.1 มิติด้านประสิทธิผล (Effectiveness Perspective) มี 1 แนวทาง คือ แผนพัฒนาสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hall, V. B. (2020) พบว่า กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านความปลอดภัยของโรงเรียน คำถามเหล่านี้ยังเปิดเผยถึงความจำเป็นในการพัฒนาวิชาชีพเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเตรียมพร้อมด้านความปลอดภัย แผนฉุกเฉินในภาวะฉุกเฉินที่ได้รับการปรับปรุง และการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูเพื่อให้แน่ใจว่ามีการดำเนินการที่เหมาะสม

4.2 มิติด้านคุณภาพ (Quality Perspective) มี 1 แนวทาง การพัฒนาบุคลากรและเทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Olhausen-Kaylor, J. (2019) พบว่า การวัดโรงเรียนที่ปลอดภัยขึ้นอยู่กับตัวแปรสองตัว ตัวแปรเหล่านี้คือ 1) เพื่อสร้างอาคารที่ปลอดภัยสำหรับนักเรียนซึ่งจัดการโดยขั้นตอนที่ออกแบบโดยคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียนในระดับแนวหน้า และ 2) เพื่อจ้างบุคคลที่ผ่านการฝึกอบรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศเชิงบวกและปลอดภัย ข้อมูลที่รวบรวมในการศึกษานี้สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีประโยชน์ต่อผู้บริหารเขตที่ต้องการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยสำหรับนักเรียน

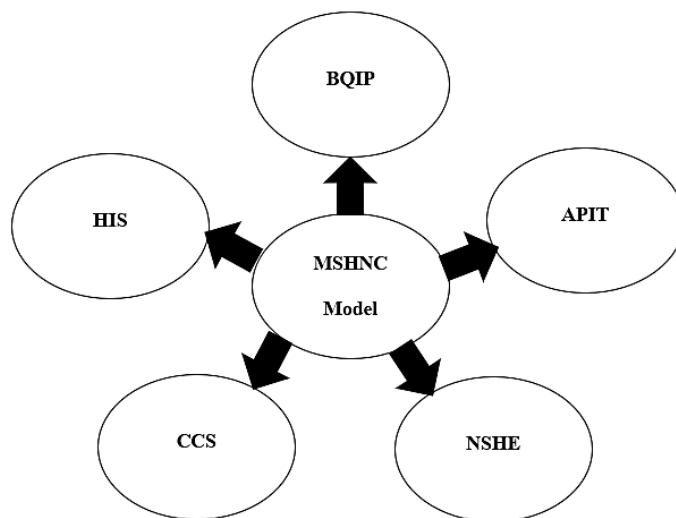
4.3 มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) มี 2 แนวทาง คือ 1) แนวทางที่ 3 การบริหารจัดการที่มุ่งสู่สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี 2) การสร้างความร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ในการจัดการการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Barnhardt, J. (2020) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับความปลอดภัยและความมั่นคงของโรงเรียนการสร้างความปลอดภัยในการรับรู้ของนักเรียน 1) ความสัมพันธ์เชิงบวกเชื่อมโยงกับการรับรู้ความปลอดภัยที่เพิ่มขึ้นขณะอยู่ที่โรงเรียน 2) เครือข่ายเชิงบริบทของประสบการณ์ที่แจ้งการรับรู้ถึงความปลอดภัยในขณะที่อยู่ในโรงเรียนนั้นหนาแน่น แต่จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับมันเพื่อสร้างระบบรักษาความปลอดภัยที่มีจุดมุ่งหมายและสอดคล้องกันในโรงเรียน 3) นักเรียนรายงานว่ารู้สึกปลอดภัยที่สุดใน

พื้นที่ขนาดใหญ่และพื้นที่ส่วนกลาง 4) ระบบความปลอดภัย ขั้นตอน และความเชื่อบางอย่างทำให้นักเรียนรู้สึกไม่เป็นอื่น

4.4 มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) มี 1 แนวทาง คือ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ความก้าวหน้า ความสำเร็จของการเป็นสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sizemore, B. B. (2021) ที่ได้ศึกษาเรื่องผู้นำโรงเรียน-เจ้าหน้าที่ทรัพยากรโรงเรียนร่วมมือกันป้องกันความรุนแรงในโรงเรียน การทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำโรงเรียนและ SRO จะช่วยป้องกันความรุนแรงในโรงเรียนได้ แต่การทำงานร่วมกันจะต้องมีประสิทธิผลเพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการป้องกันความรุนแรงในโรงเรียน การสื่อสารและการฟังถูกระบุว่าเป็นจุดศูนย์กลางของความสัมพันธ์ความร่วมมือระหว่างผู้นำโรงเรียนกับ SRO การพัฒนาวิชาชีพที่เน้นการผสมผสานคุณลักษณะ บุคลิกภาพ และวัฒนธรรมองค์กรของทั้งสองวิชาชีพควรได้รับการบังคับใช้โดยผู้นำด้านการศึกษาและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อเตรียมผู้นำโรงเรียนและ SRO สำหรับการทำงานร่วมกันเพื่อป้องกันความรุนแรงในโรงเรียน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัย เรื่อง การจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

แนวทางในการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ดังนี้

1. มิติด้านประสิทธิผล (Effectiveness Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 แผนพัฒนาสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี (โดยใช้สัญลักษณ์ BQIP: Build Quality Improvement Plan) ดำเนินการโดยกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา ด้วยการแต่งตั้งคณะทำงานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพภายในและภายนอกสถานศึกษาร่วมกัน เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานตัวชี้วัดของสถานศึกษา และจัดทำแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษา

2. มิติด้านคุณภาพ (Quality Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 2 การพัฒนาบุคลากร และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการดำเนินงานสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี (โดยใช้สัญลักษณ์ APIT: Advance Personnel and Information Technology) ดำเนินการโดย จัดอบรมครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน พร้อมนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูล และสนับสนุนการดำเนินงาน และกำหนดปฏิทิน หรือวิธีการกำกับ นิเทศติดตาม การจัดการสถานศึกษา

3. มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) มี 2 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 3 การบริหารจัดการที่มุ่งสู่สถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี (โดยใช้สัญลักษณ์ NSHE: Navigate to be Safety and Healthy Educational of secondary school) ดำเนินการโดย กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของครู และบุคลากรทางการศึกษา ทั้ง 4 กลุ่มงาน ประกอบด้วย กลุ่มบริหารงานวิชาการ กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มบริหารงานงบประมาณ และกลุ่มบริหารงานทั่วไป ประชุมคณะดำเนินงานเพื่อสร้างความรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน พร้อมจัดทำคู่มือการดำเนินงานร่วมกัน

แนวทางที่ 4 การสร้างความร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ในการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี (โดยใช้สัญลักษณ์ CCS: Create Cooperation with Stakeholder) ดำเนินการโดย จัดประชุมครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงาน และสนับสนุน การพัฒนาการศึกษาให้

เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยให้ความสำคัญในการประชุมวางแผน การดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามประเมินผล

4. มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) มี 1 แนวทางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย

แนวทางที่ 5 การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ความก้าวหน้า ความสำเร็จของการเป็นสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี (โดยใช้สัญลักษณ์ HIS: Have giving Information to Stakeholder) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ความก้าวหน้า ความสำเร็จของการเป็นสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีดำเนินการโดย กำหนดปฏิทินการประชาสัมพันธ์เพื่อรายงานความก้าวหน้า ของผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง ผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล พร้อมเปิดช่องทางการแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานระดับกระทรวงควรมีแผนงานในการดำเนินโครงการ ส่งเสริม พัฒนา กำกับติดตามการจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี ให้เกิดประสิทธิผลแก่สังคมในภาพรวม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องต่อไป
2. หน่วยงานระดับจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ควรกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน การจัดการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี ให้เป็นรูปธรรมและชัดเจนยิ่งขึ้น
3. หน่วยงานระดับโรงเรียน ควรจัดทำแผน ในการดำเนินโครงการสถานศึกษาปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีให้เกิดประสิทธิผล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครอง สังคม และชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาที่สนใจควรมีการศึกษาวิจัยจากบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามหลักการบริหารงานโรงเรียนในปัจจุบันที่เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวทางในการปฏิบัติที่เกิดประสิทธิผลและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

2. โรงเรียนมัธยมศึกษาที่สนใจควรมีการนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อยอดในเชิงพัฒนา และทดสอบเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในเชิงประสิทธิผลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร อุ่สถานนท์. (2563). การบริหารด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 10(2), 1-14.
- จิรัสสา ไสยแก้ว. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 14(69), 161-167.
- ชลธิชา ร่มโพธิ์รี. (2561). การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชีษณุชา ขุนจง. (2563). การจัดการความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา. *สารศาสตร์*, 3(2), 287-300.
- บุญทวี บุญให้และวีรพล กุลบุตร. (2563). การศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานศึกษาปลอดภัยตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านมาตรการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุ: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย*, 6(1), 62-74.
- สถาพร ชัยคินี. (2561). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 15(69), 97-108.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *นโยบายปีงบประมาณ 2563*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุดาลักษณ์ บุปผาดา. (2559). ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 12(57), 111-122.

อดิสร ดีปานธรรม. (2561). *ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วม*
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา). บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

Barnhardt, J. (2020). *Student Perceptions of School Safety and Security*. (Dissertation
in Educational and Organizational Leadership). University of Pennsylvania.

Hamlin, D. & Li, A. (2020). The Relationship between Parent Volunteering in School
and School Safety in Disadvantaged Urban Neighborhoods. *Journal of*
School Violence, 19, 362-376.

Hall, V. B. (2020). *Public School Safety and Intervention Program Improvement*
Participatory Action Research. (Dissertation in Public Administration).
Capella University.

Olhausen-Kaylor, J. (2019). *Perceptions of Elementary School Parents, Principals, and*
School Resource Officers regarding Visitor Management Systems and
School Safety. (Dissertation in Education). Lindenwood University.

Sizemore, B. B. (2021). *School Leader-School Resource Officer Collaboration to*
Prevent School Violence. (Dissertation of Educational Leadership). Keiser
University.

การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา กลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

Career Potential Development based on Local Wisdom of the Elderly: A
Case Study of Khanom Kong Group, Ban Hua Phai, Hua Phai Subdistrict,
Mueang Sing Buri District Sing Buri Province

จิราวรรณ สมหวัง¹ และกรพินธุ์ กลิ่นเกษร²

Chirawan Somwang and Korapin Klinkesorn

Received: May 01, 2023

Revised: June 12, 2023

Accepted: June 13, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ 2) พัฒนาระบบการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ และ 3) การติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรีโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และผู้นำกลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ สำหรับผู้เข้าร่วมอบรมในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุกลุ่มชนมกงหัวไผ่ จำนวน 10 คน และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การจัดสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถาม การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้าและตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติบรรยาย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การ

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี; Rajabhat Thepsatri University

Corresponding author, e-mail: chirawan.s@lawasri.tru.ac.th, Tel. 080-0203325

วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สมาชิกมีความต้องการเรียนรู้สูตรการทำขนมสามเกลอ เพื่อขยายโอกาสในการขาย 2) ผู้เข้าร่วมอบรมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร “ขนมสามเกลอ” มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า ก่อนเข้าร่วมอบรม ผู้เข้าร่วมมีความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมอบรม มีความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) จากการติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุกลุ่มขนมกงบ้านหัวไผ่ พบว่า ขนมสามเกลอได้รับการตอบรับจากลูกค้าเป็นอย่างดี ซึ่งกลุ่มจะผลิตขายร่วมกับขนมกง มียอดขายดีและขายหมดทุกครั้ง

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น, ผู้สูงอายุ, กลุ่มขนมกงบ้านหัวไผ่

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the need to develop career potential based on the local wisdom of the elderly; 2) to develop a process for developing career potential based on the local wisdom of the elderly; and 3) to follow up and evaluate the development of career potential based on the local wisdom of the elderly: a case study of Khanom Kong group, Ban Hua Phai, Hua Phai Subdistrict, Mueang Sing Buri District, Sing Buri Province. Key informants were executives and officials of the Hua Phai Subdistrict Administrative Organization, community leaders, the elderly, and leaders of Khanom Kong group, Ban Hua Phai. The participants in the workshop project to develop career potential based on the local wisdom of the elderly consisted of 10 elderly people from the Khanom Kong group, Hua Phai and 7 students from Thepsatri Rajabhat University. The tools used for data collection were organizing group discussions, in-depth interviews and questionnaires. Data reliability was checked using triangulation and data were verified by key informants. Quantitative data analysis used descriptive statistics. And qualitative data was analyzed using content analysis. The results of the research found that 1) members had a desire to learn the recipe for making Khanom Sam Kler to expand sales opportunities; 2) participants in the workshop project "Khanom Sam Kler" were overall satisfied at the highest level. In terms of applying knowledge, it

was found that before participating in the training, participants' knowledge and understanding were at a low level and after participating in the training, they had the highest level of knowledge and understanding; and 3) from monitoring and evaluating the career potential development based on local wisdom of the elderly in the Khanom Kong group, Ban Hua Phai, it was found that Khanom Sam Kler has received good response from customers very well which the group will produce and sell together with Khanom Kong. It had good sales and sells out every time.

Keywords: Career Potential Development based on Local Wisdom, the Elderly, Khanom Kong Group, Ban Hua Phai

บทนำ

รัฐบาลได้กำหนดให้วาระผู้สูงอายุเป็นวาระแห่งชาติ โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุแห่งชาติครอบคลุมทั้งกลุ่มก่อนวัยสูงอายุ (25-59 ปี) และผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) โดยในกลุ่มผู้สูงอายุนั้น ได้มีการจัดทำแผนการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวที่ครอบคลุมจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมากขึ้น เน้นการเสริมทักษะใหม่แก่แรงงานผู้สูงอายุ การออกแบบการทำงานให้ยืดหยุ่นและสร้างแรงจูงใจให้นายจ้างที่จ้างผู้สูงอายุ ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกิจกรรม CSR ภาคประชาชนในการสร้างงานผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ พร้อมทั้งจัดทำแผนบูรณาการด้านสุขภาพ โดยมีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุได้รับการตรวจ ป้องกัน และดูแลสุขภาพระยะยาวที่บ้านและในชุมชนตามระดับความจำเป็น สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีระบบการเงินการคลังที่ยั่งยืนในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (กรุงเทพมหานคร, 2563)

สำหรับจังหวัดสิงห์บุรี ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรีได้เปิดเผยถึงสถานการณ์ผู้สูงอายุว่า จังหวัดสิงห์บุรีก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบแล้ว โดยข้อมูลล่าสุดพบว่าผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป มีสูงถึงร้อยละ 25 ของประชากร 210,000 คน หรือประมาณ 52,500 คน ซึ่งถือว่าสูงมาก โดยส่วนใหญ่จะถูกจัดอยู่ในประเภทคนติดบ้าน ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพหรือทำงานหารายได้ และมีจำนวนไม่น้อยประสบปัญหาทางด้านสุขภาพ จนกลายเป็นภาระของลูกหลานไม่สามารถใช้เวลาทุ่มเทไปกับการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรีกล่าวต่อไปว่า ผู้สูงอายุมีความจำเป็นต้องอาศัยคนดูแลในสัดส่วน 1 ต่อ 2 หมายความว่า ผู้สูงอายุ 1 คน จะต้องมีความจำเป็น

บุตรหลานคอยช่วยกันดูแลถึง 2 คน หากพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ไม่นั่นคงดีพอ ย่อมเกิดปัญหาอื่นตามมา โดยเฉพาะปัญหาทางสังคม (THAI TIME สิงห์บุรี, 2561)

องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนประชากรรวม 4,863 คน ซึ่งประชากรเพศชายมีจำนวน 2,261 คน และเพศหญิงมีจำนวน 2,602 คน และมีจำนวนผู้สูงอายุ 1,018 คน คิดเป็นร้อยละ 20.93 (องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่, 2562)

จากการจัดสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นในการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุในตำบลหัวไผ่ วันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวไผ่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ และผู้นำซึ่งเป็นสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุและเป็นตัวแทนผู้สูงอายุจากทั้ง 13 หมู่ จำนวน 20 คน ซึ่งได้ข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่ม ดังนี้

1. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรชาวนา เมื่อหมดฤดูทำนา ผู้สูงอายุผู้หญิงส่วนใหญ่จะรวมกลุ่มกันทำอาชีพเสริม คือ กลุ่มขนมกงบ้านหัวไผ่ (กลุ่มสตรีสหกรณ์ร่วมใจ) และกลุ่มจักสานบ้านปากคลองบางกระเพียง

2. สำหรับอัตลักษณ์พื้นถิ่นนั้น “ตำบลหัวไผ่” มีที่มาของชื่อตำบลเนื่องจากในสมัยอดีตพื้นที่ส่วนใหญ่ มีกอไผ่ขึ้นอยู่ตามริ้วบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และได้กลายเป็นริ้วธรรมชาติ จึงได้ใช้ชื่อตำบลหัวไผ่ และมีสถานที่สำคัญ ได้แก่ บึงบางกระเจ็ดซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่อนุรักษ์พันธุ์ปลาหลายชนิด เป็นบึงเก่ามาแต่โบราณ และสถานที่จัดแข่งขันเรือที่ยาวในเดือนตุลาคมของทุกปี รวมทั้งยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

3. เนื่องจากอาชีพเสริม คือ การทำขนมกงบั้น การผลิตและการขายจะขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้า เช่น สั่งทำในโอกาสพิเศษงานบุญและงานมงคลต่าง ๆ หรือการขายในงานประจำปีระดับตำบล หรือระดับจังหวัด นอกจากนี้ ขนมกงจะมีรสชาติอร่อย ผู้ซื้อจะต้องรับประทานทันที ถ้าใส่ถุงเก็บไว้ รสชาติจะไม่อร่อย ไม่มีความกรอบ และเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้กลุ่มไม่สามารถขายสินค้าได้ ประกอบกับเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งสมาชิกบางส่วนได้มีการเสียชีวิต ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 10 คน

4. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการอาชีพเสริมที่ใช้วัตถุดิบหาได้ตลอดทั้งปี ไม่ใช่วัตถุดิบทางเกษตรที่ขึ้นอยู่กับฤดูกาล เพราะสามารถทำอาชีพเสริมได้ในช่วงเวลาวางจากการทำอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น การวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนักวิจัยในการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา กลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ และทำให้ผู้สูงอายุนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อพัฒนาระบบการพัฒนาพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี
3. เพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้ โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะก่อนปฏิบัติการ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. คณะผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ เพื่อทบทวนวรรณกรรมสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และตัวแปรที่ต้องการศึกษา รวมทั้งสร้างแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์

2. คณะผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ การเก็บข้อมูลภาคสนาม ในพื้นที่จริงจากกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเฉพาะการสำรวจพื้นที่และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยศึกษาลักษณะทางภูมิศาสตร์ บริบท ศักยภาพของชุมชนบ้านหัวไผ่ และสถานประกอบการของกลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ มีการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำและสมาชิกกลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ จำนวน 10 คน

2.2 คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) โดยจัดสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึกกับ

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มชมรมกบฏบ้านหัวไผ่ และ 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตำบลหัวไผ่ จำนวน 15 คน เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร ตำรา ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบข่ายในการสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษา

2) สร้างแบบสัมภาษณ์โดยกำหนดตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ

3) นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแบบสอบถาม จำนวน 3 คน เพื่อเป็นการทดสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) พิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Item Objective Congruence Index: IOC) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

2.4 ข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจพื้นที่ คณะผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

2.5 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1) การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) ด้วยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่า 1 วิธี ได้แก่ (1) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (2) การสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ และ (3) การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Member Checking) คณะผู้วิจัยใช้การสะท้อนข้อมูลกลับไปยังผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยคณะผู้วิจัยได้ทวนคำตอบของผู้ให้ข้อมูลหลักว่ามีความถูกต้องและสอดคล้องกันกับความเข้าใจของคณะผู้วิจัย ซึ่งเมื่อถอดคำสัมภาษณ์เสร็จแล้ว

คณะผู้วิจัยจะให้ผู้ให้ข้อมูลหลักอ่านและตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกและการตีความของคณะผู้วิจัยอีกครั้ง

ระยะปฏิบัติการ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. คณะผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และนำข้อมูลที่ได้จากสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อออกแบบโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มชนมغبานหัวเฒ่มากที่สุด

2. คณะผู้วิจัยได้จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ หลักสูตร “ขนมสามเกลอ” โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมได้แก่ กลุ่มชนมغبานหัวเฒ่า จำนวน 10 คน และนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จำนวน 7 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามระดับความพึงพอใจที่มีต่อโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ หลักสูตร “ขนมสามเกลอ” ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิทยากร 2) ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร 3) ด้านความรู้ความเข้าใจ และ 4) ด้านการนำความรู้ไปใช้ สำหรับมาตรวัดตัวแปรเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามนั้น มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประกอบประมาณค่า 5 ระดับ (5 Point Rating Scale)

ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ หลักสูตร “ขนมสามเกลอ”

4. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

4.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบข่ายในการสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษา

4.2 สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์โดยกำหนดตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ

4.3 นำแบบสอบถามฉบับร่างไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแบบสอบถาม จำนวน 3 คน เพื่อเป็นการทดสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) พิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและ

โครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Item Objective Congruence Index: ioc) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.33 - 1.00

4.4 การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น

4.5. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากการทดลองโดยใช้ทุกฉบับมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ใช้วิธีการของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.891

4.6 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้ จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจที่มีต่อโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ หลักสูตร “ขนมสามเกลอ” วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะติดตามและประเมินผล

คณะผู้วิจัยได้การติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ แบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย การวิจัยและภาคีเครือข่าย ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีและองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้การรับรองจริยธรรมการวิจัยจากหน่วยจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยได้รับใบรับรองการวิจัยที่ HE-058-2565

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มชนมغبานหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี จากการ

ระดมความคิดเห็นที่มุ่งเน้นความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุของกลุ่มชนมغبานหัวไผ่นั้น พบว่า 1) สมาชิกมีความต้องการเรียนรู้สูตรการทำขนมสามเกลอ เพื่อขยายโอกาสในการขาย เนื่องจากชนมغبานและชนมสามเกลอมักจะขายคู่กัน ซึ่งมีลูกค้าจำนวนมากสอบถามและต้องการซื้อขนมสามเกลอด้วย โดยเฉพาะในงานพิธีแต่งงาน เพราะมีความเชื่อว่า “ขนมสามเกลอ” คือ ชนมเสี่ยงทายชีวิตคู่ 2) ถ้ากลุ่มสามารถทำขนมสามเกลอได้ จะช่วยเพิ่มโอกาสในการขาย เพราะชนมغبานและชนมสามเกลอนั้น มีส่วนผสมส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบเดียวกัน และ 3) กลุ่มมีความต้องการอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง และแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันกับวิทยากร อาจารย์ และนักศึกษาจากสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เรื่องขนมغبานและชนม สามเกลอบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุของชุมชนหมู่ 9 ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

2. กระบวนการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มชนมغبานหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

จากการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมที่มีต่อโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ หลักสูตร “ขนมสามเกลอ” พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจต่อโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ หลักสูตร “ขนมสามเกลอ” ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านวิทยากร ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร และด้านการนำความรู้ไปใช้

จากการสำรวจความรู้ความเข้าใจในการอบรม พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุชนมغبานหัวไผ่และนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จำนวน 17 คน ก่อนเข้าร่วมโครงการมีระดับความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย และพบว่า หลังจากเข้าร่วมอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมมีระดับความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสอบถามตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ หลักสูตร “ขนมสามเกลอ” มีรายละเอียดดังนี้

1) ประทับใจอาจารย์วิทยากรและทีมมากที่สุด อาจารย์สอนดีมาก สอนแบบตัวต่อตัว ไม่เข้าใจก็สามารถซักถามอาจารย์ได้ อาจารย์ถ่ายทอดความรู้ให้อย่างเต็มที่ และให้สูตรลับในการขนมสามเกลอที่อร่อยมาก นอกจากนี้ อาจารย์ให้ได้คำแนะนำการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นที่สามารถ

นำมาเพิ่มมูลค่าได้ ถ้ามีโอกาสอยากไปศึกษาดูงานที่ศูนย์การเรียนรู้เพื่อสังคมชนบทไทยไกลหวานของอาจารย์

2) การอบรมในครั้งนี้ ช่วยทำให้เข้าใจชุมชนมากขึ้น และเข้าใจในบทเรียนที่นำมาประยุกต์เข้ากับงานวิจัยและการบริการวิชาการ ได้ฝึกประสบการณ์จริง อยากที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น และอยากดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข

3. การติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุของกลุ่มชนมกบ้านหัวไผ่

คณะผู้วิจัยได้การติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา กลุ่มชนมกบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอสิงห์บุรี แบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายการวิจัยและภาคีเครือข่าย ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

กลุ่มชนมกบ้านหัวไผ่ ได้ผลิตขนมสามเกลอขายทุกวันศุกร์ที่ตลาดประชารัฐ ณ ศาลากลางจังหวัดสิงห์บุรี และวันเสาร์ที่ตลาดนัดวัยรุ่น ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองจังหวัดสิงห์บุรี รวมทั้งจะผลิตขายคู่กับชนมกในกรณีที่มีการสั่งซื้อเพื่อไปประกอบพิธีมงคลสมรส โดยกลุ่มได้ให้ข้อมูลว่า ถึงแม้จะเป็นช่วงที่แนะนำผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาด คือ เพิ่งเริ่มขาย แต่ได้รับการตอบรับจากลูกค้าเป็นอย่างดี ซึ่งกลุ่มจะผลิตขายร่วมกับชนมก มียอดขายดีและขายหมดทุกครั้ง

อภิปรายผลการวิจัย

สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ คณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้โมเดลเพิ่มเติม หรือ PINS Model ของนันทยา อิทธิชินบัญชร (2559) ในบริบทของกรณีศึกษากลุ่มชนมกบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี แสดงดังภาพที่ 1 ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

การมีส่วนร่วม (Participation หรือ P) โดยการศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research (PAR)) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกกับ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มชนมกบ้านหัวไผ่ และ 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพางา เพ็ญนาเรนทร์ (2564) พบว่า ในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการ

วางแผน องค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน โดยให้แสดงความคิดเห็นผ่าน การทำประชาคมขององค์การบริหารส่วนตำบล และช่องทางอื่น ๆ ด้านการดำเนินงานผู้นำชุมชนจะเป็นหลักในการผลักดันเพื่อให้ เกิดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ด้านการใช้บริการจากโครงการองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนได้จัดกิจกรรม การฝึกอบรมอาชีพให้ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องเช่นกระเป๋ากวักสุเหลื่อใช้โดยการถักสานด้วยมือที่เป็นหลักสูตร ในระยะสั้นให้กับผู้สูงอายุด้านการรับผลประโยชน์ผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนทุกคน สามารถที่จะเข้ามาพัฒนาอาชีพ ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหรือชุมชนจัดให้

ความสนใจ (Interest หรือ I) คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำและสมาชิกของกลุ่ม ชนมกบ้านหัวไผ่ (กลุ่มสตรีสหกรณ์ร่วมใจพัฒนา) ได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นที่มุ่งเน้นความ ต้องการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุของกลุ่มชนมกบ้านหัวไผ่ เพื่อเสริมสร้างโอกาสในการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนและสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มสตรีสหกรณ์ร่วมใจพัฒนา โดยพบว่า สมาชิกมีความต้องการเรียนรู้สูตรการทำขนมสามเกลอ เนื่องจากชนมกและชนมสาม เกลอมักจะขายคู่กัน ซึ่งมีลูกค้าจำนวนมากสอบถามและต้องการซื้อขนมสามเกลอด้วย ซึ่งถ้ากลุ่ม สามารถทำขนมสามเกลอได้ จะช่วยเพิ่มโอกาสในการขาย เพราะชนมกและชนมสามเกลอนั้น มี ส่วนผสมส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของลิขิตา เณิมพลโยธิน, นิศาชล รัตนมณี และประสพชัย พสุนนท์ (2561) พบว่า ความสนใจหรือความถนัดในการประกอบอาชีพมี อิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยมีความสอดคล้องระหว่างบุคลิกภาพกับ สภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ และตรงตามสมรรถนะความสามารถที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีประสบการณ์ ความรู้ และสามารถเป็นผู้ที่ถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะส่งผลต่อความ พึงพอใจ ความมั่นคงและความสำเร็จในการประกอบการอาชีพ

การสร้างเครือข่าย (Network หรือ N) กลุ่มชนมกบ้านหัวไผ่ (กลุ่มสตรีสหกรณ์ร่วมใจ พัฒนา) ได้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาตนเองในหลักสูตรการทำขนมสามเกลอ และ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เรื่อง ชนมกและชนมสามเกลอบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุของ ชุมชนหมู่ 9 ตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ร่วมกันกับวิทยากร ซึ่งเป็นปราชญ์และ ผู้เชี่ยวชาญการทำขนมไทยจากวิสาหกิจชุมชนผักไห่ (ขนมไทยไกลหวาน) อาจารย์และนักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจวรรณ สีสด (2552) พบว่า แนว ทางการพัฒนาผู้สูงอายุนั้น สร้างเสริมการมีส่วนร่วมในระดับคณะทำงานวิจัยและระดับชุมชน หนุน เสริมเติมเต็มศักยภาพ การเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง ตลอดจนประสานความร่วมมือต่าง ๆ จน ก่อให้เกิดโครงการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ลูกหลานในโรงเรียน 4 แห่งของตำบลป่าสัก

การสนับสนุนจากภาครัฐ (Support หรือ S) กลุ่มชนมงบ้านหัวไผ่ (กลุ่มสตรีสหกรณ์ร่วมใจพัฒนา) ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจากองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีได้สนับสนุนทุนโครงการวิจัยรับใช้สังคม/ท้องถิ่น เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุกลุ่มชนมงบ้านหัวไผ่ และสนับสนุนทุนบริการวิชาการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพการศึกษา โดยทีมอาจารย์ได้พัฒนาสูตร บรรจุกัญช์ และฉลากชนมงบให้แก่งกลุ่มชนมงบบ้านหัวไผ่ (กลุ่มสตรีสหกรณ์ร่วมใจพัฒนา) สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงพร กิจอาหาร, ศิริสรณ์เจริญ กมลลัมสกุล และทวี วัชรเกียรติศักดิ์ (2560) พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการวิจัยมาจากการร่วมเรียนรู้และปฏิบัติการร่วมของผู้สูงอายุกับนักวิจัย และองค์การบริหารส่วนตำบลตลอดกระบวนการวิจัย โดยในระยะก่อนปฏิบัติการ เจ้าหน้าที่และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้ส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุให้มีศักยภาพในการพัฒนาจัดตั้งกลุ่มอาชีพสำหรับระยะปฏิบัติการ ได้มีการประชุมระดมสมองร่วมกันดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุและคณะกรรมการ และดำเนินการผลิตยาหม่องและพืชมะนาว โดยร่วมกันแสวงหาความรู้และอบรมเชิงปฏิบัติการสมาชิกที่สนใจ ซึ่งมีคณานักวิจัยช่วยพัฒนาตราสัญลักษณ์ ฉลากและบรรจุกัญช์ จนสามารถดำเนินการได้เองทั้งหมด รวมทั้งการจัดทำระเบียบข้อบังคับการบริหารจัดการและการวางแผนการดำเนินงานเชิงธุรกิจของกลุ่มเองโดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ให้การสนับสนุนในระดับพื้นที่

ภาพที่ 1 PINS Model สำหรับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา กลุ่มชนมงบบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสิงห์บุรี

องค์ความรู้ใหม่

จากการประยุกต์ใช้โมเดลเข้มหมุด หรือ PINS Model ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วม (Participation หรือ P) ความสนใจ (Interest หรือ I) การสร้างเครือข่าย (Network หรือ N) และการสนับสนุนจากภาครัฐ (Support หรือ S) ในการศึกษาการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา กลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสิงห์บุรีนั้น คณะผู้วิจัยได้ค้นพบอีก 1 องค์ประกอบในบริบทของการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุของกลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ ได้แก่ “การร่วมแรงร่วมใจ (Synergy หรือ S)” ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน และหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

กลุ่มชนมกงบ้านหัวไผ่ (กลุ่มสตรีสหกรณ์ร่วมใจพัฒนา) มีความรักสามัคคี ดูแลซึ่งกันและกัน รวมทั้งช่วยเหลือ สร้างแรงจูงใจ และสนับสนุนทุกคนซึ่งเป็นสมาชิกของทีมให้พัฒนาตนเอง เรียนรู้องค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ โดยสมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือและเต็มใจเข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการต่าง ๆ รวมทั้งการออกร้านในงานเทศกาลที่จัดโดยหน่วยงานระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น หรือจังหวัด ควรให้การส่งเสริม สนับสนุน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุก ๆ ภาคส่วน เพื่อการวิจัย การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยน และเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่หรือวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practices) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมประชุม โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง
3. ควรมีระบบพี่เลี้ยง หรือหน่วยงานที่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ สำหรับการให้ความรู้ สนับสนุน ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาสำหรับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ รวมทั้งต้องมีระบบการกำกับ ประเมิน และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชน และพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
2. องค์ความรู้เรื่อง “ชนมสามเกลอ” ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้สูงอายุของกลุ่มชนมกบ้านหัวไผ่มีรายได้เพิ่มขึ้น และยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้แก่สังคมผู้สูงอายุตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีที่ให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยนี้ ในปีงบประมาณ 2565 และขอขอบพระคุณกลุ่มชนมกบ้านหัวไผ่ และองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูล และให้ความร่วมมือให้สัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดีตลอดการดำเนินการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). *ร.บ.กำหนด “ผู้สูงอายุ” เป็นวาระแห่งชาติ พร้อมเตรียมแผนรับมือแบบครอบคลุม*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/862026>
- ดวงพร กิจอาทร, ศิริสรณ์เจริญ กมลลัมสกุล และทวี วัชรเกียรติศักดิ์. (2560). การพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*, 6(2), 74-85.
- นนทยา อิทธิชินบัญชา. (2559). แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ให้กับผู้สูงอายุ ในจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 8(1), 111-121.
- เบญจวรรณ สีสด. (2552). รายงานการวิจัยเรื่อง โครงการแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิมพางา เพ็ญนาเรนทร์. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 15(1), 42-58.

- ลิขิตา เณลิมพลโยธิน, นิศาชล รัตนมณี, และประสพชัย พสุนนท์. (2561). ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลแหลมใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม: งานวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ. *Veridian E-Journal Silpakorn University (Humanities, Social Sciences, and Arts)*, 11(2), 3280-3294.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่. (2562). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2565)*. เข้าถึงได้จาก https://www.huapai-singburi.go.th/dnm_file/project/11840227_side1.pdf
- THAI TIME สิงห์บุรี. (2561). สิงห์บุรีห่วงผู้สูงอายุ หลังพบสถิติพุ่งสูงถึง 25% ของประชากร เเร่งหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หาท่างบูรณาการช่วยผู้สูงวัยไม่ให้เป้นภาระต่อบุตรหลาน. เข้าถึงได้จาก <https://thaitimeonline.com/content0221056101/>

การพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทาง
วัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก
อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

Development of Public Relations Channels for the Creative Tourism
Community based on Cultural Capital Using the Community as a Basis for
Management of the Thai Phuan Community, Hin Pak Subdistrict,
Ban Mi District, Lopburi Province

สาวิตรี จูเจีย¹

Sawitree Jujia

Received: June 20, 2023

Revised: July 27, 2023

Accepted: August 03, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) พัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้องค์ทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน ตัวแทนชุมชน จำนวน 6 คน และกลุ่มตัวแทนผู้ใช้สื่อ จำนวน 6 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพใช้เทคนิควิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และการสร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ผลการวิจัย พบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนมีความต้องการสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของ

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี; Thepsatri Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: sawitree.j@lawasri.tru.ac.th

เว็บไซต์ที่สามารถให้ข้อมูลและรายละเอียดชุมชนได้อย่างครบถ้วน สามารถใช้รวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชนไทยพวนบ้านหินปักให้เป็นที่รู้จัก รูปแบบของเว็บไซต์ มีภาพ สื่อมัลติมีเดีย ประกอบข้อความ แสดงข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ประวัติชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี อาหารการกิน ความเชื่อ ประเพณี ภูมิปัญญา และเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับผ้ามัดหมี่ของชุมชน 2) ผลการพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นเว็บไซต์ที่ได้ออกแบบและนำเสนอเนื้อหา ภาพเคลื่อนไหว รูปภาพที่เตรียมไว้มาจัดวาง เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเลือกใช้งานได้ง่าย รายละเอียดชัดเจน และได้มีการแบ่งหน้าเว็บไซต์ออกเป็น หน้าแรก และหน้าเว็บเพจ ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ของชุมชน วิถีวัฒนธรรม สถานที่สำคัญ และภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวหินปัก และ 3) ผลการประเมินความพึงพอใจ ผู้ใช้มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, $S.D. = 0.59$)

คำสำคัญ: ช่องทางการประชาสัมพันธ์, ชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ทูทางวัฒนธรรม, ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ, ชุมชนไทยพวน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study basic information on the development of public relations for creative tourism; 2) to develop public relations channels for the creative tourism community; and 3) to study satisfaction with the use of public relations channels for creative tourism based on cultural capital using the community as a basis for managing the Thai Phuan community. This was a mixed methods research. The main informants included a group of 4 experts, 6 community representatives, and a group of 6 media user representatives. Research tools included observation, interviews, and focus groups to collect data. Qualitative data analysis used content analysis techniques. Information obtained from documents and creating summaries of data obtained from the field. The results of the research found that 1) in terms of basic information on the development of creative tourism public relations channels, the community needed public relations media in the form of a website that can provide complete community information and details that can be used to collect and disseminate the knowledge of the Thai

Puan community, Ban Hin Pak to be known. The format of the website had images and multimedia with text, displayed important information including community history, way of life, culture, traditions, food, beliefs, traditions, wisdom, and was a source of learning about the community's Mudmee cloth; 2) in the aspect of results of the development of creative tourism public relations channels, It was a website that has designed and brought content, animation, prepared pictures so that users can easily choose and use them with clear details. And the website has been divided into home page and web page that contained history of the community, cultural ways, important places, and weaving wisdom of the Hin Pak people; and 3) in terms of satisfaction assessment results, the users were overall satisfied at a high level ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.59).

Keywords: Public Relations Channels, Creative Tourism Community, Cultural

Capital, Community as a Basis of Management, Thai Phuan Community

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมโดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (UNESCO, 2006) เพราะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ช่วยเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็เจ้าของบ้าน โดยเชื่อมั่นว่าการเข้าร่วมเรียนรู้ทำกิจกรรมอันมีคุณค่าของชุมชนผ่านการเชื่อใจของชุมชนที่พร้อมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว จะช่วยให้เกิดการจดจำและความประทับใจอย่างลึกซึ้งถึง “จิตวิญญาณ” ของพื้นที่ของการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง เป็นการต่อยอดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นการใช้ทุนทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี โดยสนใจวิถีชีวิตของคนธรรมดามากกว่าวิถีชีวิตที่หรูหรา (บุญยสถัญญ์ อเนกสุข, 2564)

ชุมชนไทยพวนบ้านหินปักมีจิตสำนึกในความเป็นชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมไทยพวนสูงมาก ดังสะท้อนออกมาเป็นคำขวัญของตำบลหินปักที่ว่า “วัฒนธรรมหินใหญ่ แรกถิ่นไทยพวน ครบถ้วนประเพณี ภาพสืล้าค่า แดนผ้ามัดหมี่” ในส่วนของ แรกถิ่นไทยพวน นั้นหมายถึง กลุ่มชาวบ้านไทยพวนบ้านหินปักได้อพยพมาจากทุ่งไหหินเมืองเชียงขวางแดนเมืองพวน เมื่อราวปี พ.ศ. 2300 และได้เริ่มสร้างวัดอันถือเป็นศูนย์กลางของชุมชนขึ้นที่วัดหินปักใหญ่ เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.

2306 ต่อมาได้มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นในบริเวณใกล้เคียง ก็ยังเรียกชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า บ้านหินปัก แต่เพิ่มชื่อต่อท้ายตามทิศที่ตั้งและสภาพภูมิประเทศ *ครบถ้วนประเพณี* คือ การที่ชาวไทยพวนบ้านหินปักยังคงรักษาวัฒนธรรม/ประเพณีไว้อย่างครบถ้วนตามวัฒนธรรม/ประเพณีไทยพวน กล่าวคือ เดือนอ้ายบุญข้าวจี เดือนยี่บุญข้าวหลาม เดือนสามบุญกำฟ้า เดือนห้าบุญสงกรานต์ เดือนหกบุญหมู่บ้าน เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญห่อ ข้าว เดือนสิบเอ็ดบุญตักบาตรเทโว และยังมีประเพณีสำคัญ คือ สู่ขวัญ กำฟ้า (เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ) วันกตัญญูผู้สูงอายุ สารทไทยพวน (วันสิ้นเดือน 9) เส่กระจาด เป็นต้น *ภาพลัทธิ* จะเห็นได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดหินปักใหญ่ เป็นศิลปะสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นภาพวาดเรื่องรามเกียรติ์ และ *แดนผ้ามัดหมี่* หมายถึง ภูมิปัญญาการทอผ้ามัดหมี่เป็นอัตลักษณ์สำคัญที่สามารถสร้างชื่อเสียงความภาคภูมิใจและรายได้ให้กับชุมชนไทยพวนหินปักอย่างยิ่ง

จากข้อมูลโดยสังเขปข้างต้น จะเห็นว่าชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีฐานทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ที่ชาวไทยพวนภาคภูมิใจร่วมกันและพยายามพลิกฟื้นวัฒนธรรมและพลังของชุมชนจนประสบผลสำเร็จได้ระดับหนึ่ง แต่ในส่วนของ การประชาสัมพันธ์ชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ายังขาดการประชาสัมพันธ์ชุมชน แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา และสถานที่ท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ หลักการในการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิด ชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ ซึ่งแนวคิดดังกล่าว เป็นการบริหารจัดการโดยชุมชน ให้สมาชิกของชุมชนมีสิทธิ์ในการจัดการดูแล รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาประชาสัมพันธ์ การพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์ และดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชน ให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาเว็บไซต์เพิ่มเติมได้อย่างยั่งยืน

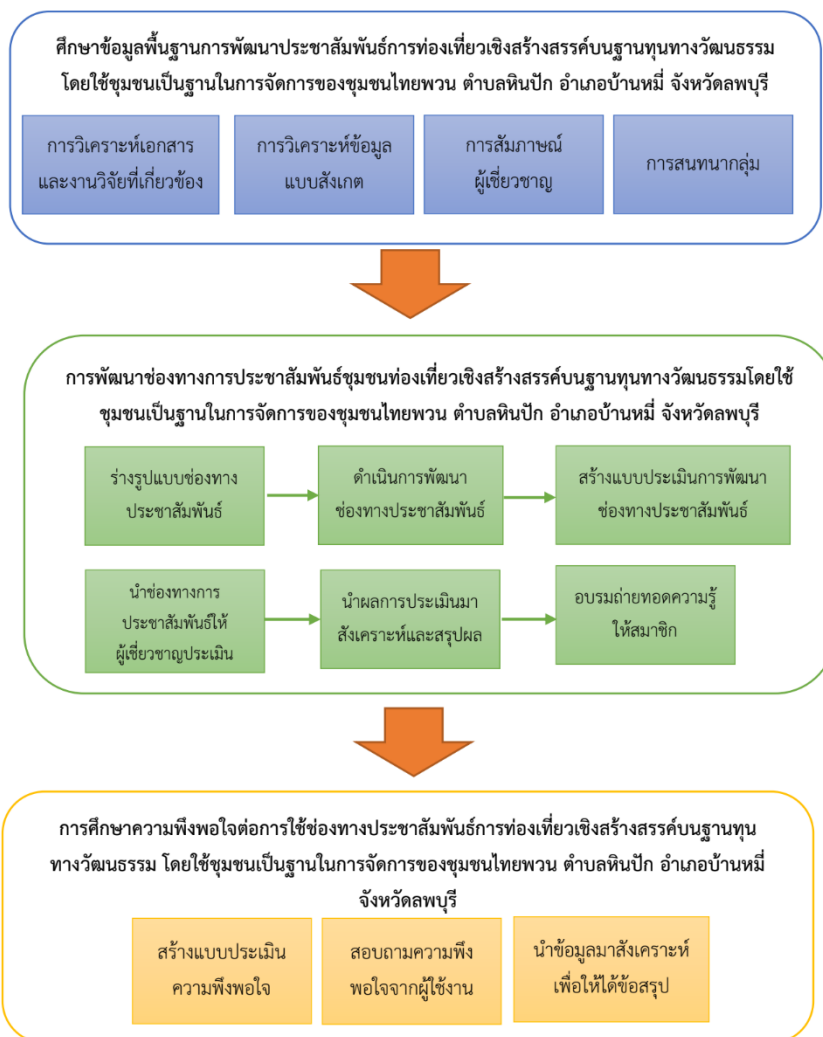
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อการพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้ช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี โดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีขั้นตอนดังนี้

1.1 การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิธีสื่อสารประชาสัมพันธ์ออนไลน์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และไทยพวน จังหวัดลพบุรี โดยเก็บข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการนำกลุ่มข้อมูลที่ถูกรวบรวมไว้มาทำการศึกษา และวิเคราะห์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัย

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต แบบสังเกตการณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้เฝ้าดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้น (มนสิข สิริสมบุญ, 2563) ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตการณ์ที่ไม่มีส่วนร่วมกับชุมชน โดยการจดบันทึก การถ่ายภาพ และสังเกตการณ์เพื่อหาตัวแปร หรือประเด็นสำคัญเส้นทางการเดินทางกิจกรรมวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม โดยรายละเอียด ในการจดบันทึก คือ สถานที่ กิจกรรม เวลา

1.3 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แนวทางในการออกแบบข้อคำถามจะอยู่ในรูปแบบคำถามปลายเปิด ใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ด้านวิถีการเกษตร 2) ด้านวิถีการท่องเที่ยว และ 3) ด้านวิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรม 4) ความเป็นมาของชุมชน ศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน ประเพณี พิธีกรรม สถานที่สำคัญของชุมชน โดยทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยพวน จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสื่อเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านคติชน จำนวน 1 คน

1.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้บริบทชุมชนในเชิงลึก ตัวแทนชุมชนบ้านหินปักประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และตัวแทนคนในชุมชน ซึ่งข้อคำถามจะอยู่ในรูปแบบคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) ภายใต้อาณัติต่าง ๆ ดังนี้ 1) วิถีการเกษตร ความเป็นอยู่ของชุมชน อาชีพของชุมชนที่ต้องการนำเสนอ 2) วิถีการท่องเที่ยว เช่น สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ที่ชุมชนอยากแนะนำ หรือ พานักท่องเที่ยวไปเข้าชม สถานที่ท่องเที่ยวโดดเด่น หรือแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของหมู่บ้าน คือที่ใด 3) วิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมประจำวัน ของแต่ละช่วงเวลา ประเพณี กิจกรรมสำคัญของชุมชนบ้านหินปักที่ต้องการนำเสนอมีอะไรบ้าง และ 4) รูปแบบช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่ชุมชนต้องการ และความพร้อมในการต่อยอด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน ที่ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยพวน จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสื่อเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านคติชน จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 2 ตัวแทนชุมชน ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 6 คน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชุมชน และตัวแทนคนในชุมชน รวมถึงร่วมกันวาดแผนที่ชุมชน และได้สัมภาษณ์ความต้องการสื่อที่พัฒนาขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ที่เกิดจากชุมชน โดยแท้จริง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวแทนผู้ใช้สื่อ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 คน เป็นเยาวชนในพื้นที่ ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสังเกตการณ์ภาคสนาม แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและแบบสนทนากลุ่ม จากกลุ่มตัวแทนชุมชนบ้านหินปัก

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษากรอบแนวคิดการสร้างช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และแนวคิด CBT 3 ด้าน คือ 1) วิถีเกษตร 2) การท่องเที่ยว และ 3) วิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรม จากนั้นจึงทำการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ สำรวจประเด็นสำคัญด้านสถานที่โดดเด่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมในชุมชน และทำการจดบันทึกสังเกตการณ์ ต่อมาผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยการออกแบบข้อคำถามจำเป็นคำถามประเภทปลายเปิด ประเด็นคำถามใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) วิถีเกษตร 2) การท่องเที่ยว และ 3) วิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรม 4) ความเป็นมาของชุมชน ศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน ประเพณี พิธีกรรม สถานที่สำคัญของชุมชน และผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในพื้นที่ชุมชนไทยพวนบ้านหินปัก เพื่อทำการสนทนาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างกันกับกลุ่มตัวแทนชุมชน ในประเด็นคำถาม 4 ประเด็น คือ 1) วิถีเกษตร 2) การท่องเที่ยว และ 3) วิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรม และ 4) ความต้องการของชุมชนเพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกช่องทางที่นำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

2. การพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เป็นการออกแบบช่องทางประชาสัมพันธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสื่อ

ประชาสัมพันธ์ที่ได้จะเป็นความต้องการที่เกิดจากชุมชนโดยแท้จริง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.1 ร่างรูปแบบช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) วางแผน (Planning) ร่างรูปแบบเพื่อพัฒนาเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยได้ดำเนินการกำหนดของเขตเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเว็บไซต์ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้งในด้านเนื้อหา การออกแบบ ซอฟต์แวร์ที่ใช้ และดำเนินการวางแผนการเก็บข้อมูลรูปภาพและสื่อประกอบให้ตรงกับช่วงเวลาที่มีกิจกรรม

2) ออกแบบสารสนเทศ (Information Design) นำข้อมูลชุมชนที่ทำการวิเคราะห์แล้ว มาใช้ในการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ รวมถึงสื่ออื่น ๆ ที่นำมาใช้ประกอบ ไม่ว่าจะเป็น สื่อ ภาพเคลื่อนไหว รูปภาพ และกราฟิกต่าง ๆ ให้สามารถ สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และนำเสนอหามาสร้างเป็น Site Map

2.2 ดำเนินการพัฒนาช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

2.3 สร้างแบบประเมินการพัฒนาช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

2.4 นำช่องทางประชาสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบรูปแบบและประเมินคุณภาพช่องทางการประชาสัมพันธ์

2.5 นำผลการประเมินมาสังเคราะห์และสรุปผล ดำเนินการปรับปรุงช่องทางการประชาสัมพันธ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.6 อบรมถ่ายทอดความรู้ให้สมาชิก เกี่ยวกับการใช้งานพัฒนาช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้สมาชิกสามารถนำระบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการประชาสัมพันธ์เรื่องราว สถานที่สำคัญในชุมชน ประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทยพวนให้เป็นที่รู้จัก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินคุณภาพช่องทางการประชาสัมพันธ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลจากกลุ่มบุคคล ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตัวแทนชุมชน ผู้ใช้สื่อ โดยแบบประเมินคุณภาพ จะเป็นคำถามปลายปิด ใช้เลือกคำตอบเพียงข้อเดียว

3. การศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้ช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีขั้นตอนดังนี้

3.1 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

3.2 นำแบบประเมินที่ได้ไปสอบถามความพึงพอใจจากผู้ใช้สื่อ

3.3 นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุป และนำมาปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างประเมินสื่อ ได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญจากนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปที่เดินทางมาในพื้นที่ชุมชนหินปัก จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปที่มีต่อช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบบประเมินความพึงพอใจ ประเมินกับกลุ่มตัวอย่างประเมินสื่อ ได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ จากนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปที่เดินทางมาในพื้นที่ชุมชนหินปัก

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 ขึ้นก่อนการผลิต (Pre-product) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาที่ได้จาก 1) การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสังเกต 3) การสัมภาษณ์ และ 4) การสนทนากลุ่ม เพื่อหาข้อสรุป ในการจัดทำข้อมูลพัฒนาช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ระยะที่ 2 ขึ้นหลังการผลิต (Post-production) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา ที่ได้จากข้อมูลแบบสอบถามที่กำหนดมาตราส่วนวัดข้อมูลแบบประมาณ 5 ระดับ (Likert Rating Scale)

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี สรุปได้ว่า ชุมชนมีความต้องการสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของเว็บไซต์ที่สามารถให้ข้อมูลและรายละเอียดชุมชนได้อย่างครบถ้วน สามารถใช้รวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชนไทยพวนบ้านหินปักให้เป็นที่รู้จัก รูปแบบของเว็บไซต์ มีภาพ สื่อมัลติมีเดีย ประกอบข้อความ แสดงข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ประวัติชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี อาหารการกิน ความเชื่อ ประเพณี ภูมิปัญญา และเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับผ้ามัดหมี่ของชุมชนหินปัก

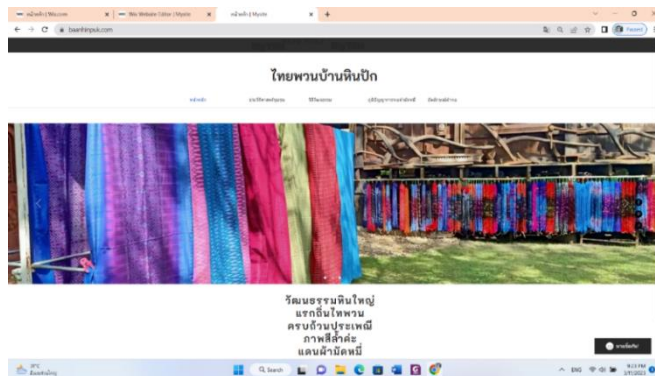
2. การพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชน เป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า หลังจากที่ได้ข้อสรุปรูปแบบช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่ชุมชนต้องการแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลชุมชนมาทำการวิเคราะห์ เพื่อนำไปใช้ในการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ โดยจัดทำเป็นโครงสร้างของเว็บไซต์ (Site Map) แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างของเว็บไซต์

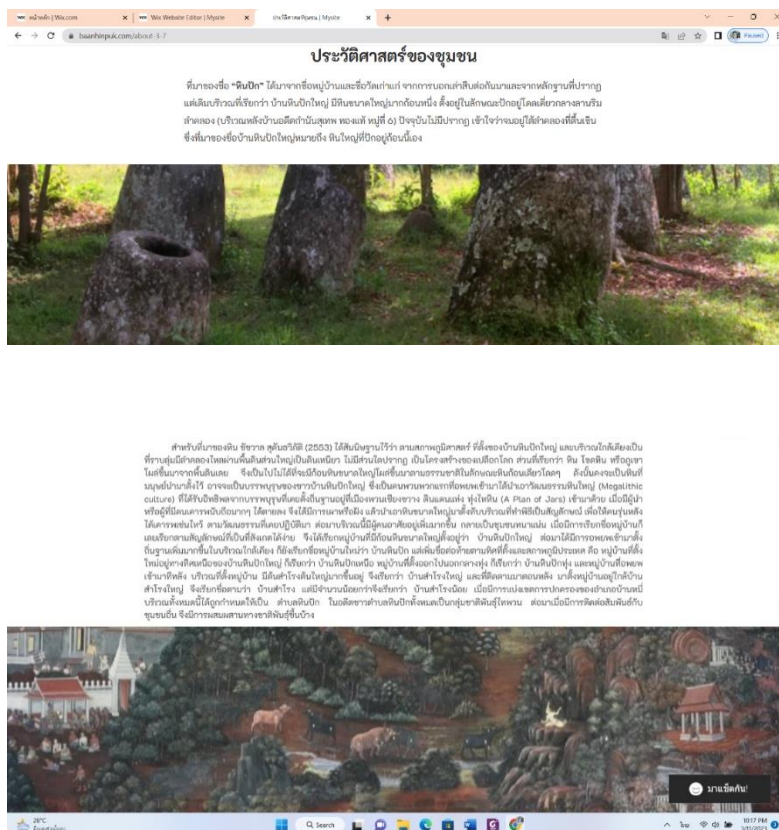
ในการออกแบบเว็บไซต์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดรายละเอียด การวางเนื้อหา ภาพ เคลื่อนไหว รูปภาพ รวมถึงการเลือกใช้สีที่เหมาะสมกับเว็บไซต์ โดยมีการจัดวางเลย์เอาต์และตำแหน่งต่าง ๆ ให้ดูสวยงามน่าสนใจ อ่านได้ง่าย มีรายละเอียดชัดเจน ซึ่งมีการแบ่งหน้าเว็บเพจไว้ดังนี้

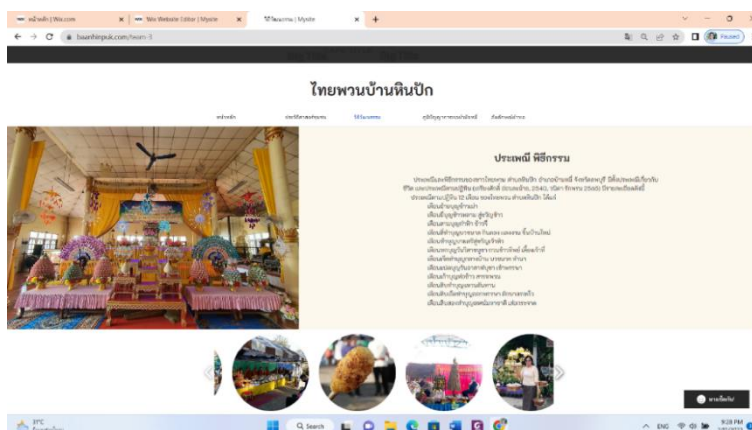
1) หน้าแรก (Homepage) ประกอบด้วยภาพสไลด์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และ คำขวัญของชุมชนบ้านหินปัก

ภาพที่ 3 หน้าแรก (Home Page)

2) หน้าเว็บเพจ (Web page) ประกอบด้วย หน้าของประวัติศาสตร์ของชุมชน หน้าวิถีวัฒนธรรมประกอบด้วยหัวข้อย่อย สถานที่สำคัญ และภูมิปัญญา การทอผ้าของชาวหินปึก

ภาพที่ 4 ตัวอย่างหน้าเว็บเพจ

3. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้อาคารใช้ช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจในภาพรวมโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ และด้านการนำเสนอ โดยเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก แสดงรายละเอียดตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้อาคารใช้เว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

	หัวข้อประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหา				
1)	ความเหมาะสมของเนื้อหาและภาพประกอบ	4.47	0.51	มาก
2)	ความเหมาะสมของการนำเสนอ	4.67	0.43	มากที่สุด
3)	ปริมาณเนื้อหาในแต่ละหน้า	4.57	0.50	มากที่สุด
4)	การจัดเนื้อหาและหัวข้อ	4.40	0.56	มาก
5)	ความสมบูรณ์ครบถ้วนของเนื้อหา	4.37	0.56	มาก
	รวมด้านเนื้อหา	4.49	0.53	มาก
ด้านการออกแบบ				
1)	ความเหมาะสมในการเชื่อมโยงข้อมูล	4.50	0.51	มาก
2)	ความสมบูรณ์ของภาพและตัวอักษร	4.43	0.50	มาก
3)	การออกแบบมีความน่าสนใจ	4.23	0.68	มาก

	หัวข้อประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
4)	ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อผู้ใช้	4.20	0.55	มาก
5)	เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย	4.43	0.57	มาก
	รวมด้านการออกแบบ	4.36	0.57	มาก
การนำเสนอ				
1)	รูปแบบการนำเสนอ	4.40	0.62	มาก
2)	ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร ภาพ และสี	4.20	0.61	มาก
3)	สีพื้นหลังของเว็บไซต์	4.37	0.67	มาก
4)	ความเด่นชัดของหัวข้อหรือส่วนสำคัญ	4.03	0.67	มาก
5)	ความสมดุลของภาพและหน้าจอ	4.50	0.57	มาก
	รวมด้านการนำเสนอ	4.30	0.64	มาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.38	0.59	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้เว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านเนื้อหา ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.53) โดยความเหมาะสมของการนำเสนอ มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.43) รองลงมา คือ ปริมาณเนื้อหาในแต่ละหน้า ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.50) และความเหมาะสมของเนื้อหา และภาพประกอบ ความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.51)

ด้านการออกแบบ ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$) โดยความเหมาะสมในการเชื่อมโยงข้อมูล มีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ ความสมบูรณ์ของภาพและตัวอักษร และเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย มีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.50) และการออกแบบมีความน่าสนใจ ความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.68)

ด้านการนำเสนอ ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.59) โดยความสมดุลของภาพและหน้าจอ มีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ รูปแบบการนำเสนอ มีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.62) และสีพื้นหลังของเว็บไซต์ ความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.67)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในพื้นที่ชุมชนไทยพวนบ้านหินปัก ได้ผลการศึกษา 4 ด้าน คือ 1) วิถีเกษตร 2) การท่องเที่ยว และ 3) วิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรม 4) ความเป็นมาของชุมชน ศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน ประเพณี พิธีกรรม สถานที่สำคัญของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของโดยชุมชนดำเนินการและบริหารงาน หรือการประสานงานในระดับชุมชน โดยชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอีกทั้งสนับสนุนความยั่งยืน และรักษาประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์ให้คงอยู่” ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Harold, G. & Rosa, S. (2009) ที่ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการเอง โดยชุมชนจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2558)

2. เว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้น เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย สะดวกในการศึกษาข้อมูล สอดคล้องกับณัฏฐชุตา วิจิตรจามรี (2559) ที่กล่าวว่า สื่อสังคมมีความสำคัญ จนองค์กรมองข้ามไปไม่ได้ คือ เว็บไซต์สื่อสังคม เว็บไซต์เครือข่ายสังคมเป็นช่องทางที่ดีในการเผยแพร่ข่าวสารไป ยังกลุ่มผู้รับสารและผู้รับสารสามารถอ่าน และแบ่งปันข่าวสารที่ได้อ่านไปยังเพื่อน ๆ ได้ถ้าเห็นว่าข่าวสารนั้น มีประโยชน์หรือน่าสนใจ

3. ผู้ใช้มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ และด้านการนำเสนอ มีความพึงพอใจในระดับมาก แสดงว่าผู้ใช้สามารถใช้ประโยชน์จากรีเว็บไซต์ที่สร้างขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมนา บุชบก และคณะ (2363) ที่พัฒนาเว็บไซต์และสื่อมัลติมีเดียเพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อเว็บไซต์และสื่อมัลติมีเดียอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของนวรรตน์ วัฒนา และคณะ (2560) ที่พัฒนาเว็บไซต์ต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านในจังหวัดนราธิวาส พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับมาก

ที่สุด ในด้านภาพ ด้านเนื้อหา ด้านตัวอักษร ด้านเว็บไซต์และการออกแบบ และด้านประโยชน์จากเว็บไซต์

องค์ความรู้ใหม่

ได้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในรูปแบบของเว็บไซต์ ที่มีการนำเนื้อหา ภาพเคลื่อนไหว รูปภาพที่เตรียมไว้มาจัดวาง เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเลือกใช้งานได้ง่าย รายละเอียดชัดเจน และได้มีการแบ่งหน้าเว็บไซต์ออกเป็นหน้าแรก และหน้าเว็บเพจ ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ของชุมชน วิถีวัฒนธรรม สถานที่สำคัญ และภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวหินปัก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐ ในจังหวัดลพบุรีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ภาคกลาง เขต 7 สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี หรือองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ ควรมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชน อีกทั้งควรมีการเปิดช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยสนับสนุนให้ชุมชนสามารถนำสื่อหรือเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมาเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจในการเข้ามาเยี่ยมชมพื้นที่ของชุมชนมากขึ้น

2. หน่วยงานภาคเอกชนในพื้นที่จังหวัดลพบุรี เช่น สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี หอการค้าจังหวัด ตลอดจนกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดลพบุรี ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดนโยบายและพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ให้การสนับสนุนการดำเนินการของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ชุมชนไทยพวนบ้านหินปัก ควรมีการพัฒนาเว็บไซต์เพิ่มเติมให้มี 2 ภาษาเป็นอย่างน้อย เพื่อเป็นการเพิ่มกลุ่มเป้าหมายชาวต่างชาติ ให้เข้ามาเยี่ยมชมข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์มากขึ้น

2. ชุมชนอื่น ๆ ควรนำแนวทางการพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการของชุมชนไทยพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ไปใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณัฏฐ์ชูดา วิจิตรจามรี. (2559). *หลักการประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นวรรตน์ วัฒนา และคณะ. (2560). การพัฒนาเว็บไซต์ต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านในจังหวัดนราธิวาส. *วารสารวิชาการ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม*, 4(1), 35-50.
- บุญยสถภรณ์ อเนกสุข. (2564). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ยล เยี่ยม เยือน หย้า : แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มนสิข สีทธิสมบุรณ์. (2563). *ศาสตร์การวิจัย*. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนนา บุชบก, ปวันนพัสตร์ ศรีทรงเมือง, อาณัติ รัตนธิรกุล และบรรษา พรหมศิลป์. (2562). การพัฒนาเว็บไซต์และสื่อมัลติมีเดียเพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (รายงานการวิจัย). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2558). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ : โคคูณ แอนด์ โค.
- Harold, G. & Rosa, S. (2009). *Community-based tourism: a success?*. Germany : The German Development Agency.
- UNESCO. (2006). Education for all – Literacy for life EFA Global Monitoring Report 2006. [PDF document]. Retrieved from <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/gmr06-en.pdf>.

การพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยการสอนแบบโค้ชและ
การเรียนรู้แบบจินตนิพนธ์ เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของ
นักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ

Development of a Blended Teaching Model Using Coach Teaching and
Imagineering Learning to Promote Learning and Innovation Skills of
Rajabhat University Student Teachers

มัทยา รุ่งอรุณ¹ อนิรุทธิ์ สติมัน² ธาปณีย์ ธรรมเมธา³ และเอกนถน์ บางท่าไม้⁴

Massaya Rungaroon, Anirut Satiman, Thapanee Thammetar and

Ekharin Bangthamai

Received: April 26, 2023

Revised: June 06, 2023

Accepted: June 06, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการ 2) สร้าง
รูปแบบการเรียนการสอน 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินรับรองรูปแบบการเรียนการสอน
แบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิพนธ์ เพื่อส่งเสริมทักษะด้าน
การเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษา
สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้าน
จอมบึงที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 15
คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามความต้องการ
2) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 3) รูปแบบการเรียนการสอน 4) แผนการจัดการเรียนรู้ 5) บทเรียน
ออนไลน์ 6) แบบวัดความรู้ความสามารถการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม 7) แบบวัดทักษะการ

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยศิลปากร; Silpakorn University

Corresponding author, e-mail: massaya.rung@gmail.com, Tel. 082-3542239

เรียนรู้และนวัตกรรม 8) แบบประเมินนวัตกรรม และ 9) แบบประเมินรับรองรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วย t-test ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน มีความต้องการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.46) 2) รูปแบบการเรียนการสอน มี 8 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 สอนเนื้อหา ขั้นที่ 3 ศึกษาและปฏิบัติ ขั้นที่ 4 วิเคราะห์และออกแบบ ขั้นที่ 5 สร้างและพัฒนา ขั้นที่ 6 ทดสอบและทดลอง ขั้นที่ 7 ประเมิน/ปรับปรุง และขั้นที่ 8 ขั้นสรุปเนื้อหา พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.41) 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานฯ เห็นได้ว่า ผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบ มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการประเมินและรับรองรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานฯ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิให้การรับรองว่า รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$, S.D.=0.35)

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน, การสอนแบบโค้ช, การเรียนรู้แบบจินตวิศวกรรม, ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the conditions, problems and needs; 2) to create a teaching model; 3) to try out a model; and 4) to evaluate and certify the blended teaching model using coach teaching and Imagineering learning to promote learning and innovation skills of Rajabhat University student teachers. The sample group was 3rd year Computer Studies students, Faculty of Science and Technology, Muban Chom Bueng Rajabhat University who registered to study innovation design and development in the academic year 2022, 15 people, using a purposive sampling. Research tools included 1) needs questionnaire, 2) expert interview form, 3) teaching and learning form, 4) learning management plan, 5) online lessons, 6) knowledge and competency test for innovation design and development, 7) learning and innovation skills test form, 8) Innovation assessment form, and 9) model certification assessment form. Statistics used in the research were percentages,

mean, standard deviations, and t-test. The results of the research found that 1) teachers' opinions regarding the overall teaching model were at a high level ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.46); 2). The teaching model had 8 steps, consisting of step 1 preparation, step 2 teaching content, step 3 studying and practicing, step 4 analyzing and designing, step 5 creating and developing, step 6 testing and experiment, step 7 evaluating/improving and step 8 summarizing the content. It was found that the results of the evaluation of the appropriateness of the model were at a high level ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.41); 3) in the results of the experiment using the blended teaching model, it can be seen that students who studied with the model had significantly higher learning and innovation skills after studying than before studying at the .05 level; and 4) in terms of the results of evaluation and certification of the blended teaching model, the experts have certified that a model was appropriate at a high level ($\bar{X} = 4.45$, S.D.=0.35).

Keywords: Blended Teaching Model, Coach Teaching, Imagineering Learning, Learning and Innovation Skills

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่บ่งบอกถึงความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงพัฒนาการศึกษา อันเนื่องจากการขยายตัวอย่างกว้างขวางของสื่อและเทคโนโลยีขั้นสูง สื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีของมนุษย์ทั่วโลก การใช้เทคโนโลยีและการเข้าถึงข้อมูลเครือข่ายบนอินเทอร์เน็ตของคนในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ซึ่งหลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยและสนองต่อนโยบาย Thailand 4.0 การเรียนการสอนในยุคสังคมออนไลน์ ครูผู้สอนและผู้เรียนต้องปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกออนไลน์ที่กำลังแทรกซึมเข้าสู่ชีวิตประจำวันอย่างทั่วถึง ซึ่งคนในศตวรรษที่ 21 ต้องพัฒนาทักษะโดยใช้ทักษะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill) ให้มีความรู้ความสามารถ (วิจารณ์ พานิช, 2555) การจัดการศึกษาแบบเดิมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่จะนำพาประชากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ จำเป็นต้องมีการออกแบบการเรียนรู้และการประเมินแบบใหม่ที่มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้

สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความสุข ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skill) ถือว่าเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญด้านหนึ่งที่มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ทุกคนต้องเรียนรู้ เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความซับซ้อนมากขึ้น โดยทักษะนี้ถือเป็นหัวใจของทักษะเพื่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เรียนจะต้องใช้ทักษะเหล่านี้ในการดำเนินชีวิต เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตนเอง เพื่อการทำงานที่สร้างสรรค์มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตในการทำงานที่เน้นความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญและทักษะเฉพาะตัว (Partnership for 21st Century Skills, 2009)

จากสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่โดยมีเทคโนโลยีเป็นส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต รูปแบบการจัดการเรียนการสอนดั้งเดิมที่มักพึ่งพาสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันก็คือ การแพร่หลายของเทคโนโลยีและบทบาทของเทคโนโลยี โลกการศึกษาเมื่อเราถูกรายล้อมด้วยเทคโนโลยีที่ล้ำหน้า รูปแบบการเรียนการสอนก็ย่อมเปลี่ยนไปเช่นกัน (แฝงกมล เพชรเกลี้ยง, 2563) โดยอาศัยศักยภาพและความสามารถของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองหรือร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียนคนอื่น ๆ ได้ตลอดเวลา เนื้อหาและแหล่งสารสนเทศบนเว็บได้โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในเวลาหรือสถานที่เดียวกัน

การศึกษาในสังคมโลกปัจจุบัน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของตนโดยการมีโอกาเลือกเส้นทางสู่ความสำเร็จ จึงมีการจัดศึกษาให้หลากหลายยิ่งขึ้น โดยผู้สอนจะต้องเข้าใจว่าผู้เรียนอาจเรียนรู้ด้วยวิธีที่ต่างกันและในอัตราที่ไม่เท่ากันทางด้านเวลาและเนื้อหา เน้นการเรียนแบบใฝ่รู้ โดยใช้เทคนิค สื่อการสอน และประสบการณ์ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน โดยที่ผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองเป็นผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา (วิไลวรรณ วงศ์จินดา, 2561) ผู้สอนต้องอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนรู้จากการลงมือทำหรือปฏิบัติ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง (วิจารณ์ พานิช, 2555) บทบาทของผู้สอนจะต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยกระบวนการโค้ช (Coaching) โดยการนำเนื้อหาความรู้มาเสนอผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในช่วงวันเวลาที่กำหนด ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนในสื่อมัลติมีเดีย สามารถโต้ตอบกับเนื้อหา (Interactive) ได้

การเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม (Imagineering) เป็นแนวคิดใหม่ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นให้เรียนรู้ด้วยตนเองและสร้างนวัตกรรม ผู้เรียนจะนำจินตนาการมาสร้างสิ่งประดิษฐ์หรือนวัตกรรมได้ในทางปฏิบัติ (Office of the Education Council, 2012) การนำจินตนิเวศกรรมมาใช้ในการเรียนการสอนเป็นการทำให้ผู้เรียนมี

โอกาสได้สร้างสรรค์สิ่งที่มีอยู่ในจินตนาการให้กลายเป็นจริง การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนโดยใช้จิตวิศกรรมเข้ามาช่วย จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างแท้จริง (Duncan, M., 2011) สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือผู้สอนต้องส่งเสริมให้เกิดกำลังใจในการเรียนรู้เทคโนโลยี คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ บูรณาการความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการเข้าด้วยกัน

จากหลักการ แนวคิด และทฤษฎีดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจิตวิศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อก้าวไปเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบผสมผสาน การสอนแบบโค้ช การเรียนรู้แบบจิตวิศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจิตวิศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจิตวิศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ
4. เพื่อประเมินรับรองรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจิตวิศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนารูปแบบในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการเรียนการสอน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ช และการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพ ครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้ การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของ นักศึกษาวิชาชีพครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรับรองรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การ สอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของ นักศึกษาวิชาชีพครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ทำการรับรองรูปแบบก่อนที่จะ นำรูปแบบดังกล่าวไปทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร คือ นักศึกษาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษาที่ 2565 จำนวนทั้งสิ้น 1,563 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา ชั้นปีที่ 3 คณะ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการ ออกแบบและพัฒนานวัตกรรม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบ เฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหาวิชาวิชาการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้

3. ระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 10 สัปดาห์

4. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

4.1 ตัวแปรอิสระ คือ การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบ ผสมผสาน โดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม

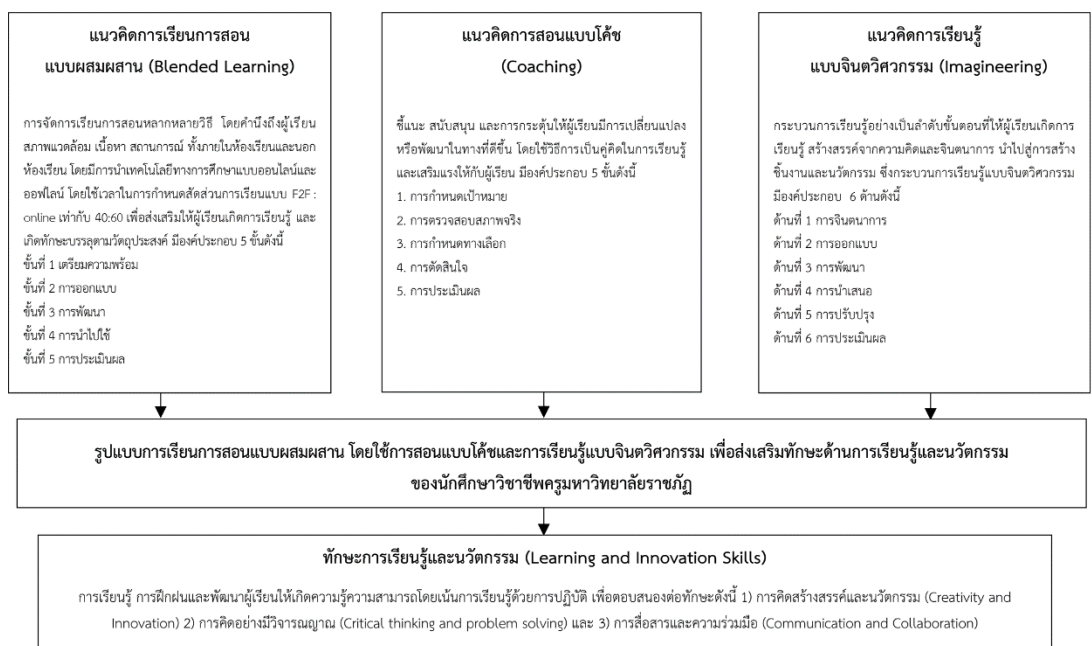
4.2 ตัวแปรตาม ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรมมา
2. แผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรมมา (ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบการเรียนการสอน)
3. ห้องเรียนออนไลน์
4. แบบทดสอบวัดความรู้ความสามารถด้านการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม
5. แบบวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม
6. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานมา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน
- 1) ด้านการวางแผนและการออกแบบการเรียนการสอน มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, $S.D.=0.49$) 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$,

S.D.=0.49) 3) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.24, S.D.=0.47) 4) ด้านการวัดและประเมินผล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.14, S.D.=0.41) โดยให้ข้อเสนอแนะ คือ ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามแบบที่โค้ชได้จัดบ้าง และควรเพิ่มแนวคิดการจัดการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. ผลการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม มีองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน เป็นส่วนที่แสดงสาระสำคัญที่นำมาใช้ในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ 1) การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ประกอบด้วย 1.1) จัดการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า 40% 1.2) จัดการเรียนการสอนด้วยตนเองแบบออนไลน์ 60% การจัดการเรียนการสอนแบบโค้ช 2) หลักการของการสอนแบบโค้ช ประกอบด้วย 2.1) การกำหนดเป้าหมาย 2.2) การตรวจสอบสภาพจริง 2.3) การกำหนดทางเลือก 2.4) การตัดสินใจ และ 2.5) การประเมินผล 3) กระบวนการการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม ประกอบด้วย 3.1) จินตนาการ 3.2) ออกแบบ 3.3) พัฒนา 3.4) นำเสนอ 3.5) ปรับปรุง และ 3.6) ประเมินผล 4) ปัจจัยสนับสนุนการเรียนออนไลน์ 5) เครื่องมือสนับสนุนการเรียน 6) การปฏิสัมพันธ์บนออนไลน์ ประกอบด้วย 6.1) วิธีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และ 6.2) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 7) บทบาทของผู้เรียน 8) บทบาทของผู้สอน

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ คือ เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู 3 ด้าน คือ การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา และการสื่อสารและการร่วมมือ

องค์ประกอบที่ 3 เนื้อหา รายวิชาการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม แบ่งออกเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เทคโนโลยีทางการศึกษากับการพัฒนาการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ เชิงสร้างสรรค์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การปฏิบัติการผลิตสื่อ กราฟิกและสื่อมัลติมีเดีย หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 โครงการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ การนำเสนอ และประเมิน

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนเรียน และ 2) ขั้นการจัดการเรียนการสอน โดยมีขั้นตอนของรูปแบบการเรียนแบบผสมผสานฯ ประกอบไปด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เตรียม

ความพร้อม ขั้นที่ 2 สอนเนื้อหา ขั้นที่ 3 ศึกษาและปฏิบัติ ขั้นที่ 4 วิเคราะห์และออกแบบ ขั้นที่ 5 สร้างและพัฒนา ขั้นที่ 6 ทดสอบและทดลอง ขั้นที่ 7 ประเมิน/ปรับปรุง ขั้นที่ 8 ขั้นสรุปเนื้อหา

องค์ประกอบที่ 5 การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 1) การทดสอบก่อนเรียน 2) การทดสอบระหว่างเรียน 3) การทดสอบหลังเรียน ซึ่งมีความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$, $S.D.=0.41$)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานฯ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ความสามารถด้านการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และมีค่าเฉลี่ยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนนวัตกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$, $S.D.=0.48$)

4. ผลการประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานร่วมกับการสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=0.46$)

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบผสมผสาน การสอนแบบโค้ช การเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู มีประเด็นการอธิบายได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบผสมผสาน การสอนแบบโค้ช การเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู ตามความคิดเห็นของผู้สอน พบว่า 1) ด้านสภาพการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการวางแผนและการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล 2) ปัญหาการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการวางแผนและการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

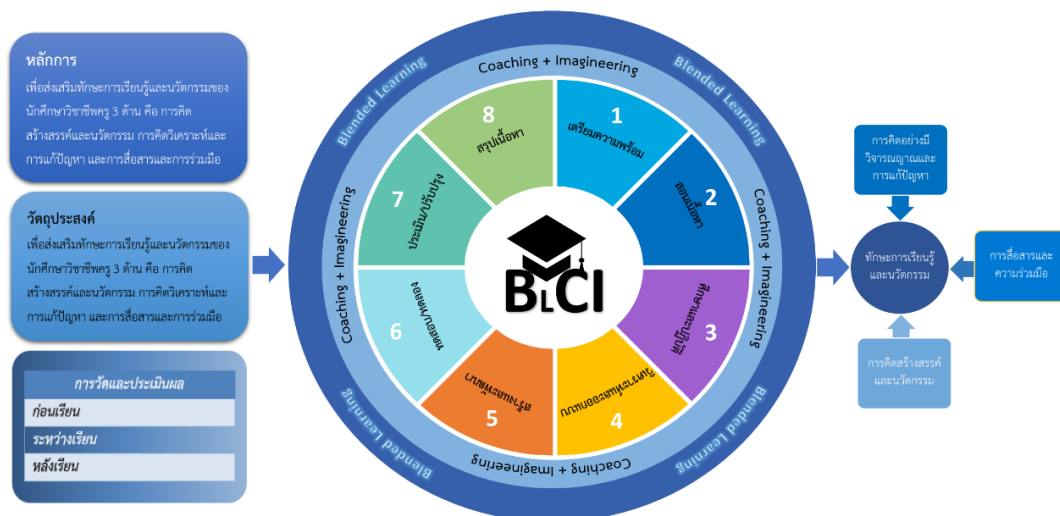
จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ยังพบปัญหาอยู่หลายประการ ซึ่งจะเห็นว่าผู้สอนจะมีบทบาทในการพัฒนา

คุณภาพการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นนักศึกษาวิชาชีพครูแล้วนั้น จากรายงานการสังเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครูและบุคลากรทางการศึกษา (สปศ.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ระบุว่า สภาวิชาชีพครูประสบปัญหาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ปัญหาคุณภาพครู การขาดกลไกประสานระหว่างหน่วยผลิตครูและหน่วยใช้ครู ส่งผลให้การผลิตครูขาดทิศทางที่ชัดเจน การจัดการเรียนการสอนไม่เน้นการสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน สอดคล้องกับทัศนีย์ ธารพร, อาร์มภ์ เอี่ยมลออ และเบญจวรรณ รุ่งเรืองศุภรัตน์ (2563) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และเป็นรูปแบบที่ควรนำมาใช้ในสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบัน การผสมผสานความสามารถในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสติปัญญาของคอนกับการพัฒนาเทคโนโลยี เป็นการบูรณาการที่เหมาะสมและเป็นแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะการศึกษาในระดับปริญญาตรีควรเน้นการสอนที่มุ่งเน้นให้เกิดการคิดแบบวิเคราะห์ สังเคราะห์ และทักษะการแก้ปัญหา ตลอดจนทักษะการกลั่นกรองความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ปรับบทบาทของอาจารย์ให้มีหน้าที่สนับสนุน ชี้แนะ และให้ความสำคัญต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

2. ผลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานฯ พบว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม มีความเหมาะสมที่นำไปพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อนำไปใช้สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูได้ตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ซึ่งควรกำหนดเนื้อหาให้ชัดเจน แสดงเป็นลำดับขั้นตอน แบ่งอัตราส่วนการเรียนการสอนออนไลน์และห้องเรียนปกติให้เหมาะสม

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า มีความเหมาะสม สอดคล้องเชิงโครงสร้างอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานฯ ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และศึกษาความต้องการจำเป็น ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมทั้งศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบร่วมกับ

กระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

ภาพที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ตอนที่ 3 อภิปรายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้มีการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ก่อนไปทดลองใช้จริงกับนักศึกษาจำนวน 15 คน เป็นเวลา 10 สัปดาห์ และมีการประเมินรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน หลังการทดลองใช้รูปแบบ สะท้อนให้เห็นถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ที่องค์ประกอบต่าง ๆ ในรูปแบบ ส่งผลให้นักศึกษาวิชาชีพครูมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมที่สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของปริญญนันท์ นิลสุข และปณิตา วรรณพิรุณ (2556) ที่ระบุว่า การเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรมสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา เพราะจินตนาการสามารถเกิดขึ้นได้ทุกระดับของผู้เรียนตั้งแต่อนุบาลจนถึงผู้ใหญ่ผู้ทำงาน ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก และจัดการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์สิ่งที่ตนเองคิดจากจินตนาการได้เป็นระบบ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักคิด ออกแบบและสร้างชิ้นงานด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความรักในการที่จะเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริง

ตอนที่ 4 อภิปรายผลการรับรองรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอบแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการประเมินรับรองรูปแบบฯ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คนพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$, $S.D.=0.35$) สอดคล้องกับพรรณรัมภา ยิ่งเฮง และณัฐพล รำไพ (2563) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้อย่างผสมผสานผ่านเทคโนโลยีคลาวด์ตามแนวคิดจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา พบว่า ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับเมธี คชาไพร, ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง, รัฐพล ประดับเวทย์ และสมสรณัฐ วงษ์อยู่น้อย (2558) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความรู้และสมรรถนะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี พบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานมีผลการประเมินอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 82.78/81.00 2) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผู้เรียนมีระดับสมรรถนะต่าง ๆ อยู่ในระดับดีเยี่ยม

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น ไม่อาจจัดให้มีการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น จำเป็นต้องอาศัยแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้อื่น ๆ ด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอบแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการจัดการเรียนการสอน มี 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 สอนเนื้อหา ขั้นที่ 3 ศึกษาและปฏิบัติ ขั้นที่ 4 วิเคราะห์และออกแบบ ขั้นที่ 5 สร้างและพัฒนา ขั้นที่ 6 ทดสอบและทดลอง ขั้นที่ 7 ประเมิน/ปรับปรุง ขั้นที่ 8 ขึ้นสรุปเนื้อหา 5) การวัดและประเมินผล จากผลการวิจัยส่งผลให้นักศึกษาวิชาชีพครูมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมที่สูงขึ้น เพราะได้รับการสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม จากผู้สอนที่ใช้กระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถสร้างนวัตกรรมได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรายวิชาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ได้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบผสมผสาน ที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนในสถานการณ์ปัจจุบัน และสามารถนำไปบูรณาการใช้กับรายวิชาอื่น ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ไปใช้ควรคำนึงถึงปัจจัย 3 ด้าน คือ 1) ด้านเครื่องมือการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงเครื่องมือการเรียนรู้ที่สามารถใช้กับการเรียนออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม 2) ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงโดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ (1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการสร้างผลงานนวัตกรรมของผู้เรียน (2) สภาพแวดล้อมด้านจิตภาพ ซึ่งมีผลกระทบต่อความรู้สึก เจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนหรือการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียน ด้านนักเรียนกับด้านผู้สอน และ 3) ด้านแหล่งทรัพยากรทางการเรียน การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น ไม่อาจจัดให้มีการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น จำเป็นต้องอาศัยแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้อื่น ๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การสอนแบบโค้ชและการเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ไปประยุกต์ใช้หรือบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรม ผลงาน ชิ้นงาน โครงการต่าง ๆ เป็นต้น ควรเพิ่มเทคนิคให้การเรียนการสอนได้รับความสนใจจากผู้เรียน เพื่อประโยชน์สำหรับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ และขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีย์ ธารพร, อารัมภ์ เอี่ยมล่อ และเบญจวรรณ รุ่งเรืองสุวรรณ์. (2563). การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) กับอนาคตการจัดการศึกษาสำหรับสังคมในแบบฐานวิถีชีวิตใหม่. *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี*, 1(2), 13-20.
- ปรัชญนันท์ นิลสุข และปณิดา วรรณพิรุณ. (2556). การเรียนรู้แบบจินตนิเวศกรรม. *วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา*, 25(86), 33-37.
- แฝงกมล เพชรเกลี้ยง. (2563). การเรียนรู้แบบผสมผสาน Blended Learning. *วารสารการจัดการทางการศึกษาปฐมวัย*, 2(2), 67-79.

- พรรณรัมภา ยิ่งเฮง และณัฐพล ร้าไฟ. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานผ่านเทคโนโลยีคลาวด์ตามแนวคิดจิตวิศกรรม เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา. *วารสารชุมชนวิจัย*, 14(3), 208-221.
- เมธี คชาไพร, ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง, รัฐพล ประดับเวทย์ และสมสรณัฐก์ วงษ์อยู่น้อย. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความรู้และสมรรถนะ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา สำหรับนิสิตหลักสูตรการศึกษา. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 10(ฉบับพิเศษ), 71-86.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิไลวรรณ วงศ์จินดา. (2561). ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตนนทบุรี. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*. (น.445-450), กำแพงเพชร : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- Duncan, M. (2011). The impact of transit-oriented development on housing prices in San Diego, CA. *Urban Stud*, 48(1), 101-27.
- Office of the Education Council. (2012). *Educational Development Strategy for Citizenship Development 2010-2018*. Bangkok : V.T.C. Communication.
- Partnership for 21st century skills. (2009). *Framework for 21st Century Learning*. Washington. Retrieved from <http://p21.org>.

แนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล

Management Guidelines of School Administrators in Pichit Primary
Educational Service Area 1 according to Good Governance Principles

จักรภพ ถึงกัน¹ พระราชวรเมธี วรปญโญ² และวินัย ทองมัน³

Jakkaphop Thungkan, Phra Ratwachiramethi Woraphanyo and Winai Thongmun

Received: May 14, 2023

Revised: June 20, 2023

Accepted: June 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) นำเสนอแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน โดยวิจัยเชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร และครู จำนวน 279 คน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบการทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิจัยเชิงคุณภาพแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้บริหาร/ครู มีความคิดเห็นต่อสภาพทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: jakkaphopthekop@gmail.com, Tel. 080-5120595

คือ บริหารงานงบประมาณ รองลงมา คือ บริหารงานบุคคล ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บริหารงานทั่วไป 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นการเปรียบเทียบด้านอายุ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า การบริหารงานวิชาการ ควรร่วมวางแผนและปฏิบัติ การปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร มีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การบริหารงานบุคคล ควร กำหนดหน้าที่ มอบหมายงานตามความรู้ ความสามารถ ความเสมอภาค สร้างขวัญกำลังใจ ทำงาน เป็นทีม การบริหารงานงบประมาณ จัดสรรงบประมาณตามแผนปฏิบัติงานตามกฎหมายระเบียบ การเงิน พัสดุ ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และการบริหารงานทั่วไป ควรมีการประสานงาน ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ ระดมทรัพยากร สร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: สภาพการบริหาร, ผู้บริหารสถานศึกษา, หลักธรรมาภิบาล

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the administrative conditions of school administrators in Phichit Primary Educational Service Area 1; 2) to compare the administrative opinions of school administrators classified by personal factors; 3) to present management guidelines of school administrators in Phichit Primary Educational Service Area 1 according to good governance principles. This was a mixed methods research. For quantitative research, tool used was a questionnaire. Data was collected from a sample group of 279 administrators and teachers using descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation. Hypothesis comparison was testing by t-test and F-value test, One-way analysis of variance. In terms of qualitative research on management guidelines of school administrators in Phichit Primary Educational Service Area 1 according to good governance principles, key informants were 9 experts. The tool used was a semi-structured interview form by content analysis. The research results found that 1) administrators/teachers had opinions on the administrative conditions of school administrators as a whole at the highest level. Considering each aspect, it

was found that the highest average was budget management, followed by personnel management. The lowest average was general administration; 2) the results of comparing opinions on the administrative conditions of school administrators classified by personal factors found that they were not different except for the comparison in terms of age, they were different with statistical significance at the .05 level; and 3) the management guidelines of school administrators in Phichit Primary Educational Service Area 1 according to good governance principles found that in the field of academic administration, there should be joint planning and implementation of curriculum improvements along with checking the quality of the curriculum; in terms of personnel management, duties should be defined and tasks assigned based on knowledge, ability, equality, building morale and working as a team; in the aspect of budget management, budget should be allocated according to the operational plan in accordance with regulations, finances, supplies, and auditable with efficiency and effectiveness; in general administration, there should be coordination, promotion of building relationships, mobilizing resources, and building cooperation with all sectors.

Keywords: Administrative Conditions, School Administrators, Good Governance Principles

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) กำหนดให้มีการพลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ด้วยการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นโยบาย และกลไก เพื่อเสริมสร้างสังคมก้าวหน้าทันพลวัตของโลก มุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ลดความเหลื่อมล้ำ และอยู่บนหลักความเสมอภาคอย่างทั่วถึง เท่าเทียม กระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษาและให้อิสระในการบริหารจัดการสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

พระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีในปี พ.ศ. 2546 มีแนวคิดด้านการบริหารราชการที่ต้องสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุก

กลุ่มเป้าหมายในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ การวางแผนการพัฒนา รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน มีผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ส่วนราชการจะต้องพัฒนาความรู้ให้เพียงพอแก่การปฏิบัติงานและมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, 2546)

สถาบันการศึกษาเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อให้นักเรียนกลายเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติตามเป้าหมายของแต่ละระดับชั้น เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในประเทศและทั่วโลก การบริหารจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาที่มีภารกิจสำคัญ ได้แก่ บริหารงานวิชาการ บริหารงานบุคคล บริหารงานงบประมาณ และบริหารงานทั่วไป ตามระเบียบว่าด้วยอำนาจหน้าที่มีลักษณะนิติบุคคล โดยเน้นการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการศึกษา จะต้องดำเนินการโดยความร่วมมือจากทุกฝ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553) การจัดการสถานศึกษาอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ โดยมีหน้าที่ในการให้บริการการศึกษาแก่นักเรียน ดังนั้นการนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ การนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับสถานศึกษา (ปธาน สุวรรณมงคล, 2558)

จากการศึกษาแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2563-2565) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน (SWOT) พบว่าการจัดสรรงบประมาณซ้ำ ขาดความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ มีการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อน ต้องใช้เวลาในการปฏิบัติงาน บุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอ และขาดความเข้าใจบทบาทหน้าที่แรงจูงใจในการทำงาน และความรักความสามัคคี และขาดผู้นำในการปฏิบัติงานที่เป็นแบบอย่างที่ดี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1, 2563) เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปอย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิผล บุคลากรจะต้องมีความผูกพันและมีความรักในงานของตนเอง มีการวางแผนทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้สามารถรับมือขอภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อภารกิจขององค์กร จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้ตระหนัก และเล็งเห็นความสำคัญการบริหารสถานศึกษา และได้ทำการศึกษาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 เพื่อได้ทราบสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา และหาแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณศึกษาสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ในสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 จำนวน 132 แห่ง ผู้บริหาร จำนวน 82 คน ครูจำนวน 887 คน รวมทั้งหมด 969 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครู จำนวน 279 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และเทียบตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้ ผู้บริหาร จำนวน 38 คน และครู จำนวน 241 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ค่า IOC ของแบบสอบถามเท่ากับ 1.00 และได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .992

สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency Value) และค่าร้อยละ (Percentage Value)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพหาแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้มีความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาล จำนวน 3 รูป/คน ผู้มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน และผู้มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปิจิตร เขต 1ตามหลักธรรมาภิบาล

สรุปผลการวิจัย

1. ผู้บริหาร/ครู มีความคิดเห็นโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = .46) พิจารณารายด้าน ทั้ง 4 ด้าน พบว่า บริหารงบประมาณ ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = .45) รองลงมาคือ บริหารงานบุคคล ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = .47) บริหารงานวิชาการ ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = .43) และ บริหารงานทั่วไป ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = .50) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้น อายุต่างกันมีความคิดเห็น แตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล ดังนี้

3.1 บริหารงานวิชาการโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการ ผู้บริหารควรจัดทำ โครงสร้างหลักสูตรมาปรับเพิ่มเติมให้เหมาะสมตามมาตรฐานการศึกษา ควรคำนึงความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก ควรมีการตรวจสอบความถูกต้องตามรูปแบบ ควรรับฟังความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรจากหลายฝ่าย ควรให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับผิดชอบร่วมกัน มีการระดมข้อมูลสารสนเทศ ด้านต่าง ๆ นำมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ

3.2 บริหารงานบุคคล โดยนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการ ผู้บริหารควรมอบหมายงานตามมาตรฐานตำแหน่ง ยึดหลักความเที่ยงธรรม และช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ยึดตามหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานที่ชัดเจนกำหนดกฎเกณฑ์และข้อบังคับผ่านสมาชิก ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมทำให้ทุกฝ่ายมีขวัญกำลังใจ (หลักความรับผิดชอบ) สร้างมูลค่าทรัพยากร ปฏิบัติงานด้วยความรู้ความสามารถที่เพียงพอ

3.3 บริหารงบประมาณ โดยนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการ ผู้บริหารควรมีการจัดตั้งบ จัดสรรและใช้งบประมาณให้เป็นตามระเบียบ จัดสรรงบประมาณพื้นฐานให้อย่างเป็นธรรม บริหารงบประมาณตามแผนงานเป็นระบบและสุจริต เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการพิจารณาการใช้จ่ายเงินกำหนดขอบเขตงานและเป้าหมาย ผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ควรใช้งบประมาณตามจุดเป้าหมายของโครงการและความสำเร็จของงาน

3.4 บริหารงานทั่วไป โดยนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการ ผู้บริหารควรกำหนดกฎและข้อบังคับของสมาคม สร้างความเข้าใจ ความรัก ความสามัคคีและผูกพันกัน จะต้องทำเอกสารทางการเงินเป็นลายลักษณ์อักษร สนับสนุนกิจกรรมความร่วมมือแก่สมาคม การใช้สิทธิสมาชิกเสนอความคิดเห็นในการดำเนินงานของชมรม การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผู้บริหาร/ครู มีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะช่วยขับเคลื่อนนโยบายและทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยกระบวนการและวิธีที่เป็นระบบ การจัดการบุคลากร การจัดการเรียนการสอน การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่า สอดคล้องกับงานวิจัยของอชิรญาณ์ คชาบาล (2561) ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บริหารงานวิชาการ รองลงมา คือ บริหารงานบุคคล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บริหารงานทั่วไป

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ ตำแหน่ง เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

2.1 ตำแหน่ง ผู้บริหารและครู ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า หน้าที่การงาน ความรับผิดชอบไม่มีผลต่อการดำรงชีวิต ของประชากรในสังคม ไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหาร ซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาสุทนต์ สุมสโน (นุราช) (2556) พบว่า ผู้บริหารและครู ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2.2 เพศ ผู้บริหารและครู ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ที่ระดับ นัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความเป็นชาย และหญิง มีความรู้สึกนึกคิด มีความคิดเห็นไม่ แตกต่างกันอย่างนัก สอดคล้องกับผลการวิจัยของนิตยา คงเกษม (2562) พบว่า ผู้บริหารและครู ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 อายุ ผู้บริหารและครู ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีอายุที่ต่างกัน อยู่คนละช่วงวัย มีผลต่อระดับความ คิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหาร สอดคล้องกับผลการวิจัยของวาทีน เพียรศิริ (2559) พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ระดับการศึกษา ผู้บริหารและครู ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ระดับการศึกษาและความ หลากหลายของสาขาวิชา ความรู้เหล่านั้นไม่ส่งผลต่อระดับความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของพระปลัดไพโรวัลย์ ชาคโร (ศรีเมือง) (2565) พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษาที่ต่างกัน พบว่ามีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.5 ประสบการณ์ในการทำงาน ผู้บริหารและครู ที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมี ความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ประสบการณ์ใน การทำงาน หรืออายุของการทำงานนั้น ไม่ส่งผลต่อระดับความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ แก้วบาง (2560) พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ใน การทำงาน พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

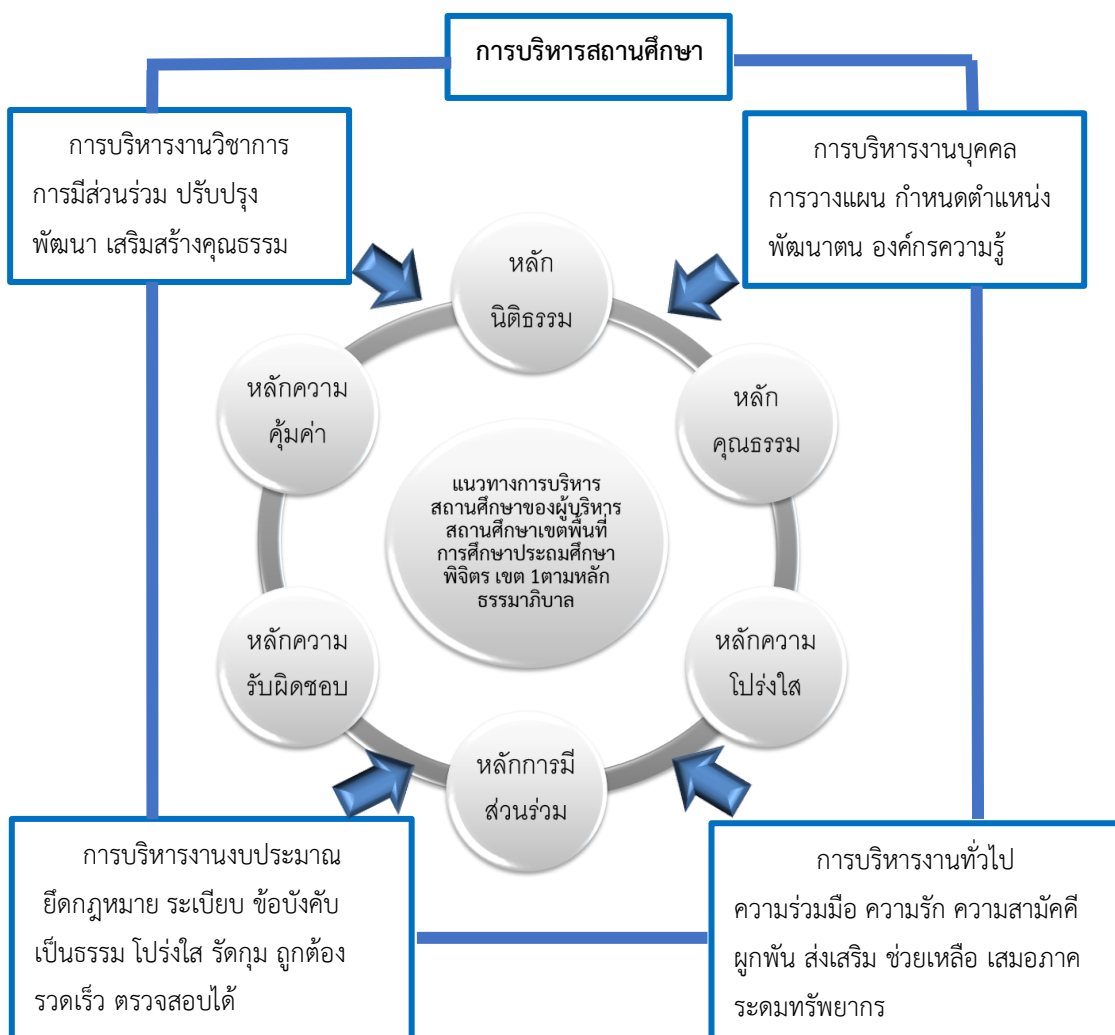
3. แนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 1) การบริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นการบริหารจัดการ สถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน 2) หลักธรรมาภิบาลเป็นการบริหารจัดการองค์กร หน่วยงานให้มีมาตรฐาน และการจัดการบ้านเมืองสังคมที่ดี คือ หลักการที่สำคัญในการพัฒนาการบริหารของผู้บริหาร สถานศึกษา เพื่อให้โรงเรียนมีมาตรฐานและประสิทธิภาพ และผู้เรียนมีทักษะความรู้ความสามารถ และมีลักษณะที่พึงประสงค์ บริหารงานวิชาการ คือเป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับ

ความรู้ตามเป้าหมายของการศึกษา บริหารงานบุคคล คือ การแสวงหาบุคลากรที่มีคุณลักษณะ สอดคล้องการปฏิบัติงาน การบริหารงานงบประมาณ คือ เป็นการจัดตั้งขอบเขตภารกิจให้บรรลุ เป้าหมายของโครงการ บริหารงานทั่วไป คือ งานเกี่ยวกับการจัดการบริหารกิจกรรมทั่วไปของ สถานศึกษาดำเนินตามวัตถุประสงค์ขององค์กร นอกจากนี้ สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์ (2557) ได้กล่าวว่า “การพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่มีสมรรถนะในการทำงานเหมาะสมสำหรับโรงเรียนเป็น แนวทางการบริหารองค์กรหน่วยงานที่ดีให้เป็นธรรมเสมอภาค มีความสุจริต มีความสามารถในการ บริหารงานที่สูงขึ้นและเกิดความคุ้มค่า” บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2552) ได้กล่าวว่า “หลักธรรมาภิบาลประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ นิติธรรม การสร้างกฎข้อปฏิบัติ การใช้ระเบียบ ต้องเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม คุณธรรมเป็นหลักในการความซื่อสัตย์ จริใจ ทำสิ่งที่ถูกต้อง และยืนหยัดในความถูกต้อง ความโปร่งใส สร้างความไว้วางใจระหว่างสถาบัน ความรับผิดชอบ มุ่งมั่น และเพียรพยายามทำงานให้ลุล่วง การมีส่วนร่วมให้ทุกคนในองค์กรมีโอกาส ความคุ้มค่า เป็นการประหยัดการจัดการด้วยทรัพยากรที่มี ในการทำงานอย่างมีความคุ้มค่าและคุณภาพ” ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาวิญญู สิริภทฺโท (แช่มสายทอง) (2563) พบว่า องค์ประกอบ ธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับการบริหารสถานศึกษาที่ครอบคลุม ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนา บริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล การบริหารงานวิชาการอย่างเป็นธรรมเพื่อปลูกฝังระเบียบ แบบแผน โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแบบอย่าง บริหารงานให้มี คุณภาพและมาตรฐานตามหลักสูตร การกำหนดนโยบายมาจากบุคลากร จัดหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างมีความรับผิดชอบ การดูแลให้ใช้เวลาและวัสดุอุปกรณ์ให้เกิดคุณภาพ คุ้มค่าทางการศึกษา 2) การพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล การมอบหมายงานยึดหลักความเที่ยง ธรรมและช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เป็นไปตามหลักการปฏิบัติงานมาตรฐานตำแหน่ง สร้างวัฒนธรรมใน การทำงานรูปแบบคณะทำงาน การสนับสนุนการทำงานเป็นรูปแบบคณะการทำงานให้ทุกฝ่ายมี ขวัญกำลังใจ สร้างมูลค่าทรัพยากร ให้พนักงานปฏิบัติงานด้วยความรู้เต็มศักยภาพ มีความเพียงพอ 3) การพัฒนาการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล การจัดการงบประมาณให้เป็นไป ตามหลักธรรมาภิบาล โดยเน้นความถูกต้องและเท่าเทียมกัน การจัดการงบประมาณอย่างมีระบบ โดยเปิดเผยข้อมูล การเปิดโอกาสให้คนจากหน่วยงานต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการงบประมาณ การรับผิดชอบต่อร่วมกันของทุกคนในการจัดการงบประมาณ การใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ สูงสุดเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับองค์กร และ 4) การพัฒนาการบริหารงานด้านบริหารทั่วไปตามหลัก ธรรมาภิบาล การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อตกลงตามมาตรฐานความประพฤติ โดยการส่งเสริม จริยธรรม ความสามารถในการแก้ไขปัญหาอย่างโปร่งใส การมีส่วนร่วมสร้างความร่วมมือรอบด้าน

โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำภารกิจ ด้วยจิตสำนึกของความรับผิดชอบ รวบรวมทรัพยากรของชุมชนที่สนับสนุน ให้เกิดความคุ้มค่าและจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล” ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้า ดังแผนภาพองค์ความรู้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการศึกษา แนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล สรุปได้ดังนี้

บริหารงานวิชาการ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการสร้าง ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร โดยยึดตามโครงสร้างหลักสูตร เป้าหมาย ลักษณะที่ต้องการเนื้อหาและองค์ประกอบต่าง ๆ ตามหลักสูตรแกนกลาง มาปรับเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นและบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีการตัดสินใจคุณค่าและคุณภาพของหลักสูตร

บริหารงานบุคคล

ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตามหลักการสอดคล้องกับระเบียบและข้อบังคับ ในการจัดทำแผนบริหารงานบุคคล โดยให้คำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา มีความเสมอภาคกัน จัดพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถ โดยเน้นปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตและตรวจสอบได้ว่าถูกต้องหรือไม่ และส่งเสริมสนับสนุนในการทำงานร่วมกันเป็นทีม ร่วมแสดงความคิดเห็น ปรีกษา และร่วมกันรับผิดชอบ ปลุกฝังความตระหนักการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่ามากที่สุด

บริหารงบประมาณ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนและควบคุมการใช้งบประมาณ โดยตระหนักถึงปัจจัยพื้นฐานและจัดสรรงบประมาณที่กำหนดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือกิจกรรมตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้มีการติดตามและรายงานผลการใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบ และมีการตรวจสอบ โดยมีคณะกรรมการอย่างเป็นธรรม ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้านงบประมาณ คำนึงถึงความสำเร็จของงาน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

บริหารงานทั่วไป

ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความเข้าใจ ด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกสานสัมพันธ์ เกิดความรักความสามัคคี และผูกพัน ส่งเสริมช่วยเหลือสมาชิก ให้ทุนการศึกษา ยึดระเบียบ ข้อปฏิบัติ จัดทำเอกสารมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร สมาชิกทุกคนมีสิทธิเสนอความคิดเห็น หรือตรวจสอบกิจการและทรัพย์สินได้ ดำเนินการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ และให้ความร่วมมือ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารและครูใช้ข้อมูลนี้เพื่อวางแผนการปฏิบัติงาน พัฒนาการบริหารการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น
2. ผู้บริหารและครูควรจัดการอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการบริหารครู หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล
3. ผู้บริหารควรร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการบริหารการจัดการเรียนรู้
4. ควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้หลักธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารนำแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล ปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษา
2. ผู้บริหารและครู ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล

เอกสารอ้างอิง

- นิตยา คงเกษม. (2562). แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพระบางเจ้าพระยาเมือง 2 เขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษา นครสวรรค์ เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. (2552). การร่วมมือของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2558). การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- พระปลัดไพโรจน์ ชาคโร (ศรีเมือง). (2565). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดการศึกษาเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. วารสาร ร้อยแก่นสาร, 7(1), 187-205.
- พระมหาวิญญ์ สิริภทโท (เข้มสายทอง). (2563). รูปแบบการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 7(3), 242-253.

- พระมหาสุทนต์ สุขสุสนโน, (นุราช). (2556). *การศึกษายาทบาทของบริหารโรงเรียนวิถีพุทธระดับประถมศึกษา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วาทีน เพียรศิริ. (2559). *การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายการจัดการศึกษาที่ 20 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1. (2563). *แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ.2563-2565)*. พิจิตร : กลุ่มนโยบายและแผน. (อัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย. (2546). *พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ : สำนักงานการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ : บริษัทปริ้นซ์กราฟฟิค จำกัด.
- สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. (2557). *ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- อชิรญาณ คชาบาล. (2561). *การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาเขต 17*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- อุไรวรรณ แก้วบาง. (2560). *การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

หลักพุทธธรรมและทฤษฎีองค์กรที่น่าไว้วางใจสูงเพื่อการพัฒนาสติระดับองค์กร

Buddhadhamma and Highly Trustworthy Organizational Theory for the Development of Organizational Consciousness

พระครูโกวิทธรธวาทิ¹ และวิภาวรรณ ลิ้มป๋ไพบูลย์²

Phrakru Kowit Atthawatee and Wiphawan Limphaibool

Received: April 21, 2023

Revised: May 29, 2023

Accepted: June 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับสติในระดับองค์กรตามทฤษฎีองค์กรที่น่าไว้วางใจสูงของ Karl E. Weick ซึ่งได้กล่าวถึงสติระดับองค์กรว่าเป็นการรวมกันของสติของสมาชิกในองค์กรที่ร่วมกันพัฒนาการตระหนักรู้ถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ทำให้สามารถนำสติร่วมกันนั้นนำมาควบคุมพฤติกรรมของทีมเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤต โดยพื้นฐานที่สำคัญของสติระดับองค์กร ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) การคาดการณ์ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น 2) การไม่เอาง่ายเข้าว่า 3) ความรู้สึกไวต่อสิ่งผิดปกติรอบตัว 4) ความมุ่งมั่นในการกลับสู่ภาวะปกติโดยเร็ว และ 5) การให้ความสำคัญกับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งองค์ประกอบของสติในระดับองค์กรนี้มีความจำเป็นกับทุกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรที่น่าไว้วางใจสูง หรือองค์กรที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและมีความเสี่ยงสูง และต้องการความน่าเชื่อถือและไว้วางใจว่าจะสามารถปฏิบัติงานได้ดีโดยไม่มีข้อผิดพลาด บทความนี้ได้นำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้เชื่อมโยงสติในระดับองค์กร ได้แก่ สติปัฏฐาน 4, สัมปชัญญะ 4, อัปปมาทธรรม, โยนิโสมนสิการ และสัพปุริสธรรม 7 ซึ่งหากได้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในองค์กร จะสามารถสร้างและพัฒนาสติในระดับองค์กรในทุกองค์กร

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; Chiang Mai University

ลดความผิดพลาดและความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นในกรณีที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ซึ่งทำให้องค์กรเกิดความยั่งยืน และส่งผลต่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

คำสำคัญ: พุทธธรรม, สติ, สติระดับองค์กร, องค์กรที่น่าไว้วางใจสูง

Abstract

This academic article aimed to enhance the understanding of organizational consciousness based on Karl E. Weick's highly reliable organizational theory, which described organizational consciousness as the collective consciousness of organizational members that worked together to develop awareness of the environment both inside and outside the organization. This made it possible to bring that collective consciousness to control the team's behavior when faced with a crisis event. It consisted of 5 key elements: 1) anticipation of potential risks, 2) not taking it easy, 3) sensitivity to abnormal things around you, 4) determination to return to normal quickly, and 5) a focus on experts. This element of consciousness at the organizational level was necessary for every organization. This was especially true in highly trustworthy organizations or organizations that faced complex and high-risk situations and there was a need for reliability and trust that they will be able to perform their job well without errors. This article presented Buddhaddhamma that were linked to consciousness at the organizational level, namely Satipatthana 4, Sampajanya, Appamadadhamma, yonisomanasikara, and Sappurisadhamma 7. If these Buddhist principles were applied in the organization, it will be possible to create and develop consciousness at the organizational level in every organization. It will reduce errors and damages that may occur in the event that the organization was faced with unexpected circumstances which made the organization sustainable and will further affect the economic and social sustainability of the country.

Keywords: Buddhaddharma, Consciousness, Organizational Consciousness, Highly Trustworthy Organizations

บทนำ

ในปัจจุบันองค์กรต้องเผชิญภาวะวิกฤตทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรที่ไม่สามารถคาด การณ์ได้ ได้แก่ ภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุ โรคระบาด การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เป็นต้น ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อองค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม และยังมีผลต่อภาพรวมของประเทศในวง กว้าง ภาวะวิกฤตที่องค์กรต้องเผชิญที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ วิกฤตโควิด 19 ซึ่งเกิดขึ้นจากการแพร่ ระบาดอย่างรวดเร็วของเชื้อโคโรนาไวรัสในปี พ.ศ 2562 ซึ่งกลายเป็นมหาวิกฤตทางสาธารณสุข ภาครัฐทั่วโลกต้องใช้มาตรการล็อกดาวน์ เพื่อจำกัดการแพร่ระบาด ทำให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจไป ทั่วโลก ซึ่งมีผลมาจากการหยุดชะงักของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมการผลิตในทุกประเทศ จากข้อมูลของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ) ประเมินว่าในปี พ.ศ 2563 เศรษฐกิจโลกหดตัว ต่ำสุดและเลวร้ายที่สุดนับตั้งแต่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งยิ่งใหญ่ (Great Depression) ที่เคย เกิดขึ้นในปี ค.ศ 1930 โดยพบว่า มูลค่าความเสียหายของเศรษฐกิจโลก ในปี พ.ศ 2563 และ 2564 มีมูลค่าทั้งสิ้นกว่า 9 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (Gopinath, G., 2020) ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะ เศรษฐกิจหดตัวเช่นเดียวกัน เนื่องจากประเทศไทยมีระดับการพึ่งพาเศรษฐกิจต่างประเทศค่อนข้าง สูง ทั้งในด้านการท่องเที่ยว และการส่งออก เมื่อภาครัฐมีมาตรการล็อกดาวน์ ทำให้องค์กรที่ไม่ สามารถปรับตัวได้รับผลกระทบ สถานประกอบการปิดตัวลงชั่วคราวหรือถาวร แรงงานบางส่วนถูก เลิกจ้าง ทำให้เกิดความเดือดร้อนกับประชาชนไทยในทุกภาคส่วน มีงานวิจัยพบว่า สติมีผลเชิงบวก ต่อพนักงานและองค์กร ซึ่งหมายถึงความสามารถในการปรับตัว ประสิทธิภาพขององค์กร การมีส่วนร่วม ของพนักงาน ทักษะในการสื่อสาร ลดข้อขัดแย้งในองค์กร และลดอัตราการลาออกของพนักงาน (Wamsler, C., 2018) ผลเชิงบวกของสติทำให้สติได้รับการยอมรับในองค์กรในระดับนานาชาติทั่ว โลก มีการจัดโปรแกรมการฝึกสติให้กับพนักงานในองค์กรต่าง ๆ เช่น Google, General Mills, Intel, Aetna, Goldman Sachs, Astrazeneca, Nike เป็นต้น สติไม่ว่าในระดับบุคคลหรือระดับ องค์กรต่างก็มีส่วนสำคัญต่อองค์กร โดยเฉพาะเมื่อองค์กรต้องเผชิญกับภาวะวิกฤต การร่วมกัน ระหว่างสติระดับบุคคลหรือสติของพนักงาน และสติระดับองค์กรหรือสติของทีมงาน มีส่วนสำคัญที่ ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการรับรู้และความใส่ใจต่อสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ซึ่งนำไปสู่ การจัดการและตอบสนองกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดที่เกิดขึ้นได้ดีขึ้น (Weick, K.E. & Sutcliffe, K.M., 2001; Dierynck, B., Leroy, H., Savage, G. T., & Choi, E., 2016)

อย่างไรก็ตาม ในอดีตที่ผ่านมาสติระดับองค์กรถูกกล่าวถึงในทฤษฎีองค์กรที่น่าไว้วางใจ สูง (High Reliability Organizations: HROs) ของ Karl E. Weick และถูกนำไปใช้เฉพาะในองค์กร ที่มีความซับซ้อนและ มีความเสี่ยงสูงในต่างประเทศ เช่น หน่วยฉุกเฉินของโรงพยาบาล องค์กรที่

เกี่ยวข้องกับการจราจรทางอากาศ โรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ หน่วยผลิตพลังงาน หน่วยงานของตำรวจที่มีความเสี่ยงอันตราย เป็นต้น เนื่องจากหน่วยงานเหล่านี้หากมีการปฏิบัติงานผิดพลาดจะส่งผลกระทบต่อความเสียหายมาก หรือมีอันตรายถึงชีวิต แต่ในปัจจุบันไม่เฉพาะแต่องค์กรที่น่าไว้วางใจสูงเท่านั้น ที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน องค์กรทั่วไปก็มีความเสี่ยงที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด และมีผลกระทบที่สำคัญต่อองค์กรอยู่ตลอดเวลา ความเข้าใจในสตรระดับองค์กร และการพัฒนาสตรระดับองค์กรโดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ จะสามารถลดความเสียหายและข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งจะสร้างความยั่งยืนให้แก่องค์กร สังคม และประเทศต่อไป ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะ

1) เสริมความเข้าใจเกี่ยวกับสตรระดับองค์กรในประเทศไทย

2) นำเสนอและเชื่อมโยงหลักพุทธธรรม ได้แก่ สติปัฏฐาน 4, สัมปชัญญะ 4, อัปมาทธรรม โยนิโสมนสิการ และสปปุริสธรรม 7 เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ในองค์กรและนำไปสู่การพัฒนาสตรระดับองค์กร

สติ (Mindfulness)

ปัจจุบันงานวิจัยเกี่ยวกับสติ ได้รับความสนใจทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก ความหมายของสติถูกพิจารณาในทางปรัชญาและศาสนาตามมุมมองของโลกด้านตะวันออก และในทางวิทยาศาสตร์ตามมุมมองของโลกด้านตะวันตก ตามมุมมองของพุทธศาสนาในโลกด้านตะวันออก พบว่ามีการให้ความหมายคำว่าสติในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ว่าหมายถึงความระลึกได้, นึกได้, ความไม่เผลอ, การคุมใจไว้กับกิจ หรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง, จำการที่ทำและคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) Gunaratana, B.H. (2011) กล่าวถึงสติว่า เป็นการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันขณะ Kabat-Zinn, J. (2003) เป็นผู้นำสติจากโลกด้านตะวันออกไปสู่โลกด้านตะวันตก ได้ให้ความหมายคำว่าสติว่าหมายถึงภาวะการตระหนักรู้ประสบการณ์ปัจจุบันขณะด้วยการยอมรับและไม่ตัดสิน Brown, K. W. & Ryan, R. M. (2003) นำเสนอว่าสติมีองค์ประกอบสำคัญสองประการ คือ การรับรู้ (Awareness) และการเอาใจใส่ (Attention) ในสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ในมุมมองของโลกด้านตะวันตก สตินำเสนอโดย Ellen J. Langer โดยมีความหมายที่แตกต่างไปจากแนวคิดทางด้านตะวันออก Langer ให้ความหมายของสติว่าเป็นภาวะของการตื่นรู้ในปัจจุบัน ซึ่งนำไปสู่การตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม เปิดรับข้อมูลใหม่ ๆ และ สร้างสรรค์สิ่งใหม่

ๆ รวมถึงการเพิ่มการรับรู้ในการตัดสินใจ (Langer, E.J., 1989; Langer, E. J., & Moldoveanu, M., 2000)

ความหมายของสติในโลกตะวันออกและตะวันตกมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือทางตะวันออกเน้นการอยู่กับปัจจุบัน โดยไม่ยอมรับและไม่ตัดสิน ในขณะที่ทางตะวันตกเกี่ยวข้องกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกัน Weick, K.E. & Putnam, T. (2006) นำเสนอว่าแนวคิดของสติในโลกตะวันออกและตะวันตกต่างสนับสนุนซึ่งกันและกันในการสร้างผลเชิงบวกต่อบุคคลและองค์กร ต่อมา Weick และคณะพัฒนาแนวคิดของสติเป็นสตรียะดับองค์กร (Weick, K.E., Sutcliffe, K.M., & Obstfeld, D., 1999; Weick, K.E., & Sutcliffe, K.M., 2001) ซึ่งนำไปสู่แนวคิดของการนำเอาสติมาใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานในองค์กรตามทฤษฎีองค์กรที่น่าไว้วางใจสูงที่นำมาใช้อ้างอิงในการศึกษานี้

Sutcliffe, K.M., Vogus, T.J., & Dane, E. (2016) แบ่งระดับของสติออกเป็นสตรียะดับบุคคลและสตรียะดับองค์กร ทั้งสตรียะดับบุคคลและระดับองค์กรมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในการมุ่งเน้นการเพิ่มความเอาใจใส่ในสถานการณ์ปัจจุบันและตอบสนองต่อสิ่งที่สังเกตเห็น (Weick, K.E., Sutcliffe, K.M., & Obstfeld, D., 1999; Vogus, T.J. & Sutcliffe, K.M., 2012; Dierynck, B., Leroy, H., Savage, G. T., & Choi, E., 2016)

สตรียะดับองค์กร (Organizational Mindfulness)

ปัจจุบันมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรียะดับองค์กรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แนวความคิดเกี่ยวกับสตรียะดับองค์กรเริ่มต้นจาก Weick, K.E., Sutcliffe, K.M., & Obstfeld, D. (1999) ได้นำแนวคิดของสติในมุมมองทางโลกตะวันตกของ Langer, E.J. (1989) มาพัฒนาเพื่อใช้ในการอธิบายว่าองค์กรที่น่าไว้วางใจสูง (High Reliability Organizations: HROs) สามารถหลีกเลี่ยงเหตุการณ์วิกฤตและทำให้องค์กรเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุดในสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดได้อย่างไร

สตรียะดับองค์กรเป็นความสามารถในร่วมกันของทีมที่จะรับรู้และจำแนกรายละเอียดของสถานการณ์ในสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และตอบสนองได้อย่างรวดเร็วต่อสถานการณ์นั้น (Vogus, T.J. & Sutcliffe, K.M., 2012) Weick, K.E., & Sutcliffe, K.M. (2001) นำเสนอว่าสตรียะดับองค์กรเป็นพื้นฐานที่สำคัญขององค์กร โดยหากองค์กรยึดถือหลักปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับสติในองค์กร 5 ประการ จะทำให้องค์กรสามารถป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นและสามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์อันไม่คาดคิดที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความสูญเสียน้อยที่สุดได้ องค์ประกอบดังกล่าวประกอบด้วย (1) การ คาดการณ์ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น (2) การไม่เอาง่ายเข้าว่า (3)

ความรู้สึกลัวต่อสิ่งผิดปกติรอบตัว (4) ความมุ่งมั่นในการกลับสู่ภาวะปกติโดยเร็ว และ (5) การให้ความสำคัญกับผู้เชี่ยวชาญ

ปัจจุบันงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรระดับองค์กรมุ่งเน้นองค์กรที่น่าไว้วางใจสูง ได้แก่ งานของ Karl E. Weick & Karlene H. Roberts ในปี ค.ศ. 1993 ที่ศึกษาองค์กรที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการบิน และนำเสนอว่าเมื่อสติเพิ่มขึ้น ความผิดพลาดขององค์กรลดลง มีการศึกษาสตรระดับองค์กรในหน่วยงานด้านสุขภาพ งานวิจัยพบว่าสตรระดับองค์กร ทำให้ภาวะหมดกำลังใจ และอัตราการลาออกของพยาบาลลดลง นอกจากนั้นยังพัฒนาคุณภาพของการทำงานของพยาบาล และความปลอดภัยของคนไข้เพิ่มขึ้น (Vogus, T.J., Cooil, B., Sitterding, M., & Everett, L.Q.; Vogus, T.J., & Sutcliffe, K.M., 2014)

ทฤษฎีองค์กรที่น่าไว้วางใจสูง (Theory of High Reliability Organizations: HROs)

องค์กรที่น่าไว้วางใจสูง หมายถึง องค์กรที่มีความสามารถในการจัดการองค์กรให้ไม่เกิดความผิดพลาดในระบบที่มีความเสี่ยงสูง (Roberts, K. H., 1990) Weick, K.E. & Sutcliffe, K.M. (2007) ให้ความหมายขององค์กรที่น่าไว้วางใจสูงว่า เป็นองค์กรที่พยายามที่จะไม่ให้เกิดความผิดพลาดภายในระบบขององค์กรที่ซับซ้อนและมีความเสี่ยงสูง โดยยกตัวอย่างองค์กรแบบนี้ ได้แก่ ระบบการควบคุมการจราจรทางอากาศ โรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ หน่วยฉุกเฉินของโรงพยาบาล หน่วยดับเพลิง และหน่วยสืบสวนสอบสวนของตำรวจ เป็นต้น องค์กรที่น่าไว้วางใจสูงในความหมายของการศึกษานี้หมายถึง องค์กรที่มีความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานจากผู้ให้บริการหรือจากบุคคลภายนอกว่าสามารถจัดการองค์กรให้ไม่เกิดความผิดพลาดหรือสูญเสียได้

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรที่น่าไว้วางใจเริ่มต้นในปี ค.ศ. 1984 จากทีมนักวิจัยของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียเบิร์กลีย์ ซึ่งนำเสนอเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อให้ไม่มีข้อผิดพลาดโดยการสร้างความน่าไว้วางใจ (Linnenluecke, M. K., 2017) งานวิจัยนี้มีการยกตัวอย่างองค์กรที่สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ในสภาพแวดล้อมที่มีความซับซ้อนและมีความเสี่ยงโดยหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นจะส่งผลกระทบที่ร้ายแรงอย่างยิ่งใหญ่หลวง ได้แก่ ระบบการควบคุมจราจรทางอากาศของสหรัฐอเมริกา, บริษัท Diablo Canyon ซึ่งดำเนินการเกี่ยวกับสถานีวิจัยพลังงานนิวเคลียร์ และระบบการจำหน่ายไฟฟ้า และกองทัพเรือสหรัฐที่ดำเนินการเกี่ยวกับการขนส่งอากาศยานนิวเคลียร์ โดยงานวิจัยนี้มีการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะขององค์กรดังกล่าว เพื่อเริ่มสร้างทฤษฎีขององค์กรที่น่าไว้วางใจ

ต่อมาในปี ค.ศ. 1993 มีงานวิจัยของ Weick และ Roberts นำเสนอว่าองค์กรที่น่าไว้วางใจสูงมีกระบวนการของการร่วมกันทางจิตของสมาชิกในองค์กร ประกอบด้วยกระบวนการของข้อมูล ความไม่ประมาท และการเอาใจใส่ แนวคิดนี้นำเสนอว่ากระบวนการที่เพิ่มความเอาใจใส่และการ ร่วมกันทางจิตใจสามารถลดแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความผิดพลาดในองค์กรได้ ในปี ค.ศ. 1999 Weick และคณะได้ริเริ่มศึกษาและนำเสนอสตรียระดับองค์กรเข้ามาเป็นพื้นฐานที่สำคัญขององค์กรที่น่าไว้วางใจ โดยลักษณะสำคัญขององค์กรที่น่าไว้วางใจ มีแนวคิดสำคัญ 5 ประการที่มีสตรียระดับองค์กรเป็นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาไปสู่การลดความผิดพลาดและการเตรียมพร้อมเพื่อรับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ดังแสดงให้เห็นองค์ประกอบของสตรียระดับองค์กรในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สตรียระดับองค์กรในองค์กรที่น่าไว้วางใจ

1) การคาดการณ์ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น (Preoccupation with Failure) องค์กรหรือสมาชิกในองค์กรต้องคำนึงถึงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น ค้นหาข้อผิดพลาดและระมัดระวังอันตราย การมีสติของสมาชิกในองค์กรจะมีความสามารถที่จะเห็นจุดบกพร่อง มีการเตรียมพร้อมและแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การไม่เอาง่ายเข้าว่า (Reluctance to Simplify) องค์กรหรือสมาชิกในองค์กรไม่ควรจะทำเฉพาะสิ่งที่ง่ายและคุ้นเคย โดยไม่คำนึงการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลหรือสิ่งที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น

ควรมีการทบทวนกิจกรรมปกติ และหาทางเลือกใหม่ ๆ ผ่านการรวบรวมข้อมูล แยกแยะ และตีความหมายข้อมูลข่าวสารที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

3) ความรู้สึกไวต่อสิ่งผิดปกติรอบตัว (Sensitivity to Operations) องค์กรและสมาชิกในองค์กรควรมีความรู้สึกอย่างรวดเร็วในการรับรู้ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา นอกจากนั้น ผู้นำต้องให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของสมาชิกทั่วทั้งองค์กร โดยการสนับสนุนให้เขา รายงานสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

4) ความมุ่งมั่นในการกลับสู่ภาวะปกติโดยเร็ว (Commitment to Resilience) องค์กรและสมาชิกในองค์กรต้องมีความมุ่งมั่นในการเรียนรู้และการจัดการภาวะวิกฤต และมุ่งมั่นในการให้ องค์กรกลับคืนสู่ภาวะปกติอย่างรวดเร็วที่สุดเมื่อต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่คาดคิด

5) การให้ความสำคัญกับผู้เชี่ยวชาญ (Deference to Expertise) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด สมาชิกในองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีความรู้และประสบการณ์มากที่สุดอาจต้องเป็นผู้ตัดสินใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ลำดับการบังคับบัญชาอาจไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุด ดังนั้น สมาชิกในองค์กรควรต้องมีการฝึกฝนและเรียนรู้ในการตัดสินใจ

จากความหมายของสตรียะดับองค์กรดังกล่าวเห็นได้ว่า สตรียะมีความเชื่อมโยงกับการจัดการ องค์กรในกรณีที่ต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติและสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด โดยสตรียะทำให้องค์กร สามารถกลับสู่สภาวะปกติได้อย่างรวดเร็วและทำให้สถานการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบสำคัญต่อ องค์กรน้อยที่สุด ซึ่งจะลดความสูญเสียหรือความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักพุทธธรรมที่สำคัญต่อการสร้างสตรียะดับองค์กร

หลักพุทธธรรมจะเน้นความสำคัญของสติอย่างยิ่ง การดำเนินชีวิตประจำวันต้องมีสติอยู่เสมอ สตรียะดับองค์กรมีส่วนสำคัญต่อองค์กร และทำให้เกิดผลเชิงบวกต่อพนักงานและ องค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์กรต้องเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤต หากพนักงานขาดองค์ประกอบสำคัญของสติ ไม่มีการรับรู้และเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำอยู่ มีความประมาท ย่อมส่งผลต่อสตรียะดับองค์กร ทำให้เกิดความเสียหายต่อองค์กร การพัฒนาสตรียะดับองค์กรให้เป็นพื้นฐานขององค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อ ความอยู่รอดและความยั่งยืนขององค์กร หลักพุทธธรรมที่มีความสำคัญและมีความเชื่อมโยงในการ พัฒนาสตรียะดับองค์กร ประกอบด้วย

สติปัฏฐาน 4 หลักพุทธธรรมประการแรกที่ต้องนำมาใช้เพื่อการพัฒนาสติที่สำคัญ คือ สติปัฏฐาน 4 ซึ่งหมายถึงที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตาม ความเป็นจริง คือ ตามที่สิ่งนั้น ๆ มันเป็นของมันเอง ประกอบด้วย กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน, เวทนา

นุปัสสนาสติปัฏฐาน, จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐาน และอัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งจิตกำหนด พิจารณาในกาย เวทนา จิต และธรรม ให้รู้เห็นตามความเป็นจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554) สติปัฏฐานหมายถึงที่ตั้งของสติ วิธีปฏิบัติเพื่อให้สติบังเกิดผลดีที่สุดในการพัฒนาปัญญา การมีสติพร้อมอยู่อันกำกับจิตให้ทันต่ออารมณ์ ช่วยให้ปัญญาตามดูรู้ทันมองเห็นสิ่งนั้น ๆ ตามความเป็นจริง (พระมหาสมพงษ์ จิตฺจิตฺโต และคณะ, 2562) ปัญญาในที่นี้หมายถึงความหยั่งรู้ในเหตุผล พิจารณาให้เข้าใจในสภาวะทั้งหลาย จนเข้าถึงความจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554) ซึ่งการนำสติปัฏฐาน 4 มาประยุกต์ใช้จะก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อันนำมาสู่การใช้ปัญญาเพื่อการตัดสินใจอย่างถูกต้องเหมาะสมของผู้นำและสมาชิกในองค์กร

สัมปชัญญะ 4 จากพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554) ได้กล่าวถึง สัมปชัญญะ ว่าหมายถึง ความรู้ตัว, ความรู้ตัวทั่วพร้อม, ความรู้ชัด, ความรู้ทั่วชัด, ความตระหนัก โดยแบ่งออกเป็น 4 ประการได้แก่

1. สาทถกสัมปชัญญะ หมายถึง ความตระหนักที่จะเลือกทำสิ่งที่ตรงกับวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย
2. สปปายสัมปชัญญะ หมายถึง ความตระหนักที่จะเลือกทำในสิ่งที่เหมาะสมต่อกาย จิต ชีวิต การงาน พื้นฐาน และภาวะของตน
3. โจรสัมปชัญญะ หมายถึง ความตระหนักที่จะควบคุมกายและจิตให้อยู่ในงานของตนไม่หลงลืม เลื่อนลอย
4. อสัมโมหสัมปชัญญะ หมายถึง ความตระหนักในการกระทำในสภาวะของสิ่งที่ตนเองเกี่ยวข้องหรือกระทำอยู่

อัปมาทธรรม จากพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554) ได้กล่าวถึง อัปมาทะไว้ว่า คือความไม่ประมาท ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติ และการกระทำทุกอย่างระมัดระวังตัว ไม่ยอมปล่อยปละละเลย กระทำการด้วยความจริงจัง รอบคอบ อัปมาทธรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญที่สุดหลักธรรมหนึ่งในพุทธศาสนา ดังปรากฏใน พระปงฺกนิมฺวาจาของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกเล่มที่ 10 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 2 ทีฆนิกาย มหาวรรคว่า “สังขาร (สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้น)ทั้งหลาย มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาทเถิด” นอกจากนั้นในพระสุตตันตปิฎก คัมภีร์ขุททกนิกาย สุตตนิบาต กล่าวไว้ว่า ความมีสติกำหนดรู้ตัวเองอยู่เสมอ ใช้ปัญญาไตร่ตรองใคร่ครวญสิ่งที่จะพูดจะทำ

ย่อมส่งผลให้การกระทำทางกาย ทางวาจาและทางใจ เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทั้งยังสามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างดี ลักษณะเช่นนี้ได้ชื่อว่า ไม่ประมาท หลักธรรมนี้เปรียบได้ดังหางเสือของเรือที่จะช่วยนำทางให้ไปถึงจุดหมายได้อย่างสำเร็จ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

โยนิโสมนสิการ คำว่า โยนิโสมนสิการเป็นศัพท์ภาษาบาลี ซึ่งนำเอาคำว่าโยนิโส ซึ่งแปลว่า โดยแบบกาย โดยเหตุ โดยแห่งเกิด โดยปัญญา นำมาประกอบกับคำว่า มนสิการ ซึ่งแปลว่า การทำไว้ในใจ การคิดคณึง การใส่ใจ การพิจารณา ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม กล่าวว่า โยนิโสมนสิการ หมายถึงการกระทำในใจโดยแบบกาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา สืบหาเหตุผล แยกแยะพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่เป็นระเบียบ ให้เห็นสิ่งเหล่านั้นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554)

สัปปริสธรรม 7 จากพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554) ได้กล่าวถึง สัปปริสธรรมว่าหมายถึงธรรมของสัตบุรุษ และคุณสมบัติของคนดี ซึ่งประกอบด้วย

1. อัมมัญญูตา หมายถึง การรู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล
2. อัตถัญญูตา หมายถึง การรู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ และรู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก
3. อัตตัญญูตา หมายถึง การรู้จักตนเอง เพื่อที่จะประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม และแก้ไขปรับปรุงต่อไป
4. มัตตัญญูตา หมายถึง การรู้จักประมาณ ความพอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไป
5. กาลัญญูตา หมายถึง การรู้เวลาและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ และกระทำหน้าที่การงานอันเหมาะสม
6. ปริสัญญูตา หมายถึง การรู้จักชุมชน และกิจที่ต้องประพฤติปฏิบัติต่อชุมชน
7. บุคคลัญญูตาหมายถึง การรู้จักบุคคล และความแตกต่างของบุคคลในด้าน อัจฉริยะ ความสามารถ คุณธรรม ฯลฯ และรู้ว่าควรปฏิบัติอย่างไรต่อบุคคลนั้น ๆ

สรุปผล

ผลของการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมซึ่งเกิดขึ้นนานแล้วในพุทธศาสนา มีความเชื่อมโยงกับสติระดับองค์กรซึ่งเป็นสติอีกระดับหนึ่งซึ่งเพิ่งถูกนำเสนอในโลกตะวันตก โดยหากมีการนำหลักพุทธธรรมมาใช้กับสมาชิกในองค์กร จะทำให้สมาชิกในองค์กรทุกระดับให้จัดการกับ

สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาอย่างมีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้สามารถสรุปความเกี่ยวข้องของหลักพุทธธรรมกับสตริระดับองค์กรได้ดังนี้

1. สติปัฏฐาน 4 ทำให้สติรู้เท่าทันความเป็นจริงในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พิจารณา กาย หมายถึง กำกับดูให้รู้เท่าทันกายตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น พิจารณาเวทนา หมายถึง ให้รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นโดยไม่หวั่นไหว พิจารณาจิต หมายถึง ตามดูรู้ทัน จิตและอารมณ์ที่เกิดขึ้นด้วยใจที่เป็นกลาง และพิจารณาธรรม หมายถึง รู้ถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและการแก้ไขให้ดีขึ้น หากสมาชิกในองค์กรมีสติรู้เท่าทัน จะสามารถตัดสินใจแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ไม่ว่าในสถานการณ์ใด

2. สัมปชัญญะทั้ง 4 ประการนี้เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของสติในข้อที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรับรู้ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้สมาชิกในองค์กรสามารถตัดสินใจในสิ่งที่ตรงกับวัตถุประสงค์อย่างเหมาะสม ไม่หลงลืม ในการกระทำที่ตนเองเกี่ยวข้องอยู่

3. อปัมาทธรรม หรือความไม่ประมาทจะทำให้สมาชิกในองค์กรมีความระมัดระวังอันตราย ทำให้เห็นข้อบกพร่อง เพื่อให้เกิดการเตรียมพร้อมและกระทำการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ

4. โยนิโสมนสิการเกี่ยวข้องกับสตริระดับองค์กร โดยทำให้สมาชิกในองค์กรคำนึงถึงสิ่งที่เกิดขึ้นตามสภาพแห่งความเป็นจริง ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลง ได้ตลอดเวลา มีการคิดวิเคราะห์ หนทางใหม่ ๆ ด้วยปัญญา การส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรมีโยนิโส มนสิการ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนาสติในระดับองค์กร

5. สปัจริยธรรม 7 เกี่ยวข้องกับการรู้เหตุ รู้ผล รู้ต้น รู้ประมาณ รู้กาลเวลา รู้บุคคล รู้ชุมชน หลักพุทธธรรมนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนกับสภาพแวดล้อม โดยการรู้จักเหตุ และผล รู้จักประเมินตนเอง รู้ความพอดี รู้จักกาลเทศะ รู้จักองค์กรหรือสภาพแวดล้อมของสังคมที่ต้องอาศัยอยู่ด้วย โดยเฉพาะการรู้จักบุคคล สอดคล้องกับองค์ประกอบของสตริระดับองค์กรในการพิจารณาความเชี่ยวชาญของบุคคลว่ามีทักษะและความสามารถอย่างไร การทราบลักษณะพิเศษของสมาชิกในองค์กรจะทำให้สามารถเลือกคนที่ตัดสินใจเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาทำให้เห็นความสำคัญของหลักพุทธธรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสติระดับองค์กร ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาสติระดับองค์กร

ทั้งนี้หากองค์กรเห็นความสำคัญของการพัฒนาสติระดับองค์กร เพื่อเตรียมสมาชิกในองค์กรพร้อมที่จะจัดการและตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ผู้บริหารระดับสูงสุดขององค์กรควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. กำหนดให้สติระดับองค์กรเป็นวัฒนธรรมองค์กร โดยมีการกำหนดนโยบายและมีการสื่อสารนโยบายดังกล่าวให้มีการยอมรับทั่วทั้งองค์กร
2. จัดสภาพแวดล้อมขององค์กรให้ส่งเสริมต่อการพัฒนาสติและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับสติทั้งในระดับบุคคล และระดับองค์กร
3. พัฒนากิจกรรมการฝึกสติและปลูกฝังหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับสติในองค์กร
4. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับสติระดับองค์กรในองค์กร องค์กรที่เกี่ยวข้อง และสังคม

หากมีการนำหากได้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในองค์กร จะสามารถสร้างและพัฒนาสติในระดับองค์กร ลดความผิดพลาดและความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นในกรณีที่องค์กรต้องเผชิญกับสภาวะการณ์ที่ไม่คาดคิด ซึ่งทำให้องค์กรเกิดความยั่งยืนและส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). นนทบุรี : เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (ชำระเพิ่มเติม ช่วงที่ 1). (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมพงษ์ ฐิตจิตโต และคณะ. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสติปัญญา 4 ในการบริหารองค์กร. *วารสารวณิฏกของแหรภพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 97-108.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Brown, K. W., & Ryan, R. M. (2003). The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(4), 822–848.
- Dierynck, B., Leroy, H., Savage, G. T., & Choi, E. (2016). The role of individual and collective mindfulness in promoting occupational safety in health care. *Medical care research and review*, 74(1), 79-96.
- Gopinath, G. (2020a). *The Great Lockdown: Worst Economic Downturn since the Great Depression*. The Daily Tribute. Retrieved From <https://www.scirp.org/%28S%8vtj3fa45qm1ean45vvffcz55%29%29/reference/referencespapers.aspx?referenceid=3020618>
- Gunaratana, B.H. (2011). *Mindfulness in plain English*. Retrieved From https://www.theravada.gr/wp-content/uploads/2021/05/Mindfulness-in-Plain-English_Gunaratana.pdf
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144-156.
- Langer, E. J., & Moldoveanu, M. (2000). Mindfulness research and the future. *Journal of social issues*, 56(1), 129-139.
- Langer, E.J. (1989). Minding matters: The consequences of mindlessness-mindfulness. *Advances in Experimental Social Psychology*, 22, 137-173.

- Linnenluecke, M. K. (2017). Resilience in Business and Management Research: A Review of Influential Publications and a Research Agenda. *International Journal of Management Reviews*, 19(1), 4-30.
- Roberts, K. H. (1990). Managing High Reliability Organizations. *California Management Review*, 32(4), 101-113.
- Sutcliffe, K.M., Vogus, T.J., & Dane, E. (2016). Mindfulness in organizations: A cross-level review. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 3, 55-81.
- Vogus, T.J. & Sutcliffe, K.M. (2012). Organizational mindfulness and mindful organizing: A reconciliation and path forward. *Academy of Management Learning & Education*, 11(4), 722-735.
- Vogus, T.J., Cooil, B., Sitterding, M., & Everett, L.Q. (2014). Safety organizing, emotional exhaustion, and turnover in hospital nursing units. *Medical Care*, 52, 870-876.
- Wamsler, C. (2018). Mind the gap: The role of mindfulness in adapting to increasing risk and climate change. *Sustainability Science*, 23, 1121-1135.
- Weick, K.E. & Putnam, T. (2006). Organizing for mindfulness, Eastern wisdom and Western knowledge. *Journal of Management Inquiry*, 15(3), 275-287.
- Weick, K.E. & Robert, K.H. (1993). Collective mind in organizations: Heedful interrelating on flight decks. *Administrative Science Quarterly*, 38(1993), 357-381.
- Weick, K.E., & Sutcliffe, K.M. (2001). *Managing the unexpected*. New Jersey : Jossey-Bass.
- Weick, K.E., Sutcliffe, K.M., & Obstfeld, D. (1999). Organizing for high reliability: Processes of collective mindfulness. *Research in Organizational Behavior*, 1, 81-123.

รมณีสถาน: การบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนา

SANCTUARY: The Management of The Construction for Temple in Buddhism

พระครูปลัดวันชาติ วิชาโต (ยอตนเนิน)¹ และพระมหาไธ้ ธมฺมเมธี (แซ่ฉั่ว)²

PhrakhruPalad Wanchart Vichato (Yoddamnern) and PhramahaHai Dhammamedhi
(Saechua)

Received: July 22, 2022

Revised: March 02, 2023

Accepted: March 02, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารมณีสถานการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษา พบว่า บริหารจัดการโดยเป็นการสั่งงาน การควบคุมงาน และการดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของงานที่จะทำในองค์การให้ชัดเจน โดยมีวิสัยทัศน์และปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยทฤษฎีการจัดการ ดังเช่น ทฤษฎีระบบของเดวิด ฮัสตันที่มองปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และปัจจัยนำออก และใช้หลักการ POSDC คือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม การสาธารณูปการเป็นการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นการบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคม โดยวัดภูมิประสงค์แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ (1) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด (2) การบูรณะและพัฒนาวัด และ (3) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ เพื่อให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นศูนย์กลางของชุมชน ในการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดให้เป็นรมณีสถานเป็นบรรยากาศของพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมอันเป็นรมณีย์เรียกว่า “สถานที่น่า

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: wichato@hotmail.com, Tel. 094-3683556

รณรมย์” โดยที่วัดเป็นรณรมณีสถานจะต้องเป็นรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดมีหลักการพิจารณาว่า (1) ไม่ไกลนัก (2) ไม่ไกลนักจากหมู่บ้าน (3) สะดวกแก่การคมนาคม (4) ผู้คนที่ประสงค์ไปเข้าถึงได้กลางวันไม่วุ่นวาย กลางคืนสงบปราศเสียงอึกทึก (5) คนไม่พลุกพล่าน และ (6) เหมาะแก่การทํากิจหน้าที่ส่วนตัวควรเป็นที่ลึกลับได้ เจ้าอาวาสจะต้องบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามทฤษฎีระบบ และมีการบริหารจัดการตามหลักการ POSDC เพื่อให้วัดเป็นรณรมณีสถานตามหลักสัปปายะ 4

คำสำคัญ: รณรมณีสถาน, การจัดการสิ่งแวดล้อม, สาธารณูปการ, วัด, พระพุทธศาสนา

Abstract

The objective of this academic article was to study the management of public facilities of Buddhist temples. The results of the study found that management involves ordering work, controlling work, and operating. The objective was to clearly define the purpose of the work that will be done in the organization. They had a vision and perform various activities in the same direction to achieve their goals. It was based on management theories such as David Easton's systems theory looking at inputs, processes, and outputs and POSDC principles were used, namely planning, organizing, organizing people to work, commanding and controlling. Public utilities were construction and restoration regarding the development of temples, buildings, facilities and the environment. It was the maintenance and promotion of the temple to be beneficial to the people or society. The objectives were divided into 3 things: (1) maintenance and management of religious properties of temples, (2) restoration and development of temples, and (3) construction and restoration of buildings in order for the temple to be prosperous, be the center of people's minds and be the center of the community. In managing the public facilities of the temple to be a place of pleasure and an atmosphere of Buddhism, it was the matter of atmosphere and the pleasant environment which was called “Ramanisathan” where the temple was a pleasant place must be a form of environmental management for the temple with principles considering that it was (1) not too far away, (2) not too close to the

village, (3) it was convenient for transportation, (4) people who wished to go can access it during the day without any hassle, it was quiet at night without loud noises, (5) it was not crowded and (6) it was suitable for doing personal duties. It should be a place where you can escape to find peace. The abbot must manage public utilities according to the system theory. And there was the management according to POSDC principles to make the temple a pleasant place based on Sappaya 4.

Keywords: Ramanisathan, Environmental Management, Public Facilities, Temple, Buddhism

บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน พระมหาเถระทั้งหลายได้ทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์สืบทอดต่อเนื่องกันมาตามลำดับ หลักการที่ใช้บริหาร คือ พระธรรมวินัย เมื่อเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในภายหลัง จึงมีพระเถรานุเถระทำปฐมสังคายนา ทศติยสังคายนา และตติยสังคายนาตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อใดการบริหารกิจการคณะสงฆ์เกิดความไม่เรียบร้อยภายในคณะสงฆ์หรือมีภัยอันตรายจากภายนอกจนเป็นเหตุขัดข้องอย่างรุนแรง เมื่อนั้นการบริหารกิจการคณะสงฆ์จำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหาให้เช่นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นต้น

ส่วนประเทศไทยเรานั้นได้นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน ในขณะเดียวกันวัดเป็นหน่วยงานปกครองและหน่วยงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมถึงกิจการอื่น ๆ ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม สังคม และศาสนา หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามมาตรา 36 และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา 31 วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2553) ในบทความวิชาการนี้ ผู้เขียนต้องการนำเสนอกรณีศึกษาการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ และแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณูปการมาบูรณาการในเรื่องการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นกรณีศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

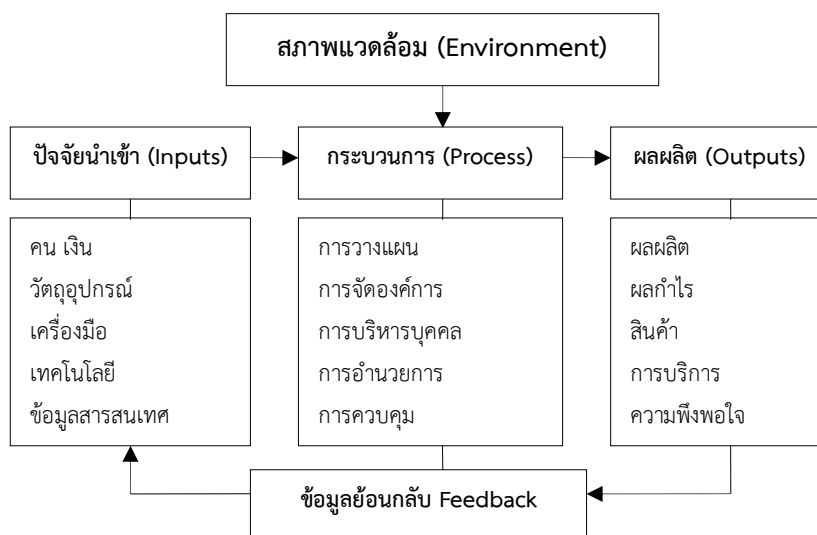
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ ประกอบด้วยความหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ทฤษฎี และการจัดการเชิงพุทธ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของการจัดการ หมายถึง สิ่งงาน การควบคุมงาน และดำเนินงานเป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ดังนั้นการจัดการเป็นกระบวนการกิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ในการสร้างและรักษาไว้ซึ่งสถานะที่เอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความพยายามร่วมกับกลุ่มบุคคล (เสนห์ จุ้ยโต, 2551) และการจัดการเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์กร ซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีทรัพยากรอื่น ๆ ประกอบด้วยเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ (ธีรวิทย์ บุญยโสภณ, ธีรวิทย์ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, 2554) โดยที่วัตถุประสงค์ของการจัดการเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารจะได้ดำเนินงานขององค์กรให้ชัดเจนเหมาะสมกับการดำเนินงานขององค์กรที่จัดตั้งขึ้นอาจจะคำนึงถึงวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของงานที่จะทำในองค์กรนี้ให้ชัดเจนเป็นต้น ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการจัดการเป็นการดำเนินงานขององค์กรตามวัตถุประสงค์ขององค์กรให้ชัดเจนเหมาะสม คือ 1) เพื่อสร้างคุณค่าที่สังคมพึงปรารถนา 2) เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนและแต่ละกลุ่มในองค์กร 3) เพื่อความดำรงอยู่และความเจริญรุ่งเรืองขององค์กร 4) เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของงานที่จะทำในองค์กรนี้ให้ชัดเจน 5) เพื่อจัดกลุ่มกิจกรรมให้เป็นระบบแบบแผนเดียวกัน 6) เพื่อกำหนดในการจัดความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ขององค์กร (สุรพล สุขะพรหม และคณะ, 2555)

ในขณะเป้าหมายการจัดการ คือ ผู้บริหารทุกระดับทั้งในองค์กรขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ ต้องมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยผู้บริหารจะต้องสร้างความผูกพันของบุคลากรที่มีวิสัยทัศน์และปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายตลอดจนชักนำให้บุคลากรทำงานให้ดีที่สุดเพื่อองค์กร การกำหนดเป้าหมายและการสร้างความผูกพันเกี่ยวกับงานอันเกิดจากองค์ประกอบ เช่น กำหนดทิศทางเป็นเป้าหมายเพราะมีผลต่อความตั้งใจและการปฏิบัติต่อกิจกรรมต่าง ๆ ความพยายามเป็นเป้าหมายจะมีประโยชน์ต่อการเลือกกิจกรรมที่มีผลกระทบมากที่สุดต่อการบรรลุเป้าหมาย การยืนหยัดเกี่ยวข้องกับการดำรงไว้ซึ่งทิศทางและความพยายามจนกระทั่งเป้าหมายประสบความสำเร็จ และการวางแผน เป็นแผนหรือวิธีการในการปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต

ในเรื่องทฤษฎีการจัดการเป็นเรื่องของผู้บริหารพยายามใช้ต้นทุนหรือปัจจัยนำเข้าให้น้อยที่สุด และประหยัดเวลาที่สุด ความคล่องตัวในการปฏิบัติงานจะต้องยึดถือหลักของการทำงานโดยมีนโยบายกระจายอำนาจในการบริหาร การกระจายอำนาจจะมีอย่างน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในระบบการจัดการแต่ละองค์นั้น ๆ ดังเช่น ทฤษฎีระบบของเดวิด อีสตัน (David Easton) ได้เน้นการจัดการที่ระบบชัดเจนเป็นการสร้างประสิทธิภาพให้เกิดแก่องค์การ ตามแนวคิดของทฤษฎีระบบมีสมมติฐานที่สำคัญว่า ทุกส่วนของระบบมีความสัมพันธ์กับทุกส่วนอื่น ๆ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นกับส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตรกับส่วนอื่น ๆ เนื่องจากส่วนประกอบทุกส่วนของระบบไม่มีความเป็นอิสระต่อกันจากแนวความคิดนี้ในสายตาของนักบริหารมองว่า องค์กรใด ๆ ก็ตาม ทุกหน่วยงานต้องได้รับปัจจัยนำเข้า (Input) หลายประการ ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน โดยปัจจัยนำเข้าเหล่านี้ จะได้รับกระบวนการ (Process) โดยองค์การเพื่อผลิตภักดิ์หรือปัจจัยนำออก (Output) ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ (วิเชียร วิทยอุดม, 2554) ดังปรากฏในรายละเอียดตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ทฤษฎีระบบของเดวิด อีสตัน

ในเรื่องการจัดการเชิงพุทธ (Buddhist Management) เป็นเรื่องของผู้บริหารได้พยายามกำหนดขอบเขตการจัดการด้วยสติปัญญาความสามารถ ทั้งกำลังกาย กำลังสมอง และเวลา พยายามสร้างบุคลากรให้มีความสามัคคีกันทำงานร่วมกันอย่างมีทักษะและประสพการณ์ หลักการจัดการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์และจำเป็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพราะ

คณะสงฆ์มีภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ต้องกระทำร่วมกันเพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงต้องอาศัยหลักการบริหารสมัยใหม่ มาประยุกต์ใช้เพื่อความเหมาะสมถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ส่วนพุทธวิธีการบริหารเป็นไปตามกรอบหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน (Planning) การกำหนดนโยบายและมาตรการการวางแผนปฏิบัติ หมายถึง การกำหนดแผนงาน หรือวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อผลสำเร็จตามที่ต้องการ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจ พิจารณาถึงผลสำเร็จที่ต้องการจะได้ หนทางที่จะทำได้ตามตั้งเป้าหมายไว้ ในทางปฏิบัติในการวางแผนผู้บริหารจะทำการคาดการณ์อนาคต และจะมีการคิดวิเคราะห์ เพื่อกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ ในการวางแผนนั้น ผู้บริหารได้ใช้ดุลยพินิจต่าง ๆ ว่าองค์กรจะต้องทำอะไร ให้ได้ผลอะไร ทำอย่างไร ทำโดยใคร ทำเมื่อไหร่ ก็จะทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้

2. การจัดองค์การ (Organizing) การจัดองค์การหรือการจัดรูปงาน หมายถึง การจัดรูปงาน และโครงสร้างการแบ่งหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตำแหน่งต่าง ๆ เป็นการจัดตำแหน่งสายบังคับบัญชาในองค์กร รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งภายในองค์กรตามความถนัด และตามความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนในเชิงวิชาการด้วย

3. การบริหารงานบุคคล (Staffing) การสรรหาบุคคลมาบรรจุในตำแหน่งที่กำหนดไว้ หมายถึง การสรรหา การรับสมัคร การสัมภาษณ์ การคัดเลือก การบรรจุการฝึกอบรมของบุคลากรให้เข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติงาน

4. การอำนวยการ (Directing) คือ การเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง ในจำนวนทางที่มีให้เลือกจำนวนมาก การตัดสินใจสั่งการที่สำคัญที่สุดในกระบวนการบริหารทั้งหมด เพราะว่าการกระบวนการต่าง ๆ ล้วนแต่ดำเนินไปเพื่อช่วย และสนับสนุนในการตัดสินใจสั่งการทั้งสิ้น

5. การควบคุม (Controlling) คือ การควบคุมกิจกรรมของผู้เกี่ยวข้องกับการทำงานให้ได้คุณภาพที่ต้องการโดยถือหลักปรัชญาที่ว่า คุณภาพใส่เข้าไปในผลงานระหว่างกระบวนการทำงาน ไม่ใช่การตรวจสอบครั้งสุดท้าย ดังนั้นการควบคุมจึงหมายถึง การส่งเสริมและการเสริมสร้างคุณภาพทุกขั้นตอน การควบคุมแต่ละขั้นตอนเพื่อให้ได้คุณภาพตามวัตถุประสงค์นั้น

เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนที่เกี่ยวข้อง มิใช่เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ด้วยเหตุนี้การควบคุมคุณภาพ คือ การทำงานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสูญเสียเปล่า ป้องกันไม่ให้งานผิดพลาดไปจากข้อกำหนด หาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กร ให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

จากที่ได้กล่าวมาในข้างสรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเป็นการทำงาน การควบคุมงาน และการดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของงานที่จะทำในองค์กรนี้ให้ชัดเจน โดยมีวิสัยทัศน์และปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยทฤษฎีการจัดการ ดังเช่น ทฤษฎีระบบของเดวิด อีสตัน (David Easton) ที่มองปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และปัจจัยนำออก (Output) และใช้หลักการ POSDC คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) ในการบริหารจัดการ

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ เช่น ทรัพย์สินสมบัติของวัด เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) การสาธารณูปการเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาศาสนสมบัติของวัด การดูแลและรักษา การก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น (กรมการศาสนา, 2550) ฉะนั้นงานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชน และบารมีของเจ้าอาวาสเป็นสำคัญ เช่น การสร้างค่านิยม จัดโครงสร้าง จัดระบบงาน จัดกิจกรรม บุคลากร เสริมทักษะ และกลยุทธ์ เป็นต้น

แนวคิดการสาธารณูปการเป็นการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ทางศาสนา เช่น ทรัพย์สินสมบัติของวัด การสาธารณูปการ เป็นการบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่ยอมรับประโยชน์แก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัด ส่วนสาธารณูปการที่นำมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เริ่มนำมาใช้ครั้งแรกในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 โดยวัตถุประสงค์การสาธารณูปการแบ่งออกเป็น 3 ประการ ซึ่งมีอธิบายดังต่อไปนี้ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปยุโธ), 2550)

1. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 40 ได้จัดแบ่งศาสนสมบัติออกเป็น 1) ศาสนสมบัติส่วนกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง 2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง การ

จัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติทั้งสองประเภทนั้น มีทั้งที่อยู่ในส่วนของรัฐและของมหาเถรสมาคม ซึ่งผู้ดูแลส่วนมาก คือ เจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการที่อยู่ในเขตปกครองพื้นที่นั้น ๆ จะต้องจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี คือ การจัดการดูแลรักษาคุ่มครองป้องกันศาสนสมบัติของวัด และผลประโยชน์ของวัดไม่ให้เกิดความเสียหายเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการให้มีการปฏิบัติในสิ่งต่อไปนี้

1.1 เอกสารหลักฐาน ถ้าวัดใดยังไม่มีโฉนดแสดงกรรมสิทธิ์เป็นสถานที่ตั้งวัด เจ้าอาวาสต้องรีบดำเนินการจัดทำให้ถูกต้องตามกฎหมายบ้างเมือง พร้อมทั้งการปกป้องเขตกันอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันกรณีพิพาทระหว่างวัดกับชาวบ้าน

1.2 ขอวิสุงคามสีมา ถ้าวัดใดไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เจ้าอาวาสต้องดำเนินการให้เรียบร้อยให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติและจัดการขึ้นทะเบียนที่ธรณีสงฆ์ และจัดทำบัญชีที่กลบนาให้เป็นหลักฐาน และดำเนินการจัดที่ธรณีสงฆ์และที่กลบนาสงฆ์ของวัดให้เกิดประโยชน์แก่วัดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่ทำให้ประชาชนเดือดร้อน

1.3 บัญชีทรัพย์สิน ควรจะทำบัญชีถาวรของวัด ปุชนิวัตรของวัด และถ้าเป็นไปได้ ควรถ่ายรูปไว้เป็นหลักฐาน และจัดทำบัญชีรายจ่าย รายรับของวัด เก็บไว้เป็นหลักฐานให้เรียบร้อย

2. การบูรณะและพัฒนาวัด หรือการจัดการสาธารณูปการให้เป็นไปตามวัดอุประสงค์ของวัดนั้น ผู้บริหารคือเจ้าอาวาสจะต้องมีการตื่นตัว มีการเคลื่อนไหวและบำเพ็ญตนเป็นอัครสาวกบุคคล กล่าวคือเป็นคนทำประโยชน์โดยการจัดการกิจการต่าง ๆ ของวัดด้านการสาธารณูปการตามหลักการ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

2.1 อาวาสสัปปายะ หมายถึง การทำให้วัดเป็นที่อยู่สบาย ทำให้วัดเป็นอารามเป็นรมณีสถาน เป็นที่รื่นรมย์ใจ เจริญตาแก่ผู้พบเห็นวัด เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ ด้วยการพยายามพัฒนาวัดให้เป็นอารามสวยงาม คือ มีการรักษาความสะอาดวัด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในวัดให้เป็นสถานที่รื่นรมย์ใจของผู้ไปมาหาสู่ และควรจัดสถานที่ของวัดให้เป็นสัดส่วนมีเรือนคลังที่เก็บของใช้เพื่อให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป

2.2 อาหารสัปปายะ หมายถึง อาหารเป็นที่สบาย ไม่เดือดร้อนด้วยการแสวงหาอาหารในสมัยก่อนเป็นหน้าที่ของพระภิกษุเทศ ส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส การจัดให้สวัสดิการอาหาร จึงควรเป็นภาระของฝ่ายการสาธารณูปการควรจะรวบรวมเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ ควรจะมีการกำหนดเส้นทางโคจรบิณฑบาต ควรจะแบ่งเป็นสาย มีการจับสลากเปลี่ยนวาระโอกาสแก่กันทุก 7 วัน เพื่อเจริญศรัทธาแก่ผู้ทำบุญและป้องกันการติดใจตัวบุคคล ควรจะมีการจัดฉันรวมกันในที่แห่งเดียว เพื่อประโยชน์ทำให้เกิดความเป็นธรรมในอดิเรกกลาก ขจัดความขัดแย้งในการแสวงหา อุปัฏฐานก่อให้เกิดความสามัคคี เป็นที่เจริญศรัทธาของผู้ถวายและสามารถแนะนำ

อบรมได้ง่ายในเวลาก่อนและหลังอาหาร ควรจะจัดให้มีเจ้าหน้าที่รับกิจนิมนต์ และแจกจ่ายกิจนิมนต์ให้ทั่วถึงด้วยความเป็นธรรมและควรจะจัดตั้งมูลนิธิสงเคราะห์สวัสดิการด้านอาหารในยามขาดแคลน

2.3 บุคคลสัปปายะ หมายถึง การจัดให้มีบุคคลเป็นที่สบาย นับเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อความเจริญหรือความเสื่อมของวัด โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในวัดหรือบริเวณวัด ประกอบด้วย คนวัด คือ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา แม่ชี และเด็กวัด การจัดการสาธารณูปการจะต้องคำนึงถึงบุคคลดังกล่าวมาโดยพยายามจัดให้มีที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคล ไม่ให้ปะปนกัน มีการแบ่งเขตที่อยู่อย่างชัดเจน มีการวางระเบียบข้อปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ของวัดให้เหมาะสม

2.4 ธรรมสัปปายะ หมายถึง การจัดให้มีธรรมะเป็นที่สบาย วัดอุประสงค์ของการมีวัดเพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม การจัดการสาธารณูปการใด ๆ ของวัดจึงไม่ควรลืมหัวใจที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมสัปปายะ คือ การจัดกิจกรรมของวัดให้เป็นไปด้วยดี โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนตามสมควรแก่กาลสมัยนั้น ๆ สัมพันธ์กับระบบการดำเนินชีวิตในชุมชน ส่งเสริมให้คนที่สนใจและนับถือศาสนา มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมทางศาสนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ อาจแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมประจำวันเป็นกิจกรรมที่จะทำให้เป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การทำวัตรสวดมนต์ ทำวัตรร่วมกันเข้าเย็น นั่งสมาธิภาวนา หรือการเปิดเทปกระจายเสียงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะให้ชุมชนได้รับฟัง แต่สิ่งที่ยากที่สุดคือการเขียนพุทธศาสนสุภาษิตติดไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัด กิจกรรมในวันหยุดประจำสัปดาห์ หรือจะจัดกันในวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ ทั้งข้างขึ้น และข้างแรมด้วยการเทศนา อบรมธรรม การเจริญพระกรรมฐาน หรือจิตภาวนาการรักษาศีลอุโบสถ และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาโดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับวันสำคัญ เช่น การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม หรือการตอบปัญหาธรรมะ เป็นต้น

3. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัดเพื่อให้วัดเป็นที่สัปปายะดังกล่าวข้างต้น เจ้าอาวาสจะต้องจัดให้มีการดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการของวัด เพื่อให้มีความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้านและมีสภาพเป็นวัดในทางพระพุทธศาสนา เช่น

3.1 การทำป้ายชื่อวัด ซึ่งนิยมทำด้วยวัสดุที่คงทน มีขนาดพอสมควร เขียนระบุชื่อวัดและที่ตั้งให้ถูกต้อง และทำการจัดตั้งให้เหมาะสมสังเกตได้ง่าย

3.2 การทำประวัติวัด ซึ่งนิยมเขียนประวัติวัดไว้เป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ เช่น ชื่อวัด มีความหมายอย่างไร สถานที่วัด มีอาณาเขตกว้าง ยาวเท่าไร ถาวรวัตถุและปูชนียวัตถุภายใน

วัดสร้างเมื่อไร ใครเป็นผู้สร้าง การบูรณะปฏิสังขรณ์เมื่อปีอะไร สิ่งงบประมาณเท่าไร ลำดับเจ้าอาวาส นับตั้งแต่เริ่มสร้างวัดมาจนถึงปัจจุบัน สถิติพระภิกษุ สามเณร และฆราวาส มีจำนวนเท่าไร สถิติการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

3.3 การทำแผนผังวัด หรือการวางแผนผังของวัด โดยสมควรที่จะมีการประชุมระหว่างเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัด รวมทั้งพระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นในการวางแผนผังวัด เพื่อให้สะดวกในการก่อสร้าง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของวัดและเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทที่จะต้องจัดทำการทำงานบำรุงพระพุทธศาสนา

3.4 การสร้างถาวรวัตถุอันเหมาะสม เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดจะต้องพยายามรักษาความสะอาดให้เป็นระเบียบในการก่อสร้างถาวรวัตถุให้เป็นไปตามแปลนที่ได้ตกลงกันไว้โดยเน้นประโยชน์ในการใช้ และชุมชนเป็นหลัก

ประโยชน์การสาธารณูปการเป็นแนวทางการพัฒนาวัดที่ผู้บริหารสาธารณูปการ ควรจะทำการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดจนกระทั่งมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาวัดจนกระทั่งมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นศูนย์กลางของชุมชน ดังนี้ (กองพุทธศาสนสถาน, 2554)

1. การพัฒนาวัดให้เกิดความรู้สึกแก่ชุมชนในท้องถิ่นนั้นว่าวัดเป็นของตน มีความรู้สึก ห่วงแหนและช่วยกันดูแลรักษา
2. การสร้างสภาพวัดให้มีความหมาย 5 ประการ คือ เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรเป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน เป็นที่ที่ชาวบ้านได้เข้ามาหาความสงบทางกายทางใจ เป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชาวบ้าน
3. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาดร่มรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่เข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศลศึกษาพระธรรมวินัย และหลักพระพุทธศาสนา
4. การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น ในการติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ การจัดกิจกรรมเพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพซึ่งควรให้วัดเป็นศูนย์กลาง
5. การปฏิบัติให้เกิดการยอมรับตลอดไปว่า วัดกับชุมชนนั้น ๆ เป็นหน่วยงานเดียวกันให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถพัฒนาวัดได้สมบูรณ์ครบถ้วน แต่จะต้องพัฒนาวัดแบบบูรณาการโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์ และให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน โดยบูรณาการให้สอดคล้องกับการสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวข้องการจัดการสภาพแวดล้อม (Environment) โดยมีปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร กระบวนการสาธารณูปการ (Process) ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ และการควบคุมปัจจัยนำออก (Outputs) ได้แก่ ผลผลิต ผลกำไร สินค้า การบริการ ความพึงพอใจ ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) การจัดการสาธารณูปการในสภาพปัจจุบันนี้มีความสอดคล้องตามทฤษฎีระบบของเดวิด อีสตัน (David Easton) โดยเน้นการจัดการที่มีระบบชัดเจนเป็นการสร้างประสิทธิภาพ ซึ่งตามแนวคิดทฤษฎีระบบมีสมมติฐานมองว่าทุกส่วนของระบบการสาธารณูปการมีความสัมพันธ์กับทุกส่วน ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นกับส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบการสาธารณูปการ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตรกับส่วนอื่น ๆ เนื่องจากส่วนประกอบทุกส่วนของระบบการสาธารณูปการไม่มีความเป็นอิสระต่อกัน จากแนวความคิดนี้ในสายตาของนักบริหารมองว่า องค์การใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นองค์การภาคธุรกิจหรือรัฐ องค์การทุกหน่วยงานต้องได้รับปัจจัยนำเข้า (Inputs) หลายประการ ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน โดยปัจจัยนำเข้าเหล่านี้จะได้รับกระบวนการ (Process) โดยองค์การเพื่อผลิตภัณฑ์หรือปัจจัยนำออก (Outputs) ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์

จากที่ได้กล่าวมาในข้างสรุปได้ว่า แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณูปการเป็นการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นการสาธารณูปการเป็นการบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่อำนวยการประโยชน์แก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัด โดยวัดผู้มีประสงค์การสาธารณูปการแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ 1) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด 2) การบูรณะและพัฒนาวัด และ 3) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ เพื่อให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นศูนย์กลางของชุมชน

รมณีสถาน: การบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนา

รมณีสถาน คือ บรรยายากศของพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องบรรยายากศ และสภาพแวดล้อมอันเป็นรมณีย์ อันเกื้อหนุนชีวิตแห่งการศึกษาภาวนา ปราภฏเคนอยู่ในคำสอนทั่วไปว่า เรียกว่า “สถานที่น่ารื่นรมย์” เป็นสถานที่ที่มีธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเป็นรมณีย์อันเรียกว่า อุทยานเป็นถิ่นสถาน

อันเป็นที่มายินดีหรือที่รื่นรมย์ ในสมัยพุทธกาลเรียกว่า วิหาร อาราม และในปัจจุบันเรียกว่า วัด รมณีสถาน คือ สถานที่ตั้งต้นแห่งพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาตลอดระยะเวลา 45 พรรษาแทบจะจำพรรษาอยู่กับรมณีสถาน คือ สถานที่นารื่นรมย์เป็นสถานที่ที่มีธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นรมณียุทธทั้งนั้น คือ ในพรรษาที่ 1 เสด็จออกบรรพชาแล้วหลังจากได้ทรงเรียนรู้ลัทธิของฤๅษีดาบสและทดลองปฏิบัติเพียงพอแล้วได้ตกลงพระทัยที่จะดำเนินในวิถีแห่งการค้นคว้าของพระองค์เอง และได้เสด็จดำเนินไปจนถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม จึงทรงพบถ้ำอันเหมาะที่จะทรงบำเพ็ญเพียร คือ ดำเนินศึกษา หรือเจริญภาวนาตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์ ณ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม สถานที่แสดงปฐมเทศนาครั้งแรก ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และมีวัดเวฬุวัน ณ กรุงราชคฤห์เป็นวัดแรกในพระพุทธศาสนาจากอุทยานเวฬุวันของพระเจ้าพิมพิสาร เป็นต้น

วัดที่เป็นรมณีสถานจะต้องเป็นรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในทางพระพุทธศาสนา มีหลักการพิจารณาว่า 1) ไม่ไกลนัก 2) ไม่ไกลนักจากหมู่บ้าน 3) สะดวกแก่การคมนาคม 4) ผู้คนที่ประสงค์ไปเข้าถึงได้กลางวันไม่เหนื่อย กลางคืนสงบปราศเสียงอีกทีก 5) คนไม่พลุกพล่าน และ 6) เหมาะแก่การทํากิจหน้าที่ส่วนตัวควรเป็นที่ลึกเร้นได้ตามหลักการในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ฉะนั้น เจ้าอาวาสตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 31 วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามมาตรา 36 และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา 31 วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา จะต้องบริหารจัดการสาธารณูปการของวัด คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้รมณีสถานตามหลักสัปปายะ 4 ประการ คือ 1) อาวาสสัปปายะ เป็นการทำให้วัดเป็นที่อยู่สบาย ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นรมณีสถาน เป็นที่รื่นรมย์ใจ เจริญตาแก่ผู้พบเห็น วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ 2) อาหารสัปปายะ หมายถึง อาหารเป็นที่สบาย ไม่เดือดร้อนด้วยการแสวงหาอาหาร 3) บุคคลสัปปายะ หมายถึง การจัดให้มีบุคคลเป็นที่สบาย นับเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อความเจริญหรือความเสื่อมของวัด และ 4) ธรรมสัปปายะ หมายถึง การจัดให้มีธรรมะเป็นที่สบาย รายเอียดดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น สามารถสรุปได้ตามภาพที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 3 รมณีสถาน: การบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนา

รมณีสถาน: การบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนาเป็นการบูรณาการหลักการบริหารจัดการและหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้มีประสิทธิภาพโดยมีปัจจัยนำเข้า (Inputs) คือ เจ้าอาวาสจะต้องจัดบุคลากรของวัดในการปฏิบัติงานสาธารณูปการของวัด บุคลากรที่ดูแลงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างหรือบูรณะในงานสาธารณูปการของวัด เจ้าอาวาสจะต้องมีองค์ความรู้ในวิธีการจัดการ และหาเครื่องมือ เทคโนโลยีมาสนับสนุน เพื่อเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศในเรื่องของกระบวนการ (Process) เจ้าอาวาสจะต้องบริหารจัดการโดยการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้งานสาธารณูปการของวัดดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และเพื่อให้มีประสิทธิภาพในเรื่องปัจจัยนำออก (Outputs) คือ รมณีสถานตามหลักสัปปายะ 4 ประการ คือ 1) อवासสัปปายะ 2) อาหารสัปปายะ 3) บุคคลสัปปายะ และ 4) ธรรมสัปปายะ ซึ่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาหลักธรรมสุดท้ายจะเป็นทางเสือกำกับ เช่น ธรรมสัปปายะจะไปกำกับอवास อาหาร และบุคคล ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติ เมื่อบริหารจัดการได้ดังกล่าวก็น่าจะได้เป็นวัดที่เป็นรมณีสถานที่เกื้อหนุนชีวิตแห่งการศึกษาภาวนา และการปฏิบัติศาสนกิจของพุทธบริษัท

จากที่ได้กล่าวมาในข้างสรุปได้ว่า รมณีสถานในการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนาเป็นบรรยากาศของพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมอันเป็นรมณีย์เรียกว่า “สถานที่น่ารื่นรมย์” โดยที่วัดเป็นรมณีสถานจะต้องเป็นรูปแบบการ

จัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในทางพระพุทธศาสนา มีหลักการพิจารณาว่า 1) ไม่ไกลนัก 2) ไม่ใกล้นัก จากหมู่บ้าน 3) สะดวกแก่การคมนาคม 4) ผู้คนที่ประสงค์ไปเข้าถึงได้กลางวันไม่วุ่นวาย กลางคืน สงัดปราศเสียงอึกทึก(5) คนไม่พลุกพล่าน และ 6) เหมาะแก่การทำหน้าที่ส่วนตัวควรเป็นที่ที่หลัก เร้นได้ เจ้าอาวาสจะต้องบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามทฤษฎีระบบของเดวิด อีสตัน (David Easton) ที่มองปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และปัจจัยนำออก (Output) และมีการบริหารจัดการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้วัดเป็นรมณีสถานตามหลักสัปปายะ 4 ประการ คือ 1) อาวาสสัปปายะ 2) อาหารสัปปายะ 3) บุคคลสัปปายะ และ 4) ธรรมสัปปายะ

สรุปผล

การบริหารจัดการเป็นการสั่งงาน การควบคุมงาน และการดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของงานที่จะทำในองค์การนี้ให้ชัดเจน โดยมีวิสัยทัศน์และปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยทฤษฎีการจัดการ เช่น ทฤษฎีระบบของเดวิด อีสตัน (David Easton) ที่มองปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และปัจจัยนำออก (Output) และใช้หลักการ POSDC คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) ในการบริหารจัดการ

การสาธารณูปการเป็นการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ฉะนั้น การสาธารณูปการเป็นการบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัด โดยมีวัตถุประสงค์การสาธารณูปการแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ 1) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด 2) การบูรณะและพัฒนา วัด และ 3) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ เพื่อให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นศูนย์กลางของชุมชน

รมณีสถานในการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนาเป็นบรรยากาศ และสภาพแวดลอมอันเป็นรมณีย์เรียกว่า “สถานที่น่ารื่นรมย์” โดยที่วัดเป็นรมณีสถาน จะต้องเป็นรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในทางพระพุทธศาสนา มีหลักการพิจารณาว่า 1) ไม่ไกลนัก 2) ไม่ใกล้นักจากหมู่บ้าน 3) สะดวกแก่การคมนาคม 4) ผู้คนที่ประสงค์ไปเข้าถึงได้ กลางวันไม่วุ่นวาย กลางคืนสงัดปราศเสียงอึกทึก 5) คนไม่พลุกพล่าน และ 6) เหมาะแก่การทํากิจหน้าที่ส่วนตัวควรเป็นที่ที่หลักเร้นได้ เจ้าอาวาสจะต้องบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามทฤษฎี

ระบบของเดวิด อีสตัน (David Easton) ที่มองปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และปัจจัยนำออก (Output) และมีการบริหารจัดการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้วัดเป็นรมณีสถานตามหลักสัปปายะ 4 ประการ คือ 1) อาวาสสัปปายะ 2) อาหารสัปปายะ 3) บุคคลสัปปายะ และ 4) ธรรมสัปปายะ

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนาให้เป็นรมณีสถานโดยอาศัยทฤษฎีการบริหารจัดการทฤษฎีระบบของเดวิด อีสตัน (David Easton) ที่มองปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และปัจจัยนำออก และมีการบริหารจัดการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม เพื่อให้วัดเป็นรมณีสถานตามหลักสัปปายะ 4 ประการ คือ 1) อาวาสสัปปายะ 2) อาหารสัปปายะ 3) บุคคลสัปปายะ และ 4) ธรรมสัปปายะมาสนับสนุนการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัด ดังกล่าวเป็นการบูรณาการระหว่างหลักการบริหารจัดการและหลักสัปปายะในทางพระพุทธศาสนา โดยมีมุมมองจากทฤษฎีเชิงระบบซึ่งปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการ (Process) เป็นเรื่องของประสิทธิภาพที่มองคน เงิน วัตถุอุปกรณ์ วิธีการจัดการ เครื่องมือเทคโนโลยีข้อมูลสารสนเทศ โดยมีการวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การควบคุมเป็นกระบวนการอันเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุนำไปสู่ประสิทธิผลที่มองเรื่องของ อาวาส อาหาร บุคคล และธรรมะอันเป็นสัปปายะ ดังปรากฏในภาพที่ 4 ต่อไปนี้

ภาพที่ 4 การบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนาเป็นรมณีสถาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2550). *หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- กองพุทธศาสนสถาน. (2554). *การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. (2554). *พื้นฐานการบริหารงานอุตสาหกรรม*. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2553). *การคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2550). *พุทธวิธการบริหาร*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2550). *การพัฒนาพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- วิเชียร วิทยอดม. (2554). *ทฤษฎีองค์การ*. กรุงเทพฯ : บริษัทธีระฟิล์ม.
- สุรพล สุยะพรหม และคณะ. (2555). *ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสน่ห์ จัยโต. (2551). *องค์การและการจัดการ*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

การพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

Learning Development to Develop Social Skills

พระมหาอุดร อุตุตโร (มากดี)¹ และพระครูสิริภุรินัทสน์ (ฐิตสจฺจโค ดิษสวรรณ)²

Phramaha Udorn Uttaro (Makdee) and Phrakhru Siriphurinithat (Thitasaggo Ditsawan)

Received: January 15, 2023

Revised: May 14, 2023

Accepted: June 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ผลการศึกษา พบว่า มนุษย์จะต้องมีการใช้ชีวิตที่เริ่มจากกลุ่มสังคมเล็ก ๆ ที่เรียกว่า ครอบครัว จนไปสู่การเพิ่มจำนวนคนเป็นสังคมใหญ่ ทุกสังคมคงต้องมีการติดต่อสื่อสารกันจำเป็นจะต้องเรียนรู้ การอยู่ร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วยทักษะต่าง ๆ ที่เรียกว่าทักษะทางสังคม การเรียนรู้ทักษะทางสังคม สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตผ่านค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ผ่านประสบการณ์ที่สะสมมาของตนเอง และรับรู้ว่ามีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน บุคคลต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น มีการทำงานร่วมกันแก้ไขความขัดแย้งของตนเอง สามารถปฏิบัติตัวได้ทุกสภาพแวดล้อม สมาชิกที่มีทักษะทางสังคมดีย่อมบ่งบอกว่าเป็นสังคมที่ดี รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ต่อคนส่วนมาก แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสมาชิกมีความบกพร่อง จะทำให้มีแต่ความวุ่นวาย มีความเดือดร้อน ดังนั้นการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อให้รู้จักการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และควบคุมพฤติกรรมตนเอง สามารถอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การพัฒนา, การเรียนรู้, ทักษะทางสังคม

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity

Corresponding author, e-mail: udon921@gmail.com, Tel. 093-5429642

Abstract

This academic article aimed to study the learning development to develop social skills. The results of the study found that humans must live a life that began with a small social group called a family until the number of people increased into a large society. Every society must communicate with each other and need to learn how to live together. It consisted of various skills called social skills. Learning social skills can be learned throughout one's life through one's own values, beliefs, culture, and accumulated experiences and it was recognized that it was a part of everyday life. A person must have communication with others, work together to resolve their own conflicts, be able to behave in every environment. Members with good social skills indicated a good society, learn to sacrifice your own interests for the benefit of the majority. On the contrary, if a member had a disability. It will cause only chaos, be in trouble. Therefore, developing learning to develop social skills in order to know how to solve problems appropriately and control your own behavior to be able to live happily together in society.

Keywords: Development, Learning, Social Skills

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลกระทบให้ประชาคมโลกต้องปรับแนวทางในการดำเนินชีวิต ระบบกลไกในการทำงานทั้งเพื่อความอยู่รอด ท่ามกลางกระแสการแข่งขันของโลกที่รุนแรงมากขึ้นนั้นมีข้อจำกัดหลายด้าน ส่งผลให้เยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าว โดยการพัฒนาที่ต้องเน้นย้ำ คือ การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการยกระดับคุณภาพการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ พร้อมทั้งต้องส่งเสริมบทบาทสถาบันทางสังคมในการกล่อมเกลาสรางคนดี มีวินัย มีค่านิยมที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรมของบุคคล ความสำคัญของการศึกษาจึงมี 2 มิติ คือ มิติแรก เป็นการพัฒนา

องค์ความรู้และสมรรถภาพในเรื่องต่าง ๆ และมิติที่สอง เป็นการพัฒนาบุคคลหรือผู้ศึกษาเองให้มีความคิด ความประพฤติ ทักษะ ค่านิยมและคุณธรรม (วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2555) ซึ่งมีสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ และทักษะทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) จึงจำเป็นต้องมีความสามารถทางสังคมในการปรับตัวเป็นอย่างดี และทักษะทางสังคมยังมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาตัวบุคคลให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การขาดทักษะทางสังคมนั้นจะทำให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางจิตใจและนำมาสู่ปัญหาต่อตนเองและผู้อื่นตามมา จุดหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม คือ การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ไขปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกับความต้องการของสังคมในการสร้างพลเมืองที่ดีของประเทศ ทักษะที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรแสดงออกต่อกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน

จากความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมดังกล่าวข้างต้น มุ่งเน้นให้เป็นผู้เรียนรู้จักทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล รู้จักการจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม ตลอดจนรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่จะส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น โดยทักษะทางสังคมเป็นพื้นฐานของการสร้างการติดต่อ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งทางตรงและทางอ้อม อันนำไปสู่การสร้างความรักความตระหนักถึงความรักและคุณค่าระหว่างกันของมนุษย์ และความสงบสุขของสังคม

แนวคิดของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการในการพัฒนาความสามารถ และศักยภาพของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านเจตคติ การเรียนรู้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์อาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการ คือ ความต้องการการปรับตัวเองให้เข้ากับสภาวะต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลง และ ความต้องการที่มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อเพิ่มพูนความฉลาดเฉลียว และประสบการณ์ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้ (Learning) เป็นผลมาจากประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมและมีการฝึกฝน ตั้งแต่วัยทารก สิ่งที่มีอิทธิพล ได้แก่ สภาพแวดล้อม การมีปฏิสัมพันธ์ ความต้องการ และความสนใจของเด็ก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร ที่เกิดขึ้นในสมอง เมื่อเซลล์ประสาทได้รับการกระตุ้น (สิริมา วิทยุณอนันตพงษ์, 2556) ซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน (อัสรา เอิบสุขสิริ, 2557) ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2556) ซึ่งพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์ได้รับอิทธิพลจากการสังเกตพฤติกรรมและผลของการแสดงพฤติกรรมของบุคคลอื่น เกิดจากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของ 2 สิ่งที่ปรากฏขึ้นพร้อมกันหรือใกล้เคียงกัน จนทำให้บุคคลเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง 2 นั้นเข้าด้วยกันโดยอัตโนมัติ กล่าวคือ เมื่อมีสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นจะต้องมีอีกสิ่งหนึ่งตามมาเสมอ (นุชรี อุปภัย, 2556)

สรุป การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกฝน เป็นพฤติกรรมทั้งที่สามารถสังเกตเห็นได้ และไม่สามารถสังเกตเห็นได้ ซึ่งการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยนั้นสิ่งที่มีอิทธิพล ได้แก่ สภาพแวดล้อม การมีปฏิสัมพันธ์ ความต้องการและความสนใจของเด็ก ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ความสามารถต่าง ๆ ของเด็กถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการเรียนรู้

การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่การเกิดของชีวิตมนุษย์ ปัจจุบันมีแนวคิดที่ว่ามนุษย์เรานั้นเรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา เมื่อคลอดออกมาแล้วจะมีพัฒนาการเรียนรู้ในสังคมได้เร็วกว่าเด็กที่ไม่ได้มีการสื่อสารกับพ่อแม่ ดังนั้น การเรียนรู้จึงมีความสำคัญดังนี้

ณิรดา เวชญาลักษณ์ (2559) กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทักษะในด้านการสื่อสาร นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ มีการพัฒนานวัตกรรมเพื่อจะช่วยเหลือเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนทุกระดับ โดยเฉพาะความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างสูงสุด การศึกษาไทยจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ให้ทันสถานการณ์โลก วางเป้าหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะในการค้นคว้ามีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดเวลา และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่จะเป็นตัวกลางสำคัญของกระบวนการเรียนการสอนระหว่างครูกับผู้เรียน สถานศึกษาหลายแห่งมีการนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้หลายประเภท เช่น คอมพิวเตอร์ช่วย

สอน (Computer Assisted Instruction: CAI) การเรียนการสอนผ่านเว็บ (Web - Based Instruction: WBI) การเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) และ กระบวนการฝึกอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Training) การเรียนรู้ด้วยมีความสำคัญ 4 ประการ คือ

1. บุคคลที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่า ดีกว่าบุคคลที่เป็นเพียงผู้รับ หรือรอให้ผู้สอนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้บุคคลที่เรียนรู้ด้วยตนเอง จะเรียนอย่างตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย และมีแรงจูงใจสูง สามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่า และยาวนานกว่าบุคคลที่รอรับการ สอนแต่อย่างเดียว

2. การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสอดคล้องกับกระบวนการทางธรรมชาติของจิตวิทยา พัฒนาการ เมื่อแรกเกิดบุคคลต้องพึ่งผู้อื่น จำเป็นต้องมีบิดามารดา ปกป้องและตัดสินใจแทนแต่เมื่อ บุคคลเติบโตขึ้นมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นจะค่อย ๆ พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งผู้อื่น ไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมหรือกำกับของผู้อื่น จะมีความเป็นตัวของตัวเองเพิ่มขึ้นสามารถดำเนิน ชีวิตได้ด้วยตนเอง และชี้นำตนเองได้

3. มีนวัตกรรมทางการศึกษาเพิ่มขึ้นมาก เช่น มีหลักสูตรใหม่ ชั้นเรียนแบบเปิด การศึกษาอย่างอิสระ โปรแกรมการเรียนที่เปิดให้บริการสำหรับบุคคลภายนอก เป็นต้น รูปแบบของ นวัตกรรมเหล่านี้ล้วนแต่เป็นความรับผิดชอบของผู้เรียนที่จะต้องเริ่มจากการริเริ่ม การเรียนรู้ด้วย ตนเอง

4. ความเปลี่ยนแปลงของโลกหลาย ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการแนวคิดใหม่ใน การศึกษา ได้แก่

4.1 ความรู้ต่าง ๆ ที่มนุษย์เรียนรู้และสะสมไว้มากขึ้น ค่อย ๆ ล้าสมัยและหมดไปภายใน เวลา 10 ปีหรือน้อย ดังนั้น จึงต้องพัฒนาทักษะดังกล่าว เมื่อบุคคลจบการศึกษาไปแล้ว ก็ยังสามารถ แสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้เพื่อพัฒนาตนเองใหม่ความรู้ใหม่เท่าทันโลก

4.2 ความหมายของ “การเรียนรู้” หมายถึง การที่ผู้เรียนเริ่มเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จาก สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้เรียน เช่น เรียนรู้จากบิดา มารดา เพื่อน ครูสถาบันต่าง ๆ หรือจากสื่อมวลชน เป็นต้น นั่นคือการเรียนรู้จะเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต และบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

4.3 การเรียนรู้ด้วยตนเอง จะไม่จำกัดอายุผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสดังที่ตัดสินใจ เลือกเรียนตามความสนใจ และความต้องการที่จะเรียนรู้ผู้เรียนที่อยู่ในวัยเยาว์ควรเน้นทักษะการ เรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อจะได้ใช้ทักษะนี้ในการแสวงหาความรู้ให้ทันต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลง ของโลก (Knowles, M.S., 1975)

สรุป การเรียนรู้มีความสำคัญ คือ การเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครูเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดทักษะที่พึงประสงค์ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ได้จริงซึ่งครูผู้สอนต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ตามเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต โดยนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทำงานและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาดตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสมและมีคุณธรรม

ทฤษฎีการเรียนรู้

เนื่องจากสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กันและประสบการณ์ที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ และมีผลต่อการตัดสินใจเลือกพฤติกรรมในครั้งต่อไป ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดจากประสบการณ์โดยตรงหรือสังเกตจากตัวแบบ ทฤษฎีการเรียนรู้ แบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ (Bandura, A., 1977) ดังนี้

1. พฤติกรรมนิยม

แนวคิดพื้นฐานกลุ่มนี้มองมนุษย์เหมือนกับผ้าขาวที่ว่างเปล่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองซึ่งต้องจัดเตรียมประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมภายนอกเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ โดยประสบการณ์หากมีการกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจะกลายเป็นพฤติกรรมอัตโนมัติที่แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม กลุ่มพฤติกรรมนิยมเชื่อว่า นักทฤษฎีกลุ่มนี้ ได้แก่ พาฟลอฟ (Ivan Pavlov) ธอร์นไดร์ (Edward Thorndike) และสกินเนอร์ (B.F. Skinner)

2. ทฤษฎีกลุ่มพุทธานิยม/ปัญญานิยม กลุ่มนี้เชื่อว่าบุคคลแต่ละคนมีโครงสร้างความรู้หรือโครงสร้างทางปัญญา (Schema) ภายในที่มีลักษณะเป็นโหนด (Node) หรือกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกันอยู่ เมื่อมนุษย์รับความรู้ใหม่จะนำความรู้นั้นไปเก็บไว้เป็นความจำชั่วคราว (Short-term Memory) และนำไปเชื่อมโยงกับความรู้ที่มีอยู่เดิม เกิดเป็นความรู้หรือความจำถาวร (Long-term Memory) นักทฤษฎีกลุ่มนี้ ได้แก่ บรูเนอร์ (Bruner) เลวิน (Lewin) จิน เพียเจต์ (Jean Piaget) และลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberh)

3. กลุ่มมนุษยนิยม แนวคิดพื้นฐานกลุ่มนี้เชื่อว่ามนุษย์มีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถมีความต้องการ และมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน ซึ่งหากได้รับ

อิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และการเรียนรู้ย่อมมีประสิทธิภาพเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน นักทฤษฎีกลุ่มนี้ได้แก่มาสโลว์ (Maslow) รอเจอร์ส (Rogers) โคมส์ (Knowles)

4. กลุ่มทฤษฎีผสมผสาน เป็นการผสมผสานระหว่างทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมกับทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม อาศัยทฤษฎีและหลักการที่หลากหลาย เนื่องจากการเรียนรู้มีหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง แต่บางประเภทมีความซับซ้อนมากจนต้องใช้ความคิดขั้นสูง นักทฤษฎีกลุ่มนี้ได้แก่ กานเย (Gagne)

สรุปได้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้คือ กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ดังเช่น แวนตาที่ช่วยเราปรับให้เกิดความชัดเจนในประสบการณ์ทางการศึกษา การวางแผนใจหรือการสร้างไว้ในคำแนะนำเพียงหนึ่งเดียว น่าจะไม่เพียงพอ ซึ่งควรจะต้องใช้แวนตาทั้งใกล้และไกล ปรับระดับความชัดเจนและหลอมรวมทฤษฎีเหล่านี้ในการคิดเชิงสร้างสรรค์ผลงาน /ภาระงานที่ต้องการด้วยสายตาที่มองเห็นถึงความแตกต่างเพียงเล็กน้อยก็ตาม

ทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสำเร็จระยะยาวในการเรียนและงาน อาชีพมีความเกี่ยวข้องกับฉลาดทางอารมณ์ (EQ) เด็กและวัยรุ่นที่มีกระบวนการเรียนรู้ และฝึกการพัฒนาทักษะทางสังคมมาดีจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการเรียน มีพฤติกรรมทางสังคม และมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัว เพื่อน และบุคคลแวดล้อม (Schwinn, T. M., et al, 2010; National Association of School Psychologist, 2008) ผู้ที่มีทักษะทางสังคมย่อมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ครู และผู้อื่น มีส่วนให้บุคคลประสบความสำเร็จได้ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของบุคคล สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงเป็นเรื่องสำคัญในการที่จะเตรียมเด็กให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข ซึ่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมนี้เป็นสิ่งที่ฝึกได้พัฒนาได้ และถือว่าเป็นทักษะจำเป็นสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย เพื่อใช้ในการปฏิสัมพันธ์ ติดต่อสื่อสารและการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม บุคคลที่มีทักษะทางสังคมดีจะสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข (จรัสลักษณ์ รัตนพันธ์, 2557) สิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจกันและมีความสุขอันเป็นรากฐานสำคัญอันนำมาซึ่งความสุขความสำเร็จในชีวิต คือ การมีทักษะทางสังคม (Social Skills) หรือความฉลาดทางสังคม (Social Quotient: SQ) ซึ่งถือได้ว่าเป็น 1 ใน 3 ของปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานยุคปัจจุบัน

ทั้งนี้ ทักษะทางสังคมคือความสามารถ พฤติกรรม และจิตลักษณะที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกันในสังคม โดยมีเป้าหมายในการสร้างความสัมพันธ์อันดีหรือทางบวกกับผู้อื่น (สุตาพร ปัญญาพฤกษ์ และเสริมศรี ไชยศรี, 2558)

ความหมายของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะซึ่งมนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องมี เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้ตามลำพัง ต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคม เป็นสมาชิกของสังคม มีการปรับตัวอยู่ในสังคมเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ ดังนั้น ทุกกลุ่มสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน เพื่อให้เหมาะสมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมของตน มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ดังนี้คือ

สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2556) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง การสร้างสัมพันธ์ภาพของเด็กกับเพื่อน ปรับตัวในการเล่นหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทำหน้าที่ตามเวลา มีความรับผิดชอบ รู้จักกาลเทศะ และการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน

สุรางค์ โค้วตระกูล (2556) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยกับผู้ใหญ่และเพื่อนในวัยเดียวกัน เมื่อเด็กอยู่ในระยะวัยอนุบาล เด็กมักจะชอบเล่นคนเดียว แต่เมื่อโตขึ้นเด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น จะให้ความร่วมมืออย่างเป็นมิตรกับเพื่อน มีความเข้าใจในความรู้สึกของเพื่อนเพิ่มขึ้น ขณะเล่นกับเพื่อนเด็กจะใช้แรงเสริมในการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน โดยการตั้งใจฟังเพื่อน การยอมรับเพื่อนด้วยการแสดงความรักและให้คำชมเชย

โกลแมน (Goleman, D., 2006) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความฉลาดทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ 1) การรับรู้ทางสังคม (Social Awareness) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกของบุคคลอื่นในสังคมเป็นการทำความเข้าใจ ความคิดความรู้สึกและอารมณ์ของบุคคลอื่นที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ทางสังคมอย่างทันทีทันใดในขณะนั้นเป็นลักษณะของการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลและสังคมที่เรานั้นเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย และ 2) การบริหารจัดการความสัมพันธ์ (Social Facility หรือ Relationship Management) หมายถึง การสร้างปฏิสัมพันธ์ในทางที่ดี มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการรับรู้ทางสังคม เป็นการที่บุคคลสามารถสัมผัสได้ถึงความรู้สึก ความคิด ความตั้งใจของบุคคลอื่น ทำให้เกิดความตระหนักทางสังคมและทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างราบรื่น

โวล์มาร์ และคณะ (Volkmar, F., et al, 2005) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการแสดงพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับของแต่ละบุคคล เริ่ม

จากการผูกมิตร การมีปฏิสัมพันธ์ในทางที่ดีตลอดจนเป็นความสามารถเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

Ollhoff, J. & Ollhoff, L. (2004) ให้ความหมายว่า ทักษะทางสังคมคือ การแสดงออกของบุคคลในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งการแสดงออกด้วยภาษา (Verbal) และอวัจนภาษา (Non-Verbal) ที่แสดงออกต่อการดำเนินการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อมอันนำไปสู่การสร้างภาพตระหนักถึงความรักและคุณค่าระหว่างกันของมนุษย์และความสงบสุขของสังคม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถทางสังคมที่แสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ เห็นได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การทำงานกับผู้อื่นด้วยความเข้าใจและเคารพผู้อื่น ซึ่งพฤติกรรมทางสังคมที่แสดงออกนั้นจะเป็นไปตามแบบแผน กฎ ระเบียบของสังคมและวัฒนธรรม และเป็นกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม เรียกว่า “การเรียนรู้ทางสังคม” (Socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน ถ่ายทอดให้กัน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่สังคมพึงปรารถนา

ความสำคัญของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นความสามารถของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยใช้ภาษาพูดหรือภาษาท่าทางในทางบวกเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักปฏิบัติตนต่อผู้อื่น มีสำนึกต่อสังคมและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ทักษะสังคมเป็นองค์ประกอบทางพฤติกรรมที่สำคัญของบุคคลที่ควรปฏิบัติตาม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (Ollhoff, J. & Ollhoff, L., 2004)

นิธิบุตร วิปอราเฮง (2558) ได้กล่าวถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมไว้ว่าทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยพัฒนาทั้งบุคคลและสังคม เพราะถ้าบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมมีทักษะที่จะอยู่มีความสุขแล้วสังคมก็ย่อมสงบสุขและพัฒนาเจริญงอกงามต่อไปได้อย่างมั่นคง

ชญาธิษฐ์ สุระเสนา (2559) ได้กล่าวถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมไว้ว่าทักษะทางสังคมมีความจำเป็นสำหรับทุกเพศทุกวัย ทั้งวัยเด็กที่ต้องการศึกษาการเรียนรู้สิ่งใหม่ในชีวิตวัยรุ่นที่ต้องการยอมรับจากเพื่อนฝูงคนรอบข้าง วัยผู้ใหญ่ที่เริ่มสร้างครอบครัวและต้องการความสำเร็จในการทำงาน เนื่องจากการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลเกิดมิตรภาพและโอกาสความก้าวหน้าในการทำงานอีกทั้งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม นำมาซึ่งความสุขสำเร็จในชีวิต กล่าวคือการมีทักษะทางสังคมที่ดีจะทำให้สามารถปรับตัวได้ซึ่งจะนำไปสู่การ

มีชีวิตที่ดีในอนาคต ในทางตรงกันข้ามหากขาดทักษะทางสังคมจะทำให้มีปัญหาในการปรับตัวส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และเกิดโอกาสผิดพลาดในชีวิตได้

กัญญา สมบูรณ์ (2560) ได้สรุปความสำคัญของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคมมีความสำคัญต่อมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นช่วงวัยใดก็ตาม เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทั้งนี้ทักษะทางสังคมยังมีส่วนช่วยในการพัฒนามนุษย์ให้สามารถอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น ตลอดจนช่วยมนุษย์ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและสามารถร่วมมือกันพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมมีความสำคัญกับการดำเนินชีวิต เนื่องจากทักษะสังคมทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งการทำงานและการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างปกติสุขการมีทักษะทางสังคมที่ดีจะทำให้การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมและอารมณ์เป็นไปอย่างเหมาะสมสามารถปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างปกติสุขและก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นการแสดงออกในการจัดการกับอารมณ์ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี สามารถอ่านสภาพการณ์ทางสังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างแม่นยำ มีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่นได้ สามารถใช้ทักษะในการจูงใจผู้อื่น และเป็นผู้นำในการประนีประนอม ยุติข้อโต้แย้ง เพื่อการร่วมมือกัน สามารถทำงานเป็นทีมได้และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น รวมถึงมีความสำนึกต่อสังคมและสร้างประโยชน์ให้กับสังคมทั้งนี้ได้นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

กัญญา สมบูรณ์ (2560) ได้สรุปองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะต่าง ๆ ที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เช่น ทักษะการมีเหตุผล ทักษะด้านความสามารถ ทักษะการอยู่ร่วมกันและการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ทักษะการอยู่อย่างพอเพียง ทักษะการมีจิตสาธารณะ และทักษะการมีภาวะผู้นำ

วัชร หนูมงกุฎ (2557) ได้สรุปพื้นฐานของแนวคิดทักษะทางสังคม ที่สำคัญที่ควรได้รับการฝึกฝนและพัฒนา ได้แก่ การรับรู้ทางอารมณ์ความรู้สึก การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักปฏิบัติตนในสังคม การเล่นและการปฏิบัติตามกติกาของสังคม การควบคุมอารมณ์ตนเอง สุขอนามัยที่ดี

อธยา เมดิธสง (2557) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของทักษะทางสังคมประกอบด้วย ทักษะภาษา การทำงานร่วมกัน การแสดงความคิดเห็น การเป็นผู้นำ การมีเมตตาควบคุมอารมณ์

การกระทำของตนเอง รู้จักเคารพให้เกียรติผู้อื่น และสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ชฎาณิชฐ์ สุระเสนา (2559) ได้ระบุทักษะทางสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรม 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพฤติกรรมการสื่อสาร 2) ด้านพฤติกรรมความร่วมมือ 3) ด้านพฤติกรรมกล้าแสดงออก อย่างเหมาะสม 4) ด้านพฤติกรรมความผูกพัน 5) ด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบ 6) ด้านพฤติกรรม การเห็นอกเห็นใจ 7) ด้านพฤติกรรมการควบคุมตนเอง

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของทักษะทางสังคมช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข บุคคลต้องมีความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถสื่อความ หมายความเข้าใจกัน สามารถทำงานร่วมกันสามารถแก้ปัญหาโดยสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้ง รู้จัก คิด และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคมได้ สามารถปรับตัวได้ในทุกสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ เป็นทักษะที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคงในชีวิต

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทักษะทางสังคมมีหลายทฤษฎี โดยผู้เขียนได้ศึกษา ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์และการพัฒนาการของมนุษย์ที่สนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะทาง สังคมที่เป็นเหตุ หรือองค์ประกอบที่มีส่วนในการสร้างพัฒนา หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทักษะ ทางสังคม ที่ได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิดของบุคคล ประกอบไปด้วย ปัจจัยภายในตนเอง ปัจจัย จากครอบครัว ปัจจัยจากโรงเรียน ปัจจัยจากเพื่อน ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ยกทฤษฎีบางทฤษฎี เท่านั้น จึงได้สรุปและนำเสนอตัวอย่างทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวคิดของซิกมันด์ ฟรอยด์ ฟรอยด์ ได้กล่าวถึงการ แบ่งจิตของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ คือจิตสำนึก จิตก่อนสำนึก และจิตไร้สำนึก โดยจิตไร้สำนึกเป็น สาเหตุสำคัญของพฤติกรรมและมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของมนุษย์ และได้มีแบ่งความต้องการทาง ร่างกายตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่ (สราญค์ ไคว์ตระกูล, 2556) ออกเป็น 5 ขั้น คือ 1) ขั้นปาก (Oral Stage) ช่วงอายุ 0-18 เดือน 2) ขั้นทวารหนัก (Anal Stage) ช่วงอายุ 18 เดือน 3 ปี 3) ขั้นอวัยวะ เพศ (Phallic Stage) ช่วงอายุ 3-5 ปี 4) ขั้นแฝง (Latency Stage) ช่วงอายุ 6-12 ปี 5) ขั้นสนใจ เพศตรงข้าม (Genital Stage) ช่วงอายุ 12 ปีขึ้นไป การพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสม อันเกิดจาก การพัฒนาบุคลิกภาพในแต่ละช่วงวัย บุคลิกภาพมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาอันเนื่องมาจากการ สัมผัสกับโลกภายนอก ดังนั้น การพัฒนาทักษะทางสังคม ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของบุคลิกภาพต่าง ๆ จึงควรได้รับการพัฒนา

2. ทฤษฎีพหุปัญญาของ ได้อธิบายชนิดของเชาวปัญญา แบ่งออกเป็น 8 ชนิด ได้ดังนี้
 1) เชาวปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) 2) ความสามารถด้านดนตรี 3) เชาวปัญญา
 ด้านเหตุผลทางคณิตศาสตร์ 4) เชาวปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ 5) เชาวปัญญาด้านการเคลื่อนไหว
 ร่างกาย 6) เชาวปัญญาเกี่ยวกับการควบคุมตนเองและการเข้าใจตนเอง 7) เชาวปัญญาที่เกี่ยวกับ
 ความเข้าใจบุคคลอื่น และ 8) เชาวปัญญาด้านการเข้าใจธรรมชาติ

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูรา โดยแบนดูราได้จำแนกการเรียนรู้
 จากการสังเกตจากตัวแบบ ออกเป็น 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) กระบวนการใส่ใจ 2) กระบวนการ
 จดจำ 3) กระบวนการแสดงพฤติกรรม 4) กระบวนการจูงใจ แบนดูรา สรุปว่าคนเราสามารถเรียนรู้
 การแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้จากการสังเกตทั้งจากพฤติกรรมบุคคลอื่นที่ ทำให้สามารถเรียนรู้ได้ว่า
 พฤติกรรมควรนำไปปฏิบัติ ควรละเว้นหรือไม่ควรปฏิบัติ

4. ทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Ollhoff, J. & Ollhoff, L. (2004) มี 7 องค์ประกอบ
 ได้แก่ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง (Conflict Resolution)
 องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร
 (Communication) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) องค์ประกอบที่ 5 การ
 รับมือกับปัญหา (Coping) องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) และองค์ประกอบที่ 7 ความ
 มั่นใจในตนเอง (Confidence) ซึ่งทักษะทางสังคมเป็นความสามารถที่มองแบบองค์รวมไม่มองเป็น
 ส่วน ๆ โดยมองทุกสิ่งสัมพันธ์กัน โดยถือเป็นความสามารถของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดย
 ใช้ภาษาพูดหรือภาษาท่าทางในทางบวกเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักปรับผิชอบตาม
 บทบาทหน้าที่ของตน รู้จักปฏิบัติตนต่อผู้อื่น

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมดังกล่าวสรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมของบุคคล
 นั้น สามารถพัฒนาขึ้นตามวัยของบุคคล เมื่อบุคคลมีการเจริญเติบโตขึ้น ย่อมมีพัฒนาการทางด้าน
 ร่างกายที่พร้อมจะนำไปสู่การพัฒนาทางสังคมของบุคคล ซึ่งการติดต่อสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ของ
 บุคคลย่อมต้องอาศัยบุคลิกภาพ เจตคติ ความคิดของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางสังคม
 จึงจะทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตรวมกัน และสามารถทำงานรวมกันได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

การพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมนั้นเป็นความสามารถที่เราสามารถรู้จัก
 เข้าใจความรู้สึก ความต้องการทางจิตใจ หรือความต้องการต่าง ๆ ของคนที่เราเกี่ยวข้องกับ รู้จัก
 การแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่าง ๆ (น้ำผึ้ง เลหาบุตร, 2560) ประกอบไปด้วยเน้นให้

นักเรียนได้รับการเสริมสร้างทั้งทักษะและคุณลักษณะไปพร้อมกัน แนวคิดทักษะทางสังคม 4 ด้าน ได้แก่

1. ครอบครัว ลักษณะครอบครัวและบรรยากาศ ภายในครอบครัว มีผลต่อการพัฒนาทางด้านสังคมของเด็ก เช่น ครอบครัวอบอุ่น มีความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน เป็นพื้นฐานในการช่วยปรับตัวเข้ากับเพื่อน นอกจากนี้ เจตคติ ค่านิยม แนวทางการปฏิบัติในครอบครัวก็เป็นแนวทางของการพัฒนาทางสังคม โดยพัฒนาทางสังคมเริ่มต้นตั้งแต่ในครรภ์มารดา พ่อแม่มีการสื่อสารและความคาดหวังที่มีต่อลูก ทักษะที่คล่องตัวและแม่เริ่มมีสัมผัสแรกคลอด หลังคลอด ถ้าพ่อแม่ให้การเลี้ยงดูที่ดีเด็กก็จะปรับตัวได้ดีต่อไป

2. สิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ครอบครัวตั้งอยู่มีผลต่อพัฒนาทางสังคม เช่น อยู่ในสังคมเมืองหรือชนบท สังคมเกษตรกรรมหรือ อุตสาหกรรม เป็นต้น

3. โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา สภาพทั่วไป บรรยากาศของโรงเรียน ครู นโยบายหรือปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน สิ่งเหล่านี้ช่วยส่งเสริมและเป็นแนวทางในการพัฒนาทางสังคมของเด็ก

4. กลุ่มเพื่อนและการสร้างค่านิยมระหว่างเพื่อน มีผลต่อพัฒนาทางสังคมและมีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก คือ ถ้าเด็กเข้ากับเพื่อนได้ดี จะเรียนดี สุขภาพจิตดีและมั่นใจในตนเอง

ชญาธิษฐ์ สุระเสนา (2559) ได้อธิบายไว้ว่าการที่บุคคลจะมีทักษะทางสังคมเหมาะสมได้นั้นเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการรู้คิด ปัจจัยด้านอารมณ์ และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ กิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมสามารถจัดตลอดเวลา หรือบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ครูพัฒนาให้กับเด็กก็ได้ ซึ่งจุดประสงค์ที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคม มี 4 ประการ คือ

1. รู้จักคำว่า “เพื่อน” เพื่อให้รู้จักการเข้าสังคมโดยเข้าถึงมันต่อไปนี้ คือ คนมีชื่อชอบให้คนเรียกชื่อของตน คนมีลักษณะเฉพาะบุคคล เพื่อนต่างกัน มีเพื่อนสนุกกว่าไม่มีเพื่อนผู้ใหญ่เป็นเพื่อนกับเด็กได้ และสัตว์เลี้ยงเป็นเพื่อนกับเราได้

2. การเป็นเพื่อนที่ดี การเรียนรู้ถึงการปฏิบัติตนเพื่อจะเป็นเพื่อนที่ดีกับผู้อื่น สิ่งที่ต้องเรียนรู้ เช่น ถ้าอยากมีเพื่อนเราต้องเป็นเพื่อนคนอื่น การยอมรับกันและกันคือการสร้างมิตรต้องสนุกกับเพื่อน ความอดทนจำเป็นต้องใช้เพื่อการเป็นเพื่อน

3. การเป็นมิตร การให้เด็กได้เรียนรู้ถึงเพื่อนที่ต้องใส่ใจแก่กัน มโนทัศน์ที่เด็กต้องเรียน ได้แก่ การช่วยเหลือกัน การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อ การยอมรับ การทำงานเป็นทีม และการเป็นผู้นำผู้ตาม เป็นต้น

4. การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สิ่งที่เด็กต้องเรียนรู้จะเป็นโลกกว้าง ได้แก่ ชุมชนและโลกรอบตัว มโนทัศน์ที่เด็กต้องเรียน ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี อาชีพ บ้านและชุมชน สถานที่อยู่และแหล่งทรัพยากร เป็นต้น

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยมุ่งเน้นทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาตามลักษณะความพร้อม ความต้องการ ทั้งนี้ในการที่บุคคลในสังคมมีทักษะทางสังคมที่ดีนั้นย่อมส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นมีความสามารถทางสังคม สามารถที่จะปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบไปด้วย ปัจจัยภายในตนเอง ปัจจัยจากครอบครัว ปัจจัยจากโรงเรียน ปัจจัยจากเพื่อน ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

สรุปผล

การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกฝน เป็นพฤติกรรมทั้งที่สามารถสังเกตเห็นได้และไม่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้แก่ สภาพแวดล้อม การมีปฏิสัมพันธ์ ความต้องการและความสนใจของเด็ก ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ความสามารถต่าง ๆ ของเด็กถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญกับสถานการณ์ เห็นได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อให้เกิดความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่สังคมพึงปรารถนา ช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถทำงานร่วมกันสามารถแก้ปัญหาโดยสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้ง รู้จักคิด และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคมได้ สิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคงในชีวิต ทฤษฎีการเรียนรู้ แบ่งเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มพฤติกรรมนิยม นักทฤษฎีกลุ่มนี้ ได้แก่ พาฟลอฟ (Ivan Pavlov) ธอร์นไดร์ (Edward Thorndike) และสกินเนอร์ (B.F.Skinner) กลุ่มพุทธรนิยม/ปัญญานิยม นักทฤษฎีกลุ่มนี้ ได้แก่ บรูเนอร์ (Bruner) เลวิน (Lewin) จีน เพียเจต์ (Jean Piaget) และลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberh) กลุ่มมนุษยนิยม นักทฤษฎีกลุ่มนี้ ได้แก่ มาสโลว์ (Maslow) โรเจอร์ส (Rogers) โคมส์ (Knowles) กลุ่มทฤษฎีผสมผสาน นักทฤษฎีกลุ่มนี้ ได้แก่ กานเย (Gagne)

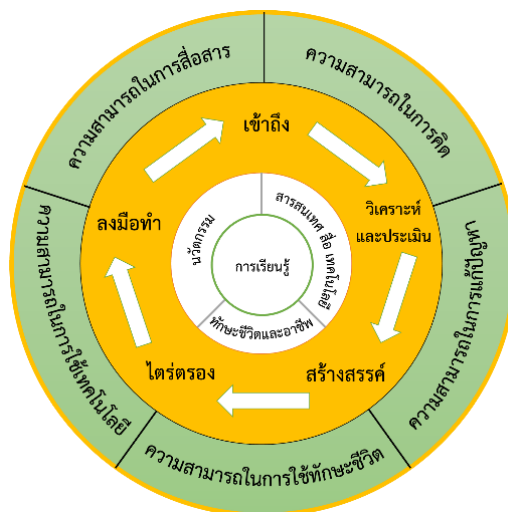
การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม มีหลายทฤษฎีตามแนวคิดของ ชิกมันด์ ฟรอยด์ ฟรอยด์ การ์ดเนอร์ แบนดูรา และ Ollhoff, J. & Ollhoff, L. ตามที่กล่าวมาข้างต้น

สามารถไขข้ออธิบายการมีทักษะทางสังคมได้เหมือนกัน ได้เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ สามารถพัฒนาขึ้นตามวัยของบุคคล เมื่อบุคคลมีการเจริญเติบโตขึ้น ย่อมมีพัฒนาการทางดานร่างกายที่พร้อมจะนำไปสู่การพัฒนาทางสังคมของบุคคล ซึ่งการติดต่อสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลย่อมต้องอาศัยบุคลิกภาพ เจตคติความคิดของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางสังคม ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตการมีทักษะทางสังคมที่มากพอจะทำให้สามารถเลือกปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง และมีผลลัพธ์ที่ดีมากยิ่งขึ้น ถ้าสมาชิกในสังคมมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมที่ดีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมก็จะดีด้วย อันจะทำให้สังคมมีความสงบสุข หากไม่มีการพัฒนาทักษะทางสังคมก็จะกลายเป็นคนที่มีปัญหาไม่สามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุขได้ เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในการเลือกปฏิบัติในการเผชิญสถานการณ์หรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ทางสังคม เป็นการพัฒนาทักษะความสามารถของนักเรียนด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ผู้เขียนได้สรุปมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษา

ภาพที่ 1 การพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

จากภาพสรุปได้ว่า การพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม มีกระบวนการ ดังนี้
 วงกลมที่ 1 การเรียนรู้ ควรดำเนินการ ดังนี้

1. การเรียนรู้วัฒนธรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการร่วมมือ
2. การเรียนรู้สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย นักเรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อและความรู้ด้านเทคโนโลยี
3. การเรียนรู้ชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ นักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะทางสังคม ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ

วงกลมที่ 2 การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ นั่นคือ ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล วิเคราะห์ พร้อมทั้งประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือของข้อมูล สร้างสรรค์เนื้อหาในรูปแบบของสื่อผสมผ่านเครื่องมือดิจิทัล ตรวจสอบพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตและการสื่อสารกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและหลักจริยธรรม รวมถึงใช้เครื่องมือดิจิทัลแบ่งปันความรู้ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่น

วงกลมที่ 3 การพัฒนาทักษะทางสังคม ควรดำเนินการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร ใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ

เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา สมบูรณ์. (2558). รูปแบบการเสริมสร้างทักษะทางสังคมของเยาวชนชนเผ่ามูเซอแดงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จรีลักษณ์ รัตนพันธ์. (2557). ทักษะทางสังคม. เข้าถึงได้จาก https://jareeluk.blogspot.com/2014/09/blog-post_27.html.
- ชญาธิษฐ์ สุระเสนา. (2559). การให้คำปรึกษากลุ่มเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ. (ดุขฎิบัณฑิตปรัชญาดุขฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2559 ตุลาคม-ธันวาคม). การพัฒนาผู้เรียนโดยใช้โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 13(63), 1-9.
- น้ำผึ้ง เลาบุตร. (2560). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และทักษะทางสังคม โดยจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบโครงการ สำหรับเด็กปฐมวัย. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- นิธิบุญรวิ ปือราเฮง. (2558). ผลของการสอนแบบบูรณาการด้วยการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน สื่อประสม และนวัตกรรมคุณลักษณะศึกษาด้านทักษะทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระการเรียนรู้ศาสนาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นุชรี อุปภัย. (2556). จิตวิทยาการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชร หนูมงกุฎ. (2557). ผลของการใช้ชุดภาพร่วมกับการแสดงบทบาทสมมติเพื่อเพิ่มทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาพิเศษ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2556). การวัดและประเมินเด็กแนวใหม่: เด็กปฐมวัย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : บารากซ์.
- สุดาพร ปัญญาพฤกษ์ และเสริมศรี ไชยสร. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม เพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครูยุคใหม่. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ, 9(2), 15-26.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2556). จิตวิทยาการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อชรา เอิบสุขสิริ. (2557). จิตวิทยาสำหรับครู. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อชยา เมดิไธสง. (2557). การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือเรียนรู้ (Learning Together Technique) รหัสวิชา ส. 16101 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำรงชีวิตในสังคม โรงเรียนวังยางวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New Jersey : Prentice-Hall.
- Goleman, D. (2006). *Social intelligence; Why it can Matter More than IQ*. New York : Bantam Books.
- Knowles, M.S. (1975). *Self-Directed Learning: A Guide for Learners and Teachers*. Chicago : Follett Publishing Company.
- National Association of School Psychologist. (2008). *Ready to learn, empowered to teach: Excellence in education for the 21st Century*. Bethesda, MD : Author.
- Ollhoff, J. & Ollhoff, L. (2004). *Getting Along Teaching Social Skills to Children and Youth*. MN : Sparrow Media Group.
- Schwinn, T. M., et al. (2010). *Preventing drug abuse among adolescent girls: Outcome data from an Internet-based intervention*. Prevention Science.
- Volkmar, F., et al. (2005). Asperger syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 35(2), 145–158.

ทรรศนะและวิจารณ์บทบาททหารกับการเมืองไทยในอนาคตของประชาธิปไตย

Views and Criticisms of the Military's Role in Thai Politics in the Future of Democracy

พระไกรสร ศรีธีรภพ¹

Phra Kraisorn Sririphop

Received: November 21, 2022

Revised: April 18, 2023

Accepted: June 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรรศนะและวิจารณ์บทบาททหารกับการเมืองไทยในอนาคตของประชาธิปไตย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารวิชาการ บทความ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ พบว่า 1) บทบาททหารกับการเมืองไทยในปัจจุบัน การตกผลึกทางความคิดของประชาชนในสังคมให้ทัศนะว่า ปัจจุบันทหารไม่มีท่าทีต่อการมาแทรกแซงในการเมืองต้องการกู้ศรัทธาในวิชาชีพมากกว่าจากท่าทีของผู้นำกองทัพ 2) บทบาททหารกับการเมืองไทยในอนาคตทหารจะหันมาสนใจไปที่ความเป็นวิชาชีพทางทหารมากขึ้น ในฐานะองค์กรปกป้องประเทศ 3) ทัศนะของทหารไทยต่อปัจจัยในการทำรัฐประหารเกิดจากอุดมการณ์อำนาจนิยมเพื่อที่จะสร้างกลไกควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ 5 ประการ คือ (1) พฤติการณ์ฉ้อราษฎร์บังหลวง (2) ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำผู้ซื่อสัตย์สุจริต (3) รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา (4) การทำลายสถาบันทางทหาร (5) การบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ แนวทางในอนาคตของประชาธิปไตยไทยในอนาคตของประชาธิปไตยไทย ข้างหน้าเสถียรภาพของการเมืองไทยจะเข้าสู่ความเป็นรัฐที่ดี 5) ทัศนคติทางการเมืองและบริบทในอนาคตของทหารกับการเมืองไทย ทหารอาจจะไม่มีทัศนคติบริบทกับการเมืองไทย แต่ยังมีบทบาทอิทธิพลและความสัมพันธ์กับประชาชนในด้านของการศึกษา (โรงเรียนนายสิบทหาร โรงเรียนทหารช่าง

¹ วัดหน้าพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช; Wat Na Phraborommathat Nakhon Si Thammarat

Corresponding author, e-mail: sririphop.krai@gmail.com

โรงเรียนนายร้อย) 6) แนวทางป้องกันไม่ให้เกิดการรัฐประหารให้รัฐเข้าควบคุมอำนาจการทางเศรษฐกิจของกองทัพเพราะเมื่อกองทัพเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ก็ตามมาด้วยแรงจูงใจที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย, กระแสโลกาภิวัตน์, รัฐประหาร, กองทัพไทย, ธรรมเนียมการปฏิบัติ

Abstract

This academic article aimed to study the views and criticisms of the military's role in Thai politics in the future of democracy by collecting information from academic documents, articles, textbooks, newspapers, magazines, journals. It was found that 1) in terms of the role of the military in current Thai politics, the crystallization of the thoughts of people in society gave the view that at present, the military had no attitude towards interfering in politics, wanting to restore faith in the profession rather than from the attitude of the military leaders; 2) in the aspect of the role of the military in Thai politics in the future, the military will turn its attention to military professionalism more as an organization protecting the country; 3) the Thai military's views on the factors in the coup d'état was caused by the ideology of authoritarianism in order to create a mechanism to control power in governing the country in 5 ways: (1) corrupt behavior, (2) political officials used their power to oppress honest civil servants, (3) the government was a parliamentary dictatorship, (4) the destruction of the military establishment, (5) distortion of the case to overthrow the monarchy. The direction of Thai democracy in the future will have stability in Thai politics and will lead to a good state; 5) for political attitudes and the future context of the military and Thai politics, the military may not have a perspective on Thai politics. But it also had a role of influence and relationship with the public in the field of education. (Army Non-commissioned Officer School, Military Engineer School, Cadet Academy); 6) the guidelines for preventing a coup d'état by allowing the state to control the economic empire of the military because when the

military was involved with the economy. It will have the motivation to get involved in politics.

Keywords: Democracy, Globalization, Coup D'etat, Thai Army, Customs

บทนำ

ย้อนกลับไปปีพุทธศักราช 2540 ประเทศไทยเคยเป็นประเทศที่มีดัชนีความเป็นประชาธิปไตยสูงสุดในอาเซียน มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และมีเสรีภาพทางการเมือง แม้จะเผชิญวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งก็ยังสามารถพลิกฟื้นได้ในเวลาอันสั้น จนประเทศอื่น ๆ รอบข้างมองเป็นต้นแบบของการพัฒนา จนกระทั่งเกิดการรัฐประหารอีกครั้งในปี พุทธศักราช 2549 เป็นต้นมา ความเลวร้ายของการรัฐประหารได้เข้ามาบดบังบทบาททางการเมืองไทย ประชาธิปไตยไทยจึงไม่สามารถเจริญก้าวหน้าได้ในรอบเกือบหนึ่งศตวรรษทำให้ประเทศไทยอยู่ในสภาพล้าหลังเสื่อมโทรมไม่เป็นอารยะ และเกี่ยวโยงและส่งผลต่อปัจจัยหลักด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่มีความสำคัญที่สุด ไทยอาจนำพาประเทศไปสู่การเป็นรัฐล้มเหลวได้เสมอ ความเลวร้ายของการรัฐประหารได้เข้ามาบดบังบทบาททางการเมืองไทย ประชาธิปไตยไทยจึงไม่สามารถ เจริญก้าวหน้าได้ในรอบเกือบหนึ่งศตวรรษ สังคมไทยเองก็เช่นกัน ผ่านประสบการณ์อุบัติเหตุทางการเมืองหลากหลาย พัฒนาการจากจากเหตุการณ์ 14-16 ตุลาคม, 19 ตุลาคม, พฤษภาทมิฬ, พันธมิตร, แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.), แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.), กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส) จนถึงกระบวนการกลุ่มกดดันของเยาวชนคนหนุ่มสาวในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางอุดมการณ์ความคิดเห็นและค่านิยมทางการเมืองของคนต่างรุ่นต่างวัย การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเก่า ผังลึกในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นตลอดจนถึง ไม่ยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritative Political Culture) และ 2) ไม่ส่งเสริมระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (Patronage System)

จากมิติทางบทเรียน 10 ปีที่ผ่านมา ด้านเหตุและปัจจัยโอกาสในทางด้านการทำรัฐประหารจากกองทัพยากที่จะเกิดขึ้น โดยประมวลจากการแสดงออกในทางปฏิบัติอย่างชัดเจนจากผู้นำกองทัพ ในอนาคตเสถียรภาพทางการเมืองไทยและประชาธิปไตยในไทย 5-10 ปีข้างหน้าเมืองไทยจะเข้าสู่ความเป็นรัฐที่ดี

เนื้อเรื่อง

หลังเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน นับรวมเป็นเวลา 89 ปี การเปลี่ยนการปกครอง 2475 เป็นกำเนิดของระบอบการปกครองใหม่ ซึ่งนำความก้าวหน้ามาให้กับชาติแบบงานในช่วงแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แสดงผ่านวลีที่สั้นเป็นกำเนิดของระบอบการปกครองใหม่ ซึ่งนำความก้าวหน้ามาให้กับชาติแบบงานในช่วงแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แสดงผ่านวลีที่สั้น ๆ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2558) สังคมไทยได้เลือกกระบวนการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ที่ใช้ระบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ระบอบประชาธิปไตย ล้มลุกคลุกคลานมาตลอด การพัฒนาระบบประชาธิปไตยยังคงเน้นการพัฒนา รูปแบบมากกว่าการ พัฒนาอุดมการณ์และวิถีชีวิต รวมทั้งยังขาดการรับฟังเสียงจากประชาชน และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครองตนเองอย่างแท้จริง การออกมาชุมนุมเคลื่อนไหว ให้ปฏิรูปกองทัพ โดยสันติวิธีของคนรุ่นใหม่ ในปี 2563 นับเป็นช่วงรอยต่อ

เนื่องจากการจัดระเบียบโลกใหม่ และการจัดการปกครองโลกใหม่จะเป็นศตวรรษ แห่งการปกครองโลกใหม่ และการเปลี่ยนแปลงในแง่ของด้านสารบบการเมือง ระบบ ตัวผู้นำ และอุดมการณ์ ทฤษฎีของโลกตะวันตก คือ ทฤษฎี ความเปลี่ยนแปลงแห่งสายลม (Wind Change Theory) ในรอบ 1 ทุก ๆ 100 ปี จะเกิดขึ้นทุกครั้ง และนำพาความผาสุก ในการเปลี่ยนแปลงด้านระบบ และตัวผู้นำ ซึ่งในวันหนึ่ง Wind Change Theory จะเกิดขึ้นในประเทศไทย นำมาสู่การมีเสถียรภาพทางการเมือง และเชื่อมโยงมาสู่บริบทการขับเคลื่อน ปัจจัยหลักด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีเสถียรภาพของความเป็นรัฐที่ดี ต่อยอดถึงการพัฒนาสรางเสถียรภาพและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สิทธิมนุษยชน และช่วยเสริมสร้างสันติภาพ ความเสมอภาค คุณภาพและความเจริญก้าวหน้าตามลำดับ

จากการมีสายพระเนตรที่กว้างไกล โดยเริ่มนับแต่การขึ้นครองราชย์ของรัชกาลที่ 5 ในปีพุทธศักราช 2411 คือ การสร้างระบบแบบโลกตะวันตก สืบเนื่องด้วย ณ ตอนนั้นรูปแบบการปกครองของสยามและบริบททางจารีตยังไม่มี ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำริ ค่อย ๆ วางรากฐานแห่งประชาธิปไตยผ่านการปฏิรูปด้านคุณภาพชีวิต และทำสำเร็จในปีพุทธศักราช 2435 สิ่งที่มาคือการสร้างระบบราชการแบบโลกตะวันตก เช่น การสร้างกระทรวง/ทบวง/กรม การวางเส้นทางรถไฟ การเริ่มต้นของระบบการศึกษาไทยเพื่อสร้างบุคคลากรป้อนเข้าสู่ระบบราชการ ซึ่งนับเป็นวางรากฐานแห่งประชาธิปไตย ซึ่งนำมาสู่ความมีความเจริญด้านคุณภาพชีวิตและการมีสาธารณูปโภค/ ที่ทันสมัยและสมบูรณ์ และทรงประกาศเลิกทาส เพื่อให้มีความเสมอภาค ด้านสาธารณสุข มีการจัดตั้งโรงพยาบาล ด้านการศึกษา จัดตั้งโรงเรียน

ในการก่อร่างสร้างระบอบ ในการสร้างระบอบประชาธิปไตย 24 ปี ในรัชสมัยรัชกาล 5 และถึงช่วงไปนานหลังสิ้นสุดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปีพุทธศักราช 2475 เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 40 กว่าปี ระบอบประชาธิปไตยแบบเต็มใบ ก่อนถูกเข้าแทนที่โดยการรัฐประหาร จากกองทัพและทหารไทยระบอบเผด็จการนับรวมเป็นเวลา 89 ปี

ความจริงว่าด้วยเหตุแห่งของระบบประชาธิปไตย เกือบหนึ่งศตวรรษนี้ เส้นขนานคู่ที่ไม่สามารถบรรจบในระบบการเมืองไทย คือ กองทัพและทหาร หากมีการปฏิรูปและควบคุมบทบาทของทหารกับการเมืองไทยจากรัฐบาลพลเรือนแบบถ้อยที ถ้อยอาศัย และส่งเสริมบริบทของทหารในฐานะองค์กรที่ปกป้องประเทศ จากภัยความมั่นคงในอนาคตเส้นขนานคู่ ระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับกองทัพ อาจจะแยกกันที่บริบทและบทบาทที่เด่นชัดในหน้าที่จากบทเรียน 10 ปีที่ผ่านมา ดรชณีพลวัตในทางด้าน ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งประเทศไทยเองขาดการขับเคลื่อน บริบทหลัก 3 ด้านนี้มา 2 ช่วงเวลาที่ 1 คือ ปีพ.ศ. 2549-พ.ศ. 2552 เป็นเวลา 3 ปี ช่วงเวลาที่ 2 ปี พ.ศ 2557-2562 เป็นเวลา 5 ปี ณ บริบทของทหารที่มีอิทธิพลต่อระบบประชาธิปไตยและการเมืองไทย และเกี่ยวโยงและส่งผลกระทบต่อปัจจัยหลักด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมืองที่มีความสำคัญที่สุดไทยอาจนำพาประเทศไปสู่การเป็นรัฐล้มเหลวได้เสมอ ผู้นำกองทัพเองก็ต้องการปรับกองทัพให้มีความเป็นประสิทธิภาพในโลกสมัยใหม่ ผ่านกรอบความสัมพันธ์ระหว่าง “รัฐและสังคม” กองทัพไม่ใช่ตัวแสดงหลักตัวเดียวในเวทีการเมืองอีกต่อไปแล้ว (สุจิต บุญบงการ, 2556)

บทบาทของทหารกับการเมืองไทยในปัจจุบัน พ.ศ. 2566

บทบาทของทหารกับการเมืองไทยปัจจุบัน จากปัจจัยภายใต้ช่วงหลังเหตุการณ์เลือกตั้งใหญ่ ปี 2562 ในทางแสดงบทบาทและวิถีทางการปฏิบัติ ต่อบทบาทของทหารกับการเมืองไทยในปัจจุบันวางเฉยไม่มี ท่าทีต่อการมาแทรกแซงในการเมือง ถึงแม้ว่าอาจจะมีข่าวลือเรื่องการจะเกิดรัฐประหารต่อรัฐบาลอีกครั้ง ซึ่งกองทัพไม่มีบทบาทและทำทีในลักษณะเช่นนี้ ด้วยปัจจัยหลัก ๆ ฐานบารมีของตัวผู้นำและแกนนำในรัฐบาลของพรรคพลังประชารัฐมีบารมี และมีการเสริมแรงในแง่ของอิทธิพลทางความคิด (Reinforcement) ความผูกพันกันทางสัญชาตญาณ (Instincts) แบบ “ทหารนิยม” บทบาทต่อการการเมืองไทยในปัจจุบันของทหาร ไม่มีตัวตนในการสร้างบทบาททางการเมือง ต้องการที่จะมีบริบทในด้านของแสดงตัวต้องการกู้ศรัทธาต่อประชาชนมากกว่า ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่า เพราะที่ผ่านมามาก่อนข้างที่จะเผชิญ สถานะวิกฤตเสื่อมศรัทธา ไม่มีความเป็นวิชาชีพของทหารเป็นองค์กรเพื่อการป้องกันประเทศ ในทางปฏิบัติทางเจตนารมณ์ต้องการปรับกองทัพให้มีความเป็นประสิทธิภาพในการสากลในโลกสมัยใหม่

จากปัจจัยภายใต้ช่วงหลังเหตุการณ์เลือกตั้งใหญ่ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 บทบาทของทหารกับการเมืองไทยในปัจจุบันดูวางเฉย และไม่มีท่าทีต่อการมาแทรกแซงในการเมือง ถึงแม้ว่าอาจจะมีข่าวลือเรื่องการจะเกิดรัฐประหารต่อรัฐบาลอีกครั้ง ซึ่งกองทัพไม่มีบทบาทและท่าทีในลักษณะเช่นนี้ ด้วยปัจจัยหลัก ๆ ฐานบารมีของตัวผู้นำและแกนนำในรัฐบาลของพรรคพลังประชารัฐมีบารมี และมีการเสริมแรงในแง่ของอิทธิพลทางความคิด (Reinforcement) ความผูกพันกันในทางสัญชาตญาณ (Instincts) แบบ “ทหารนิยม” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2552)

บทบาทต่อการการเมืองไทยในปัจจุบันของทหาร มีการวางเฉยไม่มีตัวตนในการสร้างบทบาททางการเมือง ต้องการที่จะมีบทบาทในด้านของแสดงตัวต้องการกู้ศรัทธาต่อประชาชนมากกว่า ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่า เพราะที่ผ่านมาค่อนข้างที่จะ เผชิญ สถานะวิกฤตเสื่อมศรัทธา ไม่มีความเป็นวิชาชีพของทหารเป็นองค์กรเพื่อการป้องกันประเทศ ในทางปฏิบัติทางเจตนารมณ์ต้องการปรับกองทัพให้มีความเป็นประสิทธิภาพในการสากลในโลกสมัยใหม่

บทบาททหารกับการเมืองไทยในอนาคต กับการคาดการณ์หลังเลือกตั้งใหญ่ ช่วงปี พ.ศ. 2566-2570 การแสดงเจตจำนงค์ให้บทบาทของทหารเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองน้อยลง กองทัพเองก็ต้องการปรับให้มีความเป็นประสิทธิภาพในการสากลในโลกสมัยใหม่ ไม่ใช่องค์กรเพื่อการบริหารประเทศบทบาทของกองทัพในอนาคตผ่านกรอบความสัมพันธ์ระหว่าง “รัฐและสังคม” ในฐานะที่กองทัพเป็นสถาบันรัฐและเข้ามามีความสัมพันธ์กับสังคม ทุกวันนี้ จากการตกลึกทางความคิดของประชาชนในสังคมที่บอกว่าทหารควรมีบทบาทอย่างไรในอนาคตการเมืองไทยภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพลเรือนในอนาคต ที่แสดงความเจตจำนงค์ให้บทบาทของทหารเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองน้อยลง ต้องการปรับกองทัพให้มีความเป็นประสิทธิภาพในการสากลในโลกสมัยใหม่ มีความเป็นวิชาชีพของทหาร ไม่ใช่องค์กรเพื่อการบริหารประเทศในการจัดระเบียบโลกใหม่ซึ่งในอนาคตส่งผลต่อบทบาทของกองทัพในอนาคต อย่างชัดเจนจาก ในการเริ่มปรับบทบาททางการเมืองของทหาร ไม่คุกคามต่อการสร้างประชาธิปไตยจากสถานะเป็นเผชิญวิกฤตเสื่อมศรัทธา ในแง่ของบริบททางการเมืองหน้าที่ขององค์กร จากท่าทีอย่างชัดเจนของผู้นำกองทัพ ในอนาคตอันใกล้นี้ ต้องการที่จะให้ทหารมีบทบาทเกี่ยวกับการเมืองน้อยลงแต่ก็ยังมีความสัมพันธ์กับประชาชน การสนับสนุนให้กองทัพพัฒนา ให้มีหน้าที่บริการสาธารณะสุข บรรเทาสาธารณภัย ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ ป่าและสิ่งแวดล้อมซึ่งในอนาคตบทบาทของทหารในโครงสร้างเป็นสถาบันที่มีบทบาททางการเมืองน้อยลง และอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพลเรือน

ทัศนะของทหารไทยต่อปัจจัยในการทำรัฐประหาร

มิติเหตุผลและความจำเป็นทั้งต้องใช้กำลังพลและวิธีเข้ายึดและควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศของทหารในการก่อการรัฐประหาร มิติประวัติศาสตร์เปรียบเทียบไว้ว่าการรัฐประหารนี้เสมือนเป็นการสืบทอดการแสดงถึงความล้มเหลว ในทางอุดมการณ์ และทางความคิด ทศนะต่อปัจจัยในการทำรัฐประหารของทหารไทย จากมิติเหตุผลและความจำเป็นทั้งต้องใช้กำลังพลและวิธีเข้ายึดและควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ มีดังนี้

1. ปัจจัยทางความคิดและอุดมการณ์แบบราชานิยม และเสนานิยม ภายใต้นิยามกองทัพอยู่ภายใต้ “องค์อธิปัตย์” (Sovereign) ที่เป็นพระมหากษัตริย์ ความคิดที่กองทัพมีหน้าที่ ในการปกป้องและคุ้มครองสถาบันกษัตริย์

2. ปัจจัยทางการสร้างกลไกมากมายในการอ้างอำนาจ การถูกต้องทางอำนาจจากฝ่ายบริหารและตุลาการ โดยรัฐบาลพลเรือน การต่อสู้ระหว่างข้าอำนาจทหารและรัฐบาลพลเรือน ผังปากฝ่ายทหารของไทย ต้องระงับมิให้รัฐบาลพลเรือน สามารถรวมตัวกันได้เพื่อต่อกร และเพื่อให้พรรคการเมืองให้เห็นต่างการเมืองและรัฐบาลเรือนไม่สามารถมีความต่อเนื่องหรือหรือสามารถขยายฐานมวลชนจนเข้มแข็ง (ณัฐพล ใจจริง และคณะ, 2558) ด้วยเหตุผลหลักที่จะทำลายโดยการรัฐประหาร เข้ายึดและควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศเพื่อที่จะสร้างกลไกในการอ้างอำนาจ ซึ่งเปรียบเสมือนข้ออ้าง ได้แก่ 5 ประการ คือ ประการที่ 1 พฤติการณ์ฉ้อราษฎร์บังหลวง ประการที่ 2 ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำผู้ซื่อสัตย์สุจริต ประการที่ 3 รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา ประการที่ 4 การทำลายสถาบันทางทหาร และประการที่ 5 การบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นจุดสำคัญในมิติหักเหที่บิดเบือนความเป็นจริง เนื่องด้วยว่าหลักข้ออ้าง 5 ประการ ซึ่งจากมุมมองพื้นฐานทางเหตุผลและทางปฏิบัติไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

การคาดการณ์แนวทางในอนาคตของประชาธิปไตยไทย ช่วงปี พ.ศ.2566-2570

จากอดีตความมีดัชนีความเป็นประชาธิปไตยสูงสุดในอาเซียน ในปีพุทธศักราช 2540 ประเทศไทยเคยเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และมีเสถียรภาพทางการเมืองสูงสุดในอาเซียนจนประเทศอื่น ๆ รอบข้างมองเป็นต้นแบบของการพัฒนา เนื่องด้วยเกิดการนำมาซึ่งการถูกทำรัฐประหารของกองทัพในทำเนียบประเทศไทยเองขาดการขับเคลื่อนจากบริบทหลักและความน่าเชื่อถือในเวทีโลก ขาดการมีความเข้มแข็งในระบบประชาธิปไตยและมีความมีเสถียรภาพทางการเมือง การคาดการณ์ต่ออนาคตของประชาธิปไตยไทยเกิดขึ้นได้จริงในสังคมไทย อันเนื่องมาจากหลาย ๆ ทศนคติ สาเหตุหลัก คือ ต้องการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเก่า ดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritative Political Culture) โดยวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมนี้ เป็นลักษณะแนวโน้มที่สมาชิกในสังคมต่างเห็นว่า “อำนาจคือความถูกต้อง” กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีสถานะอำนาจทางเศรษฐกิจและทางการเมืองเป็นผู้ที่ถูกต้องเสมอ ได้รับการยกย่องเชิดชูและจำเป็นที่ผู้อยู่ในลำดับชั้นต่ำกว่าก็ต้องปฏิบัติตามเคารพ เชื้อพืง และเกรงกลัวต่อกลุ่มอภิสิทธิ์ชนเหล่านั้น

2. ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของสังคมไทยกล่าวคือเป็นระบบวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยฝ่ายหนึ่งยอมรับอิทธิพลและความคุ้มครองของฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า เช่น เด็กกับผู้ใหญ่ ผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่ากับผู้มีตำแหน่งต่ำกว่า ผู้ที่มีอาวุโสกว่ากับผู้ที่มีอาวุโสน้อยกว่า โดยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์นี้ ดำรงอยู่ได้ในสังคมไทย โดยเฉพาะได้รับการเกื้อหนุนด้วยหลักธรรมเรื่องความกตัญญูทศเวท การตอบแทนบุญคุณ และความเชื่อเรื่องบุญกรรม เป็นต้นนอกจากเงื่อนไขเชิงโครงสร้างข้างต้นนี้แล้ว การที่ประเทศเข้าสู่ภาวะปกติใหม่ เสถียรภาพของการเมืองไทยและความเป็นรัฐที่ดีในอนาคตของประชาธิปไตยจะมี 3 ฉากทัศน์ที่ทาบทอนกัน คือ

ฉากทัศน์ที่ 1 การเมืองที่อยู่ในวังวนความขัดแย้ง ถ้าไม่มีการปฏิรูปการเมืองอย่างเป็นระบบจริงจัง รัฐไม่ปฏิรูป ประชาชนส่วนใหญ่นิ่งเฉย ไม่รวมตัวกันมากพอที่จะริเริ่มทำกิจกรรมการเมืองในหลายรูปแบบที่จะเป็นคานาจัดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเชิงปฏิรูปการเมืองไทยจะเป็นไปเรื่องของกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองทั้งเก่าและใหม่ที่จะต่อสู้แข่งขันและขัดแย้งแตกแยกกันไปอีก 2-3 ปี (นับจากปี พ.ศ. 2567)

ฉากทัศน์ที่ 2 การเมืองที่แตกแยกขัดแย้งรุนแรง ถ้าปฏิรูปการเมืองเป็นไปอย่างล่าช้าไม่เท่าทันกับการเร่งกดดันของเศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำอย่างต่อเนื่องและความขัดแย้งทางการเมืองระหว่าง ขณะเดียวกันความแตกต่างและแตกแยกทางความคิดทางการเมือง ผลประโยชน์ ความต้องการระหว่างกลุ่มคนต่างช่วงวัย ต่างสถานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แสดงออกในรูปของความขัดแย้งที่มีการใช้ความรุนแรงทั้งทางสื่อโซเชียลมีเดียและการปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้ประท้วงเรียกร้องต้องการขับไล่รัฐบาล เขียนรัฐธรรมนูญใหม่ กับเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ในแทบทุกภูมิภาคได้ทวีรุนแรงความจากที่เป็นอยู่มากขึ้นตามลำดับ หากไม่มีการพูดคุยกันระหว่างแกนนำของทั้งสองฝ่ายเพื่อหาทางออกที่สันติหรือไม่มีฝ่ายใดยอมลดถอยแม้เพียงก้าวเดียว สถานการณ์อาจนำไปสู่การเป็นรัฐล้มเหลวได้

ฉากทัศน์ที่ 3 การเมืองประชาธิปไตยใหม่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมืองของโลกที่กำลังเกิดขึ้น และชีวิตหลังภาวะปกติใหม่ได้ปรับเปลี่ยนวิถีการ

ดำรงชีวิตและทักษะต่อการเมืองที่ต้องการการเมืองที่โจทช์ประเทศและตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่ม การเมืองจะไม่ใช้เรื่องที่มีตัวละครหลักที่เป็นกลุ่มความคิดก้าวหน้าที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศกับกลุ่มความคิดอนุรักษนิยมที่ปกป้องผลประโยชน์ที่ฝังลึกในสังคมอีกต่อไป จะเป็นการเมืองที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่คนทุกระดับทุกพื้นที่ สาขาอาชีพเข้ามามีส่วนร่วม การเปลี่ยนเคลื่อนทางสังคมการเมืองนี้ จะทำให้เกิดแรงกดดันมหาศาลให้มีการปฏิรูปการเมืองครั้งใหญ่ของประเทศที่เป็นการจัดบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมืองและระหว่างสถาบันการเมืองกับประชาชนเสียใหม่ การเมืองประชาธิปไตยใหม่กำลังก่อตัวขึ้น (กิติทัศน์ ผกาทอง, 2566) และน่าจะเห็นเป็นรูปเป็นร่างชัดภายในเวลา 3-5 ปี (นับจากปี พ.ศ. 2565) จากนั้นไป

บริบทอนาคตของทหารกับการเมืองไทย

1. หากพิจารณาจากมิติทางทหารกับการเมืองไทยนับจากปี พ.ศ. 2565 ซึ่งลักษณะเรียกในทางทฤษฎีรัฐศาสตร์ว่า การเติบโตและความเข้มแข็งของประชาสังคม (Civil Society) อันอาจถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของการเมืองในภาคพลเรือนในระบบการเมืองไทยที่ดำเนินสืบเนื่องมาการต้องถูกบังคับโดยสังคมให้ลดบทบาททางการเมืองของกองทัพลงนั้น ทำให้เกิด “อาการช็อก” แก่ทหารในกองทัพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งมีความหมายของนัยยะทางการเมืองว่า กองทัพไม่ใช่ตัวแสดงหลักตัวเดียวในเวทีการเมืองอีกต่อไปแล้ว ที่สุดก็คงเหลือแต่กลุ่มทหารหนุ่มและกลุ่มทหารประชาธิปไตย

2. ภาวะของบริบททางการเมือง ของทหารอยู่ในระหว่างการยื้อยุดฉุดกระชากกัน และกัน ในระหว่างบริบททางวัฒนธรรมการเมืองเก่า กับบริบทวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ จนทำให้เกิดภาวะประหลาดขึ้น ดังคำกล่าวของ Antonio Gramsci ที่เคยว่าไว้นานแล้ว คือ “Old Political Cultural Context and New Political Cultural Context Until Causing a Strange Situation” นั้นเอง ซึ่งหากมองกันตามสภาพแห่งความจริง ตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงของการจัดระเบียบโลกใหม่ส่งผลต่อกองทัพไทย ในแง่การปรับบริบทในแง่ของวิชาชีพ ในแง่ของวัฒนธรรมองค์กร รวมถึงโครงสร้างองค์กรในอนาคตอันใกล้นี้้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทหารในโครงสร้างจะเป็นสถาบันที่มีบทบาททางการเมืองน้อยลง อาจจะไม่มิตศนคติบริบทกับการเมืองไทย แต่ยังมีบทบาทอิทธิพลและความสัมพันธ์กับประชาชนในด้านของการศึกษา (โรงเรียนนายสิบทหาร โรงเรียนทหารช่าง โรงเรียนนายร้อย) และนวัตกรรมทางด้านวิศวกรรมเฉพาะด้าน ในทางกลับกันด้านกองทัพไทยเองต้องต้องการกู้ศรัทธาต่อประชาชนเพราะที่ผ่านมาค่อนข้างที่จะเผชิญสภาวะวิกฤตเสื่อมศรัทธา ในแง่ของบริบททางหน้าที่และทางสังคม ในฐานะที่กองทัพเป็นหนึ่งในตัวละครหลักของการเมืองไทย มีอิทธิพลต่อการสร้างและบั่นทอนประชาธิปไตยไทยตลอดมา ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกองทัพและตัว

ละครอื่น ๆ ในภูมิทัศน์การเมืองไทยมีอิทธิพลและบทบาททางการเมือง และในทฤษฎีวิจารณ์ ขอ
นำเสนอเพื่อแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดการรัฐประหารต่อเนื่องยั่งยืน

แนวทางป้องกันไม่ให้เกิดการรัฐประหาร

1. การควบคุมมวลชน กองทัพเป็นสถาบันที่ทำงานมวลชนอย่างต่อเนื่องมากที่สุด
ในสังคมไทย และใช้งบประมาณจำนวนมหาศาลในการกล่อมเกลามวลชน การตรึงมวลชน การสอด
แนม โฆษณาชวนเชื่อทางอุดมการณ์ รวมถึงปฏิบัติการข่าวสาร (Information Operation) ซึ่งแม้
อาจไม่ได้มีประสิทธิภาพมากนัก แต่หากมีประสิทธิภาพ กล่อมเกลາได้สำเร็จบางส่วนก็ระดมมวลชน
ได้แล้วในภาษาทหาร Infiltrate “สิ่งที่กองทัพทำตลอดเวลา คือ การสร้างวัฒนธรรมอำนาจนิยม
การสร้างมวลชนและกล่อมเกลาคความจงรักภักดีต่อสถาบันกองทัพและชาติ ที่เน้นความมั่นคงของ
กองทัพ ไม่ได้ปลุกฝังประชาธิปไตย และงานมวลชนเหล่านี้ก็ยังถูกใช้ขัดขวางการทำงานของพรรค
การเมือง ภาคประชาสังคม หรือกลุ่มเคลื่อนไหวประชาธิปไตยด้วย” นี่ทำให้สังคมไทยกลายเป็น
สังคมเผด็จการทหาร (Militarized Society) ตรึงสังคมไว้ (สุชิน ตันติกุล, 2557)

2. รื้อถอนอำนาจ ปฏิรูปกองทัพไทย ยกเลิกเกณฑ์ทหาร ลดจำนวนอัตราตำแหน่ง
นายพล ลดงบประมาณกองทัพ หรือแม้กระทั่งยกเลิกสมาชิกวุฒิสภาที่จะนำไปสู่การสืบทอดอำนาจ
ของ คสช.

3. ยุบอำนาจจักรทางเศรษฐกิจของกองทัพทั้งหมด ต้องรื้อระบบงบประมาณ
ทั้งหมดกิจการของกองทัพที่ไม่เกี่ยวกับการกิจจะต้องถูกยุบเลิกหรือโอนไปให้หน่วยงานอื่น ให้รัฐเข้า
ควบคุมธุรกิจของทหารต้องไปอยู่ภายใต้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่เป็นหน่วยงานพลเรือน
ไม่เช่นนั้นต้องโอนย้ายหรือแปรรูปออกไปเลย ไม่ว่าจะเป็นสนามมวย สนามกอล์ฟ โรงแรม รีสอร์ท
หรือคลื่นความถี่วิทยุก็ตามเพราะเมื่อกองทัพข้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ก็ตามมาด้วยแรงจูงใจที่จะเข้า
มาข้องเกี่ยวกับการเมือง

4. พัฒนากองทัพด้วยการสร้างทหารที่คิดเป็น ตระหนักถึงการทำตามคำสั่งที่ผิด
กฎหมาย แผลงข่าวไม่ประสงค์ออกนามคนเดิมกล่าวว่าเป็นเรื่องที่ต้องทำ ประเด็นอยู่ที่ชะหรือเร็ว
ต่อประเด็นการขัดคำสั่งรัฐประหาร การขัดคำสั่งให้ทำรัฐประหารด้วยเหตุผลทางกฎหมาย โดยออก
กฎหมายที่ขีดเส้นแบ่งคำสั่งทางทหารที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กำลังพลก็มีสิทธิไม่ต้องปฏิบัติตาม

สรุปผล

เมืองไทยในปัจจุบันในสภาวะบริบท ภายใต้ช่วงหลังเหตุการณ์เลือกตั้งใหญ่ ปี พ.ศ.
2562 หากเป็นไปตามโรดแมป (Road Map) การจัดระเบียบโลกใหม่ จากการมีกระแสและท่าทีของ

ผู้นำกองทัพเจตนาารมณต้องการปรับ กองทัพให้มีความเป็นประสิทธิภาพในโลกสมัยใหม่ ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพลเรือน จากบริบทแนวคิดถูกปลูกฝังมาจากในอดีตและวิถีทางการปฏิบัติแบบ “ทหารนิยม” มาต่อระบบประชาธิปไตยในเมืองไทย ของทหารและกองทัพเผชิญสภาวะวิกฤตเสื่อมศรัทธาต่อสังคมมาก ถึงแม้ว่าอาจจะมีข่าวลือเรื่องการจะเกิดรัฐประหารต่อรัฐบาลอีก ท่าทีในลักษณะเช่นนี้ในปัจจุบันของทหาร ไม่ต้องการที่จะมีตัวตนในการสร้างบทบาททางการเมืองดูชา ๆ ลง วางเฉย ความต้องการของกองทัพจากบริบทในด้านพฤติกรรมคือการแสดงออกในที่ท่า ต้องการกู้ศรัทธาต่อประชาชนต้องการที่จะมีบริบทในด้านของแสดงตัวตนส่งเสริมประชาธิปไตย เพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน ที่มีใช้ในทางการเมืองแต่ในด้านของการศึกษา (โรงเรียนนายสิบทหาร โรงเรียนทหารช่าง โรงเรียนนายร้อย) และนวัตกรรมทางด้านวิศวกรรมเฉพาะด้าน ในอนาคตกองทัพมีความเป็นประสิทธิภาพในสากลในโลกสมัยใหม่เพราะการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ทำให้ระบอบอำนาจนิยมดำรงตน อยู่ในกระแสโลกได้อย่างยากลำบากยิ่ง ซึ่งส่งผลให้ทหารมีบทบาทเกี่ยวกับการเมืองน้อยลงแต่ก็ยังมีความสัมพันธ์กับประชาชน นอกเหนือจากการเป็นองค์กรที่ปกป้องประเทศ แต่มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจให้กับประชาชน มีหน้าที่บริการสาธารณสุข บรรเทาสาธารณภัย ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติป่าและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในอนาคตบทบาทของทหารเริ่มก่อร่างจากการ เปลี่ยนไปในการเริ่มปรับบริบททางการเมืองของทหาร ผู้นำเหล่าทัพปฏิบัติด้านการแสดงออกอย่างชัดเจน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองจากการจัดระเบียบโลกใหม่ ทหารจะหันมาสนใจไปที่ความเป็นอาชีพและกิจกรรมทางทหารมากขึ้นในอนาคต อันใกล้นี้ โอกาสของทหารไทย ยากที่จะทำการรัฐประหารจากการประมวลด้านเหตุและปัจจัย จากมิติทางบทเรียน 10 ปีที่ผ่านมา ในอนาคตของประชาธิปไตยไทย 5-10 ปีข้างหน้า เสถียรภาพของการเมืองไทยจะเข้าสู่ความเป็นรัฐที่ดี แต่ตัวแปร หรือปัจจัยสำคัญที่เด่นชัดที่สุด คือ การร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลของ 2 พรรคการเมืองใหญ่ เคยอยู่คนละขั้วการเมือง คือ พรรคเพื่อไทยที่มีอดีตนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร สนับสนุนจับมือกับพรรคพลังประชารัฐที่มีพลเอก ประวิตร วงษ์สุวรรณ เป็นหัวหน้าพรรค ซึ่งมีความเป็นไปได้สูง จะทำให้เปลี่ยนแปลงและปฏิรูปการเมืองครั้งใหญ่ของประเทศ รวมถึงการปฏิรูปกองทัพ โอกาสที่จะเกิดการรัฐประหารยาก

องค์ความรู้ใหม่

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของการทำรัฐประหารของกองทัพ ในรอบ 2 ทศวรรษ (ตั้งแต่ปี 2548-2564) สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของไทย ปัญหาวงจรการรัฐประหารเช่นนี้ เกิดทั้งจากระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของไทยมีข้อจำกัด

ปัญญาชนกลุ่มที่มีความคิดทางการเมืองสูงไม่ค่อยเชื่อถือ และรากของปัญหามาจากปัญหาเชิงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจการเมืองไทยด้วย ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลฝ่ายไหนก็ทำให้เกิดการผูกขาดอำนาจและมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสูงมาก คนงาน เกษตรกร และคนรายได้ต่ำอาชีพต่าง ๆ ไม่มีอำนาจต่อรองเท่าที่ควร ไม่มีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่จะทำให้คนส่วนใหญ่มีรายได้ การศึกษา และเป็นชนชั้นกลางมากพอที่ประชาชนส่วนใหญ่จะมองว่าระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาคือมีทางออกทางเศรษฐกิจสังคมที่เป็นธรรม แนวทางแก้ไขปัญหานี้คือ เราต้องสร้าง (ทั้งการเลี้ยงดู การปฏิรูปการศึกษา และการกล่อมเกลางานสังคม) ให้คนส่วนใหญ่คิดวิเคราะห์เป็นอย่างมีหลักฐานและเหตุผล มีวุฒิภาวะทางการเมือง เป็นนักเสรีประชาธิปไตยมากกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งต้องปฏิรูประบบทหาร ตำรวจ ระบบการปกครองทั้งระบบด้วย ที่ทหารไทยทำรัฐประหารได้ครั้งแล้วครั้งเล่า เพราะกองทัพไทยใหญ่เกินไป มีอำนาจรวมศูนย์มากเกินไป นายทหารเป็นพวกอำนาจนิยม จารีตนิยม ไม่ใช่รักประชาธิปไตย ขณะที่สหภาพแรงงาน ธุรกิจภาคเอกชน ภาคประชาสังคม นักวิชาชีพ ฯลฯ ไม่มีการจัดตั้งองค์กรได้เข้มแข็งเหมือนในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม ที่ทหารแม้จะมีกองทัพ มีอาวุธมากกว่าองค์กรอื่น แต่ทหารในประเทศเหล่านั้นก็ไม่คิดจะทำรัฐประหาร เพราะเขารู้ตัวว่าพวกเขาจะถูกประชาชนต่อต้านจนปกครองไม่ได้ จัดระบบบริหารกองทัพแบบคานอำนาจกัน เช่น เป็นระบบเสนาธิการร่วม ไม่ให้ใครเป็นแม่ทัพใหญ่ จะแต่งตั้งแม่ทัพก็เฉพาะเวลาต้องไปทำสงครามเท่านั้น พลเรือนเป็นรัฐมนตรีกลาโหมได้ นอกจากนั้นพวกเขาก็มีระบบการปกครองแบบสหพันธรัฐ และมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ทำให้ทหารไม่ได้มีอำนาจรวมศูนย์มากเกินไป ทหารไทยมักอ้างว่าที่พวกตนทำรัฐประหารเพราะนักการเมืองโกงและเพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วย ในอังกฤษและยุโรปบางประเทศก็มีสถาบันกษัตริย์ (ภายใต้รัฐธรรมนูญ) อยู่ด้วย แต่เป็นไปไม่ได้เลยที่ทหารในประเทศเหล่านั้นจะทำรัฐประหาร โดยอ้างว่าเพื่อปกป้องสถาบันกษัตริย์ ส่วนกรณีถ้าผู้นำในประเทศเหล่านั้นโกง ก็มีกระบวนการยุติธรรม/วิธีการแก้ปัญหาทางการเมืองการปกครอง ที่บางประเทศแก้ได้โดยไม่ต้องพึ่งทหาร และสามารถส่งผู้นำระดับประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรีเข้าคุกได้ด้วย

จากการศึกษาเรื่อง ทรศนะและวิจารณ์บทบาททหารกับการเมืองไทยในอนาคตของประชาธิปไตย ผู้เขียนได้รับองค์ความรู้ใหม่ จากทัศนคติวิจารณ์บทบาททหารกับการเมืองไทยในอนาคตของประชาธิปไตยโดยตรงของสองข้อความคิดอุดมการณ์ทางการเมืองที่ขัดแย้งกันต่อเนื่องมารวม 89 ปี ของบทบาททหารกับการเมืองไทย จากทัศนคติปัจจัยในการทำรัฐประหาร จากบริบทที่มีการรัฐประหารบ่อยครั้ง เหตุแห่งความขัดแย้งและกลไกที่อ่อนแอ ได้แก่ 1) ความขัดแย้งแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจเดิมกลุ่มทุนศักดินาอนุรักษนิยมกับกลุ่มเสรีนิยม

ประชาธิปไตยใหม่ ใหม่ 2) การมีรัฐสภาที่ไม่เข้มแข็ง ขาดความสามารถที่ดีพอที่จะหาทางออกให้แก่ความขัดแย้งอย่างสันติและจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดให้แก่กลุ่มประโยชน์ที่หลากหลาย (สุชิน ตันติกุล, 2557) 3) รัฐบาลที่อ่อนแอ ไม่สามารถที่จะขับเคลื่อนนโยบายที่แก้ปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศที่ฝังรากลึกได้อย่างต่อเนื่องและได้ผล 4) การมีพรรคการเมืองที่ไม่ได้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นกลไกที่ระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางในกระบวนการนโยบายสาธารณะ 5) การพลิกกลับมาใช้อำนาจทางการเมืองของกลุ่มทหารข้าราชการและศักดินา และ 6) ความแตกต่างทางอุดมการณ์ความคิดเห็นและค่านิยมทางการเมืองของคนต่างรุ่นต่างวัย การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง แบบเก่า ฝังลึกในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น คือ 1) ไม่ยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritative Political Culture) และ 2) ไม่ส่งเสริมระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (Patronage System)

เอกสารอ้างอิง

- กิติทัศน์ ผกาทอง. (2566). *สังคมแห่งสิทธิเสรีภาพ*. คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาลวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ. (2552). *หนึ่งศตวรรษ: รัฐธรรมนูญและรัฐประหารกับการเมืองสยามประเทศไทย จากกบฏ ร.ศ. 130 ถึงรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 หรือประชาธิปไตยกับอำมาตยาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ณัฐพล ใจจริง และคณะ. (2558). *พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแนวพระราชดำริด้านการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2558). *การเมืองวัฒนธรรมไทย : ว่าด้วยความทรงจำ/วาทกรรม/อำนาจ*. นนทบุรี : ฟาเดียวกัน.
- สุจิต บุญบงการ. (2556). *รัฐและสังคมในบริบทประชาธิปไตย*. คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชิน ตันติกุล. (2557). *รัฐประหาร พ.ศ.2490 จุดกำเนิดอำนาจนิยมของกองทัพรัฐประหาร*. กรุงเทพฯ : มติชน.

การผลิตและพัฒนาครูผู้สร้างสุขภาวะและสุนทรียะ

Producing and Developing Teachers Creating Health and Aesthetics

วิรดี เอกรณรงค์ชัย¹ และจักริน ดวงคำ²

Wiradee Eakronnarongchai and Jakrin Duangkam

Received: April 07, 2023

Revised: June 15, 2023

Accepted: June 19, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะและสุนทรียะ ซึ่งต้องมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความสามารถในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพจนมีวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี ห่างไกลจากพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ โดยจำเป็นต้องสร้างความฉลาดทางสุขภาวะ กล่าวคือ ความเป็นสุขอย่างฉลาด อันได้แก่ การเรียนรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต ซึ่งรวมเรียกว่า “เสาหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้” เช่นเดียวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสุนทรียะที่ต้องมุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่า และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ โดยการสร้างสุขภาวะและสุนทรียะนั้นไม่ใช่เป็นเพียงหน้าที่ของครูสุขศึกษาและพลศึกษา หรือครูศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์เท่านั้น หากแต่เป็นหน้าที่ร่วมของครูทุกสาขาวิชา และต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนั้นการผลิตและพัฒนาครูผู้สร้างสุขภาวะและสุนทรียะ จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนักและความเข้าใจในตนเองให้แก่ นักศึกษาครู ซึ่งครูไม่ว่าจะสาขาใดก็ตามสามารถสร้างเสริมสุขภาวะและสุนทรียะให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้ อันจะทำให้เกิดการการผลิตและพัฒนาครูผู้สร้างสุขภาวะและสุนทรียะที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี; Udon Thani Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: wiradee.e@gmail.com, Tel. 081-6200030

คำสำคัญ: การผลิตครู, การพัฒนาครู, สุขภาวะ, สุนทรียะ

Abstract

This academic article aimed to study learning management to promote health and aesthetics. This must focus on giving students the ability to develop health behaviors until they had a healthy lifestyle. Away from various risky behaviors, it was necessary to build health intelligence, that was, happiness intelligently, which included learning to know, learning to actually practice, learning to live together and learning for life which were collectively called “The main pillar of organizing learning activities” as well as organizing learning to create aesthetics that must focus on promoting creativity, imagination, appreciation of beauty, aesthetics, and value. And creative expression by creating health and aesthetics was not only the duty of health and physical education teachers or art, music, and dance teachers only. But it was the joint duty of teachers of all subjects and cooperation from all sectors must be received. Therefore, producing and developing teachers creating health and aesthetics should emphasize on creating awareness and self-understanding for student teachers. Teachers in any field can promote health and aesthetics in their students. This will lead to the production and development of teachers who created health and aesthetics with quality and efficiency which was beneficial and valuable to the development of the country in the future.

Keywords: Teacher Production, Teacher Development, Health, Aesthetics

บทนำ

“ครู” ถือเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ คือ ทรัพยากรทางการศึกษาที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษาของประเทศ คณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ในสังกัดสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ผลิตครูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศ แต่หลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันกลับไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อรองรับกับยุคสมัยที่แปรเปลี่ยนไปเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามการผลิตครูใน

ปัจจุบันยังมีปัญหาหลายด้าน เช่น นโยบายการผลิตครูที่ขาดความต่อเนื่อง การผลิตครูที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ปริมาณและคุณภาพของคณาจารย์ครูศึกษา การขาดการบ่มเพาะจิตวิญญาณความเป็นครูและการพัฒนาทักษะการสอน หลักสูตรมีรายวิชาเกี่ยวกับการสอนความรู้เนื้อหาน้อย ระบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพยังไม่มีคุณภาพ เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558; ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2559; อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2560)

แม้จะกล่าวได้ว่า ครูซึ่งมีหน้าที่หลักในการหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และถือเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ แต่จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยพบว่า การผลิตครูในประเทศไทยแตกต่างจากประเทศที่ประสบความสำเร็จในการผลิตครูในหลายประเทศ และการผลิตครูในประเทศไทยยังมีจุดอ่อนหลายด้าน เช่น ปัญหาการผลิตครูไม่ตรงกับความต้องการในการใช้งาน สาเหตุของปัญหานี้อาจเป็นเพราะขาดการวางแผนการผลิตร่วมกันระหว่างผู้ผลิตครูและผู้ใช้ครู ซึ่งแตกต่างจากประเทศที่ประสบความสำเร็จในการผลิตครู ที่มีการวางแผนการผลิตร่วมกันระหว่างสถาบันการผลิตครูและหน่วยงานผู้ใช้ครู ทำให้สามารถควบคุมปริมาณและคุณภาพการผลิตครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า หลักสูตรผลิตครูของไทยยังมีจำนวนรายวิชามากเกินไป มีความซ้ำซ้อน ขาดความเชื่อมโยง มีรายวิชาด้านการสอนวิชาเฉพาะจำนวนน้อย การสอนเนื้อหาวิชาเอกยังไม่เข้มข้นพอ ขาดความเชื่อมโยงระหว่างรายวิชากับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีปัญหาคุณภาพและปริมาณของครูพี่เลี้ยง ในขณะที่ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการผลิตครูเน้นสอนแก่นความรู้ทางครุศึกษาและวิชาเอก เน้นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับคุณภาพของคณาจารย์ครูศึกษาและครูพี่เลี้ยง และเน้นคุณภาพการสอนงาน (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2559; ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์, 2559; National Institute of Education (NIE), 2009; Neimi, H., 2013)

ทำไมต้องสร้างสุขภาวะและสุนทรียะ

ปัจจุบันพบปัญหาพฤติกรรมสุขภาวะและพฤติกรรมความสัมพันธ์ของอารมณ์และจิตใจของนักเรียน อันเนื่องจากครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงปัญหาสุขภาพและการแสวงหาความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาทั้งทางร่างกายและจิตใจเท่าที่ควร ครูมักใช้วิธีการสอนแบบบรรยายหรืออธิบายโดยให้นักเรียนฟังและจดบันทึกเนื้อหาตามที่มีอยู่ในหนังสือเรียนมากกว่าเน้นทักษะกระบวนการและการปฏิบัติ ครูเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาแต่เพียงฝ่ายเดียวและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในบทเรียนน้อย ไม่ค่อยได้ปรับปรุงหรือยืดหยุ่นรายละเอียดของบทเรียนให้สอดคล้องกับปัญหาของนักเรียนอย่างแท้จริง ไม่ใช่แรงจูงใจ ไม่วางแผนร่วมกันกับนักเรียนเพื่อจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจ ทำให้นักเรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น รวมถึงการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนจึงไม่มีประสบการณ์ตรงหรือการได้ลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้ของนักเรียนจึงเกิดขึ้นได้น้อย ตลอดจนปัญหาการขาดครูผู้สอนที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน โดยพบว่า ครูผู้สอนในหลายสาขาวิชาไม่ได้สอนตามสาขาวิชาที่จบมา จึงทำให้เกิดปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจที่จะทำให้การสอนมีคุณภาพ จากสาเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้การเรียนการสอนน่าเบื่อหน่าย นักเรียนไม่สนใจเรียน ไม่เห็นความสำคัญ ไม่สามารถนำเอาความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้รับไปปฏิบัติจริงได้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนยังส่งผลต่อสุขภาพและสุนทรียะของนักเรียนอีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; จินตนา สราวุธพิทักษ์, 2554)

การสร้างสุขภาวะและสุนทรียะ

การศึกษาเอกสารพบว่า สุขภาวะ หมายถึง การดำรงชีพของบุคคลอย่างมีสุขทั้งกายและจิตใจ อาจกล่าวได้ว่ามิใช่เพียงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคมโลกในปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บางอย่างที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดภาวะคุกคามต่อสุขภาวะเกิดเป็นปัญหาด้านสุขภาพ มลภาวะที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับอาหาร วิถีชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาทั้งสิ้น การป้องกันหรือลดอัตราเสี่ยงลง ต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากหลาย ๆ ฝ่ายในการช่วยสร้างเสริมสุขภาวะให้กับนักเรียน (สนธยา สีละมอด, 2557) ส่วนสุนทรียะ หมายถึง ความรู้สึกและการรับรู้ได้ถึงความงดงาม ทั้งที่อยู่ในธรรมชาติ และเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ จึงเป็นสภาพการณ์และความสัมพันธ์ของอารมณ์และจิตใจที่มีต่อการรับรู้และชื่นชมความงดงามของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจพัฒนาต่อไปถึงขั้นซาบซึ้ง ชื่นชม หลงใหล และส่งผลต่อบุคลิกภาพ รสนิยม ความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจคุณค่า รวมทั้งการตัดสินใจและพฤติกรรม สุนทรียะเป็นผลมาจากการเกิดประสบการณ์ที่เป็นวิชาว่าด้วยความนิยมความงาม เป็นเรื่องราวที่ว่าด้วยความงามที่เกี่ยวกับความรู้สึกอันละเอียดอ่อน มีอารมณ์และความรู้สึกถึงความงาม เป็นปรัชญาศิลปะที่มีเนื้อหาสาระของวิชา คือ การค้นหาธรรมชาติของความงาม (เกษมสันต์ วัฒนาณรงค์, 2556)

การจัดการเรียนรู้สุขภาวะนั้นต้องมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความสามารถในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพจนมีวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี ห่างไกลจากพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ โดยให้มีทั้งความรู้ความเข้าใจ และทักษะหรือกระบวนการ เกิดการพัฒนาที่เป็นองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นักเรียนจะต้องได้รับการกระตุ้นและจูงใจให้กำหนดเป้าหมายที่เป็นจริงและมีคุณค่าในการพัฒนา

รูปแบบของวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี พัฒนาทักษะการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม รู้จักการสร้างความรู้ รับผิดชอบและสัมพันธ์ภาพที่ดีกับคนอื่นทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน และในชุมชน เกิดการพัฒนาความสามารถในการเผชิญกับปัญหา การจัดการเรียนรู้จึงควรเน้นหลักการทางวิทยาศาสตร์และได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ในการสร้างสุขภาวะนั้นจำเป็นต้องสร้างความฉลาดทางสุขภาวะ กล่าวคือ ความเป็นสุขอย่างฉลาด ซึ่งจะเกิดขึ้นได้โดยวิธีเรียนรู้ที่จะสามารถดำเนินไปได้ตลอดชีวิต อันได้แก่ การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Learn) หรือการฝึกฝนให้รู้วิธีที่จะเข้าใจ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to Do) หรือการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อม การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) หรือการมีส่วนร่วมและร่วมมือกับผู้อื่นในกิจการทั้งปวงของมวลมนุษย และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) หรือการมีสติปัญญาไหวพริบในการเข้าใจโลกรอบตัว มีความรู้สึกรู้คิด และจินตนาการที่จำเป็น ประพฤติตนด้วยความรับผิดชอบต่อและเป็นธรรม ซึ่งองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้ความสำคัญกับวิธีเรียนรู้ 4 แบบนี้ว่า “เสาหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้” ส่วนผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ในการเสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ อีกทั้งได้ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; กรมวิชาการ, 2551; จินตนา สรายุทธพิทักษ์, 2554; Glanz, K., 2008)

การจัดการศึกษาตามแนวคิดการสร้างสุขภาวะนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ข้อ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2560) คือ

1. ผู้เรียนเป็นสุข ได้แก่ ผู้เรียนมีสุขภาพดี มีทักษะการปฏิเสธให้ตนเองพ้นจากอันตราย ผู้เรียนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีวินัย รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อ มีจิตสาธารณะ อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีความกระตือรือร้น ให้ความสนใจในการเรียน
2. โรงเรียนเป็นสุข ได้แก่ โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพของผู้เรียน มีการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสุขภาพดี โดยสอดคล้องกับบริบทภายในโรงเรียนและท้องถิ่น มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การติดตามประเมินผลร่วมกันภายในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง มีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้เรียน
3. สภาพแวดล้อมเป็นสุข ได้แก่ โรงเรียนเป็นเขตปลอดเหล้า-บุหรี่การพนันและสิ่งเสพติด มีการคัดเลือกวัตถุดิบ เครื่องดื่ม และอาหารว่างที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาวะของผู้เรียน

บรรยากาศในโรงเรียนและห้องเรียนเอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โรงเรียนมีระบบป้องกันภัยและมีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดสภาพบริเวณโรงเรียนให้มีบรรยากาศร่มรื่น และส่งเสริมการเรียนรู้

4. ครอบครัวเป็นสุข ได้แก่ ครอบครัวรับฟังและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนในการป้องกันความเสี่ยงต่อพฤติกรรมที่ทำลายสุขภาวะครอบครัว และโรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านสุขภาวะเพื่อร่วมพัฒนาสุขภาวะผู้เรียน ครอบครัวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น การดูแลเอาใจใส่ด้านการเรียนและพฤติกรรมด้วยวิธีเชิงบวก ครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของโรงเรียน

5. ชุมชนเป็นสุข ได้แก่ ชุมชนมีสถานที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และใช้ประโยชน์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียน เปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับข้อมูลเชิงสุขภาวะของผู้เรียน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียน ชุมชนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

โดยจะต้องมีการปรับสภาพลดปัจจัยเสี่ยง จัดโครงสร้างและระบบต่าง ๆ ให้โรงเรียนสภาพแวดล้อม ครอบครัว และชุมชนเป็นพื้นที่ปลอดภัย ส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียนอย่างแท้จริง ทั้งด้านกาย ใจ สังคม และปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นต่อการรับการเปลี่ยนแปลงสู่โลกยุคเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาระบบการผลิตครูโดยใช้แนวคิดการสร้างสุขภาวะเป็นฐานนั้น จะเป็นก้าวสำคัญของวงการศึกษไทย สอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการดำเนินการผ่าน “โรงเรียน” ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเยาวชนในวัยเรียนส่วนมากอยู่ในระบบโรงเรียน จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาโรงเรียนให้สามารถบริหารจัดการและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้ และระบบการศึกษาสร้างสุขผ่าน “โรงเรียนสุขภาวะ” คือ ทางเลือกที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาการศึกษาของเยาวชนไทยในเวลา นี้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2560)

เช่นเดียวกับการจัดการเรียนรู้สุนทรียะนั้น ครูจำเป็นต้องเน้นในเรื่องของสุนทรียะ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเพราะสามารถทำให้นักเรียนรู้ถึงคุณค่าของความงาม สามารถแยกแยะองค์ประกอบของความงามและอื่น ๆ ที่นำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับสุนทรียะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสิ่ง ๆ หนึ่ง ที่สำคัญคือการรู้จักคิดให้เป็นกระบวนการ มีเหตุมีผล และส่งผลให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ซึ่งได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมมาของตนเอง และส่งผลถึงความสามารถในการคิดแก้ปัญหา การเข้าถึงสุนทรียะได้นั้นนอกจากจะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองแล้ว ยังสามารถเรียนรู้ได้จากการสั่งสอน ชี้แนะ ชี้นำให้เห็นถึงสุนทรียะต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วไปใน

ทุกสภาพการณ์ อย่างไรก็ตามการสอนเพื่อพัฒนาสุนทรียะไม่ได้รับการส่งเสริมในระบบการศึกษาชั้นพื้นฐานของไทยมากนัก กระบวนการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐานมุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถเข้าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเพื่อเข้าสู่อาชีพที่พึงปรารถนา สุนทรียะจึงเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้เรียนในบางสาขาวิชา เช่น ศิลปะ ที่เกี่ยวข้องกับความงามเท่านั้น สาขาวิชาอื่น ๆ ไม่มีโอกาสได้เรียน ถึงแม้ว่าโดยระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะเปิดโอกาสก็ตาม แต่ความเป็นจริงไม่ค่อยเกิดขึ้น (หทัยรัตน์ พึ่งประยูรพงศ์, 2553)

การสร้างสุนทรียะนั้นต้องมุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้น กิจกรรมทางสุนทรียะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนานักเรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนากระบวนการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกต รายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่าสุนทรียะมีความสำคัญต่อมนุษย์ ดังนั้นการเรียนการสอนจึงควรเน้นและจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้รับตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อวางรากฐานในการพัฒนาการที่ดีอันจะทำให้เติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเป็นผู้ที่มีสุนทรียะ กล่าวคือรู้จักคุณค่าของตนเอง สิ่งแวดล้อมรอบตัวและสังคม และสิ่งสำคัญของการรู้จักคุณค่าในกระบวนการทางสุนทรียะนั้นคือการรู้คุณค่าแบบมีเหตุมีผล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; กฤษมณฑ์ วัฒนานรงค์, 2556)

สุนทรียะนั้นเป็นทักษะทางอารมณ์และเป็นส่วนหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นสมรรถนะของบุคคลที่สามารถพัฒนาได้ด้วยกระบวนการแห่งการสั่งสอน การสอนทักษะทางอารมณ์เพื่อสุนทรียะจึงต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งการจะสร้างอารมณ์ร่วมได้ต้องเข้าใจอารมณ์นั้น ๆ เสียก่อนแล้วจึงถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่นได้ สิ่งเหล่านี้เป็นการประยุกต์สุนทรียะซึ่งเป็นนามธรรมไปสู่รูปธรรม คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำหรือผู้ที่มีความโดดเด่นที่สามารถสร้างความรู้สึกให้กับผู้อื่นได้ ล้วนเป็นผู้ที่มีสุนทรียะทั้งสิ้น การพัฒนาสุนทรียะจึงต้องได้รับความร่วมมือของทุกภาคส่วนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน จนถึงระดับนโยบายของชาติคือ รัฐบาล (กฤษมณฑ์ วัฒนานรงค์, 2556) ดังนี้

1. ระดับครอบครัว สิ่งที่สำคัญสำหรับครอบครัวในการสร้างสุนทรียะ คือ บรรยากาศที่อบอุ่นของครอบครัว การดูแลช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวซึ่งกันและกันเป็นฐานรากสำคัญของการฝึกทักษะทางอารมณ์เพื่อให้เกิดสุนทรียะ

2. ระดับสถานศึกษา สิ่งที่สำคัญสำหรับสถานศึกษาในการสร้างสุนทรียะ คือ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะทางอารมณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ ให้รู้สึกได้ถึงความงามและความซาบซึ้งต่อคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ผ่านกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรม และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

3. ระดับชุมชน สิ่งที่สำคัญในระดับชุมชนในการดำเนินการเพื่อสร้างสุนทรียะให้กับคนในชุมชน คือ การสร้างช่องทางและแหล่งข้อมูลสุนทรียะต่าง ๆ ให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคโดยไม่มีข้อจำกัดด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในสังคมเป็นอุปสรรค และส่งเสริมความงามที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

4. ระดับรัฐบาล สิ่งสำคัญสำหรับระดับนโยบายของรัฐบาล คือ การยอมรับและคุ้มครองความรู้สึกนึกคิดและเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งสุนทรียะของพลเมืองเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

จะเห็นได้ว่า การสร้างสุขภาวะและสุนทรียะนั้น แท้จริงแล้วไม่ใช่เป็นเพียงหน้าที่ของครูสุศึกษาและพลศึกษา หรือครูศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์เท่านั้น หากแต่เป็น “หน้าที่ร่วม” ของครูทุกสาขาวิชา และต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน สังคม จนถึงระดับนโยบายของรัฐบาล

การผลิตและพัฒนาครูผู้สร้างสุขภาวะและสุนทรียะ

การที่จะผลิตและพัฒนาครูผู้สร้างสุขภาวะและสุนทรียะได้นั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาแนวคิดและสาระสำคัญของวิชาชีพครูและการผลิตครู อันได้แก่ “สมรรถนะของครู” จากการศึกษามาตรฐานสมรรถนะของครู พบว่า สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมีดังนี้ 1) การมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในวิชาที่สอนและวิชาที่เกี่ยวข้อง 2) การสอน 3) การประเมินผล 4) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 5) การมีความรู้ด้านจิตวิทยาและการพัฒนานักเรียน 6) การมีทักษะด้านภาษา วัฒนธรรม การสื่อสาร ภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีมและการคิดขั้นสูง 7) การมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับงานครู ได้แก่ ความเป็นครู มีจรรยาบรรณ การพัฒนาตนเอง และพัฒนาวิชาชีพ มีความรู้ด้านพื้นฐานการศึกษา ปรัชญาการศึกษา นโยบาย

การศึกษา ประกันคุณภาพการศึกษา และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน, 2551; Council of Chief State School Offices (CCSSO), 2013)

แนวคิดสมรรถนะของครูดังกล่าว นำมาสู่การผลิตและพัฒนาครูผู้สร้างสุขภาวะและสุนทรียะได้โดยการผลิตและพัฒนาครูผู้สอนทุกสาขาวิชา ให้ทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาครูให้มีทักษะการสอนที่ดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รวมถึงมีความพร้อมทั้งความรู้ในเนื้อหาวิชาการ ความสามารถในการขึ้นนำความรู้ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และมีคุณธรรมจริยธรรม โดยสามารถปรับใช้เทคโนโลยีในวิชาชีพได้ตามความเหมาะสม เข้าใจในมาตรฐานการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง และเข้าใจในศาสตร์ที่ตนสอนอย่างถ่องแท้ ต้องมีความสามารถในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการรับรู้ที่มีประสิทธิภาพ เกิดความรู้คุณค่าจากภายในจิตใจ

จากการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับ “แนวทางการผลิตและพัฒนาครูผู้สร้างสุขภาวะ” สรุปได้ว่า ครูผู้สร้างสุขภาวะและสุนทรียะจำเป็นต้องมีพื้นฐานในการรักตัวเอง หมายถึง ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพกายและใจของตนเอง เพื่อให้สามารถดูแลใจสุขภาพกายและใจของผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหากตนเองยัง “ขาด” การจะ “เติม” ให้กับผู้อื่นนั้นย่อมเป็นสิ่งที่กระทำได้โดยยาก นอกจากนั้นยังพบว่า การรับรู้ว่าตนเองมีความรู้และความสามารถเพียงพอที่จะส่งเสริมสุขภาวะและสุนทรียะ จะช่วยให้ครูสามารถส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนของตนทั้งเรื่องความรู้และการใช้ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การออกกำลังกาย การฝึกจิต เจริญภาวนา หรือการเลือกรับประทานอาหาร เป็นต้น (एमओएम วัฒนธรรม, 2562)

การผลิตและพัฒนาครูที่ผ่านมาอาจเป็นเพียงความพยายามสร้างครูให้เป็นหรือมีคุณสมบัติ สมรรถนะ ตามกรอบ กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม ผู้ร่วมอภิปรายสะท้อนว่า “การพยายามสร้างครูให้เป็นในแบบต่าง ๆ โดยที่ไม่ได้ฝึกให้ครูรับรู้หรือตระหนักในความเป็นตัวตนของตนเองเลย ไม่รู้ว่าตนเองเป็นคนอย่างไรนั้น จะนำไปสู่การเป็นครูได้อย่างไร” ดังนั้น การผลิตและพัฒนาครูผู้สร้างสุขภาวะและสุนทรียะ จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนักและความเข้าใจในตนเองให้แก่ศึกษาคู ไม่เน้นเฉพาะนักศึกษาคูบางสาขาวิชา แต่ต้องทำให้การสร้างสุขภาวะและสุนทรียะ เป็นสิ่งที่ครูไม่ว่าจะสาขาใดก็สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้ ซึ่งการสร้างนักศึกษาคูหรือครูให้มีความเข้าใจดังกล่าว จำเป็นต้องพัฒนาผ่านแนวความเชื่อว่า หัวใจของการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้นได้นั้น อยู่ที่การเรียนรู้ที่ฝังอยู่ในการทำงานของครูและคณาจารย์ครูศึกษา ตลอดจนการดำเนินการจัดการของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน รวมถึง

นโยบายของรัฐบาล อันจะทำให้เกิดการผลิตและพัฒนาครูผู้สร้างสุขภาวะและสุนทรียะที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2551). *การจัดสาระเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กฤษณ์นัต วัฒนารงค์. (2556). *การพัฒนาสุนทรียภาพ (Aesthetics)*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/341567>
- จินตนา สรายุทธพิทักษ์. (2554). *เอกสารคำสอนรายวิชา 2723358 วิธีวิทยาการสอนสุขศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง. (2559). *การศึกษาสภาพและปัญหาการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู การศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับความต้องการในอนาคต*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน. (2551). *สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์. (2559). *รายงานชุดการปฏิรูประบบบุคลากรครู: ข้อเสนอการสร้างและคัดเลือกครูสอนดีรุ่นใหม่สู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ.
- สนธยา สีละมอด. (2557). *กิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาวะ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2560). *โรงเรียนสุขภาวะการศึกษาแบบนวัตกรรมยุคใหม่ (Healthy School)*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). *สถานภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

- หทัยรัตน์ พึ่งประยูรพงศ์. (2553). การศึกษาการรับรู้เชิงสุนทรีย์ของนักเรียนประถมศึกษาที่มีต่อ
งานศิลปะ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2560). การพัฒนารูปแบบการผลิตครู เพื่อรองรับการศึกษายุค 4.0. *วารสาร
ร่วมพฤษ มหวิทยาลัยเกริก*, 35(3), 101-136.
- เอ็มอัฒา วัฒนบุรณนธ์. (2562). การอภิปรายกลุ่มย่อย “แนวทางการผลิตและพัฒนาครูไทยใน
อนาคต” ในงานเสวนาหลังแลหน้า การฝึกหัดครูไทย. อุดรธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุดรธานี.
- Council of Chief State School Offices (CCSSO). (2013). *Interstate Teacher Assessment
and Support Consortium in TASC Model Core Teaching Standards and
Learning Progressions for Teachers 1.0*. Washington, DC : Council of Chief
State School Officers.
- Glanz, K. (2008). *Health behavior and health education: theory, research and
practice*. (4th ed). San Francisco : Jossey-Bass.
- National Institute of Education (NIE). (2009). *TE21: A teacher education model for the
21st century*. Singapore : NIE.
- Neimi, H. (2013). The finish teacher education, teachers for equity and professional
autonomy. *Revista Espanola de Educacion Comparada*, 22, 117-138.

วัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

พ.ศ.2563

Election of Provincial Administrative Organization President 2020
based on Thai Political Culture

สยาม ดำปรีดา¹

Sayam Dampreeda

Received: November 17, 2022

Revised: June 13, 2023

Accepted: June 13, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไทยในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2563 โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง และใช้แนวคิด ทฤษฎีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไทยมาวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งครั้งนี้ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคมในลักษณะของความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ขนบประเพณีที่มีต่อระบบการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นผลจากการอบรมกล่อมเกล้าทางการเมืองซึ่งจะนำไปสู่การแสดงออกทางการเมือง จากการศึกษาพบว่า การแสดงออกของประชาชนในพื้นที่ยังคงมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีค่านิยมหรือความเชื่อทางการเมืองยังยึดติดกับระบบอุปถัมภ์ และตัวบุคคล พร้อมรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองไทยแบบเฉื่อยชา ยึดมั่นกับพวกพ้องหรือสถาบัน ชอบความเป็นอิสระ อันเป็นการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำเคบ แบบไพร่ฟ้าและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2563 ค่อนข้างมาก ในขณะที่ประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่นที่มีการเลือกตั้งมีความรู้ความเข้าใจและการแสดงออกถึงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมอย่าง

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus
Corresponding author, e-mail: sayam.dd@gmail.com

แท้จริงนั้นมีความขัดแย้งน้อย ดังนั้น รัฐจึงควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่พวกเขาสามารถควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครองให้ใช้อำนาจปกครองท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงได้

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมือง, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด, การเมืองท้องถิ่น

Abstract

This academic article aimed to study Thai political culture in the 2020 Election of Provincial Administrative Organization President by studying related documents, textbooks, and electronic media and using the concept of Thai political culture theory to analyze the results of the election. Political culture was a pattern of behavior of people in society in the form of beliefs, attitudes, values, and traditions towards the political system in various forms as a result of political socialization which led to political expression. From the study, it was found that the expression of the people in the area still had a political culture with political values or beliefs still attached to the patronage system and the individual along with a passive style of Thai political culture that adhered to gangs or institutions, liked independence which was a combination of parochial political culture, subject political culture and participant political culture. This had quite an impact on the election of the Provincial Administrative Organization president in 2020, while people in the communities or localities where the elections were held had relatively little knowledge, understanding and expression of a truly participatory political culture. Therefore, the state should encourage citizens to have knowledge and understanding about participatory political culture, which will make people see the value and importance of political participation in which they can control, supervise, and monitor those involved to use local government power to truly meet the needs of the people.

Keywords: Political Culture, Provincial Administrative Organization President, Local Politics

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความรู้ และความเข้าใจในเรื่องทางการเมืองหรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientation) วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองกับสังคมการเมืองในเชิงจิตวิทยา โดยวัฒนธรรมทางการเมืองใดที่สังคมการเมืองต้องการก็มักถูกปลูกฝังให้เป็นความคิดอุดมการณ์ ความเชื่อของสมาชิกในสังคมการเมืองนั้น ๆ ที่ขึ้นตรงกับกระบวนการสร้างความคิดอุดมการณ์ ความเชื่อจากสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ที่แปรผันต่างกันไปตามแต่ละสังคมการเมือง

การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2563 เป็นการเลือกตั้งท้องถิ่นรูปแบบแรกในรอบ 6 ปี นับจากผู้บริหารท้องถิ่นทยอยหมดวาระลง ทว่ายังต้องอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2558) เป็นอีกครั้งหนึ่งที่ประชาชนทั้ง 76 จังหวัดจะได้ใช้อำนาจอธิปไตยทางตรง และเป็นครั้งแรกที่การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเกิดขึ้นพร้อมกันทั้งประเทศ 76 จังหวัด (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2563) นับจากการเลือกตั้งท้องถิ่นครั้งสุดท้ายปี พ.ศ.2555 ในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเกิดครั้งนี้มีผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 355 คนใน 76 จังหวัด ต่อมาเมื่อผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดบางส่วนถูกตรวจพบว่าขาดคุณสมบัติจำนวน 4 คน ทำให้เหลือผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 331 คน ซึ่งมีทั้งอดีตนักการเมืองระดับชาติ อดีตนักการเมืองท้องถิ่น อดีตข้าราชการ นายทุน ผู้มีอิทธิพล นักธุรกิจท้องถิ่น รวมทั้งผู้สมัครในนามพรรคการเมืองภายในจังหวัด และผู้สนใจการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนั้น ๆ

ในการเลือกตั้งครั้งนี้แม้ประชาชนไม่น้อยให้น้ำหนักเรื่องนโยบาย แต่ด้วยข้อจำกัดนโยบายที่ถูกกำหนดต้องอยู่ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ มิเช่นนั้นก็จะอาจทำให้ถูกร้องเรียนได้ว่าหาเสียงเกินจริง อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ลงสมัครเข้าใจถึงขีดความสามารถขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมักเลี่ยงไปใช้คำว่า “ประสาน” แทน ด้วยทราบดีว่าเป็นภารกิจของหน่วยงานอื่น เช่น รถไฟฟ้าขนส่งมวลชน นโยบายที่ใช้หาเสียงมักเป็นนโยบายกว้าง ๆ ซึ่งไม่ได้ลงรายละเอียดที่เป็นรูปธรรมนัก เช่น การแก้ไขปัญหาภัยแล้ง เป็นต้น มีเพียงคณะก้าวหน้าเท่านั้นที่ได้สร้างชุดนโยบายออกมา 42 แบบสำหรับ 42 องค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมีแกนกลางร่วมกันในประเด็นระบบขนส่งสาธารณะ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันด้วยการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยใช้เทคโนโลยี (ณัฐกร วิทิตานนท์, 2563)

แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

ความหมายและความโน้มเอียงของวัฒนธรรมทางการเมือง

แกเบรียล อัลมอนต์ และชิตนีย์ เวอร์บา (Almond, G. & Verba, S., 1963) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ทศนคติหรือความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตนเองที่มีในระบบการเมือง

ชิตนีย์ เวอร์บา (Verba, S., 1965) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ระบบความเชื่อที่พิสูจน์ได้ (empirical beliefs) สัญลักษณ์ ค่านิยมซึ่งบอกถึงสถานะของกิจกรรมหรือการกระทำทางการเมืองที่กำลังเผชิญอยู่

ลูเซียน พาย (Pye, L., 1966, อ้างถึงในสมบัติ อารังธัญวงศ์, 2539) กล่าวว่า วัฒนธรรมการเมือง คือแบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก ซึ่งก่อให้เกิดระเบียบและความหมายต่อกระบวนการทางการเมือง ทั้งยังช่วยวางรากฐานและข้อบังคับซึ่งควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นทั้งรวมทั้งความคิดทางการเมืองและบรรทัดฐานทางการเมืองต่าง ๆ และเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงการรวมตัวของมิติทางการเมืองด้านจิตวิทยาและความคิดทางการเมือง

พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต และคณะ (2563) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมทางการเมืองและการตอบสนองต่อการเมืองของบุคคลในสังคมนั้น ๆ มีแบบแผนมาจากทัศนคติ ความเชื่อ จารีตประเพณี สัญลักษณ์ และค่านิยมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองหนึ่ง หรือได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อมทางสังคม มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นแบบแผนปฏิบัติซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมนั้น ๆ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและระบอบการเมืองการปกครองของประเทศใดประเทศหนึ่งในแต่ละยุคสมัยนั้นย่อมแตกต่างกัน การที่ประเทศหนึ่งเลือกใช้รูปแบบการปกครองในแบบใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยและ สถานการณ์ในขณะนั้น

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ทศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตนเองที่มีในระบบการเมือง

แกเบรียล อัลมอนต์และบิงแฮม เพาเวลล์ จูเนียร์ (Almond, G. & Powell B, Jr., 1966) อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติหรือความโน้มเอียงทางการเมือง

ของแต่ละบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบการเมือง และกล่าวว่า ความโน้มเอียงทางการเมืองแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ (Cognitive Orientation) เป็นความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง
2. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึก (Affective Orientation) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง และองค์การทางการเมือง
3. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluative Orientation) เป็นการตัดสินและให้ความเห็นต่าง ๆ ต่อกิจกรรมทางการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แตกต่างกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคลที่ได้อบรมกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) ซึ่งกมล สุขพานิช ชันธปราบ (2560) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองกับการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองนั้น บทบาทที่สำคัญของการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองก็คือ การช่วยสร้าง ถ่ายทอด และช่วยรักษาวัฒนธรรมทางการเมืองของชาติเอาไว้โดยการถ่ายทอดจากรุ่นเก่าไปสู่รุ่นใหม่ ดังนั้น จึงเท่ากับมีบทบาทช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองในด้านต่าง ๆ ได้ และช่วยเปลี่ยนแปลงแก้ไขวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปด้วย นอกจากนี้ การอบรมกล่อมเกลายังอาจมีบทบาทช่วยสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบขึ้นมาเองก็ได้ ซึ่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากชนรุ่นเก่าไปสู่ชนรุ่นใหม่ นั้น องค์การที่มีบทบาทสำคัญได้แก่สถาบันทางสังคมและกลุ่มพลังต่าง ๆ

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

Almond and Verba (ฉานินท์ สันตะพันธุ์, 2564) ได้จำแนกประเภทหรือลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมือง ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลย ไม่มีการรับรู้ ไม่มีความเห็น และไม่ใส่ใจต่อระบบการเมือง ไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจบทบาทของตนต่อระบบการเมือง แต่มีการรับรู้ที่ “แคบ” อยู่เฉพาะแต่กิจการในเฝ้าของตน หรือในประเทศด้อยพัฒนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ยากจนและไร้การศึกษาจึงถูกปลูกฝังด้วยความเชื่อดั้งเดิมมาแต่โบราณว่าเรื่องการปกครองเป็นเรื่องของผู้ปกครอง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการ และไม่มีความรู้สึกว่าตนเองมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง มีพฤติกรรมยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐโดยสุจริต จะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลางในประเทศกำลังพัฒนาที่มีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่ยังคงมีความเชื่อที่ฝังรากลึกมาแต่เดิมอันเป็นอิทธิพลของสังคมเกษตรกรรมว่าอำนาจรัฐเป็นของผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไปควรมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อควบคุม กำกับ และตรวจสอบให้ผู้ปกครองใช้อำนาจปกครองเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ลักษณะแบบนี้จะพบเห็นได้ในชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว

อย่างไรก็ตาม เป็นการยากที่จะชี้ให้เห็นว่า ประชาชนทั้งประเทศมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะประชาชนในสังคมต่าง ๆ ยังคงมีความแตกต่างด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะมีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของบุคคลเหล่านั้นด้วย ซึ่ง Almond and Verba กล่าวว่า ในสังคมต่าง ๆ ประชาชนจะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม (Mixed Political Culture) ได้แก่

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial-Subject Culture) เป็นแบบที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงยอมรับอำนาจของผู้นำเผ่า หัวหน้าหมู่บ้านหรือเจ้าของที่ดิน แต่ประชาชนกำลังมีความผูกพันกับวัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบของท้องถิ่นน้อยลง และเริ่มมีความจงรักภักดีต่อระบบและสถาบันการเมืองส่วนกลางมากขึ้น แต่ความสำนึกว่าตนเองเป็นพลเมืองอย่างหนึ่งยังคงมีน้อย จึงยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง ยังมีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมแต่ไม่ยอมรับอำนาจเด็ดขาดของหัวหน้าเผ่าอย่างเคร่งครัด แต่หันมายอมรับกฎระเบียบของส่วนกลาง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ปรากฏมากในช่วงแรก ๆ ของการรวมท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นอาณาจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยโบราณ

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วม (Subject-Participant Culture) ประชาชนจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พวกที่มีความเข้าใจถึงบทบาททางด้านการนำเข้า (Inputs) มาก คิดว่าตนมีบทบาทและมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ มีความรู้สึกไวต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองทุกชนิด และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมทางการเมือง

กับพวกที่ยังคงยอมรับในอำนาจของอภิสิทธิ์ชนทางการเมือง และมีความเชื่อชาทางการเมืองวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ปรากฏในยุโรปตะวันตก เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี และอิตาลี ในศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 และประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ ในปัจจุบันลักษณะสำคัญที่เป็นผลของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้คือ การสลับสับเปลี่ยนระหว่างรัฐบาลอำนาจนิยมกับรัฐบาลประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะคนในสังคมเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่มีวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม แม้เขาจะต้องการการปกครองระบอบประชาธิปไตยแต่ในเมื่อคนส่วนใหญ่ยังคงมีวัฒนธรรมแบบไพร่ฟ้ายังคงนิยมการปกครองแบบอำนาจนิยมอยู่ บรรดาผู้มีวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจึงขาดความมั่นใจในความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมแบบนี้มีผลทำให้เกิดความไม่มั่นคงในโครงสร้างทางการเมือง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมมีส่วนร่วม (Parochial-participant Culture) เป็นรูปแบบที่เกิดในประเทศเกิดใหม่ และเป็นปัญหาในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง กล่าวคือ ประชาชนในประเทศเหล่านี้ส่วนมากจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ แต่จะถูกปลุกเร้าในเรื่องผลประโยชน์ทางเชื้อชาติ ศาสนา ทำให้เกิดความสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อคุ้มครองประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตน การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง โดยกลุ่มชนหนึ่งอาจมีแนวคิดเอนเอียงไปทางอำนาจนิยม ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งอาจเอนเอียงไปทางประชาธิปไตย ลักษณะความขัดแย้งนี้ทำให้โครงสร้างทางการเมืองไม่อิงอยู่กับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง กนลา สุขพานิช ชันธปราบ (2560) สรุปว่า ระบบการเมืองจะประกอบไปด้วยวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันไปมากมาย ส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 ประเภทนี้ เมื่อสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมทางการเมืองแบบจำกัดวงแคบอาจต้องปรับตัวให้เข้ากับแนวโน้มเอียงทางการเมืองในรูปแบบใหม่เสมอ และจะทำการผสมผสานกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่แพร่กระจายเข้ามา อัลมอนต์และเวอร์บาเชื่อว่า เมื่อสังคมพัฒนามากขึ้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ และจะไม่เข้าไปแทนที่วัฒนธรรมการเมืองแบบจำกัดวงแคบและแบบไพร่ฟ้า แต่จะทำการผสมผสานกันซึ่งจะมีผลให้กลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมหรือแบบจำกัดวงแคบและแบบไพร่ฟ้าลดน้อยลง ดังนั้น ความแตกต่างระหว่างสังคมที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกัน จึงมีเพียงว่าสังคมใดจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่โน้มเอียงไปในรูปแบบใดมากกว่ากันเท่านั้น

แนวคิดวัฒนธรรมการเมืองไทย

ลักษณะทางวัฒนธรรมทางการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่สืบทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันสรุปได้เป็น 3 รูปแบบ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2550) คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวบ้าน เนื่องจากการเมืองในสมัยโบราณ พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชอำนาจจำกัดในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรทุกส่วนของสังคม ชาวบ้านจึงผูกพันกับมูลนายและผู้นำของหมู่บ้านมากกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้เป็นความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยของหมู่บ้านโดยเกิดจากเงื่อนไขของวิถีชีวิตในหมู่บ้าน ได้แก่ การดำรงชีวิตภายใต้รูปแบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง มีการใช้ทรัพยากรในระดับที่ใกล้เคียงกันจึงเกิดความขัดแย้งน้อย ทรัพยากรกลางของชุมชนเป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม ด้วยวิถีการผลิตจึงบังคับให้ชุมชนแต่ละแห่งมีนโยบายเพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน อีกทั้งการที่ชาวบ้านมีความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรได้ต่างกัน ในหมู่บ้านหนึ่งจึงมีทั้งคนรวยและคนจนนำไปสู่ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ระบบอุปถัมภ์ในหมู่บ้านจึงเป็นความสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนรวยและคนจน

2. วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นสูง ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่พระมหากษัตริย์ โดยพัฒนามาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นผลผลิตจากการขยายตัวของจักรวรรดินิยมในรูปลัทธิล่าอาณานิคม โดยชนชั้นสูงจะทำการสร้างรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ที่ไม่มีฐานความเป็นจริงในชีวิตของชาวบ้าน และกลายเป็นวัฒนธรรมที่ครอบงำสังคมไทยด้วยการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ดังนั้นอำนาจซึ่งเคยกระจายอยู่อย่างหลากหลายในสังคมไทยจึงมากระจุกอยู่แต่เฉพาะส่วนกลางที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแล้วใช้อำนาจที่เป็นทางการ (Authority) เป็นหลัก

3. วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลาง เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ควบคู่ไปกับการรัฐประหาร โดยเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ก่อให้เกิดชนชั้นกลางขึ้นมา 2 กลุ่ม ได้แก่ พ่อค้าเงินที่มีเสรีภาพในการค้าภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีจักรวรรดินิยมเป็นผู้ครอบงำ อีกทั้งกลุ่มชนชั้นกลางที่เป็นข้าราชการได้เป็นผู้นำในการสร้างระบอบการเมืองใหม่ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คนชั้นกลางไทยเชื่อในรัฐบาลที่เป็นอาณัติและอำนาจนิยม เชื่อว่าความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ คือ เป้าหมายสำคัญ แต่เป็นคนละเรื่องกับความมั่นคงในสังคม เชื่อในเรื่องเหตุผลที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์เชิงกลไกแต่ไม่คิดถึงเหตุผลเชิงวัฒนธรรมสังคมและไม่สนใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เชื่อว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้โดยไม่เชื่อกายภาพของมนุษย์รวมไปถึงการที่ชนชั้นกลางไทยมีความรักชาติแต่

ต้องในลักษณะของการลงรอยเดียวกันไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ชาติพันธุ์ ภาษา ความรักดี ซึ่งไม่สามารถเป็นจริงในสังคมไทยได้

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2550) ได้อธิบายสรุป ลักษณะทางวัฒนธรรมทางการเมืองไทยว่ามีลักษณะ 1) ความยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการหรือเหตุผล 2) ความยกย่องผู้ที่มีความรู้หรือมีเกียรติสูง 3) ความเคารพและคล้อยตามผู้มีวัยวุฒิสูง 4) ความนิยมเรื่องเงินคือแก้วสารพัดนึก เงินซื้อได้ทุกอย่าง และเงินคือพระเจ้า 5) ความรักความอิสระ 6) ความนิยมในอำนาจเป็นลักษณะอำนาจนิยม 7) ความเชื่อในโชคกลางของคลังและไสยศาสตร์ 8) ความนิยมการเล่นพรรคเล่นพวก 9) เฉื่อยชาและความไม่กระตือรือร้นในทางการเมือง 10) นิยมระบบเจ้านาย กับลูกน้อง 11) มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 12) ยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม 13) ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกแง่ร้าย ขาดความไว้วางใจผู้อื่น และ 14) รักสงบและประนีประนอม

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2543) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยว่าประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ

1. อำนาจนิยม คนไทยส่วนใหญ่ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟังและอ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจ รวมทั้งมอบอำนาจและความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ เห็นได้จากการปกครองในทุกระดับนับแต่ครอบครัวจนถึงระดับชาติจะนิยมการใช้อำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติตามมากกว่าการใช้เหตุผล ชอบผู้นำที่มีความเก่งกล้าประเภทยักษ์วินม้าขาวที่จะช่วยแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้

2. นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง คนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มพวกพ้องกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเสมอ ผู้นำผู้เป็นเจ้านาย ผู้มีอำนาจวาสนา ผู้มีบารมีต้องสามารถให้ความคุ้มครองและให้ผลประโยชน์แก่ลูกน้องได้ ส่วนลูกน้องจะต้องตอบแทนด้วยการสนับสนุนและให้บริการแก่เจ้านาย คนไทยจึงนิยมนับถือผู้มีอำนาจเพื่ออาศัยบารมีปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว

3. ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันเป็นส่วนตัวยังมีความสำคัญมากในการประกอบกิจกรรม การรวมกลุ่มในทางการเมือง หรือสังคมจึงต้องอาศัยบุคลิกภาพของผู้นำเป็นหลัก เช่น การนิยมเข้าข้างผู้ชนะ ใครยึดอำนาจได้ก็จะถือเป็นฝ่ายถูกเป็นต้น และในการเลือกตั้งมักจะคำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครมากกว่านโยบายหรืออุดมการณ์

4. มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระบบเจ้าขุนมูลนายทำให้มีการแบ่งชั้นวรรณะ คนไทยจะยกย่องนับถือผู้ที่เกิดมาในตระกูลสูง ตระกูลขุนนางหรือพวกผู้ดี

ตระกูลที่มั่งมี ยกย่องนับถือความเป็นผู้ใหญ่ ยิ่งกว่านั้นยังนิยมยกย่องผู้ที่มีการศึกษาสูง ๆ มากกว่าจะสนใจในความรู้ที่แท้จริงของบุคคล ค่านิยมเหล่านี้ทำให้คนไทยยอมรับเรื่องความเสมอภาคของบุคคลได้ยาก

5. ความเป็นอิสระนิยม คนไทยรักความเป็นอิสระ ชอบทำอะไรโดยลำพังตนเอง ไม่ชอบการถูกบังคับหรือตกลู่ภายใต้การบังคับบัญชาของคนอื่น ขาดระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ไม่ชอบอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายของสังคม เพราะชอบอยู่อย่างสบาย ยิ่งกว่านั้นคนไทยยังไม่ชอบการรวมกลุ่ม โดยถือหลักต่างคนต่างอยู่ การรวมกลุ่มในทางการเมืองเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดจึงเป็นไปได้ยาก ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมจึงมีน้อย

6. การยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม คนไทยจำนวนไม่น้อยยังยึดมั่นในความเชื่อ ค่านิยม และประเพณีแบบเก่า ๆ อยู่ ซึ่งอาจเป็นที่พึงทางใจ หรือความหวังชีวิต จึงเป็นการยากที่คนไทยโดยทั่วไปจะยึดหลักเหตุผล รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ หรือมองโลกตามความเป็นจริง ส่วนใหญ่จึงมักมีแนวโน้มที่จะมีลักษณะอนุรักษ์นิยม ในขณะเดียวกันก็ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงและการเสี่ยง รวมทั้งการถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของหลวง ประชาชนทั่วไปไม่ควรมีส่วนเกี่ยวข้องยิ่งกว่านั้นคนเหล่านี้ยังมีความคิดค่อนข้างแคบ คือยังผูกพันต่อกลุ่มเดิม ๆ ของตน เช่น ท้องถิ่น สถาบัน หรือพวกพ้อง ของตนมากกว่าต่อสังคมคนส่วนรวม

7. ความเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นหรือสนใจกิจกรรมทางการเมือง จะพอใจในสถานภาพที่เป็นอยู่ของตนเอง จะยอมรับสภาพที่เสียเปรียบของตนเอง โดยถือว่าตนมีบุญวาสนา หรือโชคชะตาอยู่เพียงแค่นั้น เป็นกรรมเก่าของตน ชอบความรื่นเริงสนุกสนาน ซึ่งอาจมีแฝงอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมืองก็ถือว่าเป็นสิ่งสกปรกไม่ก่อให้เกิดผลดีกับตัวเอง ยิ่งกว่านั้นยังถือว่าการแก้ปัญหาสังคมเป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง จึงสนใจเข้ามีส่วนร่วมในการเมืองน้อย

8. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ร้าย และขาดความไว้วางใจผู้อื่น คนไทยจำนวนมากมักขาดความเชื่อมั่นตนเองในการแก้ไขปัญหาหรือเอาชนะสิ่งแวดล้อม ไม่คิดว่าความทุกข์ยากต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองจะมีทางแก้ไขได้ มักหวาดระแวงไม่ไว้วางใจคนอื่นที่เป็นคนนอก และช่วยปกปิดหรือมองข้ามความไม่ดีงามของบุคคลเหล่านั้น แต่ในทางการเมืองแล้วมักจะมอบความไว้วางใจให้ตัวผู้นำ ในขณะที่ผู้นำกลับขาดความศรัทธาและความไว้วางใจในตัวประชาชน โดยคิดว่า หากสันตตนเสียแล้วสังคมจะอยู่ไม่ได้ สิ่งดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากทัศนคติแบบอำนาจนิยมนั่นเอง

9. การรักความสงบและการประนีประนอม ไม่นิยมความรุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่วนใหญ่จึงเป็นไปอย่างสงบค่อยเป็นค่อยไป มักหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง มีความอดทน

ต่อการเอาเปรียบ ไม่ชอบวิพากษ์วิจารณ์ คัดค้านผู้อื่นต่อหน้า ชอบการประนีประนอม มากกว่าการหักหาญน้ำใจ

นอกจากนี้ อธิศศักดิ์ วรกิจ (2563) ยังได้กล่าวถึงลักษณะวัฒนธรรมการเมืองระดับท้องถิ่นที่สำคัญคือ ระบบอุปถัมภ์ (Patron-Client System) กล่าวคือ ระบบอุปถัมภ์เป็นกลไกของความสัมพันธ์ในลักษณะที่บุคคลหนึ่งจะมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับสูงจะเป็นผู้อุปถัมภ์ที่จะใช้อิทธิพลและทรัพยากรของตนในการช่วยปกป้องคุ้มครองหรือให้ประโยชน์หรือทั้งสองอย่างแก่บุคคลที่มีสถานภาพต่ำกว่าคือ ผู้รับอุปถัมภ์ ลักษณะความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ที่มีโชติและทั้งสองฝ่ายมีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ทั้งสองฝ่ายมีความผูกพันกันเป็นการส่วนตัว ต่างฝ่ายต่างแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยเป็นระบบอุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการยังมีอยู่มากในสังคมทุกระดับชั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลให้เกิดความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์คือ ค่านิยมของ สังคมไทยในเรื่อง “การให้” เพื่อหวังจะได้รับความช่วยเหลือและความคุ้มครองเป็นการตอบแทน ความสัมพันธ์เช่นนี้มีลักษณะเปราะบาง เพราะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ดังนั้นการจะรักษาเสถียรภาพของความสัมพันธ์ไว้ได้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกันอย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่ใหญ่ที่สุดในระดับจังหวัด ดังนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นระบอบการปกครองที่มีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อให้เป็นหน่วยงานระดับรองของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้จะเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดที่จะมีส่วนทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองนั้นมีส่วนได้เสียกับการบริหารของรัฐที่ดีหรือไม่ดี การปกครองท้องถิ่นจึงมีความสำคัญยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562) ดังนี้ 1) การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2) การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนรู้จักท้องถิ่นการปกครองตนเอง (Self-government) 3) การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการกระจายอำนาจ 4) การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ 5) การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองและการบริหารของประเทศในอนาคต และ 6) การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจทำให้เกิดการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม กล่าวได้ว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่ยึด

หลักการกระจายอำนาจเพื่อประโยชน์ของรัฐและท้องถิ่น เน้นผลประโยชน์ของท้องถิ่นโดยตรง ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาส เรียนรู้และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองเพื่อสนองความต้องการ และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2562 (ฉบับที่ 5) (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) กำหนดให้มีหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งเรียกว่า “องค์การบริหารส่วนจังหวัด” โดยอยู่ในทุกจังหวัด ๆ ละ 1 แห่ง รวม 76 แห่ง มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีพื้นที่รับผิดชอบทั่วทั้งจังหวัด มีกำหนดภารกิจ อำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ไม่ให้ซ้ำซ้อนกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น นอกจากนั้นยังปรับปรุงโครงสร้างให้เหมาะสม เพื่อให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งให้การได้มาซึ่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน

การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2563

การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดถูกกำหนดให้มีการเลือกตั้งพร้อมกันในวันที่ 20 ธันวาคม 2563 และมีการเปิดสมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหาร ระหว่างวันที่ 2-6 พฤศจิกายน 2563 ในการนี้ มีผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 335 คน แต่ต่อมาเมื่อผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 4 คนถูกตรวจพบว่าขาดคุณสมบัติทำให้เหลือผู้สมัครนายก อบจ. ทั้งสิ้น 331 คน แบ่งตามจังหวัดต่าง ๆ มีผู้สมัครดังนี้ 1) จำนวน 1 คน คือ อุทัยธานี เพชรบุรี กระบี่ 2) จำนวน 2 คน คือ ชัยนาท สุโขทัย อ่างทอง ฉะเชิงเทรา ประจวบคีรีขันธ์ ปัตตานี ยะลา 3) จำนวน 3 คน คือ เชียงราย แพร่ อุตรดิตถ์ ยโสธร กำแพงเพชร ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา จันทบุรี สระแก้ว ราชบุรี ชุมพร ตรัง นราธิวาส พังงา พัทลุง ระยอง 4) จำนวน 4 คน คือ พะเยา กาฬสินธุ์ ชัยภูมิ มหาสารคาม ศรีสะเกษ หนองคาย นครสวรรค์ นนทบุรี เพชรบูรณ์ สิงห์บุรี สุพรรณบุรี ชลบุรี ปราจีนบุรี ระยอง กาญจนบุรี ตาก สตูล 5) จำนวน 5 คน คือ น่าน แม่ฮ่องสอน ลำพูน นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ มุกดาหาร อำนาจเจริญ พิจิตร ลพบุรี สมุทรปราการ ตราด ภูเก็ต 6) จำนวน 6 คน คือ เชียงใหม่ ลำปาง ร้อยเอ็ด เลย สกลนคร นครนายก นครปฐม พิษณุโลก สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สงขลา 7) จำนวน 7 คน คือ สุรินทร์ หนองบัวลำภู อุตรธานี อุบลราชธานี สุราษฎร์ธานี 8) จำนวน 8 คน คือ บุรีรัมย์ สระบุรี นครศรีธรรมราช 9) จำนวน 10 คน คือ ขอนแก่น

ในจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้ง 331 คนนี้ มีที่มาภูมิหลัง หรือผู้สนับสนุนแตกต่างกัน จำแนกได้ดังนี้ 1) อดีตนักการเมือง (อดีต ส.ส.และ อดีต ส.ว.) 2) พรรคการเมืองส่งผู้สมัคร ได้แก่ พรรคเพื่อไทย ส่ง 25 จังหวัด พรรคประชาธิปัตย์ส่ง 2 จังหวัด 3) ในนามพรรคหรือกลุ่ม ได้แก่ คณะก้าวหน้า ส่งผู้สมัครนายก อบจ.42 จังหวัด 4) อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 5) ผู้สมัครอิสระ อาจจะสมัครในนามกลุ่มหรือทีม

ผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้ง 76 จังหวัดจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2563 มีผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งที่เป็นอดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 35 คน(หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2563, ออนไลน์) นอกนั้นเป็นผู้สมัครอิสระจำนวน 41 คน

วัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

จากผลการเลือกตั้งสามารถนำไปวิเคราะห์จำแนกตามแนวความคิดวัฒนธรรมการเมืองไทยว่ามีผลต่อการได้รับเลือกตั้งอย่างไร ดังนี้

1. ระบบอุปถัมภ์หรือนิยามการใช้อำนาจ ยังเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดครั้งนี้ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สมัครได้รับการเลือกตั้งในหลายจังหวัด โดยผู้อุปถัมภ์จะมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับสูงของจังหวัดจะเป็นผู้อุปถัมภ์ที่จะใช้อิทธิพลและทรัพยากรของตนในการให้ประโยชน์แก่ผู้รับอุปถัมภ์หรือผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งสองฝ่ายมีความผูกพันกันเป็นการส่วนตัว ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 บ้านใหญ่ หมายถึงตระกูลการเมืองที่ทรงอิทธิพลในพื้นที่ ได้แก่ 1) ชลบุรี ผู้สมัครจากกลุ่มเรารักชลบุรี พี่ชายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม สังกัดพรรคพลังประชารัฐ 2) ชัยนาท น้องชายของรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและเลขาธิการ พรรคพลังประชารัฐ 3) พะเยา ผู้สมัครจากกลุ่มฮักพะเยา น้องชายรัฐมนตรีช่วยเกษตรและสหกรณ์ สังกัดพรรคพลังประชารัฐ 4) นครพนม ผู้สมัครจากกลุ่มนครพนมร่วมใจบุตรสาวของรองประธานสภาผู้แทนราษฎร สังกัดพรรคภูมิใจไทย 5) บึงกาฬ ผู้สมัครจากกลุ่มนครนาคา ภรรยาของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สังกัดสังกัดพรรคภูมิใจไทย 6) บุรีรัมย์ ผู้สมัครจากกลุ่มเราเพื่อนเนวิน และ 7) นครปฐม ผู้สมัครบุตรชายของอดีตรัฐมนตรีหลายสมัย

1.2 แกนนำรัฐบาล หมายถึง เครือญาติใกล้ชิดของนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล ได้แก่ 1) ราชบุรี ผู้สมัครจากกลุ่มพัฒนาราชบุรี สามีมของ ส.ส.ราชบุรี พรรคพลังประชารัฐ 2) กำแพงเพชร ผู้สมัครในนามทีมหมอثر เป็นน้องชายของอดีตรัฐมนตรีช่วยแกนนำกลุ่มชาวก้าว 3)

นครราชสีมา ผู้สมัครจากกลุ่มสร้างโคราชโฉมใหม่ ภรรยาของรัฐมนตรีช่วยกระทรวงพาณิชย์ สังกัดพรรคภูมิใจ

การเลือกตั้งครั้งนี้ พบว่า บางครั้งบ้านใหญ่กับแกนนำรัฐบาลไม่สามารถแยกออกได้ เพราะบางจังหวัดเป็นทั้งบ้านใหญ่และแกนนำรัฐบาลอยู่ในตัวบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเดียวกัน

2. ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ และนิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง โดยคนทั่วไปมักจะคำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครมากกว่านโยบายหรืออุดมการณ์ การเป็นอดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงในการเลือก ในขณะเดียวกันก็เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเจ้านายกับลูกน้อง คนไทยนิยมนับถือผู้มีอำนาจเพื่ออาศัยบารมีปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว ในสังคมไทยการเป็นเจ้านายคนจึงได้รับการยกย่องนับถือมาก ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้งครั้งนี้ที่ผู้สมัครที่เป็นอดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดก็ได้รับการเลือกตั้งถึง 35 คนโดยแบ่งเป็น อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 สมัยรวม 9 คน ได้แก่ ลพบุรี สมุทรสงคราม เพชรบุรี พัทลุง ตาก พิชณุโลก กำแพงเพชร มหาสารคาม และอุดรธานี 2 สมัย 8 คน ได้แก่ ชัยนาท ชลบุรี ระยอง สุพรรณบุรี อ่างทอง สตูล แพร่ และแม่ฮ่องสอน 3 สมัย 7 คน ได้แก่ นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ฉะเชิงเทรา ปัตตานี ยะลา อุดรดิตถ์ และสกลนคร 4 สมัย 7 คน ได้แก่ จันทบุรี ตราด อุทัยธานี นราธิวาส ขอนแก่น เลย และหนองคาย 5 สมัย 3 คน ได้แก่ เพชรบูรณ์ ศรีสะเกษ และขอนแก่น 6 สมัย 1 คน คือ กระบี่

นอกจากวัฒนธรรมการเมืองไทยดังกล่าวแล้วยังคงมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองไทยอีกหลายด้านที่มีอิทธิพลในการเลือกตั้งครั้งนี้ คือ

1. ความเป็นอิสระนิยม คนไทยรักความเป็นอิสระชอบทำอะไรโดยลำพังตนเอง ไม่อยากให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับตนมากนัก ไม่ชอบการถูกบังคับหรือตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของคนอื่น ไม่ค่อยจะมีระเบียบวินัย ชอบอยู่อย่างสบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นจังหวัดที่อยู่ห่างไกล ยิ่งกว่านั้นคนไทยยังไม่ชอบการรวมกลุ่ม การรวมกลุ่มในทางการเมืองเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดจึงเป็นไปได้ยาก ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมจึงมีน้อย วัฒนธรรมแบบนี้ทำให้ประชาชนไม่สนใจการเมืองท้องถิ่น ซึ่งมีผลต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งอิสระหน้าใหม่และผู้สมัครสังกัดกลุ่มการเมืองคณะก้าวหน้าที่ไม่มีทั้งผู้อุปถัมภ์ ไม่มีทั้งบ้านใหญ่สนับสนุนจึงไม่ประสบความสำเร็จ

2. การยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม คนไทยจำนวนไม่น้อยยังยึดมั่นในความเชื่อในศาสนา ค่านิยม และประเพณีแบบเก่า ๆ อยู่ การให้ผลตอบแทนหรือการซื้อเสียงจากผู้สมัครบางรายจึงถือว่าเป็นบุญคุณที่ต้องตอบแทน นอกจากนี้ยังผูกพันต่อกลุ่มเดิม ๆ ของตน เช่น ท้องถิ่นสถาบัน หรือพวกพ้องของตนมากกว่าต่อสังคมคนส่วนรวม หากผู้สมัครหน้าใหม่ไม่อยู่ท้องถิ่นประจำ

ไม่จบจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และไม่มีพวกพ้องในท้องถิ่นโอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งจึงมีน้อย

3. ความเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นหรือสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง พอใจในสถานภาพที่เป็นอยู่ โดยถือว่าตนมีบุญวาสนา หรือโชคชะตาอยู่เพียงแค่นั้นเป็นกรรมเก่าของตน จึงไม่ชอบกระตือรือร้นชวนชววย โดยเฉพาะการเมืองถือว่าเป็นสิ่งสกปรกไม่ก่อให้เกิดผลดีกับตัวเอง ยิ่งกว่านั้นคนส่วนใหญ่ถือว่า การแก้ปัญหาสังคมเป็นเรื่องของผู้ปกครองจึงสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองน้อย

บทสรุป

การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2563 เป็นการแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการเมืองที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับการเลือกตั้งหรือไม่ได้รับการเลือกตั้ง กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบระบบอุปถัมภ์หรือนิยมการใช้อำนาจ ทั้งในรูปแบบอาศัยบ้านใหญ่ หรือตระกูลการเมืองที่ทรงอิทธิพลในพื้นที่ และอาศัยแกนนำรัฐบาล คือเครือข่ายใกล้ชิดของนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมแบบยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ และนิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง โดยคนทั่วไปมักจะคำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครมากกว่านโยบายหรืออุดมการณ์ การเป็นอดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ได้รับการเลือกตั้งเพื่ออาศัยบารมีปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว วัฒนธรรมแบบนี้ทำให้ผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดส่วนมากได้รับการเลือกตั้ง ส่วนวัฒนธรรมแบบอิสระนิยม แบบยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม และวัฒนธรรมแบบเฉื่อยชาไม่กระตือรือร้นหรือสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดบางส่วนไม่ประสบผลสำเร็จ กล่าวได้ว่า ปัจจุบันวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยกำลังเคลื่อนจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แน่นอนว่าในช่วงระยะของการเปลี่ยนผ่านของวัฒนธรรมทางการเมืองหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมทางการเมืองหนึ่งย่อมเผชิญกับการต่อต้านของกลุ่มวัฒนธรรมทางการเมืองเดิม สุดท้ายแล้วแต่ว่าจะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยหรือมีการสะดุดเป็นระยะ ๆ หรือในบางครั้งก็ถอยหลัง แต่ถึงอย่างไรก็คงต้องเดินหน้าอยู่ดี

องค์ความรู้ใหม่

สรุปผังมโนทัศน์วัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2563 ที่แสดงให้เห็นว่า กำลังเคลื่อนจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าไปสู่

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมีอยู่ 3 ประเด็นหลัก คือ 1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำ
 แคบ 2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟฟ้า 3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมไม่สามารถจะพัฒนาขึ้นเองโดยธรรมชาติได้ หากจำเป็นต้องอาศัยการส่งเสริมเผยแพร่ให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ จนกระทั่งเกิดความเชื่อมั่นศรัทธา ในคุณค่าของการมีส่วนร่วมอันนำไปสู่รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน วัฒนธรรมทางการเมืองก่อให้เกิดการพัฒนาการเมือง ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลานานพอสมควร แต่ถ้ามีการเริ่มต้นกระทำด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างจริงจัง และประสบความสำเร็จ ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมแล้วก็จะส่งผลให้การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเกิดการพัฒนามีเสถียรภาพมั่นคงก็จะเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กนลา สุขพานิช ชันธปราบ. (2560). แนวทางที่ใช้ในการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ. ใน *เอกสารการ สอนชุดวิชา ระบบการเมืองเปรียบเทียบ หน่วยที่ 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 22). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2550). *พัฒนาการการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข*. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 1/2557 เรื่อง การได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว. (2558, 5 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132. ตอน พิเศษ 1 ง, หน้า 48.
- ณานิติ สันตะพันธุ์. (2564). *วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย : รัฐธรรมนูญที่แท้จริงซึ่งไม่เคยถูก ยกเลิก*. เข้าถึงได้จาก <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=1014>
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2563). *การเลือกตั้ง อบจ."63 บอกอะไรเรา*. เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/after-the-provincial-election-63>
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2543). *การเมืองการบริหารไทย ย: ภาระของชาติ*. กรุงเทพฯ : โครงการเอกสาร และตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2550). *วัฒนธรรมทางการเมืองไทย. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 12(2), 52-63
- พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต และคณะ. (2563). *วัฒนธรรมทางการเมืองไทยและบทบาทของทหาร กับการเมือง. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 9(1), 131-132.
- พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). *ราชกิจจา นุเบกษา*. เล่ม 136. ตอนที่ 50 ก, หน้า 130.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2539). *การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : โครงการเอกสาร และตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). *สารนารู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ชุดที่ 2 ความรู้ เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นและวัฒนธรรมทางการเมือง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.chamrae.go.th/site/attachments/article/319/4>.
- หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ. (2563). *เลือกตั้งท้องถิ่น: ปรากฏการณ์ใหม่-ข้อมูล-สถิติที่น่าสนใจในศึก เลือกตั้ง อบจ. 63*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-55186329>

- หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ. (2563). เลือกตั้งท้องถิ่น : ว่าที่นายก อบจ. 76 จังหวัด ใครอยู่ได้เงา “บ้านใหญ่” ใครคือ หน้าใหม่ลัมแซมป์. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-55394623>
- อิทธิศักดิ์ วรกิจ. (2563). ความสัมพันธ์และรูปแบบของระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น: กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(4), 159.
- Almond, G. & Powell, B. Jr. (1966). *Comparative Politics: A Development Approach*. Boston : Little, Brown.
- Almond, G. & Verba, S. (1963). *The Civic Culture*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Verba, S. (1965). *Political Culture and Political Development*. Princeton, New Jersey : Princeton University Press.